August Strindberg

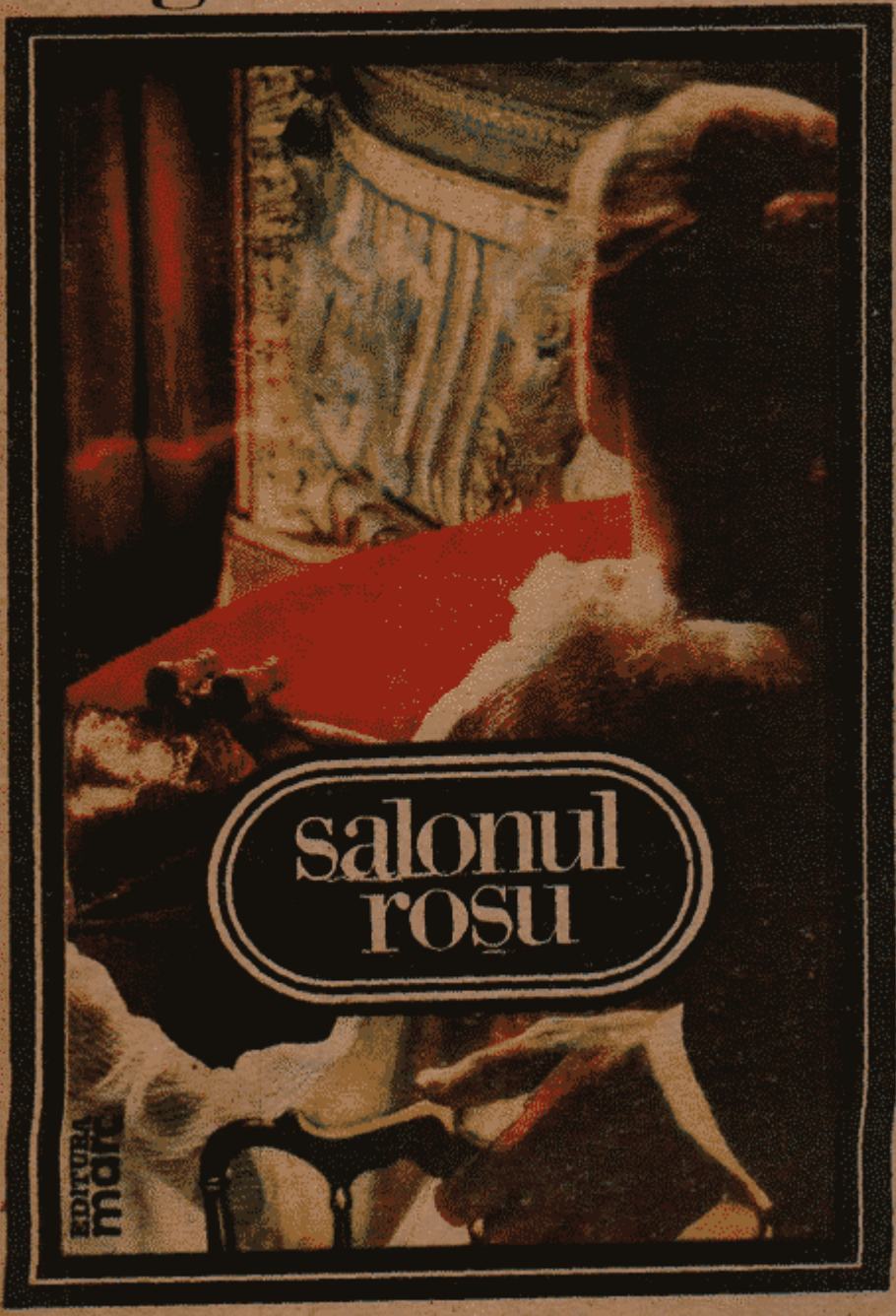

salonul roşu

EDITURA mare

August Strindberg

SALONUL ROȘU

Traducere de CORNELIU PAPADOPOL

București — 1991

Editura MARC

Coperta de : Vasile Socoliuc

Rien n'est si désagréable
que d'être pendu obscurément

VOLTAIRE

1

STOCKHOLMUL ÎN PERSPECTIVĂ DESCENDENTĂ

Era o seară la început de mai. Mica grădină de pe Mosebacke * nu fusese încă deschisă pentru public și străturile nici nu erau săpate ; ghioceii își croiseră drum prin frunzișul adunat anul trecut și tocmai își încheiau scurta lor lucrare ca să facă loc șofranului mai sensibil ce-și căutase adăpost sub un păr neroditor ; liliacul aștepta vîntul de sud ca să înflorească, dar teii ofereau, în mugurii lor încă închiși, un filtru de dragoste pițigoilor care începuseră să-și clădească, între trunchi și cracă, cuiburile îmbrăcate cu licheni ; piciorul omului nu călcase încă pe aleile de nisip de cînd pierise zăpada iernii trecute și de aceea animalele și florile trăiau aici netulburate. Vrăbiile se întreceau să adune tot felul de rămășițe pe care le ascundeau apoi sub țiglele acoperișului școlii de navigație ; se certau pe resturile tuburilor de rachete de la focul de artificii din toamnă, culegeau paie de pe puieții aduși anul trecut din pepiniera de la Rosendal — nimic nu le scăpa ! Găseau zdrențe în chiosc iar din furca unui picior de bancă reușeau să smulgă smocuri de păr lăsate de cîinii care nu se mai încăieraseră aici, de anul trecut, de la Sfînta Josefina. Totul era numai viață și gîlceavă.

Dar soarele se înălța peste Liljenholm și își îndrepta spre răsărit toate mănunchiurile de raze, care străpungeau coloanele de fum din Bergsund, treceau peste fiordul Riddar, se cățărau pînă la crucea bisericii Riddarholm, se prăvăleau pe acoperișul abrupt al bisericii germane, se jucau cu steguleţele navelor de la Skeppsbron **, sclipeau în ferestrele marii vămi maritime, luminau pădu-

* backe — colină, deal ; Mosebacke = colina lui Moise (n.t.).
** bro(n) — pod (n.t.).

rile de pe ostrovul Liding și se topeau într-un nor trandafiriu, departe, departe de tot, deasupra mării. Iar de acolo venea vîntul și lua același drum înapoi, peste Vaxholm, pe lîngă fortăreață, pe lîngă vama maritimă, de-a lungul insulei Sikla, trecea pe după Hästholm și se uita în căsuțele de vacanță; pornea iar mai departe și nimerea în spitalul din Danvik, se speria și gonea de-a lungul plajei de sud, simțea mirosul de cărbune, păcură și untură de pește, se izbea de digul orașului, urca pe Mosebacke, intra în grădină și dădea într-un perete. În același moment o servitoare deschise ferestrele, îndepărtînd fișiile lipite în interior; un miros oribil de prăjeală, bere trezită, cetină și rumeguș năvăli în afară și fu răspîndit pînă departe de vîntul care, pe cînd bucătăreasa trăgea aerul proaspăt pe nas, intră și luă dintre ferestre umplutura de vată presată cu paiete, boabe de dracilă și petale de măcieș și începu s-o învîrtească într-o horă pe alei; curînd se prinseră în ea și vrăbiile și pițigoii, văzîndu-se astfel scăpate în bună parte de grija amenajării locuinței.

Între timp bucătăreasa își continua treaba la ferestrele interioare iar după cîteva minute ușa dintre circiumă și verandă se deschise și în grădină intră un tînăr, îmbrăcat simplu dar elegant. Chipul lui nu avea nimic deosebit, dar privirile îi erau pline de tristețe și neliniște, care totuși dispărură, cînd, scăpat din circiuma strîmtă, se îndreptă spre orizontul deschis. Se întoarse spre vînt, își descheie pardesiul și respiră adînc, de cîteva ori, ceea ce părea că îi ușurează pieptul și sufletul. Apoi începu să se plimbe înainte și înapoi pe lîngă parapetul care despărțea grădina de povîrnișul dinspre mare.

Departe, jos, sub el, vuia orașul în deșteptare: macaralele cu abur pufăiau în port, drugii de fier zornăiau pe cîntarul de fiare, fluierele paznicilor de la ecluze țiuiau, vapoarele din Skeppsbron scoteau abur, omnibuzele din Kungsbacke săltau pe pavajul de bolovani plin de hîrtoape; larma și strigătele de la hala de pește, pînzele și drapelele fluturînd pe apă, țipetele pescărușilor, semnalele de corn de la Skeppsholm*, comenzile gărzii din

* holm — insuliță (n.t.).

Södermalmstorg *, clămpănitul saboților muncitorilor pe Glasbruksgatan **, toate acestea dădeau o impresie de viață și mișcare, părînd că trezesc energia tînărului, căci chipul lui exprima acum dîrzenie, poftă de viață și hotărîre și cînd se plecă peste parapet și privi în jos, spre orașul de la picioarele lui, parcă privea un dușman; nările i se încordară, ochii i se înflăcărară și ridică pumnul strîns, ca și cum ar fi vrut să-l provoace pe sărmanul oraș, sau să-l amenințe.

La biserica Sfînta Ecaterina bătu șapte și Sfînta Maria o acompanie cu sopranul ei melancolic și catedrala și biserica germană intrară cu bașii lor — curînd tot văzduhul răsună de cele șapte bătăi ale orologiilor orașului; dar cînd tăcură, unul după altul, se mai auzi încă mult, în depărtare, unul singur, ultimul, cîntîndu-și pașnica vecernie; avea un ton mai înalt, un sunet mai curat, un tempo mai repede decît celelalte — cu drept cuvînt! Tînărul ascultă, căutînd să-și dea seama de unde vine acel zvon ce părea că-i trezește amintiri. Deodată chipul i se îmblînzi și înfățișarea lui exprimă durerea pe care o simte un copil cînd își dă seama că a fost lăsat singur. Și-ntr-adevăr, era singur, fiindcă tatăl și mama lui zăceau afară, în cimitirul bisericii Sfînta Klara, de unde se auzise acel orologiu, și era copil, fiindcă mai credea încă în toate, în adevăr și în basme.

Orologiul de la Sfînta Klara tăcu și un zgomot de pași pe aleea de nisip îi întrerupse șirul gîndurilor. Din verandă venea înspre el un om mic cu favoriți mari, cu niște ochelari care păreau destinați mai curînd să-i ascundă privirile decît să-l ajute să vadă, cu o gură răutăcioasă, luînd tot mereu o expresie prietenoasă, ba chiar blîndă, cu o pălărie pe jumătate turtită, un pardesiu larg cu nasturi desperecheați, pantaloni care-i ajungeau pînă la jumătatea pieptului, cu mersul sigur și totodată timid. Înfățișarea lui dubioasă nu lăsa să i se ghicească nici poziția socială, nici vîrsta. Putea fi luat la fel de bine drept meseriaș sau funcționar și arăta de douăzeci și nouă sau de patruzeci și cinci de ani. Acum

---

* torg — piață (n.t.).
** gata(n) — stradă (Fabrica de sticlă) (n.t.).

părea totuşi măgulit de întîlnirea cu tînărul către care se îndrepta, căci ridică neobişnuit de sus pălăria scofîlcită şi arboră zîmbetul cel mai binevoitor.

— Domnule asesor, sper că nu aţi aşteptat ?

— Nici un moment ; adineauri a sunat ora şapte. Vă mulţumesc pentru amabilitatea de a fi venit aici, fiindcă trebuie să mărturisesc că această întîlnire are pentru mine cea mai mare importanţă : pe scurt, este vorba de viitorul meu, domnule Struve.

— O, Dumnezeule !

Domnul Struve clipi descumpănit, pentru că se aşteptase la o partidă de băutură şi avea motivele lui să nu-i ardă de discuţii serioase.

— Ca să putem discuta mai bine, continuă asesorul, să ne aşezăm aici afară, dacă nu aveţi nimic împotrivă, şi să bem un grog.

Domnul Struve îşi mîngîie favoritul drept, îşi îndesă cu grijă pălăria pe cap şi mulţumi pentru invitaţie, dar era neliniştit.

— În primul rînd trebuie să vă rog să nu mă mai numiţi asesor, reluă convorbirea tînărul, pentru că n-am fost niciodată decît copist temporar şi de altfel, începînd de azi s-a terminat şi cu asta şi la urma urmei sînt doar domnul Falk.

— Ce lovitură !

Domnul Struve arăta de parcă ar fi pierdut o cunoştinţă de preţ, dar rămase binevoitor.

— Dumneavoastră, care sînteţi un om cu idei liberale...

Domnul Struve încercă să ia cuvîntul, dar Falk continuă :

— V-am solicitat în calitate de colaborator al libercugetătorului *Scufiţa roşie*.

— Mă rog, poftiţi, sînt doar un colaborator atît de neînsemnat...

— Am citit articolele dumneavoastră vehemente în problema muncitorească şi în toate celelalte chestiuni ce ne stau pe inimă. Sîntem acum în anul III, cu cifre romane, pentru că reprezentanţa noastră naţională se întrunește a treia oară şi în curînd ne vom vedea spe-

rantele realizate. Am citit în *Prietenul țăranilor* excelentele dumneavoastră biografii ale oamenilor politici, oameni din popor, care, în sfîrșit, pot exprima ce au avut atîta timp pe suflet; sînteți un om al progresului și vă stimez foarte mult!

Struve, a cărui privire, în loc să se însuflețească în timpul acestui discurs înflăcărat, se stinsese, profită de ocazie și se grăbi să ia cuvîntul:

— Pot spune că pentru mine este o adevărată bucurie să aud această încurajare din partea unei persoane tinere și, trebuie să spun, remarcabile ca dumneavoastră, domnule asesor. Dar, pe de altă parte, de ce să vorbim despre lucruri care sînt mult prea serioase, ca să nu zic penibile, aci, cînd ne aflăm afară, în sînul naturii, acum, în prima zi de primăvară, cînd totul înmugurește și soarele își răspîndește căldura asupra întregii naturi; hai să lăsăm grijile la o parte și să ne bem paharul în liniște. Iertați-mă, dar eu, ca student mai vechi, — și — poate — de aceea — aș îndrăzni să spun...

Falk, asemenea unei pietre de cremene care caută otelul, simți că a lovit în lemn. Primi propunerea cu răceală și astfel cei doi foști colegi înfrățiți în universitate ședeau din nou alături dar n-aveau să-și împărtășească nimic altceva decît dezamăgirea care se citea pe fețele lor.

— Ți-am pomenit adineauri, frate, reluă Falk discuția, că astăzi am rupt cu trecutul și am părăsit cariera de funcționar; mai vreau doar să adaug că intenționez să devin scriitor!

— Scriitor! O, Doamne, dar de ce? Este chiar păcat.

— Nu este deloc păcat; dar acum aș vrea să te întreb, frate, dacă știi încotro să mă îndrept ca să găsesc de lucru?

— Hm! Într-adevăr, este greu de spus. Se îmbulzește atîta lume din toate părțile. Dar nu trebuie să te gîndești deloc la așa ceva. Este într-adevăr păcat că-ți întrerupi cariera; cea de scriitor este foarte grea!

Struve arăta de parcă ar fi regretat, însă nu putea să-și ascundă o anumită satisfacție că mai are un tovarăș de nenorocire.

— Dar spune-mi motivul, continuă el, pentru care vrei să abandonezi o carieră care aduce totodată onoare şi putere.

— Onoare celor ce-şi arogă puterea şi putere celor lipsiţi de scrupule.

— Ce tot pălăvrăgeşti ! Nu este chiar atît de rău !

— Nu ! Ei, atunci să vorbim despre altceva. Vreau să-ţi descriu doar interiorul uneia dintre cele şase instituţii de care am avut parte. Pe primele cinci le-am părăsit imediat, din simplul motiv că acolo nu era nimic de făcut. De fiecare dată cînd mă duceam acolo şi întrebam dacă este de făcut ceva, răspunsul era întotdeauna : nu ! şi n-am văzut niciodată pe nimeni făcînd ceva. Şi asta cu toate că erau instituţii atît de importante precum *Colegiul pentru distilarea rachiului*, *Cancelaria de impozite* şi *Direcţia generală de pensii a funcţionarilor* Dar cînd am văzut masele de slujbaşi care se tîrau unii peste alţii, m-am gîndit că în instituţia care le plăteşte leafurile tuturor acestora trebuie totuşi să fie ceva de făcut. Am cerut deci mutarea la *Colegiul pentru plata salariilor funcţionarilor*.

— Ai fost în instituţia asta ? întrebă Struve care începuse să fie interesat.

— Da. Nu voi uita niciodată impresia puternică pe care mi-a făcut-o debutul meu în instituţia asta atît de complet şi de bine organizată. M-am dus acolo la unsprezece a.m. pentru că asta era ora deschiderii. În anticameră, doi aprozi stăteau întinşi de-a curmezişul peste o masă şi citeau *Patria*.

— *Patria ?* Struve, care pînă atunci aruncase zahăr vrăbiilor, ciuli urechile.

— Da ! Am spus bună dimineaţa. O vagă şerpuire a spinărilor celor doi domni arătă că salutul meu nu era primit cu totală nemulţumire ; unul dintre ei îşi mişcă chiar tocul de la cizma dreaptă, ceea ce desigur că trebuia să echivaleze cu o strîngere de mînă. Am întrebat dacă vreunul dintre domni este liber şi ar putea să-mi arate localul. Ei explicară că sînt opriţi : au ordin să nu pără-

sească anticamera. Am întrebat dacă nu mai există și alți aprozi. Da, mai există și alții. Dar șeful aprozilor este în concediu, primul aprod are zi liberă, al doilea este învoit, al treilea este la poștă, al patrulea bolnav, al cincilea s-a dus după apă de băut, al șaselea este în curte „și stă acolo toată ziua" ; de altfel „nici un funcționar nu obișnuiește să apară înainte de ora unu". Asta era o aluzie că vizita mea matinală era inoportună și că aprozii sînt și ei funcționari.

După ce am explicat că totuși sînt hotărît să văd birourile, ca să-mi fac o idee asupra diviziunii muncii într-o instituție atît de importantă și cuprinzătoare, l-am convins să meargă cu mine pe cel mai tînăr dintre cei doi. O priveliște grandioasă apăru cînd acesta deschise ușa : un șir de șaisprezece încăperi, mai mari și mai mici, se ofereau privirilor mele. Aici cu siguranță trebuie să se găsească de lucru, gîndii eu, simțind că îmi venise o idee fericită. Pîriitul celor șaisprezece focuri de mesteacăn, în cele șaisprezece sobe de teracotă, tulbura plăcut singurătatea locului.

Struve, care ascultase tot mai atent, scoase un creion din căptușeala vestei și scrise un 16 pe manșeta stîngă.

— Aici este biroul temporarilor, explică aprodul.

— I-auzi ! Sînt mulți temporari în instituție ? am întrebat eu.

— Păi da, mai mulți decît trebuie.

— Și ce lucrează ?

— Scriu, bineînțeles, puțintel... Devenise atît de familiar, că am crezut de cuviință să întrerup discuția. După ce străbăturăm birourile Copiștilor, Notarilor, Funcționarilor, Revizorului și Secretarului reviziei, Controlorului și Secretarului controlorului, Juristconsultului, Contabilului șef, Arhivarului și Bibliotecarului, Intendentului, Casierului, Curatorului, Secretarului șef, Secretarului de protocol, Grefierului, Registratorului, Secretarului expediției, Șefului de birou și Șefului expediției, ne oprirăm, în sfîrșit, în fața unei uși pe care era scris cu litere aurite : *Președinte*. Voiam să deschid ușa și să intru dar aprodul mă puse la respect, apucîndu-mă speriat de braț și șoptindu-mi :

— Liniște !

— Doarme ? nu m-am putut abține de la întrebare, amintindu-mi de un vechi basm.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nici o vorbă ! Nimeni nu are voie să intre pînă nu sună președintele

— Sună dos președintele ?

— Nu, nu l-am auzit niciodată, de un an, de cînd sînt aici.

Pe cît se părea intrasem iar în domeniul familiarităților și de aceea l-am întrerupt.

Pe la orele douăsprezece începură să apară funcționarii temporari și am fost destul de surprins recunoscînd printre ei anumite cunoștințe vechi de la Direcția generală de pensii a funcționarilor și de la Colegiul pentru distilarea rachiului. Dar și mai mare mi-a fost surpriza cînd l-am văzut pe contabilul șef de la Cancelaria de impozite intrînd în pas de promenadă și instalîndu-se în biroul și fotoliul de piele al grefierului, la fel de comod cum îl văzusem și dincolo.

Îl luai de-o parte pe unul dintre cei doi tineri domni și îl întrebai dacă nu găsește potrivit să-i fac o vizită de politețe președintelui. „Liniște !" fu răspunsul lui misterios, pe cînd mă conducea în camera a opta ! Din nou această misterioasă „liniște !"

Camera în care ne găseam acum era la fel de întunecoasă, dar mai murdară decît celelalte. Smocuri de păr de cal ieșeau prin pielea crăpată a mobilelor ; praful gros acoperea biroul pe care se găsea o călimară uscată ; acolo se mai găseau și un baton nefolosit de lac pentru sigilii, pe care fostul posesor își scrijilise numele cu litere gotice, o foarfecă pentru hîrtie cu brațele înțepenite de rugină, un calendar rămas de la Sînzienele de acum cinci ani, un anuar oficial vechi de cinci ani și o coală de hîrtie de ambalaj pe care era scris, de cel puțin o sută de ori, Julius Caesar, Julius Caesar, Julius Caesar, alternativ cu Tata Noe, Tata Noe, Tata Noe.

— Asta este camera arhivarului, aici nu ne deranjează nimeni, spuse însoțitorul meu.

— Arhivarul nu vine deloc pe aici ? am întrebat eu.

— N-a mai fost pe-aici de cinci ani, așa că acum, firește că îi este rușine să mai vină.

— Păi, dar atunci cine se ocupă de serviciul lui ?

— Bibliotecarul.

— În ce constă de fapt activitatea în acest Colegiu pentru plata lefurilor funcționarilor ?

— Constă în aceea că aprozii clasează chitanțele cronologic și alfabetic și apoi le transmit la legător, după care bibliotecarul supraveghează așezarea lor în rafturile corespunzătoare.

Struve părea acum satisfăcut de convorbire și își nota din cînd în cînd cîte un cuvînt pe manșetă iar cînd Falk făcu o pauză crezu că trebuie să spună ceva important.

— Păi, dar cum reușea atunci arhivarul să-și ia leafa ?

— Ei bine, i se trimitea acasă. Nu e simplu ? Tînărul meu prieten mă sfătui apoi să intru la grefier, să-i fac o plecăciune și să-l rog să mă prezinte celorlalți funcționari, care soseau acum pe rînd ca să scormonească focul din sobele de teracotă și să se bucure de ultimele luciri ale jarului. Grefierul este un personaj foarte puternic și totuși binevoitor, îmi povesti prietenul meu, și știe să prețuiască atențiile. Îl cunoscusem pe grefier în calitate de contabil șef și aveam o cu totul altă impresie despre el, dar acum l-am crezut pe colegul meu și am intrat la el.

Temutul personaj ședea într-un fotoliu larg, în fața focului, cu picioarele întinse pe o blană de ren. Era intens preocupat să fumeze cu un țigaret din spumă de mare pe care îl îmbrăcase în piele de mănușă. Dar, ca să nu stea degeaba, își luase în față *Gazeta poștei* din ajun, ca să se informeze, cît era necesar, asupra doleanțelor guvernului.

La intrarea mea, care păru că îl deranjează, își împinse ochelarii în sus pe țeasta pleșuvă, își ascunse ochiul drept după marginea ziarului și mă sfredeli cu stingul. I-am prezentat situația mea. El a luat țigaretul din spumă de mare în mîna dreaptă și s-a uitat cît de mult „se afumase". Tăcerea înfricoșătoare care a urmat mi-a confirmat toate temerile. Și-a dres glasul și a scuipat, făcînd jarul să sfîrîie tare. Apoi și-a amintit de ziar și a conti-

nuat să citească. Am crezut că trebuie să repet solicitarea, cu unele variațiuni. Atunci nu s-a mai putut abține.

— Ce dracu vrei, domnule? Ce dracu cauți în biroul meu? Nu pot sta liniștit în biroul meu? Ai? Ieși, ieși, ieși, domnule! Ce dracu, domnule, nu vezi că sînt ocupat? Vorbește cu secretarul șef dacă vrei ceva! Nu cu mine!

— M-am dus la secretarul șef.

Acolo se ținea o mare comisie pentru materiale, care dura deja de trei săptămîni. Secretarul șef prezida, iar trei funcționari încheiau procesele verbale. Mostrele trimise de furnizori erau răspîndite pe mesele din jur la care se așezaseră toți funcționarii, copiștii și notarii. Tocmai se hotăriseră, deși cu mari deosebiri de păreri, pentru baloții de hîrtie de la Lessebo și, după repetate tăieri de probă, se opriseră la 48 de foarfeci, produs premiat de la Gratorp (grefierul deținea 25 de acțiuni ale acestei uzine); probele de scris cu peniță de oțel ocupaseră o săptămînă întreagă iar procesul verbal înghițise două topuri de hîrtie: acum se ajunsese la bricege și comisia tocmai se ocupa cu încercarea lor pe tăbliile negre ale meselor.

— Propun briceagul Sheffield nr. 4 cu două lame, fără tirbușon, spuse secretarul șef și scoase o așchie din tăblia mesei, atît de mare că se putea aprinde un foc cu ea.

— Ce părere are primul secretar?

Acesta, care intrase prea adînc la tăierea de probă și nimerise într-un cui, stricîndu-și Eskilstuna nr. 2 cu trei lame, fu de acord cu sortul propus.

După ce au luat cuvîntul cu toții, motivîndu-și riguros opiniile, mai adăugînd și probe practice, președintele hotărî să se comande de două ori douăsprezece duzini de Sheffield. Față de asta secretarul șef făcu o obiecțiune, într-o expunere mai lungă, care fu înscrisă în procesul verbal, copiată în două exemplare, înregistrată, clasată (alfabetic și cronologic), legată de aprodul șef sub supravegherea bibliotecarului și așezată în raftul corespunzător. Această obiecțiune respira un cald sentiment patriotic și voia să sublinieze, înainte de toate, cît de necesar este ca statul să sprijine manufacturile autohtone. Dar

pentru că mai cuprindea și o reclamație împotriva unui funcționar al guvernului, secretarul șef trebuie să ia apărarea guvernului. El începu cu un istoric al originii scontului manufacturier (la cuvîntul „scont" toți funcționarii temporari ciuliră urechile), aruncă o privire asupra dezvoltării economice a țării în ultimii douăzeci de ani și se pierdu în amănunte, astfel că orologiul de la biserica Riddarholm bătu două înainte ca el să ajungă la subiect. La această fatală bătaie de ceas toți funcționarii săriră de pe locurile lor, de parcă ar fi izbucnit un incendiu. Cînd l-am întrebat pe tînărul coleg ce înseamnă asta, un secretar în vîrstă, care-mi auzise întrebarea, răspunse :

— Prima obligație a funcționarului, domnule, este punctualitatea, domnule !

Două minute mai tîrziu în toate încăperile acelea nu se mai găsea nici un suflet !

— Mîine va fi o zi fierbinte, îmi șopti un coleg, pe scară.

— Pentru numele lui Dumnezeu, dar ce se întîmplă aici ? am întrebat eu neliniștit.

— Creioanele ! răspunse el.

Și urmară zile fierbinți : lacul de sigilii, plicurile, cutitele de tăiat hîrtie, sugativa, ața pescărească. Dar asta încă mai mergea, fiindcă toți aveau ocupație. Veni însă și ziua cînd se sfîrși și asta. Atunci mi-am luat curajul și am rugat să mi se dea ceva de făcut. Mi-au dat șapte topuri de hîrtie pentru transcris pe curat acasă, ca să mă pot „evidenția". Am terminat lucrarea într-un timp foarte scurt, dar în loc să fiu încurajat și stimulat am fost întîmpinat cu neîncredere, fiindcă oamenii harnici nu erau agreați. După aceea n-am mai căpătat nimic de lucru. Te scutesc de descrierea penibilă a unui an plin de umilințe, de jigniri inexprimabile, de nemărginită amărăciune. Tot ce găseam că este ridicol și josnic era tratat cu cea mai solemnă seriozitate, iar tot ceea ce respectam ca mare și demn de laudă era batjocorit. Poporului îi spuneau gloată și considerau că există doar pentru ca garnizoana să poată trage în el, în caz de nevoie. Noua formă de stat era insultată pe față iar țăranii erau numiți tră-

dători *. Asta am auzit timp de șapte luni ; pentru că nu participam la risete, am început să fiu privit cu neîncredere și să fiu provocat. Cu prima ocazie cînd au fost atacați „ciinii opoziției" am explodat și am avut o explicație cu ei care a avut rezultatul că au aflat cu cine au de-a face și am devenit imposibil. Și acum fac la fel ca mulți alți naufragiați : mă arunc în brațele literaturii !

Struve, care părea nemulțumit de această încheiere bruscă, bagă creionul în buzunar, își bău grogul și luă un aer distrat. Crezu totuși că trebuie să spună ceva.

— Frate dragă, n-ai învățat încă arta vieții ; ai să vezi cît de greu este să-ți cîștigi pîinea la început și că, treptat, ăsta devine lucrul cel mai important în viață. Muncești ca să-ți cîștigi pîinea și o mănînci ca să poți cîștiga mai multă pîine, ca să poți munci ! Crede-mă, am nevastă și copil, știu ce înseamnă asta. Trebuie să te adaptezi împrejurărilor, vezi tu ! Trebuie să te adaptezi ! Iar tu nu cunoști situația scriitorului. Scriitorul este în afara societății !

— Păi da, asta este pedeapsa, pentru că vrea să fie deasupra societății ! De altfel detest societatea, pentru că nu se bazează pe un contract liber consimțit, este o urzeală de minciuni — și prefer să fug de ea !

— S-a făcut frig, observă Struve.

— Da, vrei să mergem ?

— Hai să mergem.

Flacăra convorbirii se stinse.

Între timp soarele apusese, secera lunii depășise orizontul și se afla acum deasupra cîmpului de manevre, ici și colo cîte o stea lupta cu lumina zilei, care mai întîrzia încă în spațiu ; jos în orașul care acum începea să se liniștească se aprindeau felinarele cu gaz.

Falk și Struve mergeau împreună spre nord, conversau despre comerț, navigație, alimentație și toate cîte nu-i interesau ; în sfîrșit se despărțiră cu ușurare reciprocă.

* Această afirmație nu mai corespunde pe deplin adevărului, după ce s-a înfăptuit marea reorganizare a instituțiilor (n.a.).

În timp ce în minte îi încolțeau gînduri noi, Falk coborî Stromgatan spre Skeppsholm. Se simțea asemenea unei păsări care s-a izbit de un geam și a căzut strivită, tocmai cînd voia să-și deschidă aripile ca să zboare în larg. Se așeză pe o bancă de pe plajă și ascultă clipocitul valurilor ; o briză ușoară adia în arțarii înfloriți și secera lunii lucea palid peste apa neagră ; vreo douăzeci-treizeci de bărci erau legate de chei și smuceau de lanțuri, ridicau capetele una după alta doar o clipă și se scufundau iar ; vîntul și valurile păreau că le gonesc și ele își luau avînt spre pod, ca o haită de ciini asmuțiți, dar lanțurile le trăgeau înapoi și atunci se izbeau și bufneau ca și cum ar fi vrut să și le smulgă.

Rămase aci pînă la miezul nopții ; vîntul adormi, valurile se duseră la culcare, bărcile prizoniere nu mai trăgeau de lanțurile lor, arțarii nu mai foșneau, și roua cădea.

Se ridică și merse visător spre locuința lui, o cameră de mansardă, izolată, departe, la cîmpul de manevre.

Asta făcu tînărul Falk, dar bătrînul Struve care intrase în aceeași zi la ziarul conservator *Capa gri*, după ce fusese concediat de la *Scufița roșie*, se duse acasă și scrise pentru dubiosul *Drapel al poporului* un articol-corespondență „Despre Colegiul pentru plata salariilor funcționarilor", pe patru coloane, a cinci coroane coloana.

2

INTRE FRAȚI

Negustorul de mărunțișuri din in Carl Nicolau Falk, fiul răposatului Carl Johan Falk (unul dintre cei cincizeci de senatori și căpitan al gărzii civice, epitrop al bisericii și membru al Biroului de asigurări contra incendiilor din Stockholm), fratele fostului asesor, actualmente scriitorul Arvid Falk, își avea firma sau, cum le plăcea să spună dușmanilor lui, dugheana, pe Österlangatan, diagonal opusă uliței Ferken, astfel că atunci cînd băiatul

de prăvălie își ridica ochii de pe romanul pe care îl citea pe ascuns, sub tejghea, putea vedea o parte dintr-un vapor: poate tamburul roții, bompresul, sau altceva asemănător — și un vîrf de copac de pe Skeppsholm, cu un petec de cer deasupra.

Băiatul de prăvălie, care răspundea la numele deloc neobișnuit de Andersson, și învățase să răspundă ascultător, deschisese dis-de-dimineață și agățase afară un caier de in, un năvod, o plasă pentru țipari, o legătură de cozi de undiță și un săculeț cu pene necurățate; apoi măturase prăvălia, presărase rumeguș și se așezase în spatele tejghelei unde construise un fel de cursă de șoareci dintr-o cutie veche de lumînări pe care o ținea deschisă cu o cange și unde romanul putea să cadă imediat ce intra patronul sau vreuna din cunoștințele lui. De clienți nu avea de ce se teme, atît pentru că era devreme de dimineață cît și pentru că nu era obișnuit să-i vadă îmbulzindu-se aici. Firma fusese fondată pe vremea răposatului rege Frederic — Carl Nicolaus Falk o moștenise împreună cu toate celelalte de la tatăl lui, căruia îi revenise în linie directă de la bunicul lui — înflorise și adusese bani buni pînă acum cîțiva ani, cînd nefericitul „sistem de reprezentare" pusese capăt oricărui comerț, spulberase orice speranțe, frînase orice spirit de inițiativă și adusese burghezia în pragul ruinei. Astfel prezenta lucrurile Falk însuși, însă alții erau de părere că întreprinderea fusese neglijată și că ceva mai jos, în Slussplan, se stabilise un concurent periculos. Falk nu vorbea fără să fie nevoie despre decăderea firmei și era destul de abil ca să-și aleagă împrejurările și ascultătorii cînd atingea această coardă. Dacă vreunul dintre vechii clienți ai firmei își arăta prietenește mirarea asupra deverului scăzut, atunci îi povestea că se bazează pe comerțul cu amănuntul în provincie iar prăvălia o are doar ca sediu, și acesta îl credea, fiindcă în spatele prăvăliei avea un mic birou unde stătea de cele mai multe ori, cînd nu era în oraș sau la bursă. Dar dacă cunoscuții lui — adică secretarul și magistrul, arătau aceeași îngrijorare prietenească — atunci vremurile grele, consecință a sistemului de reprezentare, erau cele ce provocaseră stagnarea.

Între timp Andersson, după ce fusese deranjat de vreo cîțiva puștani, care întrebaseră din ușă cît costă un băț de undiță, se uită pe stradă și-l descoperi pe tînărul domn Arvid Falk. Deoarece cartea era împrumutată chiar de la el, putea să rămînă unde se găsea și, pe un ton familiar, cu o expresie de complicitate secretă, își salută tovarășul de joacă de altă dată, cînd acesta intră în prăvălie.

— Este sus? întrebă Falk cu o anumită neliniște.

— Tocmai își bea cafeaua, răspunse Andersson și arătă spre tavan. În același moment auziră mișcîndu-se un scaun pe dușumea, chiar deasupra capetelor lor. Acum s-a sculat de la masă, domnule Arvid.

Se părea că amîndoi cunosc bine zgomotul acesta și semnificația lui. După aceea se auziră pași greoi scîrțîind prin odaie în cruciș și în curmeziș și o bombăneală înfundată ajunse prin tavan la cei doi tineri care ascultau.

— Aseară a fost acasă? întrebă Falk.

— Nu, a fost plecat.

— Cu prieteni sau cunoscuți?

— Cunoscuți.

— Și a venit tîrziu acasă?

— Cam tîrziu.

— Crezi că vine jos curînd, Andersson? N-aș vrea să mă duc sus, din cauza cumnatei mele.

— Ajunge aici îndată, cunosc după pași.

În același timp se auzi trîntindu-se o ușă sus iar cei de jos schimbară o privire plină de înțeles. Arvid făcu un gest ca și cum ar fi vrut să plece, dar apoi se stăpîni.

Peste cîteva momente începură să se deslușească zgomote în birou. O tuse rea cutremură cămărița și apoi se auziră pașii binecunoscuți spunînd parcă: scîrț-scîrț, scîrț-scîrț! Arvid trecu în spatele tejghelei și bătu la ușa biroului.

— Intră!

Arvid se afla în fața fratelui său. Acesta arăta de patruzeci de ani și aproape că îi avea pentru că era cu cincisprezece ani mai mare decît fratele lui și de aceea, dar și din alte motive, se obișnuise să-l trateze ca pe un băiețaș căruia îi era tată. Avea părul blond, mustața blon-

dă, sprîncene și gene blonde. Era destul de gras și de aceea putea să scîrțîie așa de bine din cizme, care gemeau sub greutatea trupului său îndesat.

— Doar tu erai ? întrebă el cu o vagă nuanță de bunăvoință și dispreț, două sentimente inseparabile pentru el, fiindcă nu îi ura pe cei ce erau în oarecare măsură mai jos decît el, ci îi disprețuia. Dar acum părea totodată și dezamăgit, căci se așteptase la un obiect mai satisfăcător pe care să se descarce iar fratele lui era o fire modestă și timidă ce nu opunea niciodată rezistență.

— Nu te deranjez, frate Carl ? întrebă Arvid, oprindu-se la ușă. Această umilă întrebare avu ca urmare că fratele se hotărî să-și arate bunăvoința. Luă un trabuc din marele lui etui de piele cu broderii și după aceea îi oferi fratelui altul, din lădița care-și avea locul în apropierea căminului, deoarece trabucele — „trabucele prieteniei" cum le numea el deschis, căci era o fire deschisă — suferiseră un naufragiu, ceea ce le făcuse foarte interesante, dacă nu mai bune, și trecuseră printr-o licitație de coastă, ceea ce le făcuse foarte ieftine.

— Eei, ce-ai de spus ? întrebă Carl Nicolaus aprinzîndu-și trabucul și băgînd apoi chibritul în buzunar — din neatenție, fiindcă nu-și putea concentra gîndurile decît într-un singur punct, în interiorul unui cerc care nu era deosebit de mare, croitorul lui ar fi putut spune la milimetru cît era de mare, cînd îi măsura talia.

— Mă gîndeam să vorbim despre afacerile noastre, răspunse Arvid, învîrtind în mînă trabucul neaprins.

— Șezi ! comandă fratele.

Era întotdeauna obiceiul lui să ofere loc celor cu care trebuia să discute, astfel îi avea sub el și putea să-i strivească mai ușor — dacă era nevoie.

— Afacerile noastre ! Avem noi cumva afaceri împreună ? începu el. Nu știu așa ceva ! *Ai tu* vreo afacere, *mă* ?

— Spuneam doar că aș vrea să știu dacă mai am ceva de primit.

— Ce să fie acest ceva, dacă am voie să întreb ? Or fi bani poate ? Ai ? glumi Carl Nicolaus și își făcu fratele să inspire aroma tutunului fin. Fiindcă nu primi nici

un răspuns și nici nu aștepta vreunul, trebui să vorbească tot el.

— Să primești ? N-ai primit tot ce ți se cuvenea ? N-ai semnat tu însuți chitanța la autoritatea tutelară ? Și de atunci nu te-am hrănit și îmbrăcat, adică nu te-am creditat ca să-mi restitui odată, cînd vei putea, așa cum mi-ai cerut ? Am notat totul ca să pot dovedi în ziua cînd vei putea să-ți cîștigi pîinea singur și tu pînă acum încă n-ai făcut-o.

— Tocmai asta vreau să fac acum, și de aceea am venit aici ca să mă lămuresc dacă mai am de primit ceva sau dacă sînt dator cu ceva.

Fratele aruncă o privire pătrunzătoare asupra victimei sale, ca să cerceteze dacă nutrește gînduri ascunse. Apoi începu să măsoare încăperea cu cizmele lui scîrțîitoare pe o diagonală între scuipătoare și suportul de umbrele ; brelocurile zornăiau la lanțul ceasului parcă pentru a preveni lumea să nu-i stea în cale iar fumul de tutun se înălța și se așternea în nori lungi și amenințători între soba de teracotă și ușă, anunțînd parcă furtună. Umbla agitat, cu capul plecat și umerii ridicați, ca și cum ar fi repetat un rol. Cînd crezu că îl știe, se opri în fața fratelui și îl privi adînc în ochi, cu o privire lungă, falsă, verde ca marea, care trebuia să exprime încredere și durere, și cu o voce care voia să sune ca și cum ar fi venit din cavoul de familie aflat în cimitirul Klara, spuse :

— Tu nu ești cinstit, Arvid ! Tu nu ești cin-stit !

Dacă cineva ar fi ascultat, în afară de Andersson care asculta după ușa prăvăliei, ar fi fost mișcat de aceste cuvinte adresate de un frate celuilalt frate, cu cea mai profundă durere fraternă. Arvid însuși, obișnuit încă din copilărie să creadă că toți ceilalți oameni sînt excelenți și numai el rău, se gîndi un moment dacă era într-adevăr cinstit sau nu, și pentru că educatorul lui îi sădise, cu mijloace potrivite, o conștiință extrem de sensibilă, nu se găsi pe deplin cinstit, în orice caz nu pe deplin sincer, pentru că își pusese pe ocolite întrebarea, dacă fratele lui este un escroc.

— Am ajuns la concluzia, spuse el, că m-ai înșelat cu o parte din moștenirea mea ; am calculat că ai luat

prea mult pentru mîncarea ta proastă și hainele tale scoase din uz ; știu că averea mea nu s-a putut duce pe studiile mele îngrozitoare și cred că îmi ești dator o sumă destul de mare, de care am nevoie acum și aș dori — să o capăt !

Un zîmbet lumină și mai mult fața blondă a fratelui și cu o expresie atît de liniștită și cu gesturi atît de sigure de parcă le-ar fi repetat ani de-a rîndul ca să poată intra în scenă de îndată ce replica a fost dată, băgă mîna în buzunarul pantalonilor, scoase legătura de chei, o scutură, o făcu să se învîrtească în aer și merse evlavios înspre casa de bani. O deschise mai repede decît era de așteptat și decît îngăduia, poate, sfințenia locului și scoase din ea o hîrtie care de asemenea fusese pregătită și așteptase replica. I-o întinse fratelui.

— Ai scris tu asta ? — Răspunde ! Ai scris tu asta ?

— Da ! Arvid se ridică vrînd să plece.

— Nu, șezi ! Șezi ! Șezi ! Dacă ar fi fost acolo vreun cîine, s-ar fi așezat imediat. Ei, ce scrie aici ? Citește ! „Eu, Arvid Falk, recunosc și certific că am primit de la — fratele meu, Carl Nicolaus Falk — numit tutore —, moștenirea mea întreagă în sumă de — etc." Îi era rușine să spună suma. Așadar ai recunoscut și certificat un lucru pe care nu l-ai crezut ! Este asta cinstit, dacă pot să întreb ? Nu, răspunde-mi la întrebare ! Este cinstit ? Nu ! Ergo ai dat o certificare falsă. Deci ești un escroc ! Da asta ești ! N-am dreptate ?

Scena era prea avantajoasă pentru el și triumful prea mare ca să poată renunța la public. Pîrîtul nevinovat avea nevoie de martori ; deschise brusc ușa spre prăvălie.

— Andersson ! strigă el. Răspunde-mi la o întrebare : ascultă cu atenție ! Dacă depun mărturie mincinoasă sînt escroc, sau nu ?

— Patronul este un escroc, firește ! răspunse Andersson fără șovăială și cu căldură.

— Ai auzit, a zis că sînt un escroc — dacă semnez o chitanță falsă ! Păi ce-am spus eu adineauri ? Tu nu ești cinstit, Arvid ; tu nu ești cinstit ! Asta am spus-o întotdeauna despre tine. Oamenii blînzi sînt adeseori niște escroci ; ai fost întotdeauna blînd și îngăduitor dar eu știam

că în ascuns ai alte gînduri ; eşti un escroc ! Asta a spus-o şi taică-tu, zic „a spus-o", pentru că spunea întotdeauna ceea ce gîndea şi era un om drept, Arvid, dar — tu — nu — eşti — aşa ! Fii sigur că dacă ar mai trăi acum, ar striga cu durere şi mîhnire : tu nu eşti cinstit, Arvid ! Tu nu — eşti — cinstit !

Parcurse încă vreo cîteva diagonale şi zgomotul pe care-l făcea era ca şi cum ar fi aplaudat scena cu picioarele şi zdrăngăna din legătura de chei ca şi cum ar fi dat semnalul pentru cortină. Replica finală fusese astfel rotunjită încît orice adaos ar fi stricat totul. În ciuda gravei acuzaţii pe care într-adevăr o aşteptase de ani întregi, pentru că el crezuse întotdeauna că fratele lui avea un suflet fals, era foarte mulţumit că toate acestea se întîmplaseră, şi trecuse cu atîta succes, atît de bine şi de abil de ele, încît se simţea aproape vesel şi chiar un pic recunoscător. În plus, avusese o ocazie atît de bună să se descarce după ce fusese enervat sus, în familie, şi să se descarce doar pe Andersson îşi pierduse tot farmecul în decursul anilor — iar să se descarce sus — îi trecuse tot cheful.

Arvid amuţise, firea lui era atît de intimidată de educaţie încît credea întotdeauna că face rău ; din copilărie tot auzise cuvintele astea teribil de mari : drept, cinstit, sincer, adevărat, pronunţate zilnic şi în orice moment, încît îi stăteau în faţă ca nişte judecători care îi spuneau întotdeauna : vinovat ! Timp de o secundă crezu că a greşit calculele, că fratele lui este nevinovat iar el însuşi un escroc ; dar în clipa următoare înţelese că fratele îi luase ochii cu tertipuri avocăţeşti şi îi venea să fugă ca să nu se mai certe cu el, să fugă, fără să mai pomenească de subiectul nr. 2, că este pe cale de a-şi schimba cariera.

Pauza fu mai lungă decît se prevăzuse. Carl Nicolaus avu deci timp să-şi parcurgă încă o dată în gînd triumful recent. Vorbuliţa „escroc" era aşa de dulce la limbă, aproape la fel de mult ca şi cînd ar fi spus „ieşi afară !" şi deschiderea uşii şi răspunsul lui Andersson şi apariţia documentului, toate se brodiseră atît de bine ; legătura de chei nu fusese uitată pe noptieră, broasca funcţionase

imediat, dovezile se împletiseră strîns și concluziile apăruseră ca o știucă prinsă în plasă. Își regăsise buna dispoziție ; iertase, nu, uitase, uitase totul și cînd trînti la loc ușa casei de bani, închise pentru totdeauna și afacerea neplăcută. Dar nu voia să se despartă de fratele lui, simțea nevoia să vorbească cu el despre alte lucruri, să arunce cîteva lopeți de vorbărie peste subiectul penibil, să-l vadă în împrejurări cotidiene, la o masă, — și de ce nu ? — mîncînd și bînd ; oamenii arată întotdeauna bucuroși și mulțumiți cînd mănîncă și beau, și el voia să-l vadă bucuros și mulțumit ; voia să-i vadă chipul liniștit și să nu-i mai audă vocea tremurînd și se hotărî să-l invite la o gustare. Dificultatea era să găsească o trecere, să arunce o punte peste prăpastie. Își scormoni mintea dar nu găsi nimic, se scotoci prin buzunare și găsi — bățul de chibrit.

— Ce dracu, băiete, nici nu ți-ai aprins trabucul ! strigă el cu o căldură adevărată, neprefăcută.

Dar băiatul fărîmițase trabucul în timpul discuției și acum nu mai putea arde.

Uite aici — ia altul ! Și scoase etui-ul mare de piele.

Uite aici ! Ia, mă ! Sînt țigări bune !

Fratele, un nefericit, care nu știa să jignească pe nimeni, acceptă invitația, recunoscător că i se întinde o mînă împăciuitoare.

— Așa, bătrîne, continuă Carl Nicolaus și luă tonul monden atît de binecunoscut, hai acum să mergem la Riga și să luăm o gustare ! Hai odată !

Arvid, care nu era obișnuit cu prietenia, se simți atît de mișcat încît îi strînse în grabă mîna fratelui, trecu în fugă prin prăvălie, fără să-și mai ia rămas bun de la Andersson și ieși pe stradă.

Fratele rămase uluit : nu putea să înțeleagă ce însemna asta ; să fugă cînd era invitat la o gustare ; să fugă ; și el nici măcar nu era supărat ! Să fugă ! Un cîine n-ar fi făcut asta dacă îi aruncai o bucată de carne !

— E atît de ciudat ! mormăi el și făcu să scîrțîie dușumeaua. Apoi se apropie de pupitrul lui, înșurubă scaunul cît se putea de sus și se cățără pe el. De pe acest loc

ridicat obișnuia să privească oamenii și întîmplările, ca dintr-un punct de observație înalt și să le vadă mici, dar nu chiar atît de mici, încît să nu le mai poată folosi pentru scopurile lui.

3

COLONIȘTII DIN LILL-JANS

Era între orele opt și nouă ale acestei frumoase dimineți de mai, cînd Arvid Falk, după scena cu fratele său, hoinărea pe străzi nemulțumit de sine însuși, nemulțumit de fratele lui, nemulțumit de toate. Dorea să fie vreme mohorîtă și să fie în tovărășie proastă. Nu credea deloc că este escroc, dar nu era împăcat cu sine însuși; era obișnuit să-și impună exigențe înalte și se deprinsese să vadă în fratele lui un fel de tată vitreg, față de care trebuia să nutrească un mare respect, ba chiar venerație. Dar îl mai năpădeau și alte gînduri triste. N-avea bani, nici ocupație. Acesta din urmă era poate lucrul cel mai rău, fiindcă lipsa de ocupație era un cruntduşman pentru un om ca el, dotat cu o fantezie care n-avea niciodată odihnă.

Adîncit în aceste cugetări destul de penibile, ajunse pe mica Trädgårdsgatan; merse pe trotuarul stîng, pe lîngă Teatrul dramatic și se găsi curînd pe Norrlandsgatan; hoinări mai departe, fără țintă, drept înainte; curînd începură să apară hîrtoape în pavaj; colibele de lemn luară locul caselor de piatră; oameni prost îmbrăcați aruncau priviri bănuitoare spre persoana bine îmbrăcată care le vizita atît de devreme cartierul, și cîini înfometați mîrîiau amenințător la străin. Trecu grăbit pe Norrlandsgatan, printre grupuri de artileriști, muncitori, ucenici de la berărie, spălătorese și școlari și ajunse sus pe marea Humlegårdsgatan. Intră în Humlegården *. Vacile generalului de artilerie își luaseră deja în primire păşunea, bătrînii meri golași încercau să înflorească, teii

* gård[en] = grădină (Humlegården = grădină de hamei) (n.t.).

erau deja înverziți și veverițele se jucau sus în coroanele lor. Trecu pe lîngă carusel și urcă pe aleea care duce la teatru ; aici niște școlari chiulangii jucau nasturi ; ceva mai departe văzu un ucenic de zugrav culcat pe spate în iarbă, privind norii prin bolțile înalte de verdeață ; fluiera cu atîta nepăsare de parcă n-ar fi existat nici maiștri — nici tovarăși care să-l aștepte ; între timp mușteleș și alte vietăți amețite se înecau în gălețile lui cu vopsele.

Falk urcă movila de lîngă balta cu rațe ; acolo se opri și studie metamorfoza broaștelor, observă lipitorile și prinse o ploșniță de apă. După aceea se apucă să arunce cu pietre. Asta îi puse sîngele în mișcare și se simți întinerit, se simți ca un școlar chiulangiu, liber, încăpățînat de liber, pentru că era o libertate pe care o dobîndise într-adevăr cu mari sacrificii. La gîndul că putea să se apropie liber și după bunul său plac de natură, pe care o înțelegea mai bine decît îi înțelegea pe oameni, fiindcă ei doar îl chinuiseră și încercaseră să-l înrăiască, se înveseli, orice neliniște îi pieri din suflet și se ridică să-și continue drumul mai departe, în afara orașului. Trecu de răscruce și ajunse în nord, pe Humelgårdsgatan. Descoperi că lipseau cîteva scînduri în gardul de peste drum și că pe partea cealaltă era bătătorită o cărare. Se strecură pe acolo și sperie o bătrînă care culegea urzici ; se plimbă prin lanuri întinse de tutun, acolo unde se află acum cartierul de vile și ajunse la intrarea în Lill-Jans.

Primăvara începuse de-adevăratelea în această așezare mică și încîntătoare, cu cele trei căsuțe ale ei ascunse printre tufe de liliac și meri înfloriți, apărate de vîntul de la nord de o pădure de brad de pe partea cealaltă a șoselei. Aici i se înfățișă o idilă desăvîrșită. Cocoșul se urcase pe oiștea unei sacale și cînta, ciinele legat în lanț stătea întins la soare și hăpăia după muște, albinele roiau ca un nor în jurul stupilor, grădinarul îngenunchiase lîngă straturi și răsădea ridichi, pitulicele și codroșii cîntau în tufele de agriș, copii pe jumătate goi fugăreau găinile care voiau să cerceteze puterea de germinație a diverselor semințe de flori abia semănate. Peste toate acestea se boltea un cer azuriu iar în fundal se afla pădurea cea neagră.

În apropierea răsadnițelor, la adăpostul gardului, şedeau doi bărbați. Unul purta o pălărie înaltă, neagră, un costum negru lustruit, avea o față lungă, îngustă, palidă şi semăna cu un pastor. Celălalt era un tip de țăran civilizat, cu trupul schilod dar puhav; pleoape grele, mustață de mongol; era extrem de prost îmbrăcat şi putea fi luat drept orice — hamal în port, meseriaş sau artist — arăta decăzut, dar într-un fel aparte.

Slabul, care părea că-ngheață în plin soare, îi citea cu glas tare dintr-o carte grasului — ce părea că a încercat toate climele pămîntului şi le putea suporta liniştit pe toate.

Cînd Falk trecu de bariera de pe şosea, auzi desluşit prin gard vorbele celui ce citea şi crezu că poate să asculte fără să înşele încrederea cuiva.

Slabul citea cu o voce monotonă, complet lipsită de timbru, iar grasul îşi exprima din cînd în cînd mulțumirea printr-un fornăit, care era uneori înlocuit de un grohăit şi, în sfîrşit, devenea scuipat, cînd cuvintele înțelepte pe care le auzea depăşeau inteligența umană obişnuită. Lunganul citea:

— „Principiile supreme, după cum am mai spus, sînt trei: unul absolut necondiționat şi două relativ necondiționate. Pro primo: principiul prim absolut, total necondiționat trebuie să exprime actul ce stă la baza oricărei conştiințe şi pe care numai el o face posibilă. Acest principiu fundamental este identitatea A = A. El rămîne neschimbat şi nu poate fi descompus în nici un fel separînd toate elementele empirice ale conştiinței. Este factorul primordial al conştiinței şi de aceea este necesar să fie recunoscut; de altfel nu este ceva condiționat, ca orice fapt empiric, ci ca rezultat şi conținut al unei acțiuni libere, el este absolut necondiționat."

— Înțelegi, măi Olle? se întrerupse lectorul.

— O, da, e minunat! „Nu este ceva condiționat ca orice fapt empiric" — O, ce om! Mai departe, mai departe!

— „Deoarece rezultă", continuă lectorul, „că această propoziție se menține fără nici o altă fundamentare".

— I-auzi, ce mai pezevenchi — „se menține fără orice altă fundamentare", reluă ascultătorul binevoitor, ca să înlăture orice bănuială că nu ar înțelege. „fără orice *altă* fundamentare" ; ce subtil, ce subtil, în loc să spună numai : „fără *orice* fundamentare".

— Pot să continui, sau ai de gînd să mă întrerupi mereu ? întrebă lectorul contrariat.

— Nu te mai — întrerup, dă-i-nainte, dă ! nainte !

— „Astfel", acum urmează concluzia (ciudată într-adevăr), „se formează facultatea de a stabili ceva".

Olle fornăi.

— „Din acest motiv nu se stabilește A (A mare), ci doar că A este A, dacă și atîta timp cît A există, în general. Deci nu este vorba despre conținutul propoziției ci numai de forma acesteia. Propoziția A = A este deci condiționată prin conținutul ei (ipotetic) și necondiționată numai prin forma ei".

— Ai reținut că este A mare ?

Falk ascultase destul ; asta era filozofia înfricoșător de profundă de pe Polacksbacke *, care se rătăcise pe-aici, ca să îmblînzească spiritul gregar al capitalei ; se uită în jur dacă găinile n-au căzut de pe stinghiile lor și pătrunjelul nu s-a oprit din creștere la auzul profunzimilor care se puteau spune în graiul din Lill-Jans. Se minună că cerul se mai afla la locul lui după ce era chemat ca martor al unei atare demonstrații de forță a spiritului uman ; în același timp însă firea omenească slabă a lui Falk își ceru drepturile ; simți o mare uscăciune a gîtlejului și se hotărî să meargă la una dintre căsuțe să ceară un pahar cu apă.

Făcu deci cale întoarsă și intră în căsuța de pe stînga drumului, cum vii dinspre oraș. Ușa destul de mare a fostei brutării era deschisă înspre vestibulul care nu era mai mare decît un geamantan. În cameră nu se aflau decît o laviță, un scaun rupt, un șevalet și doi inși ; unul stătea în fața șevaletului în cămașă și pantaloni încinși cu o curea. Arăta ca un meseriaș însă era artist și tocmai începuse să lucreze la o schiță pentru un ta-

* Dealul lui Polak = locul unde se află universitatea din Uppsala (n.t.).

blou de altar. Celălalt era un tînăr cu înfățișare distinsă și, în comparație cu cele înconjurătoare, cu o îmbrăcăminte de-a dreptul elegantă. Își scosese jacheta, lăsase cămașa în jos și bustul lui splendid îi servea acum ca model pictorului. Fața lui frumoasă, nobilă, purta urmele exceselor din noaptea trecută și din cînd în cînd mai moțăia, ceea ce îi atrăgea admonestări suplimentare din partea maestrului care se părea că îl luase sub protecția lui. Falk putu să audă refrenul final al unei astfel de predici, cînd intră în vestibul.

— ...că ai ajuns să fii așa de porc și te-ai dus să pileşti cu jegosul ăla de Sellén! Acum îți pierzi dimineața în loc să fii la Institutul de comerț — ridică puțin umărul drept, așa! Ai tocat chiria și acum nu mai îndrăznești să te duci acasă? Nu ți-a mai rămas nimic? Nici un sfanț?

— Mba da, mai am cîțiva, dar nu pot ajunge prea mult. Tînărul scoase un ghemotoc de hîrtie din buzunarul de la pantaloni, îl desfăcu și din el apărură două bancnote de cinci coroane.

— Dă-i încoace, ți-i pun de-o parte, îl sfătui maestrul și puse mîna pe bani părinteşte de tot.

Falk, care încercase zadarnic să se facă auzit, se gîndi că n-are decît să-și vadă de drum, la fel de neobservat cum venise. Trecu deci încă odată pe lîngă grămada de gunoi și cei doi filosofi și o luă la stînga, pe Calea Regina Cristina. Nu mersese mult cînd văzu un tînăr care își așezase șevaletul la marginea unei mici bălți înconjurate de arini, la intrarea în pădure. Acesta avea o statură delicată, zveltă, aproape elegantă, o față smeadă, ușor ascuțită; din toată făptura lui se degaja o viață intensă, în timp ce lucra în fața frumosului tablou. Își scosese pălăria și haina și părea că se bucură de o sănătate excelentă și de cea mai bună dispoziție. Ba fluiera, ba fredona, ba flecărea de unul singur, rînd pe rînd.

Cînd Falk fu destul de aproape și îl văzu din profil, i se adresă:

— Sellén! Bună ziua, bătrîne prieten!

— Falk ! Vechile cunoştinţe vin la pădure ! Pentru Dumnezeu, ce vrea să însemne asta ? Nu eşti la serviciu la ora asta ?

— Nu. Dar tu locuieşti aici, afară ?

— Da, de la întîi aprilie m-am mutat aici împreună cu cîţiva cunoscuţi ; e prea scump să locuieşti în oraş — gazdele sînt atît de uricioase ! Un zîmbet maliţios îi joacă în colţul gurii iar ochii căprui îi scînteiară.

— Nu, zău, continuă Falk, atunci poate că ştii cine sînt cele două figuri care stau şi citesc în fund, lîngă răsadniţele din grădină ?

— Filozofii ? Păi da ! Lunganul este funcţionar temporar în Biroul de licitaţii, cu 80 de taleri pe an, iar mărunţelul, Olle Montanus, trebuia de fapt să se ocupe cu sculptura, dar de cînd a dat de filozofie, împreună cu Ygberg, a încetat să mai lucreze şi acum se află într-un declin rapid. A descoperit că arta este ceva senzual !

— Şi din ce trăieşte ?

— De fapt din nimic ! Cîteodată pozează ca model lui Lundell, care este om practic şi atunci capătă o bucată de pîine de orz şi din asta trăieşte cam o zi întreagă, iar în timpul iernii poate dormi pe duşumea în odaia lui „căci asta ţine un pic de cald", spune Lundell, fiindcă lemnele sînt aşa de scumpe ; şi aici a fost destul de frig în aprilie.

— Cum poate să pozeze ca model cineva care arată ca un Quasimodo ?

— Da, într-o coborîre de pe cruce trebuie să-l reprezinte pe tîlharul căruia i s-au zdrobit deja oasele ; bietul de el a suferit de sciatică şi dacă se apleacă peste spătarul scaunului arată destul de bine. Uneori trebuie să-i întoarcă spatele şi atunci îl reprezintă pe celălalt tîlhar.

— Dar de ce nu face nimic el însuşi ? N-are talent ?

— Olle Montanus, dragul meu, este un geniu, dar nu vrea să lucreze, el este filozof şi cu siguranţă că ar fi ajuns un om mare dacă ar fi studiat. Este într-adevăr ciudat să-i asculţi pe el şi pe Ygberg vorbind ; ce-i drept, Ygberg a citit mai mult dar Montanus are o minte atît de subtilă că uneori îl pune în încurcătură şi atunci Yg-

berg își ia tălpășița și mai citește o bucată ; dar altădată nu-i mai împrumută lui Montanus cartea.

— Nu zău, prețuiești filozofia lui Ygberg ? întrebă Falk.

— O, este subtilă, foarte subtilă ! Îți place Fichte ? Măi, măi, măi, ce bărbat !

— Ei, îl întrerupse Falk, căruia nu-i plăcea Fichte, și cine sînt cele două figuri din căsuță ?

— Nu zău, i-ai văzut și pe aceia ? Ei bine, unul este Lundell cel practic, pictor de portrete, sau mai bine zis, pictor de biserici, și celălalt este prietenul meu Rehnhjelm.

Ultimele cuvinte căută să le spună pe un ton cît mai indiferent, ca să facă cu atît mai mare impresie.

— Rehnhjelm ?

— Da, un băiat foarte drăguț.

— Poza acolo ca model ?

— Ia te uită ! Da, Lundell ăsta știe să profite de oameni ! Un om dotat, deosebit de practic. Dar vino cu mine să mergem înăuntru și să-l tachinăm un pic, este cea mai bună distracție care există aici, la țară ; poate că ai să-l auzi vorbind pe Montanus și asta este de-a dreptul interesant.

Mai puțin atras de perspectiva de a-l auzi vorbind pe Montanus decît de speranța că va căpăta un pahar cu apă, Falk îl însoți pe Sellén și îi ajută să ducă șevaletul și caseta.

În căsuță scena se schimbase și modelul se așezase pe scaunul rupt, iar Montanus și Ygberg se așezaseră pe laviță. Lundell stătea în fața șevaletului și fuma sforăind dintr-o lulea de lemn, în fața camarazilor lui săraci care se bucurau de simpla apropiere a unei pipe cu tutun.

După ce asesorul Falk fu prezentat, Lundell îl luă în primire imediat vrînd să-i audă părerea despre tabloul lui. Amintea de Rubens, cel puțin ca subiect, dacă nu ca desen sau culoare. Apoi Lundell își vărsă focul pe timpurile atît de grele pentru artiști, făcu praf Academia și înfieră guvernul care nu face nimic pentru arta autohtonă. Tocmai pictează o schiță pentru tabloul de altar de la Träskåla, însă nu este sigur că va fi acceptată, pentru

că fără intrigi și relații nu se poate răzbi. La aceste cuvinte aruncă o privire cercetătoare la îmbrăcămintea lui Falk, ca să-și dea seama dacă poate fi util ca relație.

Cu totul alt efect avu apariția lui Falk asupra celor doi filozofi. Ei descoperiseră îndată în el unul „cu studii" și îl urau, pentru că le putea răpi prestigiul pe care-l aveau în mica lor societate. Schimbau între ei priviri semnificative, pe care Sellén le surprinse imediat și de aceea se simți tentat să-și prezinte prietenii în toată strălucirea lor și, dacă era posibil, să aranjeze o ciocnire. Găsi curînd mărul discordiei, ochi, trase și nimeri.

— Ygberg, ce spui de tabloul lui Lundell ?

Ygberg, care nu se așteptase să i se dea cuvîntul atît de curînd, trebui să se gîndească vreo cîteva secunde. Apoi răspunse sacadat, în timp ce Olle îl bătea pe spate, ca să se țină tare :

— O operă de artă poate fi, după părerea mea, separată în două categorii : conținut și formă. În ceea ce privește conținutul acestei opere de artă, ea are un conținut profund și general uman, motivul este fecund în sine și conține toate definițiile și potențele care se pot valorifica în producția artistică ; în ceea ce privește însă forma, care trebuie să se manifeste de facto, ca noțiune în sine, adică absoluta identitate, ființa, eul — nu mă pot abține să o găsesec mai puțin adecvată.

Lundell era măgulit de apreciere, Olle rînjea atît de fericit de parcă ar fi văzut oștirile cerești, modelul dormea și Sellén socoti că Ygberg obținuse un succes deplin. Acum toate privirile se îndreptară spre Falk care trebuia să ridice mănușa aruncată, deoarece toți erau de acord că era vorba de o mănușă.

Falk era în același timp amuzat și enervat ; căută în debaraua memoriei lui vreo pocnitoare filozofică, dar observă că pe Olle Montanus îl apucaseră niște convulsii ale obrazului, ceea ce însemna că are de gînd să vorbească. Falk alese la întîmplare, își încărcă pușca ca Aristotel și trase.

— Ce înțelegeți prin adecvat ? Nu-mi amintesc ca Aristotel să folosească acest cuvînt în metafizica lui.

În începere se făcu liniște deplină și se simțea că aci are loc o luptă între Lill-Jans și Gustavianum. Pauza se prelungi mai mult decît era de dorit, căci Ygberg nu-l cunoștea pe Aristotel, dar decît să recunoască mai bine murea. Pentru că nu era tare în raționamente, nu descoperi breșa pe care Falk o lăsase deschisă ; Olle însă o observă, prinse proiectilul aristotelic, îl apucă cu amîndouă mîinile și-l azvîrli înapoi, înspre adversar.

— Deși ignorant, îndrăznesc totuși să întreb în ce măsură a anihilat domnul asesor argumentele adversarului său. Cred că cuvîntul adecvat se poate introduce ca determinant într-o concluzie logică și să fie valabil ca atare chiar dacă Aristotel nu-l menționează în metafizica lui. Am dreptate, domnii mei ? Nu știu ! Sînt un ignorant iar domnul asesor a studiat lucrurile acestea !

Vorbise cu ochii pe jumătate închiși ; acum îi închise de tot și arăta nerușinat de modest.

— Olle are dreptate, murmurară din toate părțile.

Falk simți că trebuie să ia măsuri energice ca să salveze onoarea Uppsalei ; făcu o voltă în jocul de cărți filozofic și aruncă un as.

— Domnul Montanus a negat propoziția precedentă sau a spus pur și simplu : *nego majorem !* Bine ! Susțin încă o dată că a rămas dator cu un *posterius prius* ; cînd trebuia să tragă o concluzie parțială s-a încurcat și a făcut un silogism *ferioque* în loc de *barbara ;* a uitat regula de aur : *Caesare Camestres festino barocco secundo* și de aceea concluzia dumnealui este limitativă ! N-am dreptate, domnii mei ?

— Multă dreptate, multă dreptate, răspunseră toți, în afara celor doi filozofi care nu țînuseră niciodată un tratat de logică în mînă.

Ygberg părea că a mușcat într-un cui iar Olle se strîmba de parcă i-ar fi intrat în ochi tutun de prizat ; dar fiind băiat isteț descoperi metodele tactice ale adversarului. Luă deci repede hotărîrea să nu răspundă la întrebare ci să vorbească despre altceva. Scoase la iveală din memorie tot ce învățase și tot ce auzise, începînd cu referatul despre sistemul lui Fichte, pe care Falk îl auzise prin gard, și asta dură aproape toată dimineața.

Între timp Lundell picta și își sugea pipa de lemn îndopată. Modelul adormise pe scaunul rupt și capul i se lăsa din ce în ce mai jos pînă cînd, pe la amiază, îi atîrna între genunchi astfel că un matematician ar fi putut calcula cînd avea să ajungă în centrul pămîntului.

Sellén ședea în fereastra deschisă și se amuza iar bietul Falk, care visa să se sfîrșească odată cu această oribilă filozofie, trebuia să le arunce în ochi dușmanilor pumni întregi de praf de tutun filozofic. Chinul ar fi fost fără sfîrșit dacă centrul de greutate al modelului adormit nu s-ar fi deplasat treptat spre partea cea mai șubredă a scaunului astfel că acesta se frînse și Rehnhjelm căzu la podea, ceea ce îi oferi lui Lundell prilejul de a se descărca împotriva patimii beției și urmărilor ei deplorabile atît pentru cel atins cît și pentru ceilalți, prin care se subînțelegea pe sine însuși.

Falk, dorind să-l ajute pe tînăr să iasă din încurcătură, se grăbi să pună o întrebare care putea să prezinte interesul cel mai general.

— Unde vă gîndiți să luați astăzi masa de prînz, domnilor?

Urmă o tăcere, de se puteau auzi muștele bîzîind; Falk nu știa că a călcat pe cinci bătături dintr-o dată. Lundell rupse primul tăcerea. El și cu Rehnhjelm aveau de gînd să mănînce la Marmita, unde obișnuiau să mănînce, fiindcă acolo aveau credit; Sellén nu voia să mănînce acolo pentru că nu-i plăcea cum se gătește, dar nu se hotărîse încă pentru nici un local, și spunînd această minciună aruncă o privire întrebătoare și îngrijorată spre model. Ygberg și Montanus „aveau mult de lucru" și de aceea nu voiau să-și „strice ziua îmbrăcîndu-se și mergînd în oraș"; preferau să-și facă rost de cîte ceva de pe-aici; ce putea să fie acest ceva, nu spuneau.

Apoi urmă toaleta care, în cea mai mare parte, consta în spălat, afară, la vechea fîntînă din grădină. Sellén, care era totuși filfizon, ascunsese sub laviță un pachet învelit în hîrtie de ziar din care scoase un guler, manșete și un plastron, toate de hîrtie; apoi își petrecu mult timp îngenunchiat la gura fîntînii ca să vadă cum să-și facă nodul la panglica de mătase verde-cafenie pe care

o căpătase de la o fată şi să-şi pieptene părul într-un anumit fel; după ce îşi lustrui pantofii cu o frunză de brusture, îşi perie pălăria cu mîneca hainei, îşi puse o zambilă la butonieră şi îşi luă bastonul de trestie, fu gata. La întrebarea lui dacă Rehnhjelm vine curînd, Lundell răspunse că acesta va avea timp numai peste cîteva ore, trebuie să-i ajute la desen, iar Lundell obişnuia să deseneze întotdeauna între douăsprezece şi două. Rehnhjelm era supus şi asculta, cu toate că îi venea greu să se despartă de prietenul său Sellén, la care ţinea, pe cînd Lundell îi inspira de-a dreptul repulsie.

— În orice caz, ne întîlnim astă seară la Salonul Roşu! spuse Sellén consolator şi în privinţa asta toţi fură de acord, chiar şi filozofii şi moralistul Lundell.

În drum spre oraş Sellén îl iniţie pe prietenul său Falk în tot felul de secrete privind noii colonişti din Lill-Jans, din care reieşea că el însuşi a rupt-o cu Academia din cauza deosebirilor de vederi asupra artei; însă este sigur că are talent şi într-o zi va avea succes chiar dacă va avea mult de aşteptat, pentru că este nespus de greu să-ţi faci un nume fără să ai medalia regală. Îi mai stăteau în faţă chiar şi obstacole naturale: se născuse pe coasta neîmpădurită a Hallandei şi învăţase să iubească măreţia şi simplitatea acestei naturi, însă publicul şi criticii preferă deocamdată amănuntele, mărunţişurile şi de aceea nu putea vinde nimic; desigur că putea să picteze ca şi ceilalţi, dar asta nu voia.

Lundell în schimb este un om practic — Sellén pronunţa întotdeauna cuvîntul practic cu un anumit dispreţ. El pictează după gustul şi dorinţa lumii; el nu suferă niciodată de indispoziţii; e drept că a părăsit Academia, din motive secrete, practice — dar nu a rupt cu ea, chiar dacă o afirmă pretutindeni. El se descurcă foarte bine desenînd pentru magazine ilustrate şi cu toate că talentul lui este neînsemnat, fără îndoială că într-o zi va avea succes prin relaţii şi în primul rînd prin intrigi învăţate de la Montanus care a proiectat deja unele planuri realizate cu succes de Lundell — iar Montanus ăsta este un geniu, chiar dacă este îngrozitor de nepractic.

Rehnhjelm este fiul unui om odinioară bogat, din Norrland. Tatăl lui fusese proprietarul unei mari moșii, pe care în cele din urmă o pierduse și intrase în mîinile administratorului. Acum bătrînul aristocrat este destul de sărac și dorește ca fiul lui să tragă învățătură din trecutul lui, să devină administrator și să aducă familiei din nou o moșie și de aceea el este acum la Institutul de comerț ca să învețe contabilitatea agricolă, pe care o detestă. Este un băiat drăguț, dar puțin cam moale și se lasă condus de șiretul Lundell, care nu ezită să-și ia plata în natură pentru predicile de morală și pentru protecția pe care i-o acordă.

Între timp Lundell și Rehnhjelm se apucaseră de treabă, adică Rehnhjelm desena, pe cînd maestrul stătea culcat pe laviță și supraveghea lucrarea, va să zică fuma.

— Dacă ești silitor te iau cu mine să mîncăm de prînz la Bumbul de cositor, îi promise Lundell, care se simțea bogat cu cei doi taleri pe care îi salvase de la pieire.

Ygberg și Olle se retraseseră la marginea pădurii ca să petreacă prînzul dormind. Olle era radios după victoriile lui, dar Ygberg era posac ; elevul lui îl întrecuse. În afară de asta îi înghețaseră picioarele și era grozav de flămînd fiindcă discuția plină de zel despre mîncare trezise în el dorințe adormite care nu ieșiseră la lumină de un an întreg. Se culcară sub un molid ; Ygberg ascunse sub cap cartea prețioasă pe care nu voia să i-o împrumute niciodată lui Olle, bine învelită într-o hîrtie, și se întinse cît era de lung. Era palid ca un cadavru, rece și liniștit ca un cadavru care a renunțat la speranța în reînviere. Vedea deasupra capului cum păsărelele ciuguleau semințele de pin și lăsau să cadă cojile peste el, vedea o vacă grasă cum paște printre arini și mai vedea cum urcă fumul pe coșul de la bucătăria grădinarului.

— Ți-e foame, Olle ? întrebă el cu voce stinsă.

— Nu, spuse Olle și aruncă priviri flămînde spre cartea minunată.

— De-aș putea să fiu o vacă ! oftă Ygberg, își încrucișă mîinile pe piept și își încredință sufletul somnului binefăcător.

Cînd respirația lui slabă deveni destul de regulată, prietenul care veghea îi trase cartea de sub cap, cu grijă să nu-l deranjeze pe cel ce dormea ; apoi se aruncă pe burtă și începu să înghită prețiosul conținut, uitînd atît de Bumbul de cositor cît și de Marmită.

4

STĂPÎNI ȘI CÎINI

Trecuseră cîteva zile. Soția lui Carl Nicolaus Falk, în vîrstă de douăzeci și doi de ani, tocmai își băuse cafeaua în pat, în colosalul pat de mahon din imensul dormitor. Era ora zece. Soțul ei plecase de la ora șapte de dimineață ca să ia în primire în, jos, lîngă pod, dar convingerea că nu va veni acasă așa curînd nu era totuși motivul pentru care tînăra femeie își lua libertatea să rămînă atît de mult în pat, cu toate că era împotriva obiceiurilor casei. Mai curînd părea că îi face plăcere să încalce toate tradițiile și obiceiurile înrădăcinate ale casei. Era căsătorită de numai doi ani, dar avusese timp suficient ca să introducă reforme radicale în vechea, conservatoarea casă burgheză, unde toate erau vechi, chiar și servitorii ; ea obținuse această putere cînd bărbatul îi declarase dragostea și ea se milostivise, răspunzîndu-i da, adică binevoise să se elibereze de detestatul cămin părintesc, unde trebuia să se scoale la ora șase de dimineață ca să muncească ziua întreagă. Folosise bine timpul logodnei ; își acumulase toate garanțiile că va putea duce o viață liberă și după bunul ei plac, fără nici un amestec din partea soțului ; aceste garanții constau firește în promisiuni făcute de un bărbat îndrăgostit lulea, dar ea, care rămăsese total lucidă, le reținuse, întipărîndu-le în memorie. Bărbatul, în schimb, după doi ani de căsnicie fără copii, era înclinat să uite toate acele învoieli : că soția lui poate dormi oricît vrea, că își poate bea cafeaua în pat ș.a. ; el fusese chiar atît de lipsit de delicatețe încît i-a reamintit că o scosese din mlaștină, că o eliberase

dintr-un infern și că el se sacrificase acceptînd o mezalianță — tatăl ei fusese contramaistru în flotă. Acum stătea culcată și căuta răspunsuri la una sau alta dintre învinuirile de acest fel și pentru că inteligența ei trează nu fusese niciodată înțepușată de vreo pornire sentimentală în tot timpul de cînd se cunoscuseră, putea profita de el — și știa să profite. De aceea simți pur și simplu plăcere auzind simptomele cu care soțul ei se întorcea la micul dejun. Pentru început fură trîntite ușile de la sufragerie și în același timp se auziră niște răcnete puternice, ceea ce o făcu pe tînăra femeie să-și bage capul sub plapumă ca să-și ascundă rîsul. Auzi pași pe covorul din vestibul și îl văzu în ușa dormitorului pe soțul furios, cu pălăria pe cap. Doamna îi întoarse spatele și îl chemă cu glasul cel mai dulce :

— Tu ești tontulețule ? Intră, intră !

Tontulețul, ăsta era numele lui de alint (iar stăpînii aveau unele și mai originale), nu avea chef să intre dar rămase în ușă și strigă :

— De ce nu e pusă masa pentru micul dejun ? Ai ?

— Întreabă servitoarele, nu-i treaba mea să pun masa. Dar fii atît de bun și scoate-ți pălăria cînd intri, domnul meu !

— Ce-ai făcut cu scufia mea ?

— Am băgat-o în foc ! Era atît de slinoasă încît mi-am închipuit că ți-e rușine cu ea.

— Ai băgat-o în foc ! Ei, despre asta o să mai vorbim noi ! De ce te lăfăiești în pat pînă la ora asta, în loc să vezi de servitoare ?

— Fiindcă așa-mi place !

— Îți închipui că m-am însurat cu o femeie care nu vrea să vadă de casă ?

— Da, ai făcut-o ! Și de ce-ți închipui că te-am luat eu ? Ți-am spus-o de o mie de ori — ca să nu trebuiască să muncesc, și tu mi-ai promis asta ! Vrei să spui că nu mi-ai promis ? Poți să juri că nu mi-ai promis ? Vezi ce fel de om ești ? Exact la fel ca toți ceilalți !

— Da, asta era atunci !

— Atunci ? Cînd ? Promisiunile nu obligă pentru totdeauna ? O fi poate un anumit sezon cînd trebuie făcute ?

Soțul cunoștea prea bine această logică implacabilă și buna dispoziție a soției avu același efect ca și lacrimile — capitulă.

— Cred că diseară am musafiri, anunță el.

— I-auzi, așa crezi ! Bărbați ?

— Firește ! Nu suport femeile.

— Păi atunci sigur că ți-ai făcut cumpărăturile !

— Nu, p-astea să le faci tu !

— Eu ? Nu, n-am bani pentru musafiri ! Nici nu mă gîndesc să cheltuiesc banii de coșniță pentru cumpărături speciale.

— Nu, mai bine îi cheltuiești pentru toaletele tale și alte lucruri nefolositoare.

— Numești lucru nefolositor că stau acasă și muncesc pentru tine ? Este oare nefolositoare o scufie de fumător, sînt oare papucii nefolositori ? Spune ! Răspunde sincer.

Știa să-și formuleze întrebările astfel încît răspunsul să fie nimicitor pentru cel ce răspundea. Asta era chiar școala soțului, la care învățase. Ca să nu fie nimicit el trebuia deci să atace neîncetat subiecte noi.

— Am într-adevăr un motiv, spuse el cu o anumită emoție, să invit lume astă seară ; vechiul meu prieten Fritz Levin de la poștă a fost numit titular după nouăsprezece ani de serviciu — a scris în *Gazeta poștei* de ieri. Dar pentru că se pare că îți displace și tu știi că eu fac întotdeauna cum vrei tu, nu mă mai preocup de asta și o să-l primesc numai pe el și pe magistrul Nyström jos în birou.

— I-auzi, netrebnicul de Levin a ajuns titular ! Foarte bine ! Atunci poate-ți recapeți tot bănetul pe care ți-l datorează.

— Da, da, m-am gîndit și la asta !

— Dar ia spune-mi cum de poți să ai relații cu un astfel de netrebnic și cu magistrul ăsta ; sînt niște adevărate hahalere, n-au nici haine pe ei.

— Ia ascultă, nevestică, eu nu mă amestec în treburile tale, nu te amesteca nici tu în ale mele!

— Dacă tu ai musafiri jos, nu știu ce m-ar împiedica să am și eu musafiri, aici, sus.

— Nu, absolut nimic!

— Ei atunci, apropie-te, tontuleţule și dă-mi cîțiva bani!

Tontuleţul, care era mulţumit de rezultat în toate privinţele, ascultă ordinul cu plăcere.

— Cît vrei? Azi sînt cam pe sponci cu banii.

— Păi, cincizeci mi-ar ajunge.

— Ești nebună?

— Nebună, dar fii așa de bun și dă-mi cît îţi cer; n-am de gînd să flăminzesc în timp ce bărbatul îmi umblă prin circiumi și se ghiftuiește.

Pacea fu încheiată și ambii parteneri se despărţiră mulţumiţi. El scăpă de micul dejun prost de acasă, trebuia să ia masa în oraș, scăpă și de cina sărăcăcioasă de sus, în prezenţa cucoanelor de care se jena, căci fusese prea mult timp flăcău, nici nu trebuia să aibă conștiinţa încărcată că își lasă nevasta singură fiindcă ea însăși aștepta musafiri și voia să scape de el — toate astea meritau cincizeci de taleri!

După ce bărbatul plecă, nevasta o sună pe cameristă, din pricina căreia rămăsese atît de mult în pat, pentru că aceasta spusese că, mai înainte, aici în casă lumea obișnuia să se scoale la ora șapte. Ceru să i se aducă hîrtie și toc și scrise următorul bilet nevestei revizorului Homan, care locuia peste drum:

Dragă Evelyn,

Vino la mine astă seară la o ceașcă de ceai și atunci vom putea discuta despre statutul asociaţiei „Pentru drepturile femeii". Poate că un bazar sau un spectacol de amatori ar fi de oarecare folos. Doresc într-adevăr să văd asociaţia pusă pe picioare; aceasta este o profundă necesitate, cum adesea ai spus, și dacă mă gîndesc simt că este foarte profundă. Crezi că Înălţimea Sa ar binevoi să-mi facă cinstea de a veni? Aș putea eventual să-i fac

eu o vizită mai intîi. Vino și ia-mă la ora douăsprezece, să mergem la Bergens și să bem o șocolată. Soțul meu este plecat.

A ta, Eugenie

P.S. : Soțul meu este plecat.

După aceea se sculă și se îmbrăcă pentru a fi gata la ora douăsprezece.

*

Era în seara aceleiași zile. Strada Österlång era deja întunecată cînd orologiul de la biserica germană bătu șapte, doar o slabă rază de lumină de pe ulicioara Ferken mai ajungea în prăvălia de mărunțișuri din in a lui Falk, pe care Andersson tocmai o închidea. Obloanele din interiorul biroului erau trase și gazul aprins. Era măturat și dereticat ; lîngă ușă se găseau două coșuri cu sticle, din care ieșeau gîturi lăcuite în galben și roșu, învelite în staniol și chiar în hîrtie de mătase roz. În mijlocul încăperii se afla masa cu față albă ; pe ea tronau un bol din Indiile orientale și un sfeșnic greu de argint cu mai multe brațe. Iar Carl Nicolaus Falk umbla de colo pînă colo prin cameră. Îmbrăcase o redingotă neagră și arăta respectabil dar și vesel. Avea dreptul să pretindă o seară plăcută ; o plătise și o aranjase el însuși : era la el acasă, dar nu trebuia să se jeneze de cucoane iar musafirii lui erau de așa natură că putea să le pretindă nu numai atenție și politețe ci chiar ceva mai mult. De altfel erau numai doi, dar lui nu-i plăcea să aibă multă lume în jur ; cei așteptați erau prietenii lui devotați, fideli ca niște cîini, supuși, agreabili, întotdeauna gata să-l lingușească și niciodată puși pe contrazicere. Pentru banii lui și-ar fi putut desigur face relații mai bune și de două ori pe an chiar avea astfel de lume, erau invitați vechii prieteni ai tatălui său, dar cinstit vorbind, era prea despot ca să se simtă bine împreună cu ei.

Acum era șapte și trei minute, dar niciunul dintre musafiri nu sosise încă. Falk începu să fie nerăbdător. Era obișnuit ca atunci cînd își chema oameni, aceștia să

se prezinte la minut. Însă gîndul la aranjamentul nemaipomenit de orbitor și la impresia uluitoare pe care avea s-o facă îi prelungi răbdarea pe timpul minutului care trecu pînă ce intră funcționarul Fritz Levin, de la poștă.

— Bună seara, frate dragă — nu! — se opri cu paltonul pe jumătate dezbrăcat, își puse ochelarii și se prefăcu surprins de pregătirile grandioase, de parcă ar fi vrut să cadă pe spate de uimire.

— Sfeșnicul cu șapte brațe și tabernacolul. O Doamne, o Doamne! strigă el cînd văzu coșurile cu sticle.

Cel ce își scotea paltonul în timpul acestor amabilități bine studiate era un bărbat de vîrstă mijlocie, tipul secretarului regal la modă acum douăzeci de ani, cu mustața unită cu favoriții, părul cu cărare într-o parte și pieptănătură coup-de-vent. Era palid ca un cadavru, străveziu ca un giulgiu, elegant îmbrăcat, dar arăta ca și cum toate membrele i-ar fi fost înghețate și ar fi avut relații ascunse cu sărăcia.

Falk îi ură bun venit într-un mod grosolan și arogant, ceea ce vroia să însemne, pe de o parte, că disprețuiește lingușirea, mai ales din partea lui, dar că, pe de altă parte, cel sosit se bucură de încrederea de a fi prietenul său; ca felicitare ocazională pentru numirea acestuia crezu potrivit să facă o legătură cu diploma regală a tatălui său, privind numirea în funcția de comandant al gărzii civice.

— Ei, trebuie să te simți bine cînd ai o diplomă regală! Ai? Tatăl meu avea o diplomă regală...

— Iartă-mă, frate dragă, eu n-am decît una de stat.

— Păi diplomă de stat sau regală, e tot aia; tu n-ai ce să mă înveți, mă! Tata mai avea și o diplomă regală.

— Te asigur, frate!

— Asiguri! Ce vrei să spui cu asigur? Crezi că n-am altă treabă decît să mint? Spune! Crezi într-adevăr că mint?

— Nu, pentru atîta lucru nu trebuie să te înfierbînți!

— Atunci recunoști că nu mint, deci ai o diplomă regală. Ce-mi tot spui prostii? Tatăl meu...

Omul cel palid, care încă de la intrarea în bircu părea că are pe urmele lui o ceată de furii căci tremura din

toate mădularele, se repezi la binefăcătorul lui, ferm decis să încheie scurt procesul înainte de a începe banchetul, ca după aceea să fie liniştit.

— Ajută-mă, gemu el ca unul care se îneacă şi scoase o cambie din buzunarul de la piept.

Falk se aşeză pe sofa, îl strigă pe Andersson, îi porunci să destupe sticlele şi începu să pregătească bolul. Apoi îi răspunse palidului :

— Ajută-mă ? Nu te-am ajutat ? Nu te-ai împrumutat în repetate rînduri fără să-mi mai înapoiezi nimic ? Ai ? Ei, nu te-am ajutat ? Ce părere ai ?

— Frate dragă, ştiu că întotdeauna ai fost bun cu mine.

— Ehei, nu eşti titular acuma ? Ba da ! Foarte bine ! Acum toate trebuie să se îndrepte ! Îţi plăteşti datoriile şi începi o viaţă nouă. De optsprezece ani tot aud asta. Ei, dar ce leafă primeşti acum ?

— O mie două sute de taleri, faţă de opt sute cît aveam înainte, dar ascultă-mă. Diploma costă o sută douăzeci şi cinci, casa de pensii opreşte cincizeci, fac o sută şaptezeci şi cinci ; de unde să-i iau ? Dar acum urmează ce-i mai rău : creditorii mi-au pus proprire pe jumătate din leafă aşa că îmi rămîn numai şase sute de taleri ca să trăiesc, faţă de opt sute cît aveam înainte şi pentru asta am aşteptat nouăsprezece ani. Este amuzant să fii titular, nu ?

— Da, dar de ce te-ai băgat în datorii ? Nu trebuie să te bagi în datorii ; niciodată să-nu-te-bagi-în-da-to-rii !

— Dacă timp de mai mulţi ani n-am primit gratificaţie decît o sută de taleri !

— Atunci n-ai ce căuta acolo. Oricum, astea sînt lucruri care nu mă privesc deloc ! Nu-mă-pri-veşc-de-loc !

— Pentru ultima oară, nu vrei să semnezi ?

— Îmi cunoşti principiile, în astfel de cazuri nu semnez niciodată. Acum gata cu asta !

Levin nu părea deloc neobişnuit cu astfel de refuzuri şi se linişti. De altfel, în acest moment intră magistrul Nyström şi, aşa cum era de dorit, întrerupse convorbirea. Era un om uscăţiv, cu înfăţişare misterioasă şi de virstă misterioasă ; activitatea lui era de asemenea mis-

terioasă — poate că era profesor la vreo şcoală de cartier din sud, dar la care din ele, nimeni nu întreba şi el nu era dispus să discute despre asta. Misiunea lui în societatea lui Falk era în primul rînd aceea de a fi numit magister, dacă cineva putea să audă. În al doilea, de a fi supus şi amabil, în al treilea de a veni din cînd în cînd să se împrumute, dar cel mult cu o hîrtie de cinci coroane, pentru că dintre necesităţile spirituale ale lui Falk făcea parte aceea de a împrumuta bani, firește doar sume mici, şi în al patrulea, de a scrie versuri pentru ocazii festive, aceasta nefiind cea mai puţin importantă dintre sarcinile lui.

Carl Nicolaus Falk se aşezase acum în mijlocul sofalei sale de piele, pentru că nu trebuia să se uite că era sofaua lui, înconjurat de statul lui major, sau de cîinii lui, cum se mai putea spune. Levin găsea totul magnific, bolul, paharele, polonicul, trabucele (lada întreagă de pe placa şemineului era pusă la dispoziţie), chibriturile, scrumierele, sticlele, dopurile, sîrmele — totul. Magistrul arăta mulţumit şi nu trebuia să vorbească, pentru că asta o făceau ceilalţi ; trebuia doar să fie prezent şi, la nevoie, să servească drept martor.

Falk ridică primul pahar şi bău — pentru cine, nimeni nu află, dar magistrul presupuse că este pentru eroul zilei şi de aceea scoase îndată versurile pe care începu să le citească „lui Fritz Levin cînd a fost numit titular".

Pe Falk îl apucă o tuse zgomotoasă care tulbură lectura, astfel încît poantele cele mai hazlii se pierdură ; dar Nyström, care era un om înţelept, prevăzuse asta şi de aceea inclusese acest adevăr atît de frumos gîndit şi exprimat : „Ce dracu Fritz Levin s-ar fi făcut, de Carl Nicolaus nu s-ar fi născut !" Această aluzie subtilă la numeroasele împrumuturi pe care Falk i le acceptase prietenului său titular, făcu să se potolească tusea lui Falk şi astfel ultima strofă se putu înţelege mai bine, dar aceasta, în mod lipsit de tact, era dedicată lui Levin, eroare care ameninţa să strice din nou armonia. Falk îşi goli paharul ca şi cum ar fi golit o cupă plină ochi cu nerecunoştinţă.

— Astăzi nu ești așa de amuzant ca de obicei, Nyström !

— Nu. A fost mai amuzant la a treizeci și opta aniversare, îl ajută Levin, căci știa ce trebuie să urmeze.

Falk își cercetă cele mai ascunse colțuri ale sufletului ca să afle dacă acolo se ascunde vreun fel de ipocrizie — și pentru că era prea închipuit ca să vadă ceva, nu văzu nimic. Continuă deci :

— Da, cred și eu ! A fost tot ce am auzit mai amuzant ; este atît de spirituală că ar trebui tipărită ; ar trebui să-ți tipărești lucrările astea, auzi mă Nyström ! Sigur că o știi pe din afară, nu-i așa ?

Nyström avea o memorie prea slabă, sau, pentru a spune adevărul, socotea că băuseră prea puțin ca să poată aduce un afront atît de grosolan simțului decenței și bunului gust — ceru deci amînare ; dar Falk, pe care opoziția tăcută îl irita și care mersese deja prea departe ca să se mai întoarcă, insistă. Crezu chiar că are la el o copie a poeziei ; căută în portofel și, ce să vezi, era acolo ! Modestia îi interzicea să o citească el însuși, o făcuse adesea dar suna mai bine dacă o citea altcineva. Bietul cîine își smuci lanțul dar acesta rezistă. Era o fire sensibilă, magistrul, dar trebuia să fie grosolan pentru a putea stăpîni în continuare prețiosul dar al vieții și fusese de-a dreptul grosolan. Toate situațiile de viață cele mai intime erau dezvăluite, tot ce avea legătură cu nașterea celui ce împlinise treizeci și opt de ani, primirea în sînul bisericii, educația și îngrijirea erau ridiculizate și l-ar fi dezgustat pe subiect însuși, dacă ar fi fost vorba de altcineva, dar acum erau remarcabile pentru că se ocupau de persoana lui. După încheierea lecturii băură cu aclamații în sănătatea lui Falk și băură multe pahare, pentru că se simțeau prea lucizi ca să-și poată ține în frîu adevăratele sentimente.

Apoi masa fu strînsă și apăru o splendidă cină, cu stridii, pasăre și alte bunătăți. Falk umbla de jur împrejur și mirosea gustările, trimitea înapoi una sau alta, se îngrijea dacă porterul englezesc era rece și dacă vinurile erau frapate fiecare după soiul lui. Acum cîinii trebuiau să treacă la treabă și să-i ofere un spectacol agrea-

bil. Cînd totul fu gata își scoase ceasul de aur și, ținîndu-l în mînă, puse următoarea întrebare glumeață, cu care cei ce trebuiau să răspundă erau atît de obișnuiți, atît de obișnuiți :

— Ce oră arată ceasurile de argint ale domnilor ?

Conștiincioși și rîzînd forțat, dădură răspunsul dorit : ceasurile lor erau la ceasornicar. Asta îl aduse pe Falk într-o dispoziție strălucită, care se exterioriză într-un fel cu totul neașteptat :

— Hrănirea animalelor la ora opt ! — după aceea se așează, umplu trei pahare cu rachiu, bău unul și îi îndemnă pe ceilalți să facă la fel.

— Încep eu, dacă voi nu vreți ! Fără mofturi ! Dați-i drumul, băieți !

Și astfel începu hrănirea animalelor. Carl Nicolaus, care nu era deosebit de flămînd, avea răgazul să se bucure de pofta celorlalți și îi îndemna să mănînce, asaltîndu-i cu grosolănii. Un zîmbet de nemărginită bunăvoință se întindea pe chipul lui blond și senin cînd vedea rîvna lor și era greu de spus ce îl încînta mai mult : că mîncau atît de repede, sau că erau atît de flămînzi. Parcă era un birjar care îi îndemna plescăind din limbă și bătînd din palme :

— Mănîncă, mă, Nyström ; nu se știe dacă mai capeți curînd așa ceva ! Îndoapă-te, notarule, după cum se vede mai trebuie să pui carne pe oase.. Te strîmbi la striiii — poate că nu-s bune pentru unul ca tine ? Hai ! Ia încă una ! Mai ia, mă ! Nu mai poți ? Ce tot trăncănești ! Așa vezi ! Acum să bem cîte o halbă ! Beți bere, băieți ! Ia mai mult somon, mă ! Ia, mă, încă un pic de somon, ce dracu ! Mănîncă, mă, ce dracu ! Tot atît te costă !

După ce pasărea fu tăiată în bucăți, Carl Nicolaus umplu solemn paharele cu vin roșu și oaspeții, care se temeau de o cuvîntare, făcură o pauză. Gazda ridică paharul, îl mirosi, și cu o profundă seriozitate, rosti următoarea urare de bun venit :

— Noroc, scroafelor !

Nyström mulțumi ridicînd paharul și bînd, dar Levin îl lăsă pe masă și arăta de parcă ar fi ascuțit un cuțit în buzunarul de la spate.

Cînd supeul se apropie de sfîrşit şi Levin se simţi întărit de mîncare şi băutură iar vinul i se urcă la cap, simţi cum se trezeşte în el un anumit sentiment periculos de independenţă şi o puternică dorinţă de libertate. Vocea îi deveni mai sonoră, pronunţa cuvintele cu mai multă siguranţă şi se mişca mai nestingherit.

— Dă-mi un trabuc, porunci el, un trabuc bun! Nu gunoiul ăsta!

Carl Nicolaus o luă drept o glumă reuşită şi îl ascultă.

— Nu-l văd aici pe fratele tău astă seară, spune Levin nonşalant.

În vocea lui era ceva rău prevestitor şi ameninţător; simţind asta, Falk se indispuse.

— Nu! răspunse el scurt dar nesigur.

Levin aşteptă, înainte de a da o nouă lovitură. Făcea parte dintre îndeletnicirile lui cele mai rentabile să se bage în treburile oamenilor, cum se spune, şi ducea bîrfa de la o familie la alta, semăna ici şi colo cîte un pic de discordie ca să joace după aceea rolul avantajos al mijlocitorului. Astfel îşi crea o influenţă demnă de temut şi putea, dacă voia, să mînuiască oamenii ca pe nişte păpuşi. Falk simţea şi el această influenţă neplăcută şi voia să se elibereze de ea, dar nu putea, fiindcă Levin ştia prea bine să-i ţină curiozitatea prin trucuri; lăsînd să se bănuiască mai mult decît ştia de fapt el însuşi, le smulgea secretele oamenilor.

De data asta însă Levin era cel ce avea biciul în mînă şi el jură să-l facă simţit pe spinarea asupritorului său. Deocamdată mai pocnea doar în aer, dar Falk aştepta lovitura. Încercă să schimbe subiectul. Îndemnă la băutură şi băură. Levin devenea tot mai palid şi mai rece, dar beţia creştea! Se juca cu victima lui!

— Nevastă-ta are musafiri astă seară, spuse el indiferent.

— De unde ştii? întrebă Falk surprins.

— Ştiu totul, răspunse Levin arătîndu-şi dinţii. Asta era aproape adevărat. Întinsele lui relaţii de afaceri îl obligau să viziteze numeroase localuri publice şi acolo

auzea multe dintre cele ce se vorbeau, atît despre societatea lui cît și despre altele.

Lui Falk i se făcu frică de-a binelea, fără să știe de ce și crezu că e bine să evite pericolul care se apropia. Deveni amabil, chiar umil, dar Levin era tot mai îndrăzneț. Pînă la urmă gazdei nu-i mai rămase decît să țină un discurs și să amintească de motivul real al ghiftuielii cu cantitățile astea enorme de mîncare și vin, într-un cuvînt, să prezinte omagii eroului zilei. Nu exista altă ieșire. — Fără îndoială că el nu era orator, dar acum trebuia să fie! Ciocăni în bol, umplu paharele și își reaminti o cuvîntare veche pe care tatăl lui o ținuse odinioară despre el, atunci cînd devenise de sine stătător, se ridică și începu foarte rar :

— Domnilor! De opt ani sînt de sine stătător; pe atunci nu aveam mai mult de treizeci de ani.

Schimbarea de poziție, din așezat în picioare, îi ridică un puternic val de sînge la cap, astfel că se simți buimăcit, la aceasta contribuind și privirile batjocoritoare ale lui Levin. Era atît de aiurit încît numărul treizeci i se păru uimitor de mare și încremeni.

— Am spus treizeci? N-am vrut — să spun asta! Oricum, am fost angajatul tatălui meu — mulți ani, nu pot să-mi aduc aminte — acum — precis, cîți. Mda! Ar fi prea mult să repet tot ce am făcut și am învățat în acești ani, fiindcă asta este soarta omului! Vi se pare poate că sînt egoist...

— Auzi! gemu Nyström care-și culcase capul obosit pe masă.

Levin suflă un nor de fum spre vorbitor, ca și cum l-ar fi scuipat.

Falk, care era acum beat de-a binelea, continuă, în timp ce privirile îi căutau o țintă îndepărtată, la care nu putea ajunge.

— Omul este egoist, o știm cu toții. Mda! Tatăl meu a ținut o cuvîntare despre mine, cînd am devenit de sine stătător, așa cum tocmai spuneam—

Aci oratorul își scoase ceasul de aur din buzunar și îl desprinse din lanț. Amîndoi ascultătorii făcură ochi mari. Voia oare să-i ofere lui Levin un dar omagial?

— ...mi-a dăruit la acea ocazie ceasul ăsta de aur, pe care l-a căpătat de la tatăl lui în anul...

Din nou cifrele astea afurisite îl siliră să dea înapoi.

— Acest ceas de aur, domnilor, l-am primit și nu mă pot gîndi — fără emoție — la momentul — cînd l-am căpătat. Vi se pare poate că sînt egoist, domnilor? Dar nu sînt! Desigur, nu este frumos să vorbești despre tine însuți, dar, într-o ocazie ca asta este la-ndemînă să arunci o privire înapoi — asupra trecutului. Doresc să povestesc numai un mic eveniment.

Uitase de Levin, uitase de semnificația zilei și credea că este banchetul lui de bun rămas de la viața de flăcău, din ajunul nunții. Apoi îi apăru în față scena cu fratele, de azi dimineață și triumful lui. Simți o nevoie confuză să vorbească despre acest triumf, dar nu-și putea aminti alte amănunte decît că îi dovedise că este un escroc ; întreg lanțul de dovezi îi pierise din memorie și nu mai reținea decît două elemente : „fratele" și „un escroc" ; încercă să le lege dar ele rămîneau separate. — Creierul lui lucra și lucra și în fața lui se desfășurau mereu noi imagini. Dorea să vorbească despre un gest nobil din viața lui ; își aminti că îi dăduse nevestei bani de dimineață, că îi îngăduia să doarmă oricît voia și să-și bea cafeaua în pat ; dar astea nu se potriveau cu împrejurarea de față ; se afla într-o mare încurcătură, dar își veni în fire înfricoșat de tăcerea care se lăsase și de privirile sfredelitoare care-l fixau necontenit. Stătea cu ceasul în mînă. Ceasul? Cum de ajunsese aici? De ce ședeau ceilalți în întuneric și el în picioare? Ei da, asta era, vorbise despre ceas și ei așteptau continuarea.

— Acest ceas, domnilor, fără îndoială că nu este deloc deosebit. Este doar din dublé.

Proprietarii ceasurilor de argint de adineauri făcură ochi mari. Asta era o noutate pentru ei!

— Și eu cred că are numai șapte rubine — deci în nici un caz un ceas deosebit — mai curînd este un ceas prost!

Dintr-un motiv misterios, pe care nici măcar creierul lui nu-l cunoștea, se mînie și căută să se descarce pe ceva. Trînti ceasul de masă și strigă :

— Asta-i un ceas afurisit de prost, am zis. Ascultă-mă cînd vorbesc! Nu mă crezi, Fritz? Răspunde! Stai și te uiți chioriș pentru că nu crezi ce spun! Văd în ochii tăi, Fritz, că nu crezi ce spun. Eu cunosc oamenii, mă! și pot să mai girez încă o dată pentru tine. — Ori minți tu, ori mint eu. Ia ascultă, am să dovedesc acum că ești un escroc. Mda! Ascultă aici, Nyström! Dacă — eu — semnez un certificat fals sînt un escroc sau nu?

— Sigur că ești un escroc, ce dracu? răspunse Nyström imediat.

— Da! — Mda!

Încerca zadarnic să-și amintească dacă Levin semnase vreun certificat fals, sau măcar vreun certificat oarecare — apoi o lăsă baltă.

Levin era obosit și se temea că victima ar putea să-și piardă luciditatea și să nu mai fie în stare să-i ofere satisfacția de a simți lovitura pregătită. I-o tăie deci scurt cu o glumă chiar în stilul lui Falk:

— Noroc, escroc bătrîn!

Apoi puse în joc gîrbaciul. Scoase din buzunar un ziar și îl întrebă pe Falk pe un ton sec, ucigător:

— Ai citit *Drapelul poporului?*

Falk se holbă la foaia de scandal, dar tăcu. Urmă inevitabilul.

— În el este un articol nostim despre „Colegiul pentru plata salariilor funcționarilor".

Falk păli.

— Se spune că l-a scris fratele tău.

— Minciună! Fratele meu nu e scriitor de scandal! Nu fratele *meu*, mă!

— Din păcate însă este pus pe seama lui! Se pare că a fost dat afară din slujbă.

— Minți, mă!

— Nu! De altfel l-am văzut azi luînd prînzul la Bumbul de cositor, împreună cu un golan. E tare păcat de băiatul ăsta!

Era într-adevăr cel mai rău lucru ce i se putea întîmpla lui Carl Nicolaus Falk! Era dezonorat. Numele lui și numele tatălui lui — tot ce realizase bătrînul burghez fusese în zadar. Dacă ar fi venit cineva și i-ar fi spus

că a murit nevastă-sa — pentru acest lucru s-ar fi putut găsi un leac, o pierdere de bani s-ar fi putut de asemenea repara. Dacă cineva i-ar fi spus că prietenii lui, Levin sau Nyström, au fost arestați pentru fals, ar fi negat pur și simplu că îi cunoaște, fiindcă nu ieșea niciodată împreună cu ei. Dar înrudirea cu fratele lui nu o putea nega. Fusese dezonorat de fratele lui ; acesta era un fapt !

Lui Levin îi făcuse o anumită plăcere să-i pună în față povestea asta căci Falk, care nu catadicsea să-i spună fratelui său nici un cuvînt de încurajare cînd acesta putea să-l audă, obișnuia, dimpotrivă, să se fălească cu el și cu meritele lui față de prieteni. „Fratele meu, asesorul ! Hm ! Asta este un cap ! Ajunge departe, veți vedea !" Tot auzind aceste reproșuri indirecte, Levin se simțise jignit, cu atît mai mult, cu cît Carl Nicolaus făcea o deosebire de netrecut între notari și asesori, chiar dacă nu putea s-o lămurească prin cuvinte.

Levin se răzbunase fără să miște nici măcar un deget, atît de ieftin, încît se crezu îndreptățit să fie generos și să facă pe consolatorul.

— Ei, n-o pune chiar așa la inimă. Poți fi om chiar dacă ești ziarist, iar în ceea ce privește scandalul, nu e chiar atît de periculos. Dacă nu te atingi de persoane particulare, nu-i nici un scandal ; de altfel articolul este scris cu mult spirit, plin de vervă și este citit în tot orașul.

Această ultimă pilulă consolatoare îl făcu pe Falk să turbeze.

— Mi-a răpit bunul meu renume, renumele meu ! Cum să mai îndrăznesc să apar mîine la bursă ? Ce o să zică lumea ?

Prin lume înțelegea de fapt pe nevastă-sa, care s-ar fi bucurat foarte mult de acest eveniment, pentru că făcea mezalianța mai puțin evidentă. Nevastă-sa ajungea să-i fie egală — gîndul ăsta îl înnebunea ! Îl cuprinse o ură de nepotolit față de oameni. Dorea să fie tatăl acestui avorton, atunci s-ar fi putut spăla pe mîini făcînd uz de prerogativa paternă, l-ar fi blestemat și astfel s-ar

fi eliberat, dar despre una fraternă nu se pomenise niciodată!

Poate că el însuși era în oarecare măsură vinovat de propria-i dezonoare; nu forțase el înclinațiile fratelui său în alegerea carierei? Poate că le provocase, prin scena de azi dimineață sau prin dificultățile economice pe care i le făcuse? El? Putea să fie el vinovat de asta? Nu! Nu comisese niciodată o faptă josnică; era curat, se bucura de respect și considerație, nu era un scriitor de scandal, nu fusese dat afară; nu avea el în buzunar o hîrtie care dovedea că este cel mai bun prieten și că are inima cea mai bună? Nu o citise adineauri cu glas tare magistrul? Ba da, fără îndoială! Se puse pe băutură — fără măsură — nu ca să-și înăbușe conștiința, de asta nu avea nevoie, căci nu făcuse nici o nedreptate, ci ca să-și înece mînia. Dar nu-i ajută la nimic, ea clocotea și se revărsa și cei ce stăteau în apropierea lui fură opăriți.

— Beți, mă nemernicilor! Dobitocul ăsta șade aici și doarme! Poftim, ăștia sînt prieteni! Trezește-l tu, Levin! Tu! Tu!

— La cine țipi așa? întrebă Levin jignit, pe un ton morocănos.

— La tine, bineînțeles!

Schimbară peste masă priviri care nu prevesteau nimic bun. Falk, a cărui dispoziție se îmblînzea văzînd pe altul ieșit din minți, umplu polonicul și i-l turnă în cap magistrului, astfel că lichidul i se scurse pe sub gulerul cămășii.

— Să nu mai faci asta! spuse Levin hotărît și amenințător.

— Cine mă poate opri?

— Eu. Da, chiar eu! Nu permit astfel de ticăloșii, nici să-i strici hainele!

— Hainele *lui*! rise Falk. Hainele *lui*! Nu este asta haina mea, n-a căpătat-o de la mine?

— Asta-i prea de tot — spuse Levin și se sculă să plece.

— Așa, va să zică, acum pleci? Ești sătul, nu mai poți să bei, nu mai ai nevoie de mine astă seară; nu vrei

să împrumuți cinci coroane? Ai? Nu-mi faci onoarea să-ți împrumut niște parale? Sau mai bine să semnez pe loc? Semnez, mă!

La cuvintele „să semnez" Levin ciuli urechile. Se gîndi că poate să-l surprindă în starea asta de spirit agitată. La acest gînd se simți împăcat.

— Nu fii nedrept, frate dragă, reluă el discuția. Nu sînt nerecunoscător și, mai presus de orice, știu să-ți prețuiesc bunătatea; sînt sărac, atît de sărac cum tu n-ai fost și nici nu vei ajunge vreodată; am suferit umilințe pe care nu ți le poți închipui, dar eu te-am privit întotdeauna ca pe un prieten. Dacă *eu* pronunț cuvîntul prieten — atunci cred în el. Astă seară ai băut și ești indispus și de aceea nedrept, dar eu vă asigur, domnilor, că o inimă mai bună decît a ta, Carl Nicolaus, nu există! Și asta nu o spun pentru prima oară. Îți mulțumesc pentru atenția de astăzi, dacă pot pune pe seama mea ospățul oferit și vinurile excelente care au curs aici. — Îți mulțumesc, frate, și beau în sănătatea ta. Noroc, frate Carl Nicolaus! Mulțumesc din toată inima, mulțumesc! N-ai făcut-o degeaba! Ține minte asta!

Aceste cuvinte, spuse cu o voce tremurînd de emoție (pură emoție intelectuală), avură un efect destul de ciudat. Falk se simți bun; nu i se repetase încă o dată că are o inimă bună? El o credea. Beția intră acum în stadiul sentimental. Se apropiară, vorbiră pe rînd de calitățile lui bune și răutatea lumii, de sentimentele atît de calde și de tot binele pe care-l doresc; își strînseră mîinile. Falk vorbi de nevastă-sa, cît de bun este cu ea, cît erau de insipide preocupările lui, cît de adînc simte lipsa de educație și cît de ratată este viața lui și după ce bău al zecelea lichior îi mărturisi lui Levin că el a dorit de fapt să se dedice carierei religioase, da, să devină misionar. Se cufundară tot mai mult în chestiuni sufletești. Levin vorbi despre răposata lui mamă, de moartea și înmormîntarea ei, de o dragoste respinsă și, în sfîrșit, de concepțiile lui religioase „despre care nu discuta cu oricine"; și astfel ajunseră în plină religie. Se făcu ora unu, chiar două, dar ei nu mai terminau, în timp ce Nyström dormea atît de credincios cu capul și

brațele pe masă. Biroul era înecat într-un nor de tutun care întuneca lumina flăcărilor de gaz ; cele șapte lumînări ale sfeșnicului cu șapte brațe arseseră pînă la capăt iar masa arăta jalnic. Vreo două pahare își pierduseră piciorul, pe fața de masă pătată era împrăștiat scrum de țigară, pe duşumea erau aruncate chibrituri. Prin crăpăturile obloanelor de la ferestre pătrundea acum lumina zilei, străpungea cu raze lungi norii de fum de tutun și forma o figură cabalistică pe fața de masă, între cei doi eroi ai credinței care își dădeau toată silința să găsească o nouă redactare confesiunii de la Augsburg. Acum vorbeau cu voci șuierătoare, creierele lor erau năucite, cuvintele deveneau tot mai seci, entuziasmul scădea cu toate eforturile de a-l întreține, încă mai încercau să se înalțe pînă la extaz, dar acesta pîlpîia și iar pîlpîia, spiritul dispăru, cuvinte fără sens mai ieșiră încă la iveală, dar curînd se stinse și ultima scînteie ; creierele amețite, care lucraseră ca niște sfîrleze biciuite se opriră și se prăbușiră iremediabil. Un singur gînd mai era limpede — trebuie să se ducă acasă și să se culce, li s-ar face rău dacă ar mai sta împreună, voiau să fie singuri.

Nyström fu trezit. Levin îl îmbrățișă pe Carl Nicolaus și bagă trei trabuce în buzunar. Se avîntaseră prea sus ca să poată coborî atît de repede și să vorbească de cambie. Își luară rămas bun, gazda deschise musafirilor să iasă — și iată-l singur ! Deschise obloanele și lumina zilei năvăli înăuntru, deschise ferestrele și un curent de aer proaspăt din port veni pe străduța îngustă, cu casele de pe o parte luminate de soarele care răsărise. Pendula bătu patru, acest scurt semnal minunat pe care sînt obișnuiți să-l audă numai cei sărmani, lipsiți de somn din pricina grijilor sau a bolilor, jinduind după dimineață. Însăși Österlanggatan, strada viciului, murdăriei, încăierărilor, era liniștită, pustie, curată.

Falk se simți profund nefericit. Era dezonorat și era singur ! Închise fereastra și obloanele și cînd se întoarse și văzu prăpădul făcut, începu să strîngă ; culese mucurile și le aruncă în cămin, goli masa, mătură, șterse praful, puse fiecare lucru la locul lui. Se spălă pe față și pe mîini și se pieptănă ; un polițist l-ar

fi putut lua drept un criminal care tocmai șterge urmele faptei sale. Dar în tot acest timp el gîndea — limpede, hotărît și precis. Iar după ce terminase de pus în ordine camera și pe sine însuși, luase o hotărîre de mult pregătită și pe care urma să o pună în practică acum. Voia să șteargă rușinea care îi lovise familia, voia să se ridice, voia să devină un om celebru și puternic; voia să înceapă o viață nouă; avea un nume de apărat și voia să-l onoreze. Simțea că are nevoie de o mare pasiune ca să se susțină după lovitura pe care o primise aseară; ambiția dormise multă vreme în el dar acum se deșteptase și era prezentă.

Se trezise complet, își aprinse un trabuc, bău un coniac și urcă în locuință, încet și cu grijă, ca să nu-și trezească nevasta.

5

LA EDITOR

Arvid Falk voia să-și înceapă încercările la puternicul Smith — nume pe care acesta și-l luase din admirație exagerată pentru tot ce era american, după ce în adolescență făcuse o mică excursie în marea țară — Smith cel temut, cu ale sale o mie de brațe, care putea să „facă" un scriitor în douăsprezece luni, chiar dacă stofa era destul de proastă. Metoda lui era cunoscută, dar nimeni nu îndrăznea să se folosească de ea, pentru că cerea un grad de nerușinare nemaiîntîlnit. Scriitorul căruia îi întindea mîna putea să fie sigur că va căpăta un nume — de aceea Smith era asaltat de scriitori fără nume. Pentru a arăta cît este de irezistibil și cum poate să-și promoveze oamenii, în ciuda publicului și criticii, se dădea de obicei exemplul următor: un tînăr care nu scrisese pînă atunci nimic, cîrpăcise un roman prost, pe care i-l adusese lui Smith. Întîmplător acestuia i-a plăcut primul capitol — nu citea niciodată mai mult — și a hotărît că va da lumii un nou scriitor. Cartea apăru; pe

dosul copertei se putea citi : „*Singe și spadă*. Roman de Gustav Sjöholm. Această lucrare a tînărului și promițătorului scriitor, al cărui nume este de multă vreme cunoscut și mult prețuit în cercuri largi — etc... Caractere profunde... claritate... forță... Îl recomandăm în mod deosebit publicului nostru cititor de romane". Cartea apăru în 3 aprilie. În 4 aprilie apăru o recenzie în foarte cititul ziar din capitală *Capa gri*, de la care Smith deținea cincizeci de acțiuni. Recenzia se încheia astfel : „Gustav Sjöholm este deja un nume ; nu mai trebuie să i-l facem noi ; recomandăm lucrarea nu numai cititorilor de romane ci de asemenea tuturor celor care scriu romane". În 5 aprilie cartea era anunțată în toate ziarele din capitală și în fiecare anunț se găsea citatul următor : „Gustav Sjöholm este deja un nume, nu mai trebuie să i-l facem noi". *(Capa gri)*.

În aceeași seară apărea o recenzie în ziarul *Incoruptibilul* pe care însă nimeni nu-l citea. Cartea era prezentată ca un exemplu de literatură minoră iar recenzentul jura că Gustav Sjöblom (greșeală intenționată a recenz.) nu era nicidecum un nume. Dar pentru că *Incoruptibilul* nu era citit, opoziția nu se făcu auzită. Celelalte ziare din capitală care nu voiau să contrazică ziarul diriguitor și respectabil *Capa gri* și nici nu îndrăzneau, din pricina lui Smith, erau destul de blînde, dar nu mai mult. Ele erau de părere că prin muncă și silință, Gustav Sjöholm și-ar putea face un nume, în viitor.

Cîteva zile fu liniște, dar în toate ziarele, în *Incoruptibilul* cu caractere grase, apăreau anunțuri țipătoare : „Gustav Sjöholm este deja un nume !" Apoi, în *Magazinul urbei X* apăru o corespondență care se ridica împotriva asprimii presei din capitală față de tînărul scriitor. Irascibilul corespondent încheia : „Gustav Sjöholm este pur și simplu un geniu, în ciuda opoziției doctrinare a capetelor de lemn".

A doua zi, în toate gazetele apăreau din nou anunțurile țipătoare : „Gustav Sjöholm este deja un nume" etc. *(Capa gri)*. „Gustav Sjöholm este un geniu ! *(Ma-*

gazinul urbei X). Noul număr al revistei *Patria noastră*, publicat de Smith, conținea pe copertă următorul anunț : „ne face plăcere să putem împărtăși numeroșilor noștri cititori că mult apreciatul scriitor Gustav Sjöholm ne-a *promis* pentru numărul următor o nuvelă originală" etc. Și iar anunțuri în ziar ! În sfîrșit, de Crăciun apăru almanahul *Poporul nostru*. Pe foaia de titlu, printre autorii menționați : Orvar Odd, Talis Qvalis, Gustav Sjöholm ș.a. Un fapt era stabilit : după opt luni, Gustav Sjöholm era deja un nume. Iar publicul, de, nu putea schimba nimic ; trebuia să fie de partea lui. Nu puteai să intri în vreo librărie și să te uiți la vreo carte fără să citești despre el, nici să iei în mînă vreun ziar vechi fără să găsești anunțul tipărit acolo, da, nu exista nici o situație din viață în care să nu se întîlnească numele lui pe vreo bucățică de hîrtie tipărită ; gospodinele îl găseau sîmbăta în coșniță, servitoarele îl aduceau acasă de la băcan, slugile îl măturau de pe stradă, iar domnii îl purtau în buzunarul de la halat.

Falk însă cunoștea marea putere a acestui Smith și de aceea urcă, nu fără o anumită teamă, scara întunecoasă de pe dealul catedralei. Trebui să stea și să aștepte mult și se lăsă pradă celor mai penibile considerații pînă se deschise ușa și un tînăr cu disperare pe chip și un sul de hîrtie sub braț, se repezi afară. Tremurînd, Falk intră în camera dosnică unde primea temutul personaj. Așezat pe o sofa joasă, calm și blajin ca un dumnezeu, îl salută prietenos cu capul lui bărbos și cărunt, pe care purta o scufie albastră. Își fuma pipa atît de liniștit ca și cum n-ar fi spulberat adineauri speranțele unui om, nici n-ar fi respins un nenorocit.

— Bună ziua, bună ziua ! Și cu cîteva priviri divine cercetă hainele noului venit și le găsi curățele, însă, cu toate acestea, nu-l pofti să se așeze.

— Numele meu este... Falk.

— N-am auzit niciodată acest nume. Ce este tatăl domnului ?

— Tatăl meu este mort.

— A, este mort ! Bine ! Ce pot face pentru domnul ?

Domnul scoase din buzunarul de la piept un manuscris și i-l întinse lui Smith ; acesta se așează pe el fără să-l ia în seamă.

— Ei, și asta să tipărești eu ? Sînt versuri ? Păi da ! Ei ! Știe domnul cît costă tipărirea unei coli ? Nu, nu știe ! Aci îl împunse pe ignorant cu coada pipei în piept.

— Are domnul un nume ? Nu ! Domnul s-a remarcat în vreun fel oarecare ? Nu !

— Pentru aceste poezii am primit elogii din partea Academiei.

— Care Academie ? Academia de științe ! Păi da ! Aia scot la iveală o mulțime de obiecte din cremene. Ei și ?

— Obiecte din cremene ?

— Păi da, domnul știe doar, Academia de științe ! Ei ! Jos, la muzeu, lîngă fluviu, ei !

— Nu, domnule Smith, Academia suedeză, lîngă bursă...

— Ei da ! Cea cu luminările de stearină ! Tot una ! Nimeni nu știe la ce e bună ! Nu, vezi dumneata, dragă domnule, trebuie să ai un nume ; ca un Tegnell, un Öhronschlegel *, un — da ! Țara noastră are atîția poeți mari, pe care nu-i pot ține minte ; dar trebuie să ai un nume. Domnul Falk ! Hm ! Cine-l cunoaște pe domnul Falk ? Eu nu, în orice caz, și eu cunosc mulți poeți mari. Îi spuneam zilele trecute prietenului meu Ibsen : „Ia ascultă, Ibsen — îl tutuiesc — ia ascultă, Ibsen, scrie ceva pentru magazinul meu ; plătesc oricît !“ El a scris, eu am plătit — dar și eu am fost plătit ! Ei !

Tînărul zdrobit ar fi vrut să se strecoare printre crăpăturile dușumelei și să se ascundă decît să audă că se află în fața unui om care îl tutuia pe Ibsen. Îi venea să-și ia manuscrisul și să-și vadă de drum, ca și cel de dinainte, afară, foarte departe, pînă la vreo apă mare. Ceea ce nu-i scăpă lui Smith.

---

* Pronunție stîlcită pentru : Tegnér (Esaias, 1782—1846, poet clasic suedez) și Oehlenschläger (Adam, 1779—1850, poet romantic danez de renume). Strindberg ține să accentueze ignoranța ridicolă a personajului (n.t.).

— Ei da ! Domnul știe să scrie în suedeză, sînt convins de asta. Domnul cunoaște literatura noastră mai bine decît mine ! Hm. Bine ! Mi-a venit o idee ! Am auzit spunîndu-se că odinioară au existat mulți scriitori mari, buni, religioși, pe vremea lui Gustav Eriksson sau a fiicei lui Cristina ; ei da, n-are importanță. Mi-aduc aminte de unul care are un nume mare, foarte mare, a scris un mare poem în versuri despre facerea lumii, așa cred ! Prenumele lui este Hâkan '

— Vreți să spuneți Haqvin Spegel, domnule Smith ! „Faptele și odihna Domnului" !

— Da, așa ! Păi, asta vreau să public ! În zilele noastre poporul nostru tînjește după religie ; așa am observat ; și trebuie să i se dea ceva. Bineînțeles că le-am dat deja destul din acești Herman Franke și Arndt, dar Marea Fundație poate vinde mai ieftin decît mine și acum vreau să dau și eu ceva bun, la un preț ieftin. Dorește domnul să se apuce de treaba asta ?

— Nu știu ce aș avea de făcut dacă este vorba de o reeditare, răspunse Falk, care nu îndrăznea să spună nu.

— Of, vai, ce ignoranță ! Redactarea și corectura, firește ! Ne-am înțeles ? Domnul o publică ! Nu-i așa ? Să scriem un bilețel ? Lucrarea apare în fascicole, nu-i așa ? Un bilețel ! Dă-mi tocul și cerneala de colo ! — Așa !

Falk ascultă, nu se putea împotrivi. Smith scrise și Falk semnă.

— Așa ! Asta ar fi o treabă. Acum cealaltă ! Dă-mi cărticica de colo, din raft. Din raftul al treilea. Așa ! Ia uite aici. O broșură ! Titlul : *Der Schutzengel* *. Uită-te acum la vinietă ! Un înger cu o ancoră și un vas — este o goeletă fără vergi, așa mi se pare ! Știm ce binecuvîntare înseamnă asigurarea maritimă pentru viața socială în general. Toată lumea trimite cîte ceva, mult sau puțin, cu vasul, peste mări. Nu-i adevărat ? Ei ! De aceea toată lumea are nevoie de o asigurare maritimă ! Nu-i adevărat ? Ei ! A înțeles asta toată lumea ? Nu ! Și atunci cei ce știu au datoria să-l lămurească pe neștiutori ? Ei ! Noi știm, domnul și cu mine, deci noi trebuie să-i lămurim. Cartea asta arată că fiecare

* Îngerul păzitor (germ.).

om trebuie să-și asigure lucrurile cînd le trimite peste mări! Dar cartea asta este scrisă prost! Ei! De aceea trebuie s-o scriem mai bine! Nu-i adevărat? Domnul îmi face o nuvelă de zece pagini pentru revista mea *Patria noastră* și solicit ca domnul să fie destul de priceput și numele *Triton*, așa se numește noua societate pe care a fondat-o ginerele meu și pe care doresc s-o sprijin, fiindcă trebuie să-ți ajuți aproapele, nu-i adevărat? ei! numele *Triton* să apară de două ori, nici mai mult nici mai puțin: dar în așa fel încît să nu se observe! Domnul a înțeles?

Falk simțea că afacerea oferită are ceva respingător, însă în propuneri nu era totuși nimic necinstit și în definitiv căpăta de lucru la acest om atît de influent și toate se rezolvau dintr-o singură mișcare, fără vreun efort deosebit. Primi deci oferta cu mulțumiri.

— Fără îndoială că domnul cunoaște formatul! Patru coloane pe pagină înseamnă patruzeci de coloane a treizeci și două de rînduri! Ei! Poate scriem un bilețel.

Smith scrise un bilețel și Falk semnă.

— Ei, așa! Ia ascultă acum, domnul cunoaște istoria Suediei? Vezi colo pe raftul ăla! Acolo este un clișeu, un sul de lemn. În dreapta! Așa! Poate domnul să-mi spună cine este doamna? Trebuie să fie o regină!

Falk care nu văzu la început decît o bucată de lemn neagră, descoperi treptat unele trăsături omenești și spuse că, după părerea lui, ar fi Ulrika Eleonora.

— N-am spus eu? Hihihi! Butucul ăsta a fost folosit drept regina Elisabeta a Angliei într-o carte americană de popularizare și l-am luat ieftin împreună cu o grămadă de alte obiecte. Acum îl voi face să treacă drept Ulrika Eleonora, în Biblioteca mea populară. Avem un popor bun; îmi cumpără cărțile atît de cuminte! Ei, așa! Dorește domnul să-mi scrie textul?

Conștiința sensibilă a lui Falk nu putu descoperi de fapt nimic injust în asta, cu toate că era foarte neplăcut impresionată.

— Ei! Să scriem un bilețel! Șaisprezece pagini, cu literă mică, în octavo, a trei coloane, a douăzeci și patru de rînduri. Ei!

Le scrise și pe acestea! Deoarece Falk consideră audiența încheiată făcu gestul de a-și lua înapoi manuscrisul pe care Smith șezuse tot timpul. Dar acesta nu voi să-l dea din mînă, desigur că îl va citi, dar asta va mai dura, explică el.

— Ei, domnul este un om înțelegător, care știe ce valoare are timpul. Adineauri a fost aici un tînăr, tot cu poezii, un poem mare, pe care nu-l pot folosi. Ei bine, i-am oferit aceleași lucruri ca și dumitale; știi ce mi-a spus? Să fac un lucru... pe care mă jenez să-l pronunț. Da! Asta a spus și apoi a fugit. Omul ăsta nu va avea zile multe! Adio! Adio! Domnul își va face desigur rost de Hâkan Spegel? Așa! — Adio, adio.

Smith arătă cu coada pipei spre ușă și Falk se îndepărtă.

Nu mergea deloc cu pași ușori. Sulul de lemn din buzunarul paltonului era greu, îl trăgea la pămînt, îl smucea înapoi. Falk se gîndi la tînărul palid, cu manuscrisul, care îi spusese astfel de cuvinte lui Smith și îi veniră gînduri îndrăznețe. Dar apoi își reaminti îndemnurile și sfaturile părintești și vechea minciună că orice muncă este la fel de onorabilă ieși la iveală înfrînîndu-i orgoliul și atunci rațiunea i se dădu bătută și se duse acasă ca să scrie patruzeci și opt de coloane despre Ulrika Eleonora.

Pentru că plecase devreme, la ora nouă era deja la masa de scris. Își umplu o pipă mare, desfășură două coli de hîrtie, curățâ penițele de oțel și încercă să-și reamintească ce știa despre Ulrika. Căută în Ekelund și Fryxell. Multe se găseau la rubrica Ulrika Eleonora, dar despre ea însăși aproape nimic. La nouă și jumătate epuizase subiectul; notase cînd se născuse și cînd murise, cînd își începuse domnia și cînd abdicase, cum se numeau părinții ei și cu cine fusese căsătorită. Asta era un extras obișnuit dintr-un registru parohial — nu umplea mai mult de trei pagini — mai rămîneau deci treisprezece. Fumă cîteva pipe. Scormoni cu peniță în călimară, de

parcă ar fi pescuit șerpi în Midgard *, dar nu scoase nimic. Trebuia să vorbească despre personalitatea ei, să-i facă o scurtă caracterizare ; simțea că trebuie să dea un verdict asupra ei. Trebuia s-o laude sau s-o condamne ? Cu toate că întrebarea îi era indiferentă nu reuși totuși să se decidă înainte de ora unsprezece. O condamnă — și ajunse la sfîrșitul paginii a patra — mai rămîneau douăsprezece. Acum un sfat bun ar fi fost de preț. Trebuia să vorbească despre domnia ei, dar cum nu domnise nu era nimic de spus despre asta. Scrise despre sfat — o pagină — rămîneau unsprezece ; salvă onoarea lui Görtz — o pagină — rămîneau zece ! Nu era nici măcar la jumătatea drumului ! Cît o ura pe femeia asta ! Alte pipe, alte penițe... Se întoarse în timp, făcu o retrospectivă și pentru că era iritat, ajunse să-și calce în picioare vechiul lui ideal, Carol al XII-lea, dar merse atît de repede încît nu putu să adauge decît o singură pagină la celelalte. Rămîneau nouă ! Trecu la epoca următoare și se agăță de Frederic I. O jumătate de pagină ! Se uită la hîrtie cu priviri rugătoare, vedea unde era jumătatea — dar nu putea să ajungă pînă acolo. Scrisese totuși șapte pagini mici și încă o jumătate, pe cînd Ekelund nu avea decît o pagină și jumătate. Aruncă lemnul pe jos, îi dădu o lovitură de picior de se duse pînă sub comodă, se tîrî după el, îl șterse de praf și-l așeză pe masă. Ce chin ! Se simțea uscat ca un băț de cișmir, încercă să se înalțe la concepții pe care nu le nutrea, încercă să trezească în el sentimente pentru răposata regină, dar trăsăturile ei plicticoase, cioplite în lemn, îi făceau tot atîta impresie cîtă făcea și el butucului de lemn. Își înțelese neputința, se simți disperat, umilit ! Asta era deci cariera pe care o alesese în schimbul celeilalte ! Căută încă odată să fie rezonabil și trecu la *Îngerul păzitor*. Acesta fusese scris inițial pentru o societatea de asigurări germană, numită *Nereus* și cuprindea, pe scurt, următoarele : domnul și doamna

---

* Midgardsorm — Șarpele Lumii (mitol. nord.). Reptilă fabuloasă al cărei trup înconjoară pămîntul (Midgard). Aluzie umoristică la una din faptele de vitejie ale zeului Thor, care izbutește să prindă monstrul în undiță (n.t.).

Schloss emigraseră în America și acolo dobîndiseră o mare avere, pe care, pentru ca povestirea să fie posibilă, au transformat-o, în mod nepractic, în mobile și bibelouri scumpe, și, pentru ca lucrurile să se înece absolut sigur și să nu se poată salva nimic, le trimiseseră înainte, pe un vapor de clasa I-a, „Washington", nr. 326 al liniei *Veritas*, îmbrăcat în aramă și prevăzut cu pereți etanși, asigurat la marea societate de asigurări maritime *Nereus* pentru 400 000 taleri. Așa! Doamna și domnul Schloss plecară împreună cu copiii pe cel mai bun vapor al liniei *White-Star*, „Bolivar", asigurat la marea societate germană de asigurări maritime *Nereus*, cu un capital de bază de 10 000 000 de dolari și ajunseră la Liverpool. Călătoria continuă. Ajunseră pînă la capul Skagen. Vremea fusese frumoasă, firește, cerul strălucitor de senin în tot timpul călătoriei, dar tocmai cînd ajunseră la primejdiosul cap Skagen, furtuna izbucni, firește; vasul naufragie, părinții, care încheiaseră o asigurare pe viață, se înecară și astfel garantară copiilor salvați o sumă de 1 500 lire sterline. Copiii erau, firește, foarte bucuroși de asta și ajunseră bine dispuși la Hamburg ca să-și ia în primire, atît suma din asigurarea pe viață cît și moștenirea de la părinți. Închipuiți-vă perplexitatea lor cînd, acolo, primiră informația că „Washington" eșuase cu paisprezece zile mai înainte pe bancurile din Dogger și că toată averea neasigurată s-a dus la fund! Le rămînea deci numai suma din asigurarea pe viață. Alergară la agenția societății, dar este de închipuit spaima lor cînd auziră că părinții neglijaseră să plătească ultimele prime, care fuseseră scadente cu cîteva zile mai înainte — ce fatalitate! — chiar în ziua cînd se înecaseră. Copiii erau foarte mîhniți și îi regretau amarnic pe părinții care munciseră pentru ei cu atîta pricepere. Se îmbrățișară plîngînd și jurară că în viitor își vor asigura întotdeauna bunurile trimise pe mare și nu vor uita niciodată să-și plătească primele de asigurare pe viață.

Acestea trebuiau localizate și adaptate condițiilor suedeze, ca să poată fi citite sub forma unei nuvele cu care el urma să-și facă debutul în literatură. Diavolul orgoliului se trezi din nou și îi șopti că este o cîrpă dacă se

ocupă cu astfel de lucruri, însă vocea îi fu redusă la tăcere de o altă voce care venea din regiunea stomacului și era însoțită de senzații neobișnuite : înțepături și sfîrșeală. Bău un pahar de apă și fumă încă o pipă, dar indispoziția crescu ; gîndurile i se tulburară ; găsi camera urîtă, timpul i se păru lung și monoton ; se simți obosit și descurajat ; toate i se păreau potrivnice ; gîndurile îi erau anoste și se învîrteau pe loc sau în jurul lucrurilor neplăcute și în același timp indispoziția fizică creștea ! Se miră cum de îi este foame. Era ora unu și el nu obișnuia să mănînce înainte de ora trei ! Își cercetă neliniștit portofelul — treizeci și cinci de ore ! Deci fără masă de prînz ! Era pentru prima oară în viața lui ! Nu mai avusese niciodată astfel de necazuri mai înainte. Dar cu treizeci și cinci de ore nu trebuia să flămînzești. Putea trimite chiar după pîine și bere. Nu, nu putea asta, nu mergea, nu se cuvenea. Să se ducă el însuși jos la lăptărie ? Nu ! Să iasă să se împrumute ? Imposibil ! Nu era nimeni de la care să vrea să împrumute bani. Dar această certitudine făcea foamea să-l atace ca o fiară dezlănțuită și să-l sfîșie și să-l hărțuiască și să-l gonească în jurul odăii. Fumă o pipă după alta ca să amețească monstrul dar nu-i folosi la nimic. Auzi răpăit de tobe în curtea cazărmii și văzu soldații din gardă, cu gamelele de aramă în mînă, mărșăluind ca să-și ia prînzul ; toate hornurile pe care le vedea fumegau, clopotul de amiază sună la Skeppsholm, în bucătăria vecinului, agentul de poliție, sfîrîia și mirosul de friptură pătrunse pînă la el prin ușa deschisă a culoarului ; auzi zornăind tacîmurile și farfuriile în camera de alături și copiii spunîndu-și rugăciunea de dinaintea mesei ; jos, pe stradă, pavatorii dormeau, sătui, pe traistele golite de merinde ; era atît de convins că tot orașul prînzea în acele clipe, toți în afară de el. Și se mînie pe Dumnezeu. Deodată o idee limpede îi țîșni din creier. O luă pe Ulrika Eleonora și *Ingerul păzitor* și le împachetă într-o hîrtie pe care scrise numele și adresa lui Smith și le dădu unui curier împreună cu cele treizeci și cinci de ore. Apoi respiră ușurat, se culcă pe sofa și flămînzi cu inima plină de orgoliu.

6

SALONUL ROȘU

Același soare de amiază care-l văzuse pe Arvid Falk căzînd în prima luptă cu foamea, lumina vesel și interiorul căsuței din Lill-Jans, unde Sellén stătea în vestă în fața șevaletului și picta un tablou care trebuia dus la expoziție în ziua următoare, la ora zece — terminat, vernisat și înrămat. Olle Montanus ședea pe laviță și citea din minunata carte pe care o împrumutase pentru o zi în schimbul cravatei sale ; arunca din cînd în cînd cîte o privire la pînza lui Sellén și își exprima aprobarea, pentru că admira în Sellén un mare talent. Lundell lucra tăcut la coborîrea de pe cruce a lui. Avea deja trei tablouri în expoziție și aștepta, ca și mulți alții cu o anumită încordare, să fie vîndute.

— Bravo Sellén ! spuse Olle. Pictezi dumnezeiește !

— Pot să mă uit la spanacul tău ? se băgă Lundell, care, din principiu, nu admira nimic.

Motivul era simplu și grandios ! O plajă de nisip mișcător, pe coasta Hallandei, cu marea în fundal ; atmosferă de toamnă, soare printre nori destrămați ; o parte din primul plan era formată din nisip mișcător și alge abia atunci aduse de mare, mustind încă de apă, luminate de soare ; marea din fundal era în bună parte puternic umbrită, în larg cu creste albe, dar departe de tot, la orizont, soarele lumina iar și deschidea priveliștea spre infinit. Un stol de păsări călătoare reprezenta toată figurația. Era un tablou care vorbea și trebuia înțeles de orice suflet nepervertit, avînd curajul să cunoască misterele și bogăția singurătății, știind că nisipurile mișcătoare pot înăbuși o recoltă promițătoare. Tabloul era pictat cu inspirație și talent ; atmosfera dăduse culoarea și nu invers.

— Trebuie să mai pui ceva în prim-plan, predică Lundell. Pune acolo o vacă de prim-plan !

— Ah, glumești ! răspunse Sellén.

— Fă cum îți spun, mă nebunule, altfel nu-l vinzi. Pune o figură acolo, o fată ; îți ajut dacă nu poți, auzi...

— Ei, na! Lasă prostiile! Ce să caute fuste afară pe vînt! Prea eşti ahtiat după fuste!

— De, fă cum vrei, răspunse Lundell jignit că celălalt îi lua în derîdere partea slabă. — Dar puteai să pui măcar nişte berze în locul pescăruşilor cenuşii, nici nu se ştie ce păsări sînt! Închipuie-ţi — picioarele roşii pe norii întunecaţi, ce contrast!

— Of, nu înţelegi nimic!

Sellén nu era tare în motivări, dar era sigur de cauza lui şi instinctul sănătos îl ferea de orice greşeală.

— Dar n-o să-l vinzi, reluă Lundell, care era preocupat de bunăstarea economică a camaradului său.

— Ei şi, totuşi voi supravieţui! Am vîndut eu vreodată ceva? O duc mai rău din cauza asta? Crezi că nu ştiu că aş putea vinde dacă aş picta ca şi ceilalţi; crezi că n-aş picta la fel de prost ca ei? Ba da şi încă cum! Dar nu vreau!

— Totuşi, ar trebui să te gîndeşti serios să-ţi plăteşti datoriile! Îi datorezi meşterului Lund de la Marmita cîteva sute de taleri.

— Ei şi, doar nu sărăceşte din cauza asta! De altfel i-am dat un tablou care valorează dublu.

— Eşti cel mai încrezut om pe care l-am pomenit! Tabloul nu face nici măcar douăzeci de taleri.

— Eu îl evaluez la cinci sute, după preţurile curente! Dar părerile şi gusturile sînt atît de diferite pe lumea asta, slavă domnului. Mie mi se pare că răstignirea ta este proastă iar ţie ţi se pare că este bună. Nimeni nu ţi-o poate lua în nume de rău. Sînt atît de diferite, zău!

— În orice caz ne-ai stricat nouă, celorlalţi creditul la Marmita; meşterul Lund mi-a spus-o ieri şi nu ştiu unde să mănînc azi la prînz.

— Of, ce tot ai cu el? Se poate trăi şi fără! Eu n-am mai mîncat la prînz de un an!

— Păi tu ai pus ghiara zilele trecute pe asesorul ăla şi l-ai jefuit.

— Da, e adevărat! Un băiat drăguţ! De altfel are talent, este multă sinceritate în versurile lui; am citit vreo cîteva aseară. Dar mă tem că este puţin cam prea

timid ca să răzbată în lume ; are sentimente atît de delicate, canalia !

— Că a fost cu tine, încă mai merge. Dar mi se pare strigător la cer cum l-ai stricat într-un timp atît de scurt pe tînărul Rehnhjelm. Tu trebuie că i-ai băgat în cap să se apuce de teatru !

— Nu, ți-a spus el asta ? Da, e un mare șnapan ! O să ajungă bine, dacă rămîne în viață ; dar asta nu-i deloc sigur cînd este al dracului de greu să faci rost de mîncare. Dumnezeii ei ! Na, că mi s-au terminat vopselele ! N-ai niște alb ? Ei, doamne ajută, nu-s chiar toate tuburile așa de stoarse, deci — trebuie să-mi dai vopsele, Lundell.

— Nu am mai mult decît îmi trebuie și chiar dacă aș avea m-aș feri să-ți dau !

— Hai, nu mai spune tîmpenii ; știi că e urgent.

— Serios, n-am vopselele care îți trebuie ! Dacă economiseai îți ajungeau mai mult...

— Da, știm asta ! Atunci scoate bani !

— Bani, da, era tocmai momentul să-i pomenim !

— Scoală odată, mă Olle ; du-te și amanetează ceva !

La cuvîntul amanetează Olle se înveseli deoarece știa că după aceea vor avea ce să mănînce. Sellén începu să scotocească prin cameră.

— Ce-am găsit aici ? O pereche de cizme ! Putem lua pe ele douăzeci și cinci de öre, dar e mai bine să le vindem.

— Sînt ale lui Rehnhjelm, nu i le poți lua, îl opri Lundell care avea de gînd să le încalțe după-amiază, cînd se ducea în oraș. Îți închipui că poți lua lucrurile altuia ?

— Da, ce contează ? I se vor plăti mai tîrziu. Ce e cu pachetul ăsta ? O vestă de catifea ! E frumoasă ! O pun pe mine iar Olle poate s-o ia și s-o ducă pe a mea ! Guler și manșete ! — Ah, sînt doar de hîrtie ! O pereche de ciorapi ! Ia uite, Olle, douăzeci și cinci de öre ! Bagă-i în vestă ! Poți vinde sticlele goale ! Cred că e bine să le vinzi cu toptanul !

— Te-apuci să vinzi lucrurile altora, n-ai deloc simțul dreptății, îl întrerupse Lundell care chibzuise intens

cum să intre prin convingere în posesia acelui pachet care îl ispitea de mult.

— Ah, i se vor plăti mai tîrziu! Dar ăstea nu aduc mai nimic, trebuie să luăm vreo două cearşafuri de pe pat! Ce contează! N-avem nevoie de cearşafuri. Hai Olle! Strînge-le odată!

Cu mare dibăcie Olle făcu o boccea dintr-un cearşaf şi îndesă toate lucrurile în ea, în ciuda protestelor violente ale lui Lundell. Cînd bocceaua fu gata Olle o luă la subţioară, îşi încheie redingota ruptă, ca să ascundă lipsa vestei şi porni la drum spre oraş.

— Arată a pungaş, spuse Sellén care stătea la fereastră şi se uita şmechereşte pe stradă. Numai de l-ar lăsa în pace poliţia! Grăbeşte-te Olle! strigă el în urma celui ce se îndepărta. Cumpără şase franzeluţe şi două halbe de bere, dacă mai rămîne ceva de la vopsele!

Olle se întoarse şi îşi flutură pălăria cu atîta încredere de parcă ar fi avut deja banchetul în buzunarul de la spate.

Lundell şi Sellén rămaseră singuri. Sellén îşi admira noua vestă de catifea, care fusese atîta timp obiectul unei înflăcărări tăcute pentru Lundell. Acesta îşi răzuia paleta şi arunca priviri invidioase către splendoarea pierdută. Dar nu asta era ceea ce voia el să spună acum şi îi venea atît de greu să înceapă.

— Uită-te un pic la tabloul meu, spuse el. Serios vorbind, ce părere ai?

— Nu migăli, nu-l îmbîcsi desenînd. Pictează! De unde vine lumina? De la haine, de la părţile nude! E complet anapoda! Ce respiră oamenii ăştia? Vopsea, ulei de in! Nu văd deloc aerul!

— De, spuse Lundell, avem păreri atît de diferite, vorba ta! Dar compoziţia cum ţi se pare?

— Prea multe personaje!

— Vai, dar eşti groaznic; eu aş fi vrut să mai adaug vreo două!

— Ia uite! Aici este o greşeală! — Sellén avea acea privire cu orizont larg, caracteristică locuitorilor de pe coastă sau de la şes.

— Da, este o greşeală! Poţi s-o vezi? recunoscu Lundell.

— Sînt numai bărbaţi! E puţin cam arid.

— Da, chiar aşa! Mă gîndeam că ai să observi!

— Îţi trebuie deci o femeie?

Lundell se uită la Sellén ca să vadă dacă nu cumva glumeşte, dar asta era greu de observat, pentru că acum fluiera.

— Da, îmi lipseşte o *figură* feminină, răspunse el.

Se lăsă o tăcere penibilă pentru nişte camarazi atît de vechi, rămaşi în patru ochi.

— Dac-aş şti cum să-mi fac rost de un model. Pe cele de la academie nu le vreau fiindcă le cunoaşte toată lumea şi subiectul este religios, de altfel.

— Vrei ceva mai fin? Oui! Înţeleg! Dacă nu trebuie să fie goală, cred că aş putea...

— Nici nu se poate să fie goală, ce eşti nebun, printre atîţia bărbaţi; de altfel este un subiect religios...

— Da, da, ştim asta. În orice caz, trebuie să fie îmbrăcată într-un costum oarecum oriental, să stea aplecată înainte, îmi închipui, să ridice ceva de pe jos, să-şi arate umerii, gîtul şi primele dorsale, înţeleg! Dar evlavioasă, desigur, ca Magdalena! Oui! Perspectivă descendentă, desigur!

— Pe toate le batjocoreşti şi le înjoseşti!

— La obiect! La obiect! Îţi trebuie un model, pentru că aşa trebuie; tu însuţi nu cunoşti nici unul! Bine! Sentimentele tale religioase îţi interzic să ţi-l cauţi; atunci o să ţi-l găsească doi flăcăi uşurateci: Rehnhjelm şi cu mine!

— Dar să fie fată cuminte, ţi-o spun dinainte!

— Da, firește! Vom vedea ce putem face în această privinţă poimîine, cînd luăm banii.

Şi apoi pictară mai departe, tăcuţi şi liniştiţi pînă la ora patru şi apoi pînă la cinci. Din cînd în cînd aruncau priviri îngrijorate pe stradă. Sellén întrerupse primul tăcerea apăsătoare.

— Olle întîrzie! Cu siguranţă că i s-a întîmplat ceva! spuse el.

— Da, ceva nu este în ordine, dar de ce îl trimiți tot mereu pe amăritul ăsta! Poți foarte bine să-ți rezolvi treburile singur!

— Eh, n-are altceva de făcut și o face cu atîta plăcere!

— Asta nu poți s-o știi și de altfel vreau să-ți spun că nu se știe ce se ascunde în Olle. Are mari resurse și într-o bună zi se poate pune din nou pe picioare; de aceea e bine să te numeri printre prietenii lui!

— Măi, ce tot spui! Ce capodopere o să facă? Și eu cred că Olle va ajunge om mare, chiar dacă nu ca sculptor. Dar de ce mă face caraghiosul să aștept? Crezi că a păpat banii?

— Da, da! De mult n-a mai dat Dumnezeu să ia și el ceva și ispita poate fi peste puterile lui, răspunse Lundell și strînse două găuri la curea, gîndindu-se ce ar face el în locul lui Olle.

— Păi da, nu-i decît un om și omul își este cel mai aproape lui însuși, adăugă Sellén care știa foarte bine ce ar fi făcut el! Dar nu mai pot aștepta; îmi trebuie vopsele chiar dacă ar fi să le fur. Mă duc să-l caut pe Falk.

— Iar vrei să-l storci, sărmanul! Abia ieri ai luat de la el bani pentru rame! Și n-au fost puțini, de data asta!

— Ah, dragul meu, sînt silit să las rușinea la o parte, n-am ce face. Cîte nu trebuie să îndur! De altfel Falk este un om mărinimos și poate înțelege situația. Mă duc în orice caz! Dacă se întoarce Olle, spune-i că e un măgar! Cu bine! Vino la Salonul Roșu să vedem dacă se îndură Domnul să ne dea ceva de mîncare pînă nu apune soarele! — Închide ușa dacă pleci și pune cheia sub prag. Adio!

Plecă și după scurt timp ajunse în fața ușii lui Falk de pe Grevmagnigatan. Bătu, dar nu primi nici un răspuns! Atunci deschise ușa și intră. Falk, care probabil că visase urît, sări din somn și se uită la Sellén fără să-l recunoască.

— Bună seara, frate, îl salută Sellén.

— O Doamne, tu ești! Parcă am visat ceva ciudat. Bună seara, ia loc și fumează o pipă! S-a și înserat?

Sellén, care crezu că recunoaște anumite simptome, nu lăsă totuși să se observe nimic și reluă conversația.

— N-ai fost azi la Bumbul de cositor?

— Nu, răspunse Falk încurcat, n-am fost; m-am dus la Iduna. Nu-și dădea seama dacă visase sau fusese într-adevăr acolo. Dar era mulțumit că a spus asta pentru că îi era rușine de ghinionul lui.

— Da, ai făcut bine că te-ai dus la Iduna, îl aprobă Sellén, la Bumbul de cositor mîncarea nu e bună.

— Nu, n-aș putea susține că a fost bună, răspunse Falk. Supa de carne a fost al dracului de proastă!

— Da, și circiumarul ăla bătrîn care stă și numără sandvișurile, mitocanul.

La cuvîntul „sandvișuri" Falk se trezi complet, însă nu se mai simți flămînd, deși avea picioarele cam moi. Oricum, subiectul era neplăcut și trebuia schimbat fără întîrziere.

— Ei, spuse el, nu-i așa că termini tabloul pînă mîine?

— Nu, vai, nu stau prea bine.

— Ce mai e și asta?

— Îmi este imposibil să-l termin.

— Nu-l termini? De ce nu stai acasă, la lucru?

— Ah, vechea și eterna poveste, frate dragă! N-am vopsele! Vopsele!

— Ei, asta se poate rezolva, bineînțeles. Poate că n-ai bani?

— Altfel n-aș fi fost la ananghie!

— Nici eu n-am. Cum ne putem descurca?

Sellén coborî privirea pînă la înălțimea buzunarului vestei lui Falk în care se strecura un lanț auriu, destul de gros; nu pentru că Sellén ar fi crezut că este de aur, de aur marcat, fiindcă nu putea să înțeleagă cum poți fi atît de nesăbuit încît să porți atîția bani pe deasupra vestei. În acest timp însă gîndurile lui luaseră o direcție precisă astfel că spuse în continuare:

— Cel puțin dacă aș avea ceva de amanetat, dar am fost destul de neprevăzători și am dat paltoanele din prima zi senină de aprilie.

Falk roși. Nu fusese încă amestecat în astfel de afaceri.

— Vă amanetați paltoanele ? întrebă el. Vi se împrumută ceva pentru asta ?

— Orice se poate amaneta — orice, accentuă Sellén. Numai să ai ce.

Falk simți că toate încep să i se învîrtească înaintea ochilor. Trebui să se așeze. Apoi scoase ceasul de aur din buzunar.

— Cît crezi că se poate căpăta pe ăsta, cu lanț ?

Sellén cîntări în palmă viitoarele gajuri și le cercetă cu aer de cunoscător.

— E aur ? întrebă el cu jumătate de gură.

— Este aur.

— Marcat ?

— Marcat.

— Amîndouă de aur ?

— Amîndouă de aur !

— O sută de taleri ! declară Sellén și mișcă mîna făcînd să zornăie lanțul de aur. — Dar ar fi păcat ! Nu trebuie să-ți înstrăinezi lucrurile pentru mine !

— Ei bine, atunci pentru mine, spuse Falk, care nu voia să pară dezinteresat fără să fie. Și eu am nevoie de bani. Dacă vrei să le transformi în bani îmi faci un serviciu !

— Ei bine, fie, spuse Sellén care nu voia să-și jeneze prietenul cu întrebări lipsite de tact. O să-l amanetez. Nu te lăsa, frate ! Viața este amară cîteodată, vezi tu, dar noi trebuie s-o scoatem la capăt ! Îl bătu pe Falk pe umăr cu o cordialitate care străbătea rar prin armura de ironie cu care se acoperea. Ieșiră. Pînă terminară treaba se făcu ora șapte. Cumpărară vopsele și apoi se îndreptară spre Salonul Roșu.

Salonul lui Bern tocmai începuse în acea vreme să-și joace rolul său cultural-istoric în viața Stockholmului ; el dădu o lovitură mortală nesănătoasei vieți de café-chantant care înflorise sau bîntuise în capitală în peri-

oada anilor șaizeci și de acolo se întinsese în toată țara. Aci se adunau, pe la ora șapte, grupuri de tineri care se găseau în situația anormală ce începe cînd părăsești casa părintească și sfîrșește cînd ajungi s-o ai pe a ta ; aici își petreceau timpul grupuri de holtei care fugiseră din camerele lor solitare, sau din mansarde ca să șadă la lumină și căldură și să întîlnească o ființă umană cu care să poată sta de vorbă. Patronul localului făcuse mai multe încercări să-și distreze publicul cu pantomime, gimnastică, balet și așa mai departe, dar i se arătase foarte lămurit că nu veneau acolo ca să se distreze ci ca să-și găsească liniștea, că de fapt ei căutau o încăpere unde să poată discuta, să se poată întîlni și să fie siguri că pot găsi oricînd un cunoscut ; și cum muzica nu împiedică conversațiile, ci mai curînd le stimulează, fu tolerată și cu timpul inclusă în meniul de seară al stockholmenilor, pe lîngă punci și tutun. Astfel salonul lui Bern deveni clubul holteilor din tot Stockholmul. Fiecare clică își alegea colțul ei și coloniștii din Lill-Jans luaseră în stăpînire sala de șah din spate, dinspre galeria de sud, care datorită mobilelor roșii precum și din motive de concizie, cu timpul, căpătă numele de Salonul Roșu. Erau siguri că se pot întîlni aici, chiar dacă peste zi fuseseră împrăștiați ca pleava în vînt ; pornind din acest loc puteai întreprinde razii în toată regula în jurul sălii, cînd erai la ananghie și dacă se punea problema să dibui niște bani ; atunci se forma lanțul : doi trăgători luau în primire galeriile iar alți doi laturile lungi ale sălii ; era ca și cum ai strînge o plasă și rareori se pescuia în zadar, pentru că în cursul după-amiezii soseau mereu noi clienți. Astă seară nu era nevoie să se pună în discuție o astfel de acțiune și de aceea Sellén se așeză mîndru și calm, alături de Falk, pe sofaua roșie din fund.

După ce jucară împreună o comedioară cu subiectul ce se bea, hotărîră că trebuie să mănînce. Tocmai își începuseră cina și Falk simțea cum îi cresc puterile cînd, deodată, o umbră lungă căzu peste farfuriile lor — în fața lor stătea Ygberg, palid ca un cadavru și prăpădit, ca de obicei. Sellén, care în împrejurări fericite era întotdeauna bun și amabil, îl întrebă imediat dacă nu vrea

să le țină tovărășie și Falk se asocie la invitație. Ygberg făcea mofturi în timp ce trecea în revistă conținutul platourilor gîndindu-se dacă se poate sătura de-a binelea, sau doar pe jumătate.

— Domnul asesor are o pană ascuțită, spuse el, ca să distragă atenția de la incursiunea cu furculița prin platouri.

— Cum așa ? Ce am eu ? întrebă Falk aprinzîndu-se ; nu înțelegea cum de a putut cineva să facă cunoștință cu pana lui.

— Articolul a avut mult succes.

— Care articol ? Nu înțeleg nimic !

— Ei, poftim ! Articolul din *Drapelul poporului* despre Colegiul pentru plata salariilor funcționarilor !

— Nu l-am scris eu !

— Dar așa se spune la colegiu ! Am întîlnit un temporar de acolo ; el a spus că ești autorul și se pare că indignarea nu este deloc neglijabilă.

— Ce tot spuneți !

Falk se simțea pe jumătate vinovat și acum îi fu limpede ce notase Struve în seara aceea cînd fuseseră pe Mosebacke. Struve fusese doar reporterul celor povestite de Falk și el socotea că trebuie să recunoască ce a spus chiar dacă ajungea să fie privit ca scriitor de scandal. Simțind deci că toate retragerile îi sînt tăiate, văzu limpede că îi mai rămînea doar o singură ieșire și asta era : să meargă înainte.

— Ei bine, spuse el, eu sînt inițiatorul articolului ! Dar hai să schimbăm vorba ! Ce credeți despre Ulrika Eleonora ? O figură interesantă, nu ? Sau societatea de asigurări maritime *Triton* ? Sau Haqvin Spegel ?

— Ulrika Eleonora este cel mai interesant caracter din întreaga istorie a Suediei, răspunse Ygberg cu seriozitate ; tocmai am primit o comandă pentru un articol despre ea.

— De la Smith ? întrebă Falk.

— Da, dar de unde știți ?

— Atunci ați auzit și de *Îngerul păzitor* ?

— De unde știți și asta ?

— I le-am trimis înapoi azi la prînz.

— Este nedrept să nu lucrezi! O veți regreta, credeți-mă!

Lui Falk îi năvăli o roșeață bolnăvicioasă în obraji și începu să vorbească febril. Sellén ședea liniștit, fuma și asculta mai mult muzica decît conversația, atît pentru că nu-l interesa cît și pentru că nu o înțelegea. Din colțul de sofa unde ședea, prin cele două uși deschise care duceau spre galeria sudică și lăsau să se vadă salonul, putea privi pînă în partea cealaltă, în galeria nordică. Prin uriașul nor de fum, care plutea tot timpul deasupra golului dintre cele două galerii, recunoștea totuși fețele celor de pe partea cealaltă. Deodată, atenția îi fu atrasă de cineva care se găsea foarte departe. Îl apucă pe Falk de braț.

— Ei, ia uite ce șmecher! Vezi, acolo, după perdeaua din stînga!

— Lundell!

— Da, chiar el! A venit să-și caute o Magdalenă! Uite, acum intră în vorbă cu ea! E drăguță puștoaica!

Falk roși atît de tare încît Sellén observă.

— Aici își caută modelele? întrebă el mirat.

— Păi da, de unde-ai vrea s-o ia altfel? Doar n-o s-o caute afară, în beznă!

Peste cîteva momente intră Lundell. Sellén îl salută cu un semn din cap pe care păru că îl înțelege, deoarece se înclină mai politicos decît de obicei în fața lui Falk și apoi își exprimă într-un mod jignitor surpriza de a-l vedea prezent pe Ygberg. Acesta observă totul și profită de ocazie să-l întrebe pe Lundell, care se holbă spre masă, ce dorește să mănînce, — i se părea că se află printre adevărați magnați. Se simți fericit, deveni blajin și prietenos și cînd i se puse în față o cină caldă simți nevoia să vorbească despre ceea ce simte. Voia să-i spună ceva lui Falk, asta era evident, dar nu reușea să-și găsească cuvintele. Din nefericire orchestra tocmai începu să intoneze „Auzi-ne Suedie"! Iar în clipa următoare trecu la „Domnul nostru este o puternică cetate".

Falk comandă mai multe rînduri de băuturi.

— Domnului asesor îi place la fel, ca și mie, vechiul și frumosul cîntec bisericesc? începu Lundell.

Falk nu-şi amintea să-i placă vreun cîntec bisericesc, dar îl întrebă pe Lundell dacă nu vrea să bea punci. Lundell avea îndoieli ; nu îndrăznea. Poate că ar fi trebuit să mănînce ceva mai mult înainte, fiindcă este prea slăbit ca să poată bea şi se simţi dator să dovedească asta printr-un scurt dar violent acces de tuse care îl apucă după al treilea pahar.

— *Facla împăcării* este un nume bine ales, continuă el ; arată atît nevoia profundă, religioasă, de împăcare cît şi lumina care a venit pe lume cînd s-a petrecut cea mai mare dintre minuni, care îl nemulţumeşte pe cel trufaş.

Spunînd acestea băgă o chiftea între măselele din fund şi aşteptă efectul pe care îl puteau avea cuvintele lui — dar nu se simţi deloc măgulit cînd văzu întorcîndu-se spre el cele trei feţe stupefiate. Trebuia să vorbească mai limpede.

— Spegel este un nume mare şi nu vorbeşte ca un fariseu. Ne amintim cu toţii că a scris minunatul psalm „Tăcură glasurile plîngătoare", care mai că n-are pereche ! Noroc domnule asesor ; mă bucură că avem un astfel de reprezentant ! Aici Lundell descoperi că n-avea nimic în pahar.

— Cred că mai pot să beau unul.

Două gînduri zumzăiau în creierul lui Falk : 1) omul trage tare la măsea ! 2) de unde o fi ştiind de Spegel ? O bănuială îl străbătu ca un fulger, dar nu dori să afle nimic, ci spuse doar :

— Noroc, domnule Lundell.

Conversaţia penibilă ar fi continuat, însă, din fericire, fu întreruptă de sosirea lui Olle. Pentru că el sosi cu adevărat, sosi mai zdrenţăros ca oricînd, mai murdar ca oricînd şi după cum se vedea, cu şoldurile şi mai schiloade împungînd ca un bompres în jacheta închisă numai cu un singur nasture, deasupra coastei întîia. Dar era vesel şi rise cînd văzu pe masă atîta mîncare şi băutură iar apoi, spre indignarea lui Sellén, începu să raporteze rezultatul misiunii sale şi să-şi predea comisioanele. Într-adevăr, fusese luat de poliţie.

— Poftim chitanţele !

Îi întinse lui Sellén, peste masă, două formulare verzi pe care acesta le prefăcu imediat în ghemotoace.

Apoi fusese dus la post. Arătă că a fost luat de guler. După aceea a trebuit să-și declare numele. Bineînțeles că era fals ! Nimeni nu se numește Montanus ! Locul nașterii : Văstmanland ! Și asta era fals, bineînțeles ; șeful însuși era de acolo și își cunoștea destul de bine compatrioții. Apoi vîrsta : douăzeci și opt de ani. Minciună, „are cel puțin patruzeci". Locuința ? Lill-Jans. Minciună. Acolo locuiește doar un grădinar. Profesia : artist. Tot minciună, „arată ca o haimana din port !"

— Poftim vopselele, patru tuburi ! Uită-te la ele !

După aceea sfîșiaseră bocceaua și astfel unul dintre cearșafuri a fost făcut ferfeniță.

— De asta n-am căpătat decît o coroană și douăzeci și cinci, pe amîndouă. Poftim chitanța, poți vedea că este exact !

Pe urmă a fost întrebat de unde a furat lucrurile. Olle răspunsese că n-a furat lucrurile și atunci șeful de post i-a atras atenția că nu se punea întrebarea *dacă* le-a furat, ci *de unde* le-a furat ? De unde ? De unde ? *De unde ?*

— Poftim restul, douăzeci și cinci de ore ! N-am luat nimic.

După aceea s-a încheiat procesul verbal privind „lucrurile furate" care au fost sigilate cu trei sigilii. Zadarnic își susținuse Olle nevinovăția, zadarnic făcuse apel la sentimentul de dreptate și la omenie. Acestea din urmă l-au făcut pe agent să propună a se consemna în procesul verbal că „deținutul" — era deja deținut — fusese în acele împrejurări sub influența băuturilor tari, ceea ce s-a și consemnat — lăsînd totuși la o parte cuvîntul „tari". Apoi șeful de post îl rugase în repetate rînduri pe agent să-și amintească dacă deținutul a opus rezistență iar acesta l-a asigurat că n-ar putea jura (cu toate că, ținînd seama de aspectul lui viclean și amenințător, era de așteptat), dar, desigur, „crede" că deținutul a încercat să opună rezistență fugind într-un gang și asta s-a consemnat în procesul verbal.

Apoi redactase un raport și îi ordonase lui Olle să-l semneze. În raport se arăta : un individ de sex bărbătesc, cu aspect viclean și amenințător fusese surprins la ora patru și treizeci și cinci după-amiază furișîndu-se pe lîngă casele de pe partea dreaptă a străzii Norrland, ducînd o legătură de proveniență dubioasă. În acele împrejurări individul arestat era îmbrăcat cu o jachetă din rips verde (fără vestă), o pereche de pantaloni din postav albastru, o cămașă purtînd inițialele P.L. (ceea ce indica, fie că era furată, fie că arestatul își dăduse un nume fals), ciorapi de lînă cu dungi cenușii și o pălărie joasă, din pîslă, cu o pană de cocoș. Arestatul a pretins că se numește Olle Montanus și a declarat fals că este născut în Västmanland, din părinți agricultori și a căutat să convingă autoritățile că este artist, declarînd că locuiește în Lill-Jans, ceea ce, evident, era fals. El a încercat să opună rezistență în timpul arestării, refugiindu-se într-un gang.

După aceea era inventariat conținutul boccelei furate. Fiindcă Olle refuzase să recunoască exactitatea raportului, telegrafiaseră imediat la închisoare, după care, deținutul, bocceaua și un agent de poliție fuseseră urcați într-o droșcă. Cînd intrară pe Myntgatan, Olle își văzu salvatorul în deputatul Per Ilsson din Träskåla, un consătean de al lui, pe care îl strigă și care dovedi că raportul era fals, apoi Olle fu eliberat și își recăpătă bocceaua. Și acum este aici și —

— Poftim franzelușele ! Au mai rămas doar cinci, una am mîncat-o. Poftim și berea.

Scoase într-adevăr cinci franzeluțe din buzunarul hainei și două sticle de bere din buzunarele pantalonilor, după care silueta lui reveni la disproporțiile ei obișnuite.

— Falk, frate, trebuie să-l scuzi pe Olle, nu este învățat să se poarte în lume. Strînge-ți franzelușele Olle ; ce-s prostiile astea, îl corectă Sellén.

Olle îl ascultă. Lundell nu se îndura să se despartă de platou, cu toate că nu se mai putea cunoaște ce fusese în farfurii după rămășițele din ele, atît de bine le cură-

țase iar sticla de rachiu se apropia din ce în ce mai mult de paharul pe care și-l umplea mereu, parcă dus pe gînduri. Din cînd în cînd se ridica sau se întorcea pe scaun, ca „să vadă" ce se cîntă, în timp ce Sellén îi urmărea cu atenție gesturile. Apoi sosi Rehnhjelm. Tăcut și amețit se așeză la masă și căută o țintă pentru privirile lui rătăcitoare, în timp ce asculta admonestările lui Lundell. În cele din urmă ochii lui obosiți se opriră la Sellén și rămaseră pironiți asupra vestei de catifea — care îi dădu o bogată sursă de cugetări tăcute pentru întreaga seară. Un moment fața i se lumină, ca la vederea unei vechi cunoștințe, dar lumina se stinse iar cînd Sellén își încheie jacheta, fiindcă „trăgea". Ygberg, cu un aer protector îi oferi lui Olle o cină, îndemnîndu-l neobosit, ca un adevărat Mecena, să mănînce și să-și umple paharul. Pe măsură ce seara înainta muzica devenea tot mai însuflețită și conversațiile de asemenea. Falk se simțea foarte bine în această stare de amețeală ; aici era căldură, lumină, larmă, fum și se aflau oameni a căror viață o prelungise cu cîteva ore și de aceea erau fericiți și veseli ca mușteie pe care le învie cîteva raze de soare. Se simțea înrudit cu ei pentru că de fapt erau nefericiți și erau plini de atenție, înțelegeau ce spune și cînd se exprimau vorbeau ca oamenii, nu ca niște cărți ; chiar și grosolănia lor avea un anumit farmec, pentru că era naturală, nevinovată, și chiar ipocrizia lui Lundell nu-i inspira repulsie, fiindcă era naivă și prost lipită, încît se putea înlătura în orice clipă. Și astfel trecu seara și se sfîrși ziua care îl aruncase irevocabil pe drumul spinos al literaturii.

7

URMAȘII LUI ISUS

În dimineața următoare, Falk fu deșteptat de menajeră care îi aduse o scrisoare cu următorul conținut :

Timot. Cap. X., v. 27, 28, 29. Prima Corint. Cap. VI, v. 3, 4, 5.

Scumpe frate!

Îndurarea și pacea Domnului nostru I. Cr., iubirea Tatălui și ocrotirea Sf. Sp. etc. Amin!

Am văzut ieri în *Capa gri* că vrei să publici *Facla împăcării*. Caută-mă la întreprinderea mea, mîine dimineață înainte de ora nouă.

Al tău pocăit,
Nathanael Skâre

Abia acum înțelese enigma lui Lundell, cel puțin în parte!

Fără îndoială că nu-l cunoștea personal pe marele om al lui Dumnezeu, Skâre și nu știa nimic despre *Facla împăcării*, dar era curios să afle și se hotărî să dea urmare impertinentei invitații.

La ora nouă se afla pe Regeringsgatan, în fața impozantei clădiri cu patru etaje a cărei fațadă era acoperită cu firme, de la subsol pînă la streașină. *Pacea, Tipografie creștină, Societate anonimă*, et. II. *Moștenirea copiilor Domnului, Redacția*, mezanin. *Judecata de apoi, Expediția*, et. I. *Trimbița păcii, Expediția*, et. II. *Paște oile mele, Gazetă pentru copii, Redacția*, et. I. *Tronul îndurării, Casă de rugăciuni creștină, Societate anonimă, Direcțiunea efectuează plăți și acordă împrumuturi contra primei ipotecii mobiliare*, et. III. *Vino la Isus*, et. III. Aviz. → Vînzători serioși, putînd depune garanții, angajăm imediat. *Vulturul, Societate anonimă a misionarilor*, distribuie dividendele anului 1867 pe bază de cupoane, et. 2. *Zulului, Vaporul misiunii creștine, Biroul*, et. $2^1/_2$. → Vaporul va pleca, cu voia lui Dumnezeu, în 28 l. crt. Bunurile se primesc, contra conosament și certificat, la ghișeul din Skeppsbron, unde se încarcă vaporul. *Cercul de croitorie Mușuroiul de furnici* primește donații, la parter. *Bavetele* se spală și se calcă *la Portar! Ostii*, 1,50 funtul, *La Portar!* Aviz. *Fracuri negre*, pe măsură, pentru tinerii comunianți, se închiriază de asemenea. Vin Nou (Matei 19 : 32) de vînzare, *la Portar*, 75 āre cana, fără vas.

La parter, în stînga intrării, era o librărie creştină. Falk se opri şi citi titlul cărţilor expuse în vitrină. Erau vechi şi banale: întrebări indiscrete, acuzaţii impertinente, intimităţi jignitoare; toate atît de mult şi de bine cunoscute. Dar atenţia îi fu atrasă mai mult de numeroasele reviste ilustrate, care, cu marile lor gravuri în lemn englezeşti, stăteau deschise ca să atragă lumea. Mai ales revistele pentru copii aveau un conţinut atrăgător şi ajutorul de librar povestea că se întîmpla ca bărbaţi şi femei în vîrstă să stea mult timp în faţa vitrinei şi să privească ilustraţiile care se părea că le mişcă sufletele pioase şi le trezesc amintiri din trecuta — şi, poate, nebunateca — lor tinereţe. Falk fu încercat o clipă de un gînd păgîn dar se întoarse imediat la acel cuminte popor insular care mănîncă pîine şi bea sînge şi se ruşină pentru gîndul ce îi venise.

Urcă scara largă, cu fresce pompeiene, care aminteau mai curînd de un drum ce nu duce la mîntuire şi ajunse într-o încăpere mare, amenajată ca sala unei bănci, cu pupitre încă neocupate de funcţionari, casieri şi contabili. În mijlocul încăperii se afla un birou, mare cît un altar dar asemănător unei orgi cu multe registre, compusă dintr-o întreagă claviatură de butoane pentru telegraf pneumatic şi din tuburi acustice în formă de trompetă care comunicau cu toate încăperile clădirii. În faţa lui stătea în picioare un bărbat înalt purtînd cizme de călărie, haină de pastor încheiată cu un singur nasture, sus la gît, semănînd cu o tunică de uniformă, deschisă, cu cravată albă şi deasupra acesteia o mască de căpitan de cursă lungă, fiindcă faţa lui adevărată se pierduse sub vreun capac de pupitru sau în vreo ladă de ambalaj. Zdrahonul îşi biciuia carîmbii cizmelor cu o cravaşă al cărei mîner reprezenta, simbolic, un picior de cal şi fuma o „regală" tare pe care o mesteca cu îndîrjire, pesemne ca să dea de lucru gurii. Falk îl privi cu uimire pe marele om.

Iată deci ultima modă la acest tip de oameni, fiindcă şi în materie de oameni există modă. Acesta era deci marele propovăduitor care reuşise să convingă lumea că este modern să fii păcătos şi însetat de mîntuire, să

fii josnic, meschin, mizerabil, adică rău în toate felurile posibile! Acest om făcuse mîntuirea *fashionable* * ! El inventase o evanghelie pentru Stora Trädgårdsgatan ** ! Porunca iertării devenise un sport! Se organizau campionate de păcătoşenie pe care le cîştiga cel mai stricat; se desfăşurau vînători de salon ale sufletelor sărmane care trebuie mîntuite, dar mai erau, s-o recunoaştem, şi hăituieli ale victimelor asupra cărora voiau să-şi aplice propria îndreptare făcînd din ele obiectul celei mai crunte binefaceri.

— Ia uite, domnul Falk! spuse masca. Bun venit, amice! Poate doreşti să-mi vezi întreprinderea! Iartă-mă, şi dumneata eşti pocăit, domnule Falk? Da! Aşa! Aici este administraţia societăţii tipografilor — scuză-mă un moment.

Se duse la orgă şi trase cîteva registre, făcînd să se audă un şuierat.

— Fii aşa de bun şi între timp uită-te în jur!

Puse gura pe una dintre trompete şi strigă:

— *A şaptea trîmbiţă şi a opta tînguire!* Nyström! Medieval, 8, în rezervă, titlurile cu gotice, numele spaţiate!

O voce răspunse din aceeaşi trompetă:

— Lipseşte manuscrisul!

Masca se aşeză la orgă, luă un toc şi o coală de hîrtie şi făcu tocul să alunece pe hîrtie, vorbind în acelaşi timp prin trabuc.

— Această întreprindere — a luat astfel — de proporţii — în cît aproape că mi-ar depăşi — puterile — dacă — sănătatea mi-ar fi— mai proastă decît — este — şi — dacă n-aş îngriji-o — atît de — bine.

Sări în picioare, trase alt registru şi răcni în altă trompetă:

— Corectura de la *Ţi-ai plătit datoriile?* Apoi continuă să vorbească şi să scrie.

— Te întrebi — de ce — port — cizme de călărie — precum — se vede. Asta — în primul rînd — pentru că — de dragul — sănătăţii — călăresc...

---

* elegantă (engl.).

** cartier al lumii bune din Stockholm (n.t.).

Un băiat intră aducînd corecturi. Masca i le întinde lui Falk și vorbește cu nasul — gura fiindu-i ocupată :

— Ia citește-mi asta ! În timp ce cu ochii îi strigă băiatului : „așteaptă !"

— În al doilea rînd — (și cu o mișcare din urechi îi spuse mîndru lui Falk : „observi că n-am pierdut firul !") deoarece socotesc că un om de spirit — nu trebuie — să se — deosebească — de — ceilalți — oameni — prin — înfățișarea — lui — căci — asta — se numește aroganță — spirituală — și — dă — ocazie la bîrfeli.

Un contabil intră și fu salutat de mască cu pielea frunții, singura parte a capului care nu fusese încă folosită.

Ca să nu stea degeaba, Falk luă coala de corectură și o citi. Trabucul continuă să vorbească :

— Toți ceilalți — oameni — au cizme de călărie — eu nu vreau — în niciun caz — să mă deosebesc prin înfățișare — și — pentru că nu sînt — ipocrit — port — cizme de călărie.

După aceea îi dădu băiatului manuscrisul și strigă din gură :

— Patru vingalace, *A șaptea trîmbiță*, la Nyström.

Și apoi către Falk :

— Acum sînt liber cinci minute ! Te rog vino în depozit.

Către contabil :

— „Zulului" încarcă ?

— Rachiu, răspunse contabilul cu o voce răgușită.

— Merge ? întrebă masca.

— Merge ! răspunse contabilul.

— Păi atunci, în numele Domnului, fie ! Vino, domnule Falk !

Intrară într-o încăpere cu pereții acoperiți de rafturi înțesate cu stive de cărți. Masca le lovi pe spinare cu cravașa și spuse mîndru — fără înconjur :

— P-astea eu le-am scris ! Ce zici ? E ceva, nu ? Și dumneata scrii — un pic ! Dacă te ții o să ajungi să scrii tot atît de mult ! — Mușcă din țigară și mestecă și scuipă apoi zdrențe de tutun care roiesc ca niște tăuni

înainte de a se așeza pe dosul cărților, în timp ce pare că se gîndește la ceva vrednic de dispreț.

— *Facla împăcării* ? Hm ! Cred că este un titlu prost. Nu ești de aceeași părere ? Dumneata l-ai inventat ?

Era pentru prima oară cînd Falk avea prilejul să-i răspundă, deoarece, la fel ca toți oamenii mari, obișnuia să-și răspundă singur la întrebări. Falk negă. Mai mult nu avu timp să spună, pentru că masca se puse din nou în mișcare.

— Cred că este un titlu foarte prost ! Ehei ! Și dumneata crezi că o să meargă ?

— Nu cunosc deloc chestiunea asta și nici nu știu despre ce vorbiți.

— Nu știi nimic ?

Luă un ziar și i-l întinse. Falk citi uluit anunțul următor : „Apel la subscripție : *Facla împăcării*. Revista publicului creștin, va apare în curînd, sub redacția lui Arvid Falk. (Autor laureat al Academiei de științe.) Primul număr cuprinde „Facerea lumii" de Hakan Spegel, un poem cu un recunoscut spirit religios și profund creștin".

Uitase să-l contramandeze pe Spegel și acum stătea încremenit și mut !

— Ce tiraj ? Ai ? Două mii, presupun. Prea puțin ! Nu merită ! *Judecata de apoi*, a mea, ajunge la zece mii și totuși nu bag în ea mai mult decît — hai să zic — cinsprezece, net.

— Cincisprezece ?

— Mii, tinere !

Masca își uitase rolul și revenise la vechile apucături.

— Ei bine, continuă el, știi că sînt un predicator simpatizat, pot s-o spun fără ipocrizie, pentru că o știe toată lumea ! Știi că sînt foarte simpatizat, n-am ce să mai fac acum, asta așa este ! Aș fi un ipocrit dacă aș spune că nu știu ce știe toată lumea ! Ei bine, îți voi sprijini întreprinderea, la început ! Vezi sacul ăsta ? Dacă îți spun că în el sînt scrisori de la persoane, de la femei — da, da, fii liniștit : sînt însurat — care mă roagă să le dau portretul meu, să știi că nu exagerez.

În realitate ceea ce biciuia el era doar o pungă.

— Ca să le scutesc pe ele — și pe mine — de multă bătaie de cap și să-i fac totodată un mare serviciu unui anumit om, m-am gîndit, să te autorizez să-mi scrii biografia și s-o publici, împreună cu un portret ; astfel, primul dumitale număr ar putea apare în zece mii de exemplare și ai putea să încasezi o mie net, numai pentru numărul ăsta !

— Dar, domnule pastor — (îi venea să spună căpitan) — nu știu nimic de afacerea asta !

— N-are importanță ! Absolut nici una ! Editorul însuși mi-a scris și mi-a cerut portretul ! Și acum, dumneata ești cel care trebuie să-mi scrie biografia ! Ca să-ți ușurez munca, am rugat un prieten să rezume principalul, așa că dumneata mai trebuie să scrii doar o introducere — scurtă și expresivă, cîteva vingalace, cel mult ! Acum știi !

Falk fu intimidat de atîta prevedere și uimit că portretul semăna atît de puțin cu originalul iar scrisul prietenului semăna leit cu cel al măștii. Mașca îi înmînă portretul și manuscrisul și apoi îi întinse mîna ca să i se poată mulțumi

— Salutări — editorului ! fusese cît pe aci să spună Smith, așa că o roșeață ușoară i se urcă între favoriți.

— Dar dumneavoastră nu-mi cunoașteți deloc opiniile, domnule pastor ! protestă Falk.

— Opinii ? Ai ? Te-am întrebat eu de opinii ? Nu întreb pe nimeni ce opinii are ! Să mă ferească Dumnezeu ! Eu ? Niciodată !

Mai cravașă încă odată spinările articolelor sale editoriale, deschise ușa, își conduse biograful afară și se întoarse la serviciul lui de la altar.

Din nefericire pentru Falk, așa cum se întîmplă de obicei, nu putuse găsi mai repede răspunsul potrivit la cele spuse și era deja pe stradă cînd îi veni. O gură de pivniță deschisă din întîmplare (neacoperită cu anunțuri) luă biografia și portretul în paza ei.

După aceea se duse la cea mai apropiată redacție de ziar ca să publice o reclamație privind *Facla împăcării* și apoi ieși în întîmpinarea morții sigure prin înfometare.

8

SĂRMANA PATRIE

Ceasul bisericii Riddarholm bătu zece cînd Falk, cîteva zile mai tîrziu, ajunse în fața clădirii Parlamentului ca să-i dea ajutor reporterului *Scufiței roșii* în cea de-a doua Cameră. Își iuți pașii, fiindcă în aceste slujbe, unde erai plătit cu regularitate, trebuia să fii foarte punctual, așa credea el. Urcă pe scara comisiei și fu îndrumat spre tribuna din stînga a reporterilor din cea de a doua Cameră. Păși cu oarecare solemnitate pe cele cîteva scînduri agățate ca un porumbar sub grinzile acoperișului, de unde „oamenii cuvîntului liber trebuiau să asculte cum cele mai sacre interese ale țării sînt discutate de cei mai demni reprezentanți ai ei". Acestea erau cu totul noi pentru Falk, însă nu fu copleșit de vreo impresie puternică cînd privi în jos de pe poliță și văzu sub el sala goală care semăna izbitor cu o școală din Lancaster. Erau orele zece și cinci dar în afară de el, nici un suflet nu era încă prezent. Timp de cîteva minute domnii o liniște amintind de o biserică de la țară, înaintea predicii ; din sală răzbătu un ronțăit ușor. „Un șobolan", gîndi el ; dar apoi descoperi totuși, mai departe, în tribuna reporterilor de pe partea cealaltă, un ins mic, gîrbov, care își ascuțea creionul pe balustradă și așchiile ningeau așezîndu-se pe masa de dedesubt. Nu sînt aici prea multe lucruri pe care să-și poată odihni privirile ; ele rătăcesc de-alungul pereților goi și se opresc, în sfîrșit, pe vechiul ceas de perete de pe vremea lui Napoleon I, a cărui stemă imperială, proaspăt poleită, simbolizează o spoială nouă a ceva vechi. Chiar și limbile, care arată zece și zece, simbolizează — în derîdere — cine știe ce, dar iată că ușile din fund se deschid și intră un bărbat. Este bătrîn, omul nostru, umerii lui au început să se încovoaie sub povara sarcinilor publice, spatele i s-a îndesat sub greutatea misiunilor comunale, gîtul i s-a adus înainte din cauza șederii îndelungate în birourile umede, în sălile comitetelor, sub bolțile băncilor și altele, are ceva de pensionar

în mersul lui impasibil pe covorul lung de cocos care duce înainte, pînă la tribună. Cînd ajunge în mijlocul culoarului, în dreptul ceasului imperial, se oprește — pare obișnuit să se oprească la jumătatea drumului și să privească în jur, ba chiar și înapoi; compară ceasul cu remontor cu ceasul de perete și clatină nemulțumit din capul lui bătrîn, mult încercat: în avans, în avans! Și fața lui exprimă o liniște supraterestră, liniștea celui ce știe că ceasul lui nu poate rămîne în urmă. Își continuă drumul cu aceiași pași egali, de parcă ar merge către ținta vieții sale și se năștea marea întrebare dacă nu o vede acolo în ilustrul fotoliu de la tribună.

Ajuns la țintă, se oprește, scoate batista și își suflă nasul; apoi își plimbă privirea peste auditoriul atent din bănci și de la mese și spune ceva important, de ex.: „domnii mei, acum îmi suflu nasul!" Apoi se așează și se cufundă într-o liniște prezidențială care ar putea să fie somn, dacă n-ar fi veghe; și cum se crede singur cu Dumnezeul lui, se pregătește să adune puteri pentru truda zilei ce urmează, cînd un ronțăit puternic din stînga, de sus, de sub acoperiș, îl face să tresară și să ridice capul, astfel că aruncînd o privire din trei sferturi să poată ucide șobolanul care îndrăznește să ronțăie în apropierea lui. Falk, care nu prevăzuse o rezonanță atît de puternică a porumbarului, primește șocul mortal al privirii ucigătoare, care totuși se îmblînzește din nou alunecînd în jos de la grinzile acoperișului și șoptește, fiindcă nu îndrăznește s-o spună tare: „era doar un reporter; și eu care mă temeam că e un șobolan". Dar acum ucigașul este cuprins de remușcări pentru crima pe care a comis-o cu ochii și își ascunde fața în mîini — și plînge? — Nu, își freacă doar ochii, ca să șteargă pata pe care parcă i-a lăsat-o pe retină vederea unui lucru respingător.

Dar, în sfîrșit, ușile se deschid larg, sosesc membrii parlamentului și limbile ceasului se tîrăsc înainte, tot înainte. Președintele împarte gratificații, salutîndu-i din cap și strîngîndu-le mîinile celor buni și îi pedepsește pe cei răi, adică își întoarce fața de la ei — fiindcă cel mai mare trebuie să fie drept.

Iată că sosește și reporterul *Scufiței roșii*, respingător, mahmur și nedormit; cu toate acestea se pare că îl amuză să dea răspunsuri verosimile la întrebările novicelui.

Ușile se deschid încă o dată și intră un personaj cu un pas atît de sigur de parcă ar fi la el acasă, Administratorul Cancelariei de Impozite și Grefierul Colegiului pentru plata salariilor funcționarilor; se duce drept la fotoliu și îl salută amical pe Președinte și răscolește în hîrtii ca și cum ar fi ale lui.

— Cine e ăsta? întrebă Falk.

— Secretarul șef, răspunse amicul de la *Scufița roșie*.

— Ce? Și aici sînt scribi?

— Și aici! Vei vedea îndată! Există în clădire un etaj întreg de scribi, podul este plin de scribi și în curînd vor fi scribi și în pivniță!

Acum, acolo jos este o forfotă, ca într-un furnicar. O lovitură de ciocan și se face liniște. Secretarul-șef citește procesul verbal al ședinței precedente care este aprobat fără obiecțiuni. Apoi, același, dă citire cererii de concediu pentru paisprezece zile a lui Jonsson din Lerbak.

Se aprobă!

— Și aici se dau concedii? întrebă novicele mirat.

— Sigur că da! Jonsson se duce acasă, la Lerbak, să pună cartofi.

Acum estrada începe să se umple cu tineri înarmați cu pene și hîrtie. Sînt vechi cunoștințe, de demult, de pe vremea cînd era funcționar temporar. Se așează în jurul unor măsuțe — parcă ar vrea să formeze partide de preferans.

— Aștia sînt s[illegible]rii, explică *Scufița roșie*. Se pare că te recunosc!

Și într-adevăr [illegible] fac, își pun pince-nezurile și se uită toți în sus, spre porumbar, cu tot atîta dispreț ca și publicul din parterul teatrelor la cel de la galerie. Apoi șușotesc între ei și fac schimb de păreri pe seama unui absent care, după toate probabilitățile, trebuie să ocupe scaunul pe care șade Falk. Acesta se simte atît de adînc mișcat de atenția care i se dă încît nu-l salută

de loc amical pe Struve care intră în porumbar posac, nestingherit, jerpelit și conservator.

Secretarul șef dă citire unei petiții, sau moțiuni care propune ștergătoare noi de picioare în vestibul și numere de alamă la suportul de galoși.

Se aprobă !

— Unde stă opoziția ? întrebă neinițiatul.

— Da, mă, dracu știe unde stă.

— Aștia răspund la toate da !

— Așteaptă încă un pic și o să vezi.

— N-au venit încă ?

— Aici se vine și se pleacă după cum are chef fiecare.

— Exact ca într-un birou de administrație.

Struve, conservatorul, care a ascultat și el discuțiile ușuratice, se simte obligat să reprezinte guvernul.

— Ce tot spune micul Falk ? Să nu mîrîie !

Falk se gîndește atît de mult la un răspuns potrivit că, între timp, jos încep dezbaterile.

— Nu te necăji din pricina lui Struve, îl consolează *Scufița roșie ;* el este întotdeauna conservator cînd are bani pentru masa de prînz — și tocmai a împrumutat un „cinci" de la mine !

Secretarul șef citește : raportul nr. 54, al comisiei permanente, privind moțiunea lui Ola Hipsson de a se desființa gardurile dintre ogoare.

Proprietarul de pădure Larsson din Norrland propune adoptarea necondiționată : „Ce se va întîmpla cu pădurile noastre ?" izbucnește el. „Vreau numai să întreb . ce se va întîmpla cu pădurile noastre ?" și cade gîfîind, înapoi pe bancă. O astfel de elocvență plină de miez nu mai este la modă în ultimii douăzeci de ani și scena este întîmpinată cu chicoteli, la care agonia de pe banca norrlandeză încetează de la sine.

Reprezentantul Ölandei propune ziduri din gresie ; reprezentantul din Skåne preferă garduri vii, de merișor, cel din Norrboten crede, în ceea ce-l privește, că gardurile între ogoare nu sînt nicidecum necesare dacă nu există ogoare iar un vorbitor de la Banca din Stockholm consideră că problema trebuie încredințată unui

comitet de persoane competente, accentuează *persoane competente*. Dar acum se deslănțuie furtuna. Decît un comitet, mai bine moartea ! Se supune la vot. Moțiunea este respinsă și astfel gardurile pot rămîne pe loc pînă vor cădea de la sine.

Secretarul șef citește : raportul nr. 66, al comisiei permanente, privind moțiunea lui Carl Jönsson de a se suprima subvențiile pentru comisia Bibliei. La numele venerabil al unei instituții vechi de secole orice rînjet încetează și în sală se lasă o liniște respectuoasă. Cine ar îndrăzni să atace fundamentele religiei, cine ar îndrăzni să se expună oprobriului general ? Episcopul din Ystad cere cuvîntul.

— Trebuie să scriu ? spuse Falk.

— Nu, nu ne privește ce spune.

Dar conservatorul Struve scrie următorul referat : „Sf. interese ale patriei. Numele unite ale relig. și uman. An 829, an 1632. Necredința. Patima noutății. Cuv. Domnului. Cuv. omen. Centen. Ansgar. Strădanie. Imparțial. Onest. Decent. Învăț. Sit. bis. sued. Străveche oncare sued. Gustav I. Gust. II. Colinele din Lützen. Ochii Europei. Verdictul posterit. Doliu. Rușine. Pajiștea verde. Spălarea pe mîini. Ei n-au vrut-o".

Carl Jönsson cere cuvîntul.

— Acum e rîndul *nostru !* spune *Scufița roșie*. Și ei scriu, în timp ce Struve brodează catifeaua episcopului.

„Palavre ! Vorbe mari. Comis. ființează 100 ani. A costat 100 000 cor. 9 arhepisc. 30 prof. Împreună cu Ups. 500 ani. Diurne. Secretar. Asistenți. Făcut nimic. Probe. Lucr. proaste. Bani, bani, bani ! Fiecare lucru cu numele lui. Escroc. Sleit. Sistem."

Nu se ridică nici un glas, dar moțiunea este adoptată prin vot secret.

În timp ce *Scufița roșie* cizelează cu mîna dibace intervenția politică a lui Jönsson și-i pune deasupra un titlu tare, Falk se odihnește. Dar pe cînd privirea îi rătăcește prin tribuna asistenței, dă peste un cap de multă vreme cunoscut, rezemat de balustradă și al cărui proprietar se numește Olle Montanus. În momentul

acesta seamănă cu un ciine care păzeşte un os şi nu fără motiv arată el aşa, dar asta n-o ştie Falk, fiindcă Olle este foarte misterios.

Pe banca de sub tribuna din dreapta, chiar în locul unde micul cocoşat lăsase să ningă aşchiile de creion, apăru un domn în uniformă civilă, cu tricornul sub braţ şi un sul de hîrtie în mînă.

Ciocanul de lemn bate şi se lasă o linişte batjocoritoare, plină de răutate.

— Scrie, spune *Scufiţa roşie*, dar numai cifrele ; restul scriu eu.

— Cine este ?

— Mesagerul regal.

Se dă citire sulului de hîrtie : „Augusta propunere a Maj. S. R. privind mărirea subvenţiilor Departamentului pentru perfecţionarea tinerilor nobili în studiul limbilor moderne, la capitolul rechizite şi speze, de la 50 000 tal. la 56 000 tal. 37 öre".

— Ce înseamnă speze ? întrebă Falk.

— Carafe de apă, suporturi de umbrele, scuipători, jaluzele, prînzuri pe Hasselbacken, gratificaţii ş.a. Dar ţine-ţi gura ; mai urmează !

Sulul de hîrtie continuă : „Augusta propunere a M.S. privind fonduri pentru şaizeci noi posturi de ofiţeri la cavaleria din Vestgöta."

— A spus şaizeci ? întrebă Falk care este cu totul străin de treburile de stat.

— Da, şaizeci ! Scrie odată !

Sulul de hîrtie se desfăşoară şi devine tot mai mare şi mai mare.

„Aug. propunere a M. S. R. pentru subvenţionarea a încă cinci locuri de secretari titulari la Colegiul pentru plata salariilor funcţionarilor".

Puternică emoţie la mesele de preferans ; puternică emoţie pe scaunul lui Falk.

Sulul de hîrtie se înfăşoară la loc, preşedintele se ridică, mulţumeşte cu o plecăciune ca şi cum ar întreba : „Cu ce vă mai putem servi ?" şi posesorul sulului de hîrtie se aşează pe bancă şi se apucă să sufle la o parte aşchiile pe care le aruncase de sus gîrbovul, dar gule-

rul tare, brodat cu aur îl împiedică să cadă pradă aceleiași ispite de a păcătui căreia îi cedase de dimineață președintele.

Dezbaterile continuă. Sven Svensson din Torrlössa cere cuvîntul în probleme de asistență socială. Ca la un semnal toți secretarii se ridică, cască și se întind.

— Acum coborîm și luăm gustarea, îi explică *Scufița roșie* pupilului ei. Sîntem liberi o oră și zece minute.

Iar Sven Svensson vorbește.

Membrii camerei încep să se miște, unii ies afară. Președintele se întreține cu deputații cei „buni" și își exprimă astfel în numele guvernului, dezaprobarea față de cele ce urmează a fi spuse de Sven Svensson. Doi deputați mai în vîrstă de la Banca din Stockholm conduc înspre vorbitor un tînăr domn cu figură de novice și i-l prezintă ca pe un animal ciudat; acesta îl cercetează din ochi cîteva clipe, îl găsește ridicol și îi întoarce spatele.

Scufița roșie consideră că politețea îl obligă să-i explice lui Falk că vorbitorul este „pacostea" Camerei. Nu este nici rece nici cald, nu poate fi folosit de nici un partid, nu poate fi cîștigat pentru nici un interes. În schimb, vorbește, vorbește. Despre ce vorbește — nimeni nu poate spune, fiindcă despre el nu s-a relatat niciodată în vreun ziar și nimeni nu și-a dat osteneală să se uite în procesul verbal, dar secretarii de la măsuțe au jurat că, dacă vor ajunge vreodată la putere, vor schimba regulamentul din cauza lui.

Totuși, Falk, care are o anumită slăbiciune pentru tot ce trece neobservat, ascultă ce n-a mai ascultat de mult: un om de onoare, care merge imperturbabil pe drumul lui și expune plîngerile celor asupriți și chinuiți — dar nimeni nu-l ascultă.

Văzîndu-l pe acest țăran, Struve iese, își ajunge din urmă partidul, se duce jos la bufet împreună cu ceilalți și acolo găsește jumătate din Cameră. După ce mănîncă și se cam pilește se întoarce din nou sus și se așează pe stinghia lui păsărească și-l mai aude încă un timp pe Sven Svensson, mai mult îl vede vorbind, fiindcă acum, după a doua gustare, flecăreala este atît

de însufleţită încît nu se mai poate auzi nici un cuvînt al vorbitorului.

Totuşi, acesta încheie. Nimeni nu are nimic de obiectat, cuvîntarea lui nu are ca urmare nici un fel de măsuri, parcă nici n-ar fi fost.

Secretarul şef, care a avut timp să dea o fugă pe la Colegiul lui, să-şi arunce ochii pe *Gazeta poştei* şi să scormonească în jar, este acum din nou la locul lui şi citeşte : „raportul nr. 72 al comisiei permanente, referitor la moţiunea lui Per Ilsson din Träskâla de a se subvenţiona 10 000 de coroane pentru repararea sculpturilor vechi ale bisericii din Träskâla".

Capul de ciine de pe balustrada tribunei auditorilor arată ameninţător, parcă ar vrea să-şi apere osul.

— Cunoşti pocitania aia de dincolo, de la auditori ? întreabă *Scufiţa roşie*.

— Olle Montanus. Da, îl cunosc.

— Ştii că este din Träskâla ? Şmecher tip ! Uită-te ce cap expresiv are acum, fiindcă vine vorba de Träskâla.

Per Ilsson are cuvîntul.

Struve întoarce dispreţuitor spatele vorbitorului şi îşi taie o bucată de tutun, dar Falk şi *Scufiţa roşie* se pregătesc să-şi pună penele în acţiune.

— Prinde tu frazele, spune *Scufiţa roşie* iar eu să prind faptele !

După un sfert de oră, hîrtia lui Falk era acoperită cu următoarele însemnări : „Dezv. culturii naţion. Interes econ. Acuz. de materialism. Mater. după Fichte. Cult. naţ. nu mater. Ergo acuz. recuper. Acest venerab. templu. Străluc. soare de dimin. Vîrf. către cer. Timp. Păgîn. Filozof. nevisat. Sf. drepturi ale naţiunii. Sf. interese ale Patr. Dezv. Acad. ştiinţe, ist. şi antich."

Acest talmeş-balmeş care stîrnise oarecare veselie, mai ales la dezgroparea răposatului Fichte, primi de altfel răspunsul băncilor din capitală şi din Uppsala.

Primul reprezentant spuse : cu toate că nu cunoaşte nici biserica din Träskâla, nici pe Fichte şi deci nu ştie dacă acele vechituri de ghips merită o cheltuială de zece mii de taleri, consideră totuşi că pentru a încuraja o

propunere frumoasă a Camerei, fiind pentru prima oară cînd aude că cineva din sînul majorității dorește subvenții pentru altceva decît podețe, împrejmuiri, școli primare și altele asemenea, este de acord cu propunerea.

Vorbitorul de la Banca din Uppsala consideră, (după însemnările lui Struve), că propunătorul are dreptate apriori, că premisa lui : cultura națională trebuie sprijinită — este justă iar concluzia : de a se plăti zece mii de tal. — este obligatorie, că scopul, intenția, aspirația, sînt frumoase, lăudabile, patriotice, totuși s-a comis o greșeală ! Cine a comis-o ? Statul ? Biserica ? Nu ! Propunătorul ! Ca raționament are dreptate, nimic de zis, vorbitorul nu poate decît să laude scopul, intenția, aspirația și să urmeze destinul acestei propuneri cu cea mai caldă simpatie și face apel ca, în numele patriei, culturii și artei, Camera să voteze în acest sens ; el însuși nu poate s-o facă — el consideră propunerea falsă din punct de vedere principial, nemotivată, inoportună, întrucît urmărește să includă noțiunea de loc în noțiunea de stat și deci trebuie să voteze împotrivă.

Capul din tribuna auditorilor își rostogoli ochii și își mușcă buzele spasmodic cît timp dură votarea, dar după ce se încheie și propunerea fu adoptată, capul explodă și dispăru în mulțimea indispusă și înghesuită a auditorilor.

Lui Falk i se păru că a observat legătura între propunerea lui Per Ilsson și prezența și dispariția lui Olle. Struve, care după gustare devenise mai conservator și mai zgomotos, vorbea fără jenă vrute și nevrute. *Scufița roșie* era tăcut și indiferent ; încetase să se mai mire. Dar în norul de oameni întunecat, prin care Olle trăsese o dîră, apăru acum un chip blond, luminînd ca un soare și Arvid Falk, care privise într-acolo, trebui să închidă ochii și să-și întoarcă fața : era fratele lui, capul familiei, podoaba numelui, pe care acesta avea cîndva să-l facă să fie mare și plin de strălucire. De după umerii lui Nicolaus Falk apărea pe jumătate o față negricioasă, cu trăsături blînde, viclene, care părea că șoptește secrete în spatele blondului. Falk, care cunoștea aversiunea fratelui său față de noua formă de

stat, tocmai se mira de apariția acestuia aici, cînd președintele dădu permisiunea lui Anders Andersson să prezinte o moțiune, permisiune de care acesta făcu uz cu mult calm, citind următoarele: „din motive bineîntemeiate aș dori să propun aici ca Parlamentul să binevoiască a lua hotărîrea ca Maiestatea Sa Regele să răspundă solidar cu toate societățile ale căror statute le-a sancționat."

Soarele din tribuna auditorilor își pierdu lumina și în sală se deslănțui un uragan!

Contele von Splint are cuvîntul:

— *Quousque tandem, Catilina!* Așa departe s-a ajuns! Într-atît s-a pierdut măsura încît se îndrăznește să se aducă reproșuri guvernului sau, ceea ce este și mai rău, că acesta devine obiect de glumă, o glumă grosolană, căci propunerea nu poate fi considerată altfel. O glumă am spus, nu, un atentat, o trădare! O! Patria mea! Nedemnii tăi fii au uitat ce-ți datorează! Dar cum ar putea fi altfel dacă ți-ai pierdut garda ta de cavaleri, scutul tău, tăria ta. Propun ca individul, Per Andersson sau cum îl chiamă, să-și retragă moțiunea, sau dacă nu, Dumnezeu mi-e martor, va vedea el că Regele și Patria mai au încă apărători credincioși, care pot ridica o piatră ca să sfărîme capul hidrei policefale a trădării!

Aplauze în tribuna auditorilor, nemulțumire în sală.

— Hei, credeți că mă tem?

Vorbitorul își agită brațele ca și cum ar arunca pietre, dar hidra, cu ale ei o sută de fețe, zîmbește. Vorbitorul caută o altă hidră, care nu zîmbește și o găsește în tribuna reporterilor.

— Acolo, acolo! — Arată spre porumbar și aruncă priviri de parcă ar vedea cum se deschide o prăpastie în perete.

— Acolo s-au cuibărit corbii! Îi aud croncănind, dar asta nu mă sperie! Sculați, bărbați ai Suediei, doborîți copacul, tăiați grinzile, smulgeți scîndurile, călcați în picioare scaunele, sfărîmați pupitrele în bucățele, așa de mici — arată pe degetul lui mic cam cît — și ardeți apoi șandramaua cu oameni și șoareci cu tot, apoi veți

vedea cum imperiul va înflori în pace şi ierburile vor picura nectar. Aşa vă vorbeşte un nobil suedez! Luaţi seama, ţăranilor!

Această cuvîntare, care cu trei ani în urmă ar fi fost salutată cu strigăte de bravo în Riddarhustorget şi consemnată exact în procesul verbal pentru a fi apoi tipărită separat şi difuzată în şcolile primare ale imperiului şi în alte instituţii de binefacere, era acum privită ca un amuzament, prelucrată convenabil în procesul verbal şi, în sfîrşit, mai semnificativ, redată numai în ziarele opoziţiei, cărora de altfel nu le făcea nici o plăcere să publice aşa ceva.

După aceea ceru cuvîntul Banca din Uppsala. Era întru totul de acord cu antevorbitorul în ceea ce priveşte chestiunea şi avînd ureche fină a putut auzi în expunerea lui ceva din clinchetul spadelor de odinioară; dar acum ar vrea să vorbească despre ideea de societate anonimă ca idee, dar cere permisiunea să explice, că o societate anonimă nu este o aglomerare de capitaluri, nu este nici o alăturare de persoane, ci societatea este o personalitate morală şi ca atare iresponsabilă.

Rîsul şi rumoarea care se porniră în sală nu le mai îngăduiră reporterilor să audă nimic din expunerea care se încheia cu concluzia că interesele patriei sînt în joc, principial vorbind, şi că în cazul cînd propunerea nu va fi respinsă, interesele patriei vor fi prejudiciate şi astfel statul va fi pus în pericol.

Şase vorbitori se îndeletniciră apoi pînă la prînz, să prezinte extrase din statisticile oficiale ale Suediei, din legile fundamentale ale lui Nauman, din Manualul juridic şi din *Gazeta comercială a Göteborgului*, din care rezulta invariabil că, dacă M.S.R. ar fi declarat responsabil solidar cu toate societăţile anonime cărora le-a aprobat statute, patria ar fi în pericol şi interesele patriei ar fi în joc. Unul avu chiar îndrăzneala să spună că interesele patriei depind de o aruncare cu zarurile, pe cînd alţii erau de părere că le-ar putea hotărî cărţile de joc, cîţiva găsiră că patria atîrnă de un fir de

păr iar ultimul vorbitor preferă să spună că atîrnă de un fir de aţă.

Moţiunea fu respinsă pe la ora prînzului ; adică, patria fu scutită să treacă prin moara comisiilor, sita cancelarilor, tocătoarea imperială, rîşniţa cluburilor şi piua ziarelor. Patria era salvată ! Sărmana patrie !

9

INSCRISURI

Într-o dimineaţă, la cîtva timp după întîmplările din capitolul precedent, Carl Nicolaus Falk şi scumpa lui soţie şedeau la măsuţa de cafea. Domnul nu era îmbrăcat în halat şi papuci ca de obicei, doamna însă purta un capot scump.

— Zău, tu, ieri au fost aici toate cinci ca să-şi verse necazul, spuse soţia, rizînd amuzată.

— Iar aceiaşi...

— Nicolaus ! Dă-ţi seama ! Doar ai isprăvit cu tejgheaua !

— Ce vrei să zic dacă mă înfurii ?

— În primul rînd nu te înfurii ci te indispui ! Şi apoi, se poate spune : „ei, asta este de-a dreptul bizar !"

— Da, este de-a dreptul bizar că mă baţi la cap mereu cu lucruri nesuferite. Nu mai pomeni de chestii din astea care mă sîcîie.

— *Supără*, bărbăţele ! Nu zău, eu să-mi duc necazurile singură, dar tu să-mi pui mereu în cîrcă...

— Se spune încarcă !

— În cîrcă, aşa se spune, să-mi pui în cîrcă supărările tale ! Ia ascultă ! Aşa mi-ai promis cînd ne-am căsătorit ?

— Uite ce ! Fără discuţii, lasă logica ! Hai, dăi drumul ! Au fost aici toate cinci, mamă-ta şi cele cinci surori ale tale !

— Patru surori ! Nu-ţi iubeşti chiar deloc familia !

— Familia ta ! Nici tu nu ţii la ele !

— Nu ! Nu pot să le sufăr !

— Ei bine, au fost aici și s-au văicărit că socrul meu a fost dat afară din slujbă și asta au citit-o în *Patria*. Nu-i așa ?

— Da ! Au mai avut și nerușinarea să-mi spună că nu mai am nici un drept să mă țin fudulă.

— Îngîmfată, nevestico.

— Așa au spus : fudulă ; eu nu m-aș coborî niciodată să folosesc o astfel de expresie !

— Ei, și ce le-ai răspuns ? Bineînțeles că le-ai dat peste nas.

— Da, poți să mă crezi ! Și atunci bătrîna m-a amenințat că altădată nu-mi mai calcă pragul.

— Nu zău, așa a spus ? Crezi că se ține de cuvînt ?

— Nu, nu cred ! Dar sigur este că bătrînul...

— Nu-i mai spune tatălui tău „bătrînul". Dacă te-aude cineva ?

— Crezi că atunci mi-aș permite ? În orice caz — fie vorba între noi — bătrînul nu mai vine pe aici niciodată.

Falk căzu într-o adîncă meditație. Apoi continuă :

— Mamă-ta e îngîmfată ? E ușor de jignit ? După cum știi, nu-mi place să jignesc oamenii. Spune-mi care este partea ei slabă, sensibilă, ca s-o evit.

— Dacă e îngîmfată ? Știi bine că este, în felul ei. Dacă, de exemplu, ar auzi că am dat o petrecere fără să o invit pe ea și pe surorile mele, n-ar mai veni niciodată pe aici.

— Sigur ?

— Da, crede-mă !

— E ciudat la oameni de condiția ei...

— Ce vrei să spui ?

— Ei, ei ! Doar că femeile pot fi așa de sensibile ! Ia spune, cum mai merge asociația ta ? Cum ziceai că se numește ?

— „Pentru drepturile femeii !"

— Ce fel de drepturi or mai fi și astea ?

— Păi da, femeia trebuie să dispună ea însăși de averea ei.

— Ei, și tu nu dispui ?

— Nu, nu dispun !

— Și care e averea asta de care nu dispui ?

— Jumătate dintr-a ta, bărbățele ! Dreptul meu la comunitatea bunurilor.

— Doamne Isuse Cristoase, cine ți-a băgat în cap prostiile astea ?

— Nu sînt deloc prostii, ăsta e spiritul vremii, vezi tu ! Noua legislație trebuie să prevadă că după căsătorie capăt jumătate și cu jumătatea asta pot să-mi cumpăr ce vreau.

— Și după ce ai cheltuit-o, eu trebuie să te întreții mai departe ? Bine mi-ar mai sta !

— O să fii silit, se înțelege, altfel te bagă la muncă ! Așa prevede legea pentru cine nu vrea să-și întrețină soția.

— Ei nu că asta-i prea de tot ! Dar, în fine. Ați avut o întrunire ? Cine a venit ? Povestește-mi !

— Ne ocupăm încă de statute, sînt întruniri pregătitoare.

— Ei, dar cine ia parte ?

— Deocamdată numai nevasta revizorului Homan și înălțimea sa baroana Rehnhjelm.

— Rehnhjelm ! Un nume foarte bun ! Mi se pare că l-am mai auzit. Dar nu cumva era vorba să înființați și o asociație de croitorie ?

— Se spune *fondați* ! Ba da, și poți să-ți închipui că pastorul Skåre va veni într-o seară să ne citească !

— Pastorul Skåre este un excelent predicator și are relații în înalta societate. E bine, nevestica mea, că eviți anturajul prost. Nimic nu este mai periculos pentru oameni decît anturajul prost. Așa îmi spunea mereu răposatul tata și a devenit unul dintre principiile mele cele mai stricte.

Doamna culegea fărîmituri de pîine și încerca să-și umple cu ele ceașca goală ; domnul își căuta scobitoarea în buzunarul vestei fiindcă drojdia de cafea îi rămăsese între dinți. Soții se simțeau jenați. Își cunoșteau gîndurile și știau că primul care ar rupe tăcerea ar spune o prostie, ceva compromițător. Căutau, pe ascuns,

alte subiecte noi, le încercau, dar le găseau nepotrivite. Toate se asemănau sau se puteau pune în legătură cu cele spuse mai înainte. Falk încerca să găsească vreun cusur în felul cum era aranjată masa ca să-şi poată descărca indispoziţia, doamna se uita afară pe fereastră căutînd să descopere vreo schimbare a vremii, dar — zadarnic.

Iată însă că servitoarea le aduse o scîndură salvatoare : ziarele — şi în acelaşi timp îl anunţă pe secretarul Levin.

— Roagă-l să aştepte ! porunci domnul.

Apoi scîrţîi o vreme din cizme mergînd prin cameră pentru ca sărmanul, care aştepta afară în vestibul, să fie informat de înalta lui apropiere.

Levin, asupra căruia nou inventata aşteptare în vestibul făcuse o puternică impresie, intră în sfîrşit, tremurînd tot, în camera domnului care îl primi scurt, ca pe un solicitant :

— Ai blancheta la tine ? întrebă Falk.

— Cred că da, răspunse celălalt înfricoşat şi scoase un teanc de cambii şi blanchete, de toate valorile posibile. La care bancă preferi să mă adresez, frate ? Am pentru toate, mai puţin una.

În ciuda caracterului solemn al situaţiei, Falk nu se putu abţine să zîmbească văzînd formularele completate pe verso, de pe care lipsea un nume, cambii completate fără acceptant şi cambii completate dar refuzate.

— Să alegem Banca Frînghierilor, spuse Falk.

— Tocmai asta e singura care nu merge fiindcă — acolo — sînt cunoscut.

— Ei, atunci Banca Pantofarilor, Banca Croitorilor, care o fi, dar repede !

Se opriră la Banca Tîmplarilor.

— Acum, spuse Falk, privindu-l ca şi cum i-ar fi cumpărat sufletul, acum du-te şi fă-ţi rost de haine noi, dar de la un croitor de uniforme, ca să poţi după aceea să-ţi faci uniforma pe credit.

— Uniforma ? N-am nevoie...

— Taci, cînd vorbesc ! Trebuie să fie gata joi, săptămîna viitoare. Atunci dau o mare petrecere. Ştii că

am vîndut prăvălia și depozitul iar mîine voi fi primit în rîndul angrosiștilor.

— Oh, te felicit.

— Taci, cînd vorbesc! Acum te duci să faci o vizită în Skeppsholm. Prin purtarea ta prefăcută și priceperea nemaipomenită de a trăncăni prostii, ai reușit s-o cîștigi pe soacră-mea. Așa! Ai s-o întrebi cum i-a plăcut marea petrecere pe care am dat-o aici, la mine acasă, duminica trecută.

— Aici? Ai...

— Taci și ascultă! — Atunci ea o să se holbeze și o să întrebe dacă ai fost invitat. Firește că n-ai fost, deoarece n-a fost nici o petrecere! Așa! Vă exprimați reciproc nemulțumirea, vă împrieteniți, mă birfiți, asta știu că poți; dar trebuie s-o lauzi pe nevastă-mea! Ai înțeles?

— Nu, nu chiar!

— Nici nu trebuie să înțelegi, doar să mă asculți. Încă ceva: poți să-i spui lui Nyström că am devenit atît de îngîmfat, încît nu vreau să mai am relații cu el. Spune-i-o pe șleau, de data asta spui adevărul. Nu, stop! Să mai așteptăm — un timp. Te duci la el, îi vorbești despre importanța zilei de joi, îi prezinți marile avantaje, numeroasele binefaceri, perspectivele strălucite și așa mai departe. Înțelegi.

— Înțeleg!

— Și apoi te duci la tipograf cu manuscrisul și — apoi —

— Apoi îl pocnim!

— Dacă vrei să te exprimi astfel, fie!

— Și eu citesc versurile la petrecere și le împart?

— Hm, da! Încă ceva! Încearcă să te întîlnești cu fratele meu! Află cum o duce și cu cine are relații! Bagă-i-te sub piele, cîștigă-i încrederea — asta e ușor; fă-te prietenul lui! Povestește-i că l-am înșelat, spune-i că sînt un îngîmfat și întreabă-l cît cere ca să-și schimbe numele!

Pe fața palidă a lui Levin trecu o ușoară umbră verzuie. Asta voia să însemne că roșește.

— Ce-ai spus la urmă este cam neplăcut, spuse el.
— Cum? Ia ascultă! Încă ceva! Ca om de afaceri, vreau să-mi pun în ordine afacerile. Garantez pentru suma de atît și atît; am s-o plătesc — să fie clar!
— O! O!
— Hai, lasă fleacurile. În caz de deces nu am nici o asigurare. Completează cu numele meu cambia asta, valabilă la purtător, plătibilă la vedere; este o simplă formalitate!

La cuvîntul purtător prin membrele lui Levin trecu un tremur ușor. Apucă tocul șovăielnic, deși era convins că nu mai exista nici o scăpare. Vedea în perspectivă un șir de oameni jegoși, cu bastoane în mîini, lorniete la ochi și buzunarele de la piept umflate de hîrtii ștampilate; auzea bătăi în uși, goană pe scări, somații, amenințări, amînări; auzea orologiul primăriei bătînd și în timp ce oamenii își puneau puștile spaniole pe umăr, pornea pe jos, spre locul execuției, cu o ghiulea la picior, acolo el însuși era eliberat, dar onoarea lui cetățenească pica sub secure în strigătele de bucurie ale mulțimii.

Semnă. Audiența luase sfîrșit.

10

SOCIETATEA ANONIMĂ A ZIARULUI *CAPA GRI*

Suedia muncise patruzeci de ani ca să dobîndească dreptul pe care îl capătă fiecare om cînd ajunge la majorat. Se scriseseră broșuri, se întemeiaseră gazete, se aruncaseră pietre, se mîncaseră banchete; se ținuseră discursuri, adunări și se scriseseră petiții; se călătorise cu trenul, se strînseseră mîini, se organizase o gardă de voluntari și astfel se obținuse cu mult zgomot ceea ce se dorea. Entuziasmul era mare și îndreptățit. Vechile mese de mesteacăn din Restaurantul operei se transformaseră în tribune politice, din aburul punciului reformist răsăreau tot felul de politicieni care mai tîrziu

făceau multă larmă iar aroma trabucelor reformiste trezea tot felul de vise ambiţioase, care apoi nu se mai împlineau; praful vechi era spălat cu săpunul reformist şi se credea că toate merg bine şi după acest mare tărăboi se mergea la culcare şi se aştepta rezultatul strălucit care urma să vină de la sine. S-a dormit timp de cîţiva ani, dar la deşteptare realitatea stătea în faţă şi dovedea că s-a făcut o greşeală. Pe ici pe colo se auzea cîte un murmur; oamenii de stat, care pînă adineauri fuseseră ridicaţi în slăvi, începură să fie criticaţi; în rîndurile tineretului studios se găseau chiar unii care descopereau că întregul plan fusese preluat de la o ţară ce era în relaţii foarte strînse cu susţinătorii propunerii şi că acesta putea fi citit în original, într-un manual foarte cunoscut. Pe scurt: se observă o anumită decepţie care se transformă curînd în nemulţumire generală, sau, cum se mai spune — opoziţie. Dar era un nou fel de opoziţie, nu ca de obicei îndreptată împotriva guvernului, ci împotriva parlamentului. Era o opoziţie conservatoare şi ei i se alăturau atît liberali cît şi conservatori, tineri şi vîrstnici, astfel că în ţară era mare mizerie.

Şi tocmai pe atunci, societatea anonimă a ziarului *Capa gri*, născută şi crescută în timpul conjuncturii liberale, începu să se anchilozeze, pentru că trebuia să apere opinii (dacă se poate vorbi de opiniile unei societăţi anonime) care nu mai erau populare. Direcţiunea supuse adunării generale o propunere de modificare a anumitor opinii care nu mai asigurau numărul de abonaţi necesari pentru menţinerea în continuare a întreprinderii. Adunarea adoptă propunerea şi acum *Capa gri* se numără printre ziarele conservatoare. Dar — căci exista un dar, de care însă societatea nu se prea sinchisea — ca să nu fie blamată trebuia să-şi schimbe redactorul; că redacţia invizibilă rămîne aceeaşi, era de la sine înţeles. Redactorul, care era un om de onoare, îşi dădu demisia. Redacţia, ce fusese multă vreme ponegrită din cauza culorii ei roşii, acceptă oferta cu bucurie pentru că astfel primea gratuit dreptul de a intra în rîndul „lumii mai bune". Le mai rămînea doar

grija să facă rost de un nou redactor. Conform noului program al societății, el trebuia să aibă următoarele calități : în primul rînd, să se bucure de o neștirbită reputație cetățenească, să aparțină corpului funcționarilor, să aibă un titlu uzurpat sau cîștigat, care, la nevoie, să mai poată fi încă îmbunătățit ; în plus, trebuia să aibă o înfățișare respectabilă, astfel ca să poată fi prezentat la festivități și alte întruniri publice ; trebuia să fie supus, puțintel cam prost, deoarece societatea știa că prostia adevărată are întotdeauna ca urmare un mod de gîndire conservator și în același timp să aibă un anumit grad de șiretenie care să prindă din zbor dorințele superiorilor și să nu uite niciodată că binele general este, din punct de vedere juridic, cel particular ; totodată trebuie să fie între două vîrste, pentru că atunci putea fi condus mai ușor, și căsătorit, fiindcă societatea, care era compusă din oameni de afaceri, observase că subalternii căsătoriți se comportă mai bine decît cei necăsătoriți.

Personajul a fost găsit și poseda în mare măsură toate însușirile menționate. Era un bărbat uimitor de frumos, potrivit de statură, cu o barbă lungă, ondulată și blondă, care-i ascundea toate punctele slabe ale chipului, deoarece altfel sufletul i-ar fi ieșit la iveală nestingherit. Ochii lui mari, larg deschiși, vicleni, îl captivau pe privitor și îi înșelau încrederea de care apoi abuza într-un mod decent ; vocea, cam voalată, care spunea numai cuvinte de dragoste, pace, dreptate, dar în primul rînd de patriotism, atrăgea mulți ascultători derutați în jurul mesei de punci, unde minunatul bărbat își petrecea serile propagînd dreptatea și patriotismul. Era uimitoare influența pe care o avea acest om de onoare asupra anturajului său prost ; nu se putea *vedea*, dar se auzea. Toată haita asta, care fusese asmuțită ani de zile împotriva a tot ce era vechi și venerabil, care hărțuise guvernul și funcționărimea, care atacase chiar și lucruri mai înalte, era acum blîndă și plină de dragoste, dar nu față de vechii prieteni ; onestă, morală și dreaptă, dar nu în spirit. Ea urma întru totul noul program stabilit de noul redactor la preluarea condu-

cerii și al cărui punct cardinal — pe scurt — era : să persecute tot ce e nou și bun, să încurajeze tot ce e vechi și prost, să se tîrască în fața puterii, să-i slăvească pe cei parveniți, să-i doboare pe cei ce vor să se ridice, să admire succesul și să disprețuiască nenorocul, ceea ce în traducere liberă însemna : „să recunoască și să accepte numai ceea ce este recunoscut și acceptat ca bun, să combată orice inovație, să persecute fără milă, dar pe drept, pe oricine aspiră să obțină pe căi necinstite succesul pe care-l poate oferi numai munca cinstită." Secretul acestui ultim punct, la care redacția ținea cel mai mult avea, totuși o explicație destul de simplă. Redacția era formată din persoane care, într-un fel sau altul, își văzuseră toate speranțele spulberate, majoritatea însă din vină proprie, în primul rînd de lene sau din cauza beției ; unii fuseseră așa-zise genii academice, odinioară foarte renumiți ca oratori, cîntăreți, poeți sau oameni de spirit, dar mai tîrziu fuseseră, pe drept, uitați, ceea ce ei considerau că este nedrept. Mai mulți ani în șir trebuiseră să încurajeze și să elogieze, în ciuda părerilor proprii, inițiativele tuturor novicilor și, de altfel, toate inovațiile. Nu era deci de mirare că profitaseră acum de împrejurarea favorabilă de a ataca sub cele mai oneste pretexte, tot ce era nou, bun sau rău, fără discernămînt. Redactorul mai ales, era o adevărată somitate în depistarea imposturii și nedreptății. Dacă un membru al parlamentului se opunea unor propuneri care tindeau să ruineze țara în favoarea intereselor limitate ale corporațiilor, era considerat îndată drept un șarlatan care face pe originalul și jinduiește după un frac ministerial — nu spunea portofoliu pentru că dădea mai multă atenție hainelor. Dar politica nu era partea lui tare, la drept vorbind era cea slabă, pentru că cealaltă era literatura. Odată, la o festivitate nordică, ținuse un toast versificat în cinstea femeii și astfel adusese o contribuție importantă pe tărîmul poeziei, fiind chiar publicat în atîtea ziare de provincie cîte socotise autorul că ar fi necesare pentru imortalitatea lui. Astfel deveni poet și, după susținerea examenului, își cumpără un bilet de clasa a doua ca să meargă la Stockholm, să intre în viață și să pri-

mească omagiile pe care avea dreptul să le revendice în calitate de poet. Din nefericire, locuitorii capitalei nu citesc ziarele de provincie. Tînărul a rămas necunoscut iar talentul lui nu a fost apreciat. Ca om înțelept, pentru că în această privință mica lui inteligență nu avusese de suferit de pe urma unei fantezii excesive, își ascunse rana și o făcu să devină secretul vieții sale. Amărăciunea de a-și vedea munca onorabilă, cum o numea el, nerăsplătită, îl făcu deosebit de apt pentru funcția de cenzor al literaturii, dar fără să scrie el însuși, căci funcția îi interzicea să participe personal la astfel de activități, ci transmițînd această sarcină reporterului permanent care îi depășea pe toți în onestitate și severitate incoruptibilă. Acesta scrisese el însuși, timp de șaisprezece ani, poezii pe care nimeni nu le citise și pentru asta se servise de un pseudonim, însă nimeni nu-și dăduse osteneala să întrebe de numele adevărat al autorului. Totuși, la fiecare Crăciun, poeziile lui erau dezgropate și lăudate în *Capa gri* de o persoană imparțială, firește, care, de altfel, își punea întotdeauna semnătura sub articol, deoarece publicul nu trebuia să creadă că l-a scris autorul însuși. În cel de-al șaptesprezecelea an poetul crezu că este timpul ca pe noua carte (noua ediție a unei cărți vechi) să-și pună numele său adevărat. Dar atunci nenorocirea voi ca *Scufița roșie* — scrisă de oameni tineri care nu auziseră niciodată de adevăratul nume al vechiului pseudonim, să-l trateze pe autor ca debutant și să-și exprime mirarea, pe de o parte, că autorul semna cu numele propriu de la prima apariție iar pe de alta, că un tînăr poate scrie atît de arid și demodat. A fost o lovitură grea ; vechiul pseudonim făcu febră, dar își reveni și apoi își aranjă o strălucită reabilitare în *Capa gri* printr-un articol care făcea praf dintr-o suflare tot publicul, îl numea imoral și necinstit dacă nu putea prețui o lucrare onorabilă, sănătoasă și morală ce se putea pune chiar și în mîna unui copil fără să-i dăuneze. Asupra acestui ultim punct se amuză strașnic o revistă umoristică, astfel că pseudonimul recidivă și apoi jură ură de moarte oricărei literaturi naționale care urma să mai apară din acel moment, totuși nu întregii literaturi, fiindcă un observa-

tor sagace remarcase că în *Capa gri* era adesea elogiată literatura proastă, deşi într-un mod stîngaci, adesea echivoc, şi acelaşi observator mai stabilise că această literatură proastă era publicată de anumite edituri, ceea ce nu însemna totuşi că pseudonimul era influenţat de cine ştie ce condiţii exterioare, cum ar fi sarmalele sau heringii marinaţi, căci el, precum şi întreaga redacţie erau oameni oneşti, şi cu siguranţă că n-ar fi îndrăznit să-i judece atît de aspru pe alţii, dacă ei înşişi n-ar fi fost ireproşabili.

Urma cronicarul teatral. El îşi făcuse studiile şi educaţia dramatică într-un birou de mesagerie din urbea X şi în acest timp se îndrăgostise de o grandoare care, de altfel, era grandioasă numai cînd apărea în urbea X. Fiindcă nu era destul de isteţ încît să deosebească opiniile personale de cele generale, a avut parte de aventura următoare : cînd a fost lăsat liber pentru prima oară în coloanele *Capei gri*, a desfiinţat-o total pe prima actriţă a ţării şi a susţinut că într-unul dintre roluri o imitase pe mamsell... tocmai cum o chema pe ea. Că a făcut asta într-un mod necioplit nu mai trebuie spus, nici ce s-a întîmplat după ce *Capa gri* s-a întors după vînt. Toate acestea i-au făcut criticului un nume, adică un nume urît, un nume disprețuit, dar oricum un nume care-l despăgubea de nemulţumirea pe care o trezea. Dintre calităţile mai proeminente, deşi tîrziu apreciate, de cronicar teatral, făcea parte şi aceea că era surd. Deoarece trecuseră cîţiva ani pînă să se afle asta, nu se ştia dacă avea vreo legătură cu o întîlnire pe care o prilejuise cronica lui în foaierul operei, într-o seară, după ce gazul fusese stins. De atunci îşi exercita puterea braţului numai asupra tineretului şi cel ce cunoştea împrejurările, ştia precis, după cronici, cînd criticul avusese vreun insucces în culise, pentru că încrezutul provincial citise într-un loc rău famat că Stockholmul ar fi un Paris şi o luase de bună.

Criticul de artă, în ceea ce îl priveşte, era un vechi academic care nu ţinuse niciodată o pensulă în mînă dar aparţinea totuşi asociaţiei artistice „Minerva", ceea ce îl punea în situaţia de a descrie publicului opere de artă de îndată ce erau terminate şi asta îl scutea de osteneala

unei păreri personale. Era întotdeauna blînd față de cei cunoscuți, nu-l uita pe nici unul dintre ei cînd prezenta o expoziție și avea o experiență atît de îndelungată de a scrie frumos despre ei — cum ar fi putut să îndrăznească altfel — încît putea să pomenească douăzeci de piese într-o jumătate de coloană, din care cauză criticile lui aminteau de cunoscutul joc „proverbe ilustrate". Pe tineri, dimpotrivă, îi omitea întotdeauna cu conștiinciozitate, astfel că publicul, care timp de zece ani nu auzise alte nume decît pe cele vechi, începuse să se îndoiască de viitorul artei. Făcuse totuși o excepție, chiar recent, din păcate într-un moment nefericit și de aceea *Capa gri* se afla în această dimineață într-o stare de spirit foarte agitată.

Iată ce se întîmplase :

Sellén, dacă ne mai amintim de numele lui lipsit de importanță din întîmplările precedente, nu tocmai remarcabile, ajunsese cu tabloul la expoziție în ultimul moment. După ce căpătase locul cel mai prost care se putea căpăta, pentru că autorul nu avea nici o medalie regală și nu făcea parte din Academie, sosise „Profesorul de Carol al IX-lea". Era numit astfel pentru că niciodată nu picta altceva decît scene din istoria lui Carol al IX-lea și asta se trăgea de la faptul că odată, la o licitație, cumpărase un pahar de vin, o față de masă, un scaun și un pergament din vremea lui Carol al IX-lea, pe care le picta de douăzeci de ani, uneori cu, alte ori fără rege. Dar acum ajunsese profesor și cavaler al unor înalte ordine, în privința asta nu mai era nimic de făcut. Venise împreună cu criticul de formație academică și dădu cu ochii de opoziționistul tăcut și de tabloul lui.

— Ia uite, domnul este iar aici ! — Își puse pincenez-ul.

— Nu zău, ăsta vrea să fie noul stil ! Hm ! Ascultă domnule ! Urmează sfatul unui om în vîrstă ; ia asta de aici ! Ia-o ! Sau mor ! Îți faci și dumitale un mare serviciu ! Ce părere ai, frate ?

„Fratele" fu de părere că este pur și simplu o nerușinare și vrea să-l sfătuiască prietenește pe domnul să se facă pictor de firme.

Sellén obiectă blînd dar insistent că în cariera asta există atîția oameni pricepuți încît el și-a ales-o pe cea artistică în care, dealtfel, poți reuși mult mai ușor, după cum s-a dovedit. Acest răspuns obraznic îl scoase din fire pe profesor care întoarse spatele celui zdrobit cu o amenințare tradusă de academic în cîteva promisiuni.

După aceea se întrunise savanta comisie de cumpărare — în spatele ușilor închise. Cînd s-au deschis ușile, șase tablouri erau cumpărate cu banii plătiți de public pentru încurajarea artiștilor naționali. Extrasul de proces verbal, publicat în ziare, cuprindea următoarele: Uniunea artiștilor a cumpărat ieri următoarele lucrări: 1) „Apă cu boi", peisaj de angrosistul K. 2) „Gustav Adolf înaintea incendierii Magdeburgului", pictură istorică de comerciantul de pînzeturi L. 3) „Copil ștergîndu-și nasul", pictură de gen de locotenentul M. 4) „Vaporul Bore în port", marină de armatorul N. 5) „Copaci cu femei", peisaj al secretarului regal O. 6) „Găini cu ciuperci", natură statică de actorul P.

Aceste opere de artă care, în medie, costau o mie de coroane, erau după aceea lăudate în *Capa gri* pe două coloane și trei sferturi (a cincisprezece coroane coloana) și asta nu era ceva neobișnuit, însă criticul, fie pentru a umple coloanele, fie pentru a stăvili din timp un rău în creștere, demascase o necuviință ce începuse să se insinueze, și anume că tineri aventurieri necunoscuți, care au părăsit Academia, deci fără studii, încearcă să tulbure judecata sănătoasă a publicului prin vînătoare de efecte și trucuri. Sellén fu deci tras de urechi și bătut încît pînă și dușmanii lui găsiseră că este nedrept — și asta spune multe! Nu era de ajuns că i se contesta orice urmă de talent și că era numit șarlatan, dar i se ataca chiar și viața particulară, se făcea aluzie la localurile proaste unde era nevoit să-și mănînce prînzul, la hainele proaste pe care trebuia să le poarte, la morala lui proastă, la lenea lui și se încheia cu prezicerea, în numele religiei și eticii, a unui viitor în vreo închisoare, dacă nu se va îndrepta la timp.

Era o mare mîrşăvie, comisă din superficialitate şi oportunism şi era o adevărată minune că nu pierise nici un suflet în seara apariţiei *Capei gri*.

A doua zi apăruse *Incoruptibilul*. Acesta lansase anumite observaţii îndrăzneţe privind felul în care o clică dispune de banii publici ; că dintre tablourile cumpărate ultima oară nici unul nu era pictat de vreun pictor ci numai de funcţionari şi afacerişti, destul de nerușinaţi încît să concureze cu artiştii pe unica lor piaţă ; că aceşti tilhari strică gustul şi-i demoralizează pe artişti, a căror unică aspiraţie, în urma celor întîmplate, ar trebui să fie de a picta la fel de prost ca şi cei ce vînd, dacă nu vor să piară. Apoi veni rîndul lui Sellén. Tabloul lui era primul în zece ani care izvora dintr-un suflet omenesc ; timp de zece ani arta fusese doar un produs din vopsele şi pensule ; era o lucrare onorabilă, plină de inspiraţie şi entuziasm, cu totul originală, aşa cum poate realiza numai cineva care a stat faţă în faţă cu spiritul naturii. Criticul îl avertiza pe tînăr să lupte împotriva bătrînilor, pe care i-a şi întrecut şi îl îndemna să creadă şi să spere că are chemare etc.

Capa gri spumega de furie.

— Veţi vedea că tipul reuşeşte ! strigă redactorul. De ce dracu l-am luat aşa de tare ? Ia gîndiţi-vă, dacă reuşeşte ! Atunci ne-am blamat. Academistul însă jură că acest pictor nu va reuşi, se duse acasă cu sufletul tulburat, citi în cărţile lui şi scrise un articol în care demonstra în continuare că Sellén este un şarlatan şi *Incoruptibilul* o gazetă coruptă.

Capa gri răsuflă uşurată, dar numai pentru a primi o nouă lovitură.

În ziua următoare ziarele de dimineaţă anunţară că Maiestatea Sa a cumpărat „magistralul peisaj a lui Sellén, care, încă de mai multe zile, atrage publicul la expoziţie".

O adevărată vijelie se abătu asupra *Capei gri* şi o făcu să filfîie ca o zdreanţă într-o ulucă. Trebuia făcută cale întoarsă sau mers pînă la capăt. Ziarul şi criticul erau în joc. Atunci redactorul hotărî (la dispoziţia directorului executiv) să-l sacrifice pe critic şi să salveze zia-

rul. Dar cum ? Își aminti de Struve care era pe deplin la el acasă în toate rătăcirile publicisticii și-l chemă. Într-o clipă situația îi fu limpede și promise că în cîteva zile va aduce șlepul pe linia de plutire. Pentru a înțelege mașinațiile lui Struve trebuie cunoscute unele date mai importante ale biografiei sale. El era născut să fie veșnic student și căzuse pradă literaturii de nevoie. Începuse ca redactor la ziarul social-democrat *Drapelul poporului*, apoi se mutase la conservatorul *Asupritorul țăranului*, dar curînd acesta se mutase în alt oraș, cu inventar, tipografie și redactor, schimbîndu-și numele în *Prietenul țăranului* și în același timp opiniile lui își schimbaseră culoarea. După aceea Struve fusese vîndut la *Scufița roșie* unde cunoștințele lui despre toate tertipurile conservatoare îi erau de mare ajutor iar acum, la *Capa gri*, cel mai mare merit al lui era că știa toate secretele dușmanului de moarte *Scufița roșie*, de care abuza cu cea mai mare libertate.

Struve începu munca de reabilitare cu o corespondență către *Drapelul poporului* în care insera cîteva rînduri din *Capa gri* despre marele pelerinaj de la expoziție. După aceea ticlui o „scrisoare a unui cititor" către *Capa gri*, atacîndu-l pe criticul academist, după care urmau cîteva rînduri conciliante, semnate Red. În ele se spunea : „cu toate că nu am împărtășit niciodată părerile stimatului nostru recenzent cu privire la peisajul domnului Sellén, înalt și pe drept prețuit, nu putem totuși, pe de altă parte, să subscriem fără rezerve nici la mărturia stimatului corespondent, dar pentru că principiul nostru de bază este să facem loc în coloanele noastre și altor păreri, nu am ezitat să încredințăm tiparului articolul de mai sus."

Și astfel gheața era spartă. Struve, care, după cum se spunea, scrisese despre toate — cu excepția monedei kufice * — scrise apoi un articol strălucit despre tabloul

---

* Kufic — formă timpurie, angulară a alfabetului arab, păstrată mai ales în inscripții (de ex. monede). (Kufa — localitate la sud de Bagdad) (n.t.).

lui Sellén şi îl semnă cu cît se poate de caracteristicul „Dixi". Şi astfel *Capa gri* era salvată şi Sellén de asemenea, firește, dar asta nu era tot atît de important.

11

OAMENI FERICIŢI

Este ora şapte seara. Orchestra de la Bern cîntă marşul nupţial din *Visul unei nopţi de vară* şi în aceste sunete festive, Olle Montanus îşi face intrarea în Salonul Roşu unde nici unul dintre membri n-a sosit încă. Astăzi Olle este impunător. Poartă joben, cum n-a mai pus de la prima împărtăşanie, are haine noi, cizme lungi, e îmbăiat, ras şi cu părul ondulat, parcă s-ar duce la propria-i nuntă ; un lanţ gros de alamă îi atîrnă deasupra vestei iar în dreptul buzunarului stîng se vede o umflătură. Un zîmbet senin i se odihneşte pe chip şi are un aer atît de binevoitor de parcă ar dori să ajute lumea întreagă cu un mic avans bănesc. Îşi scoate pardesiul, altă dată atît de prudent încheiat şi se aşează la mijlocul sofalei din fund, îşi descheie jacheta şi îşi potriveşte plastronul cămăşii albe care cu o uşoară pocnitură, se umflă ca o boltă şi cînd se mişcă, se aud foşnind căptuşelile noi ale pantalonilor şi vestei. Asta pare că îi face mare plăcere, la fel de mare ca şi atunci cînd face cizmele să scîrţîie, frecîndu-le de picioarele sofalei. Îşi scoate ceasul, ceapa lui veche, îndrăgită, care a stat în turnul din Riddarholm un an şi o lună şi amîndoi prietenii par să se bucure de libertatea lor. Ce i s-a întîmplat oare acestui biet om de pare nespus de fericit ? Ştim că n-a cîştigat la loterie, n-a primit nici o moştenire, n-a obţinut nici o consacrare glorioasă, nici n-a cucerit fericirea dulce care depăşeşte orice descriere ; atunci ce se întîmplase ? Foarte simplu : găsise de lucru.

Şi iată că acum intră Sellén : în jachetă de catifea, cu pantofi de lac, pled şi binoclu de voiaj la curea, baston de trestie, cravată de mătase galbenă, mănuşi roz şi

floare la butonieră. Calm și mulțumit ca întotdeauna; nici o urmă a emoțiilor din ultimele zile nu apare pe chipul lui slab, inteligent. Îl însoțește Rehnhjelm, mai tăcut ca de obicei la gîndul că trebuie să se despartă de un prieten și protector.

— Ei, Sellén, spune Olle, acum ești fericit? Nu-i așa?

— Fericit? Ce palavre sînt astea? Am vîndut o lucrare! Prima în cinci ani! E cumva prea mult?

— Dar cred că ai citit ziarele? Ai un nume!

— Ah! Să lăsăm asta! Nu mă sinchisesc deloc de astfel de fleacuri. Știu cît de mult mai am pînă cînd să ajung cineva! Peste zece ani Olle, frate, vom mai vorbi despre asta.

Și Olle crede prima afirmație dar pe a doua nu și trosnește din plastron și fosnește din căptușeli, atrăgîndu-i atenția lui Sellén care se simte obligat să izbucnească:

— Doamne ce elegant ești, frate.

— Zău, așa ți se pare? Dar și tu arăți ca un leu!

Și Sellén își lovește pantofii de lac cu bastonul, miroase floarea de la butonieră și pare foarte indiferent.

Dar apoi Olle își scoate ceapa ca să vadă dacă nu cumva se apropie timpul să sosească Lundell; atunci și Sellén trebuie să pună binoclul la ochi ca să vadă dacă nu cumva este la galerie. După aceea Olle cere voie să-i mîngîie jacheta de catifea ca să simtă cît este de moale pentru că Sellén îl asigură că este o catifea excepțional de bună pentru prețul plătit. La rîndul lui Olle trebuie să-l întrebe cît costă iar Sellén îi spune și drept răsplată admiră butonii de sidef ai lui Olle.

În acest moment apare Lundell, care a căpătat și el un os de la marele ospăț fiindcă trebuie să picteze la un preț scăzut tabloul de altar al bisericii din Träskåla, dar asta n-a avut nici o influență vizibilă asupra înfățișării sale, doar obrajii bucălați și mîna lui radioasă lasă să se ghicească o dietă mai substanțială. Împreună cu el

vine Falk. Serios dar mulțumit, sincer mulțumit în numele întregii omeniri că i s-a făcut dreptate meritului.

— Te felicit Sellén, dar asta nu este decît ceea ce se cuvine, spune el. — Și Sellén este de aceiași părere.

— Timp de cinci ani am pictat la fel de bine și totuși chiar alaltăieri unii s-au strîmbat, iar acum ! Ptiu drace, ce oameni ! Poftim aici scrisoarea pe care am primit-o de la idiotul ăla de profesor de Carol al IX-lea.

Ochii se holbează, privirile devin pătrunzătoare, toți vor să vadă de aproape, să ia în mînă și să-și bată joc cel puțin de hîrtia semnată de tiran.

— „Prea scumpe domnule Sellén !" Auziți ! „Vă urez bun venit printre ai noștri" — se teme canalia ! „Întotdeauna am dat o înaltă apreciere talentului dumneavoastră" — ce ipocrit ! Hai să rupem mizeria asta și să-i dăm uitării prostia !

Sellén îi îndeamnă să bea și el bea pentru Falk și speră că în curînd acesta va face să se audă de el într-un fel oarecare prin pana lui iar Falk șovăie și roșește și promite s-o facă la timpul potrivit, dar studiile vor dura mult și își roagă prietenii să nu se plictisească așteptînd ; îi mulțumește lui Sellén că este un bun camarad care l-a învățat să-și cultive răbdarea și să îndure lipsurile. Dar Sellén îl roagă să nu mai spună prostii ; ce performanță este să suferi cînd n-ai altceva de făcut și ce este deosebit dacă înduri lipsuri cînd nu ți se oferă nimic ?

Olle însă zîmbește atît de bine dispus și plastronul i se umflă de bucurie încît i se văd bretelele roșii și bea pentru Lundell și îl roagă să tragă învățăminte de la Sellén ca să nu uite Țara făgăduinței de dragul îmbelșugatelor bucate ale Egiptului ; Olle a observat că are talent, asta se poate vedea atunci cînd este el însuși și își pictează gîndurile proprii, dar cînd trișează și le pictează pe ale altora este mai prost decît ei ; de aceea trebuie să ia pictura religioasă drept o afacere prin care va putea ajunge în situația de a picta cum îl îndeamnă mintea și inima.

Falk dorește să profite de ocazie și să-l întrebe pe Olle ce părere are despre el însuși și despre arta lui, ceea ce pentru el era o veche enigmă, dar tocmai atunci

în Salonul Roşu intră Ygberg. Este asaltat imediat cu invitaţii, căci în zilele tulburi uitaseră de el şi acum vor să-i arate că nu au făcut-o din vreun motiv egoist; Olle scormoneşte în buzunarul din dreapta al vestei şi cu un gest care nu trebuie să fie observat îi îndeasă lui Ygberg un bilet răsucit în buzunarul hainei şi acesta înţelegînd îi răspunde cu o privire plină de recunoştinţă. Ygberg ridică paharul în cinstea lui Sellén şi declară că, pe de o parte se poate spune ceea ce s-a mai spus: Sellén a reuşit. Pe de altă parte însă, din alt punct de vedere, s-ar putea spune că nu este cazul. Sellén n-ar fi complet dezvoltat, iar mai trebui încă mulţi ani, căci arta este lungă, asta o ştie el, Ygberg, însuşi, care fără îndoială, a eşuat şi de aceea nu poate fi bănuit că nutreşte invidie faţă de cineva deja atît de cunoscut ca Sellén.

Invidia care reieşea din cuvintele lui Ygberg aduse un nor trecător pe cerul însorit, dar numai pentru un moment, fiindcă toţi ştiau că era scuzată de amărăciunea unei lungi vieţi irosite.

Cu atît mai bucuroase fură sentimentele lui Ygberg cînd, cu un aer protector, îi întinse lui Falk o mică publicaţie recent tipărită pe a cărei copertă acesta văzu cu uimire conturîndu-se silueta neagră a Ulrikăi Eleonora. Ygberg îi împărtăşi că şi-a îndeplinit misiunea chiar în aceiaşi zi. Smith primise refuzul şi reclamaţia lui Falk cu cel mai desăvîrşit calm iar acum este pe cale să-i tipărească poeziile.

Flăcările lămpilor cu gaz păliră în ochii lui Falk. El se adînci în gînduri fiindcă inima îi era prea plină ca să poată izbucni. Poeziile lui vor fi tipărite şi Smith va plăti această treabă costisitoare! Aşadar trebuie că era ceva de ele! Avea la ce se gîndi toată seara.

Repede trecură orele serii pentru aceşti fericiţi şi muzica amuţi şi flăcările de gaz se stinseră; trebuiau să plece dar era încă prea devreme ca să se despartă şi atunci se plimbară de-a lungul cheiurilor în nesfîrşite discuţii şi comentarii filozofice şi li se făcu sete pînă cînd, în sfîrşit, Lundell se oferi să-şi ducă prietenii la Maria, unde puteau găsi bere. Şi astfel grupul merse pe lîngă cîmpul de manevre şi ajunse într-o uliţă care dădea

într-un gard de scînduri ce împrejmuia un lan de tutun. Se opriră în fața unei case vechi de piatră cu două caturi și fațada la stradă. Deasupra intrării rînjeau două capete de gresie încastrate în zid ale căror urechi și bărbii se terminau în formă de frunze și melci iar între ele se aflau o spadă și o secure. Era fosta locuință a călăului. Lundell, care părea un obișnuit de-al locului, dădu un semnal în fața unei ferestre de la parter ; jaluzelele se ridicară, un ochi de geam se deschise, un cap de femeie apăru și întrebă dacă era Albert. Întrucît Lundell recunoscu acest *nom de guerre* ca fiind al lui, femeia deschise ușa casei dar primi grupul înăuntru numai cu promisiunea că nu va face zgomot, și pentru că o astfel de promisiune nu era greu de făcut, Salonul Roșu intră îndată în casă și fu prezentat Mariei sub nume de ocazie.

Camera nu era mare ; mai înainte fusese bucătărie și vatra mai era încă acolo. Mobilierul se compunea dintr-o comodă, așa cum au servitoarele ; deasupra ei o oglindă acoperită cu perdeluțe de muselină albă ; deasupra oglinzii o cromolitografie reprezentînd Mîntuitorul pe cruce ; comoda era supraîncărcată cu bibelouri de porțelan, sticluțe de parfum, o carte de rugăciuni, un suport de trabuce ; cu oglinda și cele două lumînări de stearină aprinse părea un mic altar de casă. Deasupra sofalei extensibile, care nu era încă așternută de culcare, se afla Carol al VI-lea călare, înconjurat de tăieturi din *Patria*, cele mai multe înfățișînd agenți de poliție, dușmanii tuturor Magdalenelor. La fereastră agonizau o fucsie, o mușcată și un mirt — mîndrul arbore al Venerei lîngă florile sărăciei ! Pe măsuța de lucru se găsea un album de fotografii. Pe prima filă apărea regele, pe a doua și a treia tătucu și mămica, oameni săraci de la țară, pe a patra un student — seducătorul, pe a cincea copilul și pe a șasea logodnicul — un ucenic. Asta era povestea ei, atît de asemănătoare cu a celor mai multe. Într-un cui, lîngă vatră, atîrnau : o rochie elegantă bogat plisată, o capă de catifea și o pălărie cu pene — acesta era veșmîntul de zînă în care ieșea ca să-i prindă pe tineri. Dar ea însăși ? O femeie înaltă, de douăzeci și patru de ani, cu înfățișare banală. Trîndăvia și nopțile pierdute dăduseră

tenului ei acea paloare transparentă caracteristică de obicei femeilor bogate, care nu muncesc ; dar mîinile ei purtau încă urmele muncilor grele din tinereţe. Îmbrăcată într-un capot cochet şi cu părul despletit putea trece drept o Magdalenă. Avea o fire relativ timidă şi o comportare veselă, politicoasă, decentă.

Se împărţiră în grupuri, continuară conversaţiile întrerupte şi începură altele noi. Falk, care acum era poet şi voia să se intereseze de toate, chiar şi de lucrurile cele mai banale, se lansă într-un dialog sentimental cu Maria, ceea ce ei îi făcu o mare plăcere, pentru că o onora să fie tratată ca o fiinţă umană. Ajunseră, ca de obicei, la povestea şi motivele pentru care îşi alesese acest drum. Nu se opri prea mult la primul seducător, „nu merită deloc să vorbim despre asta" ; în culori cu atît mai întunecate descrise vremea cît a fost servitoare, viaţa de sclavie, la cheremul mofturilor şi cicălelilor unei cucoane fără ocupaţie, viaţa asta de muncă fără sfîrşit. Nu, decît aşa mai bine libertatea !

— Ei, dar dacă te saturi odată de viaţa asta ?

— Atunci mă mărit cu Westergren !

— Şi el vrea să te ia ?

— Ar fi foarte încîntat şi pe urmă, din banii mei de la casa de economii, o să deschid o prăvălioară. Dar asta m-au mai întrebat mulţi pînă acum. Ai ceva tutun ?

— Da, am. Poftim ! Dar acum vreau să vorbim despre ăsta. Luă albumul şi îl deschise la student. — Întotdeauna există un student cu cravată albă şi cască pe genunchi, cu înfăţişare stîngace, jucînd rolul lui Mefisto.

— Cine e ăsta ?

— Da, măi, erau un băiat drăguţ !

— Seducătorul ? Ai ?

— Taci măi ; a fost vina mea tot atît cît şi a lui ; aşa este întotdeauna, dragă ; amîndoi sînt de vină ! Uite aici, copilul meu ! L-a luat Dumnezeu şi asta a fost cel mai bine. Dar hai să schimbăm vorba ! — Cine e băiatul vesel pe care l-a adus astă seară Albert, cel ce şade pe vatră alături de lunganul care ajunge pînă la horn ?

Olle, la care făcuse aluzie, se simţea intimidat de atenţia pe care o atrăgea persoana lui şi îşi răsucea pă-

rul ondulat pe degete fiindcă începuse să se lase, după atîtea libaţiuni.

— Este vicarul Mansson spuse Lundell.

— Ptiu drace, un popă ? Puteam să-mi închipui după ochii lui şireţi. Ştiţi că săptămina trecută a fost aici un popă ? Vino încoa, Masse, să te văd un pic !

Olle coborî de pe vatră, unde şezuse şi criticase împreună cu Ygberg imperativul categoric al lui Kant. Era atît de puţin obişnuit să fie luat în seamă de femei încît dintr-o dată se simţi întinerit şi se apropie cu mers legănat de frumoasa pe care o cercetase cu coada ochiului şi o găsise fermecătoare. Îşi răsuci mustaţa cît putu mai bine şi întrebă pe un ton foarte afectat, în timp ce îndrăznea o reverenţă pe care nu o învăţase la şcoala de dans :

— Găseşte domnişoara că arăt ca un popă ?

— Nu, abia acum văd că ai mustaţă. Eşti prea bine îmbrăcat pentru un meseriaş. — Ia să-ţi văd mina — o, măi, dar eşti fierar !

Olle se simţi profund jignit.

— Sînt chiar atît de urît, domnişoara mea ? întrebă el pe un ton patetic. Maria îl privi o clipă.

— Eşti urît de-a binelea ! Dar pari de treabă !

— O, domnişoara mea, dacă aţi şti cum îmi răniţi inima. Nu s-a găsit niciodată o femeie care să mă placă ; am întîlnit o mulţime care au fost fericiţi, deşi erau mai urîţi decît mine, dar femeia este o enigmă blestemată pe care nimeni n-o poate dezlega şi de aceea o disprețuiesc !

— Bravo, Olle, se auzi o voce de după horn unde se găsea capul lui Ygberg. Bravo !

Olle voia să se întoarcă la vatră, dar atinsese un subiect care o interesa prea mult pe Maria ca să vrea să-l întrerupă şi atinsese o coardă al cărei sunet îi era cunoscut. Se aşeză lîngă el şi curînd se adîncirâ într-o discuţie complicată şi serioasă despre femeie şi despre dragoste.

Rehnhjelm însă, care în tot timpul serii fusese tăcut, mai tăcut ca de obicei şi nimeni nu înţelegea de ce, îşi revenise între timp şi acum şedea lîngă Falk în colţul sofalei. Avea de mult ceva pe inimă, dar nu putea să şi-o

descarce. Luă paharul cu bere și ciocni în masă ca și cum ar fi vrut să țină un toast și cînd vecinii cei mai apropiați tăcură, spuse cu voce tremurătoare și șovăelnică :

— Domnii mei ! Știu că mă credeți un dobitoc ; Falk, știu că mă crezi prost dar veți vedea băieți, lua-m-ar dracu — veți vedea —

Vocea i se frînse, izbi paharul de masă făcîndu-l zob, apoi căzu înapoi pe sofa și adormi.

Această ieșire, care nu era deloc neobișnuită, atrase totuși atenția Mariei. Ea se ridică și întrerupse convorbirea cu Olle care, de altfel începuse să părăsească latura abstractă a problemei.

— Ei, ia uite ce băiat frumușel ! Unde l-ați găsit ? Bietul copilaș ! Cum mai doarme ! Nici nu-l observasem. Îi așează o pernă sub cap și îl învelì cu șalul ei. Ce mîini mici are ! Nu ca ale voastre țărănoilor ! Și ce față ! Așa de nevinovată ! Ptiu, mă Albert ; tu l-ai pus să bea așa mult !

Dacă acesta fusese Lundell sau oricare altul, în cazul de față avea prea puțină importanță, căci omul era beat, dar cu siguranță că nimeni nu trebuia să-l pună să bea fiindcă ardea neîncetat de dorința de a-și înăbuși neliniștea interioară care nu-l lăsa să-și vadă de treabă.

Totuși Lundell era nemulțumit de observațiile pe care i le făcuse frumoasa lui prietenă iar beția în creștere îi stîrnise sentimentele religioase, moleșite în timpul serii de mîncarea îmbelșugată. Și cum beția începuse să devină generală, el profită de ocazie să amintească de semnificația serii și de sentimentele pe care le trezește despărțirea. Se ridică de pe locul lui, umplu paharele cu bere, se rezemă de comodă și ceru atenție generală.

— Domnii mei — își aminti de prezența Magdalenei — și doamnelor. Astă seară am mîncat și am băut și, ca să ajung la subiect, am făcut asta cu intenția, dacă trecem cu vederea latura materială, care este numai partea inferioară, senzuală, animalică, a întregii noastre existențe, care, într-un moment ca acesta, cînd ceasul despărțirii se apropie, — vedem aci un exemplu trist al viciului pe care îl numim patima beției ! Este cu adevărat imboldul sentimentului religios ca, după o seară petre-

cută în prezența persoanelor de față, să mă simt îndemnat a ridica paharul în cinstea unei persoane care a dat dovada unui talent atît de remarcabil — mă gîndesc la Sellén — încît s-ar putea crede că respectul de sine s-a manifestat într-o anumită măsură. Un atare exemplu, susțin eu, s-a evidențiat aci cu cea mai mare forță și de aceea... mi-amintesc de frumoasele cuvinte care îmi vor suna mereu în urechi cît timp voi putea să gîndesc și sînt convins că toți ne amintim de ele, chiar dacă locul nu este cel mai potrivit ; acest tînăr care a căzut pradă viciului pe care îl numim patima beției, după cum văd, din nefericire, s-a strecurat în societate și, ca să fiu scurt, a dat rezultate mai triste decît ne-am fi așteptat. Noroc, nobile prieten Sellén, îți doresc toată fericirea pe care o merită firea ta nobilă, noroc și ție, Olle Montanus. Falk de asemenea este un om nobil, care se va remarca în și mai mare măsură atunci cînd sentimentul lui religios va căpăta tăria pe care i-o poate îngădui caracterul lui. De Ygberg nu vreau să pomenesc fiindcă el este deja hotărît și îi dorim tot succesul în cariera pe care a început-o atît de frumos — cea filozofică ; este o carieră grea și eu spun, precum psalmistul : cine ne-o poate spune ? Totuși avem toate motivele să facem cele mai bune presupuneri privind viitorul nostru și cred că putem conta pe el cît timp ne păstrăm noblețea sentimentelor și nu pretindem un cîștig mizerabil, pentru că, domnii mei, omul fără religie este un dobitoc. De aceea, fac apel la dumneavoastră, domnilor, să ridicați cu toții paharul și să-l goliți pentru tot ce este nobil, frumos și măreț, așa cum ne dorim ! Noroc, domnilor !

Sentimentul religios îl copleșise în asemenea măsură pe Lundell încît societatea găsi de cuviință să se gîndească la plecare.

Deja, de o bună bucată de vreme, lumina zilei pătrundea prin jaluzele și peisajul de pe ele, cu castel și fecioară, strălucea în primele raze ale soarelui de dimineață. Cînd fură ridicate, ziua năvăli în cameră și îi iluminâ pe cei din fața ferestrei, făcîndu-i să semene cu niște cadavre. Ygberg, care dormea pe vatră, cu mîinile împreunate în jurul paharului cu bere, primea încă în

față raza roșie a luminărilor de stearină și făcea un efect minunat. Dar Olle ridică paharul pentru femei, pentru primăvară, pentru univers, după care trebui să deschidă fereastra și să-și aerisească sentimentele. Cei adormiți fură scuturați să se trezească, își luară rămas bun și întreaga societate ieși pe poarta mare. Cînd ajunseră pe uliță, Falk se întoarse; Magdalena stătea la fereastră deschisă; soarele îi lumina fața palidă și părul ei negru, pe care soarele îl colora în roșu închis, îi cădea de-a lungul gîtului și părea că se revarsă, curgînd spre stradă într-o mulțime de șuvoaie; iar deasupra capului ei atîrnau sabia și securea și cele două fețe rînjite; dar într-un măr de peste drum ședea un muscar negru cu alb și își cînta refrenul melancolic, prin care își exprima bucuria că noaptea a trecut.

12

SOCIETATEA DE ASIGURĂRI MARITIME *TRITON*

Levi era un tînăr, care, născut și crescut pentru negustorie, se afla tocmai pe punctul de a se căpătui, cu ajutorul tatălui său bogat, cînd acesta muri și nu lăsă în urma lui decît o familie neajutorată. Asta a fost o mare dezamăgire pentru tînărul aflat la vîrsta cînd crezi că poți înceta să mai muncești tu însuți și că îi poți pune pe alții să muncească pentru tine; era de douăzeci și cinci de ani și avea o înfățișare avantajoasă: umerii lați și lipsa totală a șoldurilor făceau ca trupul lui să fie deosebit de potrivit pentru a purta o redingotă, așa cum admirase de atîtea ori la anumiți diplomați străini; coșul pieptului elegant boltit de la natură, umplea perfect un plastron cu patru nasturi, chiar și atunci cînd purtătorul se cufunda într-un fotoliu de la capătul îngust al unei mese lungi directoriale, ocupate de membri; o barbă bogată, despicată, dădea obrazului său tînăr un aspect atrăgător, inspirînd totodată încredere; picioarele mici erau parcă făcute anume să calce pe covorul de Bruxelles dintr-un birou de director iar mîinile lui îngrijite

erau deosebit de potrivite pentru o muncă ușoară, cum ar fi aceea de a semna, printre altele, mai ales formulare imprimate. În vremurile acelea, care acum sînt numite bune, cu toate că în realitate pentru mulți au fost foarte rele, tocmai se făcuse marea descoperire, cea mai mare a secolului și anume, că este mai ieftin și mai plăcut să trăiești din banii altora decît din munca proprie. Mulți, mulți profitaseră deja de ea și pentru că nu era protejată de nici o lege a brevetelor, nimeni n-avea de ce să se mire că și Levi se grăbi s-o folosească, cu toate că el însuși nu avea nici bani și nici chef să muncească pentru o familie care nu era a lui. Așadar, într-o zi se îmbrăcă cu hainele lui cele mai bune și își îndreptă pașii spre unchiul său Smith.

— I-auzi, ți-a venit o idee, ei, hai s-o auzim ! E bine să-ți vină idei.

— Mă gîndesc să fondez o societate anonimă.

— Frumos ! Atunci Aron va fi trezorier, Simon secretar, Isac casier și ceilalți băieți contabili ; este o ideie bună. Mai departe ! Și ce fel de societate vrei să fie ?

— O societate anonimă de asigurări maritime, așa m-am gîndit.

— Ei zău, e frumos. Toată lumea vrea să-și asigure lucrurile cînd merg pe mare. Dar ideea ta ? Ei ?

— Asta e ideea mea.

— Asta nu-i o idee ! Avem marea societate *Neptun* ! Ei ? Este o societate bună ! Dar a ta trebuie să fie și mai bună, dacă vrei să-i faci concurență ! Ce este nou atunci la societatea ta ?

— Ah ! Înțeleg ! Reduc primele și atunci cîștig toți clienții de la *Neptun*.

— Ei da ! Asta e o idee. Deci prospectul, pe care firește că eu am să-l tipăresc, are ca introducere : „De multă vreme se simțea nevoia ca primele de asigurare maritimă să scadă, dar asta nu s-a întîmplat încă din lipsa concurenței, astfel că subsemnații au acum onoarea de a vă invita la atribuirea acțiunilor societății..." Ei ?

— *Triton* !

— *Triton* ? Cine e omul ?

— Un zeu al mării !

— Ei bine, fie! *Triton*! Va ieși o firmă bună! Trebuie s-o comanzi la Rauch, la Berlin și după aceea o facem să apară ca reclamă în *Țara noastră*. Așa! Dar semnatarii? Voi fi eu, pentru început! Dar trebuie să fie nume mari, frumoase! Dă-mi anuarul oficial! Așa!

Smith răsfoi mai mult timp.

— O societate de asigurări maritime trebuie să aibă un ofițer superior de marină. Ia să vedem! Asta se cheamă amiral!

— Eh, da ăștia n-au bani.

— Of, of, of! Ce puțin te pricepi la afaceri, băiete! Ăștia semnează dar nu plătesc; și își primesc renta cu condiția să participe la adunări și la dineurile directorului! Poftim! Aici sînt doi amirali! Unul are panglica de comandor al Stelei polare, dar celălalt are ordinul rusesc Anna! Ce e de făcut? Ei? — Hai! Îl luăm pe rus, fiindcă Rusia este o țară bună în asigurări maritime! Așa!

— Dar, crezi unchiule că ăștia se lasă luați așa ușor?

— Ah, taci odată! Ne mai trebuie un ministru din actualul guvern — așa! Ei! Astuia i se spune excelență! Da! Bine — și acum un conte! Asta va fi mai greu! Conții au atîția bani! O să luăm un profesor! Ăștia nu prea au bani! Există profesori de navigație? Ar fi bine pentru afacere! Nu e o casă de navigație lîngă restaurantul Teatrului de sud? Da! Păi atunci! Treaba e limpede! Ah, uitam ce este mai important. Un jurist! Un consilier de la înalta Curte! Așa! — Îl avem aici!

— Da, fie; dar de ceva bani încă n-am făcut rost.

— Bani! La ce trebuie bani cînd fondezi o societate? Nu trebuie să plătească cel care își asigură mărfurile? Ba da. Să plătim noi pentru el? Nu! Deci el trebuie să plătească cu primele lui! Așa!

— Dar capitalul social?

— Ah! Se emit obligațiuni.

— Da, dar măcar o parte trebuie plătită totuși în numerar!

— Se plătește în numerar cu obligațiunile pentru capitalul social. Nu înseamnă asta că plătești? Ei! Dacă-ți dau o obligațiune pentru o anumită sumă, primești

bani pe ea la orice bancă. Ei ce, o obligațiune nu înseamnă bani? Ei! Și în care lege scrie că numerarul înseamnă numai bancnote? Atunci nici biletele băncilor particulare nu sînt numerar! Ai?

— Cît de mare trebuie să fie capitalul social?

— Foarte mic! Nu trebuie angajate capitaluri mari. Un milion! Din care trei sute de mii se plătesc în numerar și pentru rest se emit obligațiuni.

— Dar, dar, dar! Cei trei sute de mii de taleri trebuie să fie desigur în bancnote?

— O, tu, Dumnezeule mare, care m-ai făcut! Bancnote? Bancnotele nu sînt bani! Dacă ai bancnote e bine, dacă n-ai iar e bine. Ei! De aceea trebuie interesați oamenii de jos, care au numai bancnote!

— Și cei mari? Cu ce plătesc?

— Cu acțiuni, obligațiuni, cambii, firește. Ei, ei, ei! Asta vine după! Îi punem doar să semneze iar restul îl aranjăm noi.

— Dar numai trei sute de mii? Atîta costă un singur vapor mare? Dar dacă asiguri o mie de vapoare?

— O mie? Ah! Neptun a avut anul trecut patruzeci și opt de mii de asigurări și s-a descurcat bine.

— Cu atît mai rău! Ei, dar dacă, dacă merge prost...

— Atunci se lichidează!

— Lichidează?

— Păi, se declară faliment. Așa îi spune! Și ce contează dacă societatea dă faliment? Nu dai nici tu, nici eu, nici el! De altminteri se obișnuiește să se semneze noi acțiuni, sau se emit obligațiuni care, după aceea, dacă vremurile sînt grele, pot fi răscumpărate de stat, la un preț bun.

— Deci nu este nici un risc?

— Nici unul! De altfel ce ai tu de riscat? Ai vreun sfanț? Nu! Poftim! Ce am eu de riscat? Cinci sute de taleri! Pentru că eu nu iau mai mult decît cinci acțiuni, vezi tu! Și cinci sute înseamnă pentru mine nimica toată. Cam atîta.

Luă o priză de tutun și treaba era lămurită.

Această societate luă ființă, fie că cineva vrea să creadă sau nu, și în cei zece ani de activitate pe care

ii are pînă acum, a plătit dividende de 6, 10, 10, 11, 20, 11, 5, 10, 36 și 20 de procente. Era bătaie pe acțiuni și pentru extinderea afacerii se organiză o nouă emisiune, dar imediat după aceea fu convocată o adunare generală și Falk era acela care trebuia să relateze despre asta în *Scufița roșie*, deoarece acum era reporterul ei extraordinar.

Cînd, într-o după amiază însorită de iunie, intră în sala mică a bursei, acolo lumea forfotea deja. Adunarea era strălucită. Oameni de stat, genii, savanți, militari și funcționari civili, de cele mai înalte grade; uniforme, fracuri de doctori, înalte ordine și eșarfe de comandori, toți și toate adunate aici pentru un singur și mare interes comun: încurajarea instituției filantropice numită asigurare maritimă. Și se cerea o mare dragoste ca să-ți riști banii pentru semenul în nevoie, pentru cel lovit de nenorocire, și aici se găsea dragoste; Falk nu mai văzuse niciodată atîta dragoste adunată la un loc! Era aproape uimit, deși încă nu i se răpiseră toate iluziile, dar fu și mai uimit cînd văzu mica lichea, ex-social-democratul Struve, strecurîndu-se și mișunînd de colo colo ca o ginganie și cum i se strîngea mîna, era bătut pe umăr, salutat și luat în seamă de personalitățile cele mai sus puse. Observă în mod deosebit că îl salută o persoană mai în vîrstă cu eșarfă de comandor și la acest salut Struve roși totuși și se ascunse după un spate brodat, ajungînd astfel în apropierea lui Falk, care îl opri îndată și-l întrebă cine fusese cel care-l salutase.

Struve se zăpăci foarte rău și își adună toată obrăznicia ca să răspundă:

— Ar trebui să știi; era președintele Colegiului pentru plata salariilor funcționarilor.

După ce spuse asta căută un pretext și alergă atît de repede în celălalt capăt al sălii încît pe Falk îl cuprinse o bănuială: probabil că se jena să fie văzuți împreună. Un individ necinstit era jenat de apropierea unui om onest?

Între timp strălucita adunare începuse să-și ocupe locurile. Dar scaunul președintelui era gol. Falk se uită

în jur după masa reporterilor și fiindcă îl văzu pe Struve împreună cu reporterul de la *Conservatorul* șezînd la o masă din dreapta secretarului, își adună curajul și străbătu strălucita adunare; dar tocmai cînd ajunse la masă secretarul îl opri și îl întrebă: „cine sînteți?" Dintr-o dată în sală se făcu liniște și, cu voce tremurătoare, Falk răspunse: *Scufița roșie*, fiindcă îl recunoscuse în secretar pe grefierul Colegiului pentru plata salariilor funcționarilor.

Un murmur înăbușit străbătu adunarea, apoi secretarul spuse cu voce tare: „locul domnului este acolo în fund". Arătă spre ușă unde într-adevăr se afla o măsuță. Acum Falk înțelese într-o clipă și simți ce însemna conservator și ce însemna scriitor, dacă nu erai conservator. Cu sufletul în clocot trecu înapoi prin mulțimea care rîdea batjocoritoare; dar cînd o mustră cu priviri arzătoare, de parcă ar fi vrut s-o sfideze, ochii lui întîlniră mai departe, lîngă perete, alți ochi și aceștia semănau mult cu alții, acum stinși, dar care odată coborîseră asupra lui cu dragoste; dar aceștia erau verzi de răutate și privirile lor se înfigeau în el ca niște ace și îi venea să plîngă de necaz că un frate putea să-și privească fratele astfel.

Își ocupă locul modest lîngă ușă și nu plecă, pentru că nu voia să dezerteze din această pricină. Curînd fu trezit din liniștea lui aparentă de o persoană care intră și-l lovi în spate scoțîndu-și paltonul, după care sub scaunul lui fură așezați o pereche de galoși. Noul venit fu salutat de adunare care se ridică în picioare ca un singur om. Era președintele Societății anonime de asigurări maritime *Triton*, dar era mai mult: era ex-mareșal al nobilimii, baron, unul din cei optsprezece ai Academiei suedeze, excelență și comandor al ordinelor M.S.R. etc., etc.

O lovitură de ciocan și, într-o tăcere desăvîrșită, președintele șopti sălii următorul discurs de salut (pe care îl ținuse mai înainte la Societatea anonimă carboniferă, în localul Școlii de meserii):

— Domnii mei! Dintre toate instituțiile patriotice și binefăcătoare pentru umanitate, puține sînt atît de nobile și filantropice cum este o societate de asigurări.

— Bravo, bravo! Răsună în sală, dar mareşalul nu se lăsă deloc impresionat.

— Ce este viaţa omului altceva decît o luptă, o luptă pe viaţă şi pe moarte, se poate spune, împotriva forţelor naturii şi puţini dintre noi sînt scutiţi de a participa, mai curînd sau mai tîrziu, la această luptă.

— Bravo!

— Multă vreme, mai ales în stadiul natural, omul a fost pradă elementelor; o minge, o mănuşă, azvîrlit de colo pînă colo, ca o trestie în bătaia vîntului! Acum nu mai este cazul! Într-adevăr nu mai este! Omul a făcut revoluţie, o revoluţie nesîngeroasă, nu una dintre acelea pe care nelegiuiţii trădători de ţară le-au îndrăznit împotriva suveranului lor legitim, nu, ci împotriva naturii, domnii mei! El a declarat război forţelor naturii şi a spus: pînă aici poţi merge, dar nu mai departe!

— Bravo! Bravo! (aplauze)

— Comerciantul îşi expediază nava lui, vaporul lui, bricul lui, goeleta, corabia, iahtul, mai ştiu eu ce?! Furtuna i-o sfărîmă — da! Comerciantul spune: sfărîm-o! Şi comerciantul n-a pierdut nimic! Acesta este grandiosul punct de vedere sau ideea de asigurare! Gîndiţi-vă, domnii mei, comerciantul a declarat război furtunii — şi comerciantul a învins.

O furtună de strigăte de bravo aduse un zîmbet victorios pe buzele marelui om şi pe chipul lui se citea că această furtună îi este foarte dragă.

— Dar, domnii mei! Nu trebuie să numim instituţia de asigurare o afacere. Ea nu este o afacere; noi nu sîntem oameni de afaceri, pentru nimic în lume! Noi am pus banii laolaltă şi sîntem gata să-i riscăm, nu-i aşa domnii mei?

— Ba da, ba da!

— Noi am pus banii laolaltă, spuneam, ca să-i avem la îndemînă pentru cel lovit de nenorocire; căci procentul, *un* procent, care cred că se plăteşte, nu poate însemna vreun profit, de aceea este denumit mult mai corect primă, nu pentru că am dori să obţinem vreo recompensă, primă înseamnă recompensă, pentru micile

noastre servicii, pe care în ceea ce mă priveşte, trebuie să declar că le fac numai din interes, din pur interes — pentru cauză, şi, repet nu cred că cineva ar sta pe gînduri, asta nici nu intră în discuţie, dar nu cred că vreunul dintre dumneavoastră, domnilor, ar putea simţi vreun regret dacă şi-ar vedea contribuţia, cum vreau să numesc acum acţiunile, folosită în interesul cauzei.

— Nu ! Nu !

— Rog pe domnul director girant să dea citire raportului anual.

Directorul se ridică. Era atît de palid de parcă ar fi trecut printr-o furtună, manşetele mari, cu butoni de onix, abia reuşeau să ascundă un tremur uşor al mîinilor, ochii lui vicleni căutau consolare şi încurajare pe faţa bărboasă a lui Smith, îşi descheie haina, îşi bombă plastronul mare ca şi cum ar fi aşteptat o grindină de săgeţi — şi apoi citi :

— Minunate şi nepătrunse sînt într-adevăr hotărîrile Providenţei —

La cuvîntul Providenţă o bună parte a adunării păli, dar mareşalul nobilimii îşi ridică privirea spre tavan ca şi cum s-ar fi aşteptat să primească cea mai grea lovitură (o pierdere de două sute de coroane).

— Anul de asigurări recent încheiat va rămîne mult timp în anale ca o cruce pe mormîntul nenorocirilor care au nesocotit cu desăvîrşire prudenţa celor mai înţelepţi şi au contrazis calculele celor mai prevăzători.

Mareşalul nobilimii îşi ţinea mîinile la ochi, parcă se ruga ; dar Struve crezu că-l orbeşte albeaţa zidului antifoc de afară şi sări de la locul lui ca să coboare draperia, dar secretarul i-o luă înainte.

Raportorul bău un pahar de apă. Asta provocă o izbucnire a nerăbdării.

— La chestiune ! Cifre !

Mareşalul nobilimii îşi luă mîinile de la ochi şi fu mirat că era mai întuneric decît adineauri. Un moment de nehotărîre şi apoi furtuna se dezlănţui. Orice respect fu dat uitării.

— La chestiune ! Continuarea !

Directorul trebui să sară peste o mulțime de fraze și să treacă direct la raport.

— Ei bine, domnii mei, voi fi scurt!

— Dă-i drumu', ce dracu!

Ciocanul bătu. „Domnilor!" Era atîta noblețe în acest simplu „domnilor" încît își amintiră îndată de respectul care și-l datorau lor înșile.

— În cursul acestui an societatea a avut responsabilitatea pentru 169 milioane, cifră rotundă!

— O, o!

— Iar din prime a încasat un milion și jumătate.

— Bravo!

(Falk făcu la repezeală un mic calcul și află că dacă se scădeau valoarea totală a primelor încasate de un milion și jumătate, ba chiar mai mult, și întregul capital social de un milion — atît era — mai rămîneau încă aproximativ 166 milioane, pentru care societatea avea îndrăzneala să-și ia răspunderea și atunci începu să înțeleagă afirmația despre hotărîrile Providenței.)

— Pentru despăgubiri societatea a trebuit totuși, din păcate, să plătească 1 728 670 coroane și 8 öre.

— Rușine!

— După cum vedeți, domnii mei, Providența a...

— Lasă providența! Cifre! Cifre! Dividende!

— Cu regret și tristețe, în deplorabila mea calitate de director girant, ținînd seama de condițiile nefavorabile existente, nu pot propune decît un dividend de cinci procente din capitalul depus.

Acum izbucni o furtună, pe care nici un comerciant din lume n-ar fi putut s-o învingă.

— Rușine! Nerușinare! Pungășie! Cinci procente! La dracu, dăm banii de pomană!

Dar se auziră și declarații mai umanitare, cum ar fi: și toți bieții mici capitaliști care trăiesc numai din banii lor! Ce se va întîmpla oare cu ei? Doamne ferește, ce nenorocire! Statul ar trebui să-i ajute! O! O!

Cînd a fost posibil să se continue, directorul a dat citire elogiilor pe care consiliul de conducere le adresa directorului girant și tuturor funcționarilor, care „fără a-și precupeți eforturile și cu zel neobosit, și-au în-

deplinit sarcina ingrată etc." Acestea au fost primite cu ironie sinceră şi cinstită.

Pe urmă s-a dat citire raportului revizorilor. Ei găsiseră (după ce providenţa mai primise încă o mustrare) afacerea foarte bine, pentru a nu spune scrupulos, administrată, iar la inventariere se constatase că toate obligaţiunile fondului de garanţie erau corecte (!) drept pentru care solicitară desărcinarea totală a conducerii, cu cea mai vie recunoştinţă pentru străduaniile ei oneste şi istovitoare.

Desărcinarea a fost acordată, firește. După aceea directorul girant a arătat că nu se poate hotărî să accepte tantiema ce-i revine (o sută de coroane), ci dorește să o cedeze pentru creşterea fondului de rezervă. Declaraţia a fost primită cu aplauze şi risete. După o scurtă rugăciune de seară, adică după o rugă smerită ca providenţa să dea 20% anul viitor, şedinţa a fost ridicată de mareşalul nobilimii.

13

HOTĂRÎRILE PROVIDENŢEI

În aceeaşi după-amiază în care soţul ei plecase la adunarea societăţii *Triton*, doamna Falk primise o nouă rochie de catifea albastră cu care voia s-o necăjească neîntîrziat pe doamna revizor Homan, ce locuia chiar peste drum. Nimic nu era mai uşor şi mai simplu, fiindcă n-avea decît să se arate la fereastră — şi pentru asta avea o mie de motive, tot timpul cît supraveghea aranjamentul camerelor, prin care voia să-şi „strivească" musafirii pe care îi aştepta la întrunirea de la ora şapte. Direcţiunea Leagănului de copii Betlehem trebuia să se întrunească şi să verifice primul raport lunar şi cum direcţiunea era compusă din doamna revizor Homan, al cărei soţ, după părerea doamnei Falk, era îngîmfat, pentru că era funcţionar, din înălţimea sa baroana Rehnhjelm care era îngîmfată pentru că era aristocrată şi din

pastorul Skåre, predicator în toate casele distinse și de aceea și el trebuia strivit — așadar întreaga direcțiune trebuia strivită în modul cel mai impresionant și mai amabil cu putință. Punerea în scenă începuse chiar de la marea petrecere, pentru care toate mobilele vechi lipsite de valoare ca antichități sau opere de artă fuseseră scoase din uz și înlocuite cu altele, orbitor de noi. Doamna voia să mînuiască personajele intrate în scenă pînă la sfîrșitul întrunirii, aceasta urmînd să fie întreruptă de Falk care trebuia să vină acasă împreună cu un amiral — îi promisese nevestei lui cel puțin un amiral în uniformă și cu decorații — apoi Falk și amiralul trebuiau să ceară admiterea ca membri cotizanți ai leagănului și cu acest prilej Falk trebuia să doneze o sumă din cîștigul cu totul nemeritat primit ca dividende de la societatea *Triton*.

Doamna își terminase treburile la fereastră și aranja acum masa de palisandru încrustată cu sidef de unde urma să dea citire raportului lunar. Șterse de praf călimara de agat, așeză tocul de argint pe suportul de baga, întoarse sigiliul cu mîner de crisopraz astfel ca să nu se vadă emblema burgheză, scuturâ cu grijă caseta de bani făcută din sîrma cea mai fină, astfel ca să se poată citi valorile unora dintre bancnote aflate acolo ca într-o închisoare, (banii ei de buzunar) iar după aceea dădu ultimele porunci unui servitor îmbrăcat de paradă. În sfîrșit, se așeză în salon și luă o poziție degajată, în care voia să fie surprinsă cînd se va anunța prietena ei, doamna revizor, pentru că, desigur, ea trebuia să sosească prima — ceea ce se și întîmplă. Doamna Falk o îmbrățișă pe Evelyn și o sărută pe obraz și doamna Homan o îmbrățișă pe Eugenie, care o primi în sufragerie, unde o reținu ca s-o întrebe ce părere are despre mobila nouă. Soția revizorului nu voi să se oprească deloc la bufetul de stejar de pe timpul lui Carol al XII-lea, asemănător unei cetăți, nici la vazele înalte, japoneze, pentru că se simțea strivită, ci se întoarse spre lustră, pe care o găsi prea modernă și spre masa de sufragerie, care nu se potrivea ca stil ; pe lîngă asta fu de părere că oleografiile nu aveau ce căuta

printre portretele de familie și îi trebui o bună bucată de vreme ca să-i explice deosebirea între un tablou pictat în ulei și o oleografie. Doamna Falk atingea marginea tuturor mobilelor ca să atragă atenția cu foșnetul rochiei noi de catifea, fără să reușească. O întrebă pe prietenă ce părere are despre noul covor de Bruxelles din salon, pe care aceasta îl găsi prea distonant față de draperii și atunci doamna se supără și încetă cu întrebările.

Se așezară la masa din salon și se agățară imediat de colacele de salvare — fotografii, cărți de poezii imposibil de citit și altele asemenea. O mică foaie de hîrtie căzu în mîna doamnei revizor; era tipărită pe hîrtie roz, cu chenar auriu și purta inscripția: „Angrosistului Nicolaus Falk la a 40-a aniversare."

— Ah, ia uite, versurile care s-au citit la petrecere! Cine le-a scris oare?

— O, este un talent, prieten bun al soțului meu. Se numește Nyström.

— Hm! Ciudat că nu s-a auzit încă de numele acesta! Un astfel de talent! Dar de ce nu a apărut la petrecere?

— A fost bolnav, din păcate, draga mea și n-a putut veni.

— I-auzi! Ei, dragă Eugenie, povestea cu cumnatul tău este îngrozitor de penibilă! A ajuns atît de rău!

— Nu-mi mai vorbi de el; este o rușine și un necaz pentru familie, este ceva oribil!

— Da, era într-adevăr penibil la petrecere, știi tu, cînd mă întreba lumea de el. Da, dragă Eugenie, mi-a fost de-a dreptul rușine pentru tine...

Asta i-am zis-o pentru bufetul stil Carol al XII-lea și vazele japoneze, gîndi doamna revizor.

— Pentru mine? O, dar te rog, vrei să spui poate pentru soțul meu! interveni doamna Falk.

— Păi, desigur, este totuna, așa presupun!

— Nu, nicidecum! N-am de gînd să răspund pentru orice netrebnic cu care bărbatul meu are plăcerea să fie rudă!

— Oh, ce păcat că părinții tăi au fost bolnavi cînd ați dat ultima petrecere. Ce mai face iubitul tău papă ?

— Mulțumesc, foarte bine ! Văd că ești atît de drăguță și de atentă.

— Oh, da, nu trebuie să te gîndești numai la tine însuți. Este foarte bolnăvicios din fire bătrînul — cum să-i spun ?

— Căpitan, dacă vrei !

— Căpitan ? Parcă mi-amintesc că soțul meu spunea că era.. contramaistru, dar trebuie să fie același lucru. Iar dintre fete n-a fost nici una în seara aceea.

Asta i-am zis-o pentru covorul de Bruxelles, gîndi doamna revizor.

— Nu ! Sînt atît de capricioase, pe ele nu se poate conta.

Doamna Falk răsfoi din scoarță în scoarță albumul de fotografii, de-i pocni legătura. Era toată roșie de ciudă.

— Ascultă, micuța mea Eugenie, continuă doamna revizor, cine era domnul acela antipatic care a citit versurile ?

— Vrei să spui Levin, secretarul regal Levin ; este prietenul cel mai apropiat al bărbatului meu.

— Nu zău ? Hm ! Foarte ciudat ! Soțul meu este revizor în aceeași instituție unde el este notar și nu vreau deloc să te mîhnesc sau să-ți spun ceva neplăcut ; nu le spun oamenilor niciodată astfel de lucruri ; soțul meu susține că este amestecat în niște afaceri atît de proaste încît nu-i deloc o relație potrivită pentru soțul tău.

— A spus el așa ? Iată un lucru despre care nu știu nimic, nici nu-mi pasă și vreau să-ți spun, draga mea Evelyn, că nu mă amestec în treburile bărbatului meu, chiar dacă există unii care și-o permit.

— Iartă-mă, draga mea, dar credeam că îți fac un serviciu dacă-ți spun !

Asta i-am zis-o pentru lustră și masa de sufragerie ! Mai rămîne rochia de catifea.

— Deci, reluă buna doamnă revizor, după cîte am auzit, cumnatul tău urmează...

— Cruță-mi sentimentele și nu-mi mai vorbi de un om decăzut !

— Este decăzut într-adevăr ? Am auzit că are relații cu cei mai dubioși oameni care există...

De data asta doamna Falk fu salvată, căci servitorul o anunță pe Înălțimea sa doamna baroană Rehnhjelm.

O, cît era de binevenită ! O, cît era de amabilă că a binevoit să-i facă o astfel de onoare !

Și într-adevăr, așa era, bătrîna doamnă cu înfățișarea prietenoasă pe care o poate avea numai acela care a înfruntat furtunile cu adevărat curaj.

— Ei, dragă doamnă Falk, spuse Înălțimea sa, după ce luă loc ; vă pot transmite salutări din partea cumnatului dumneavoastră !

Doamna Falk se întrebă ce rău îi făcuse acestei persoane, de începuse și ea s-o înțepe și răspunse jignită :

— Aha !

— O, este un tînăr atît de simpatic ; a trecut astăzi pe la mine să-l vadă pe nepotul meu ; sînt foarte buni prieteni ! O, este un tînăr, de-a dreptul minunat.

— Da, nu-i așa ? interveni doamna revizor, care nu se sfia niciodată să-și schimbe frontul. Tocmai vorbeam de el.

— I-auzi ! Și cel mai mult îi admir curajul de a se dedica unei cariere în care te poți duce atît de ușor la fund, dar nu trebuie să ne temem pentru el, fiindcă este un om cu caracter și principii ; nu sînteți de aceeași părere, micuța mea doamnă Falk ?

— Ba da, așa am spus întotdeauna, însă soțul meu nu era de aceeași părere.

— Oh, soțul tău, se amestecă doamna revizor, a avut întotdeauna păreri originale.

— Așadar cumnatul meu este în relații cu nepotul înălțimii voastre ? reluă furioasă doamna Falk.

— Da, au un mic cerc, din care fac parte și artiști. Ați citit poate despre tînărul Sellén, al cărui tablou a fost cumpărat de Maiestatea Sa.

— Da, desigur, am fost la expoziție și l-am văzut. Face și el parte din cercul lor ?

— Da, și el ! Se pare că au cîteodată destule necazuri, tinerii, așa cum are de cele mai multe ori tineretul cînd vrea să răzbată în lume.

— Se pare că este poet, cumnatul tău, spuse doamna revizor.

— Da, aşa cred ; hm ! scrie admirabil ; a fost premiat de academie acum cîţiva ani şi cu timpul va ajunge un nume mare, răspunse doamna Falk cu toată convingerea.

— Da, n-am spus-o eu întotdeauna ? întări doamna revizor.

Şi apoi supralicitară calităţile extraordinare ale lui Arvid Falk, dar tocmai cînd fusese înălţat în templul gloriei, servitorul îl anunţă pe pastorul Skåre. Acesta intră cu paşi repezi şi salută doamnele grăbit.

— Vă rog să mă iertaţi că am întîrziat, dar nici nu prea am timp ; la opt şi jumătate trebuie să fiu la reuniunea contesei von Fabelkranz şi vin direct de la slujbă.

— O, domnul pastor este chiar atît de grăbit ?

— Da, vasta mea activitate nu-mi îngăduie nici un răgaz. De aceea poate că trecem imediat la dezbateri.

Servitorul aduse gustări.

— Nu doreşte domnul pastor o ceaşcă de ceai înainte de a începe ? întrebă gazda, care suferea din nou neplăcerea unei mici decepţii.

Pastorul aruncă o privire spre tavă.

— Vă mulţumesc, nu : beau nişte punci, dacă tot este. Mi-am făcut o regulă, doamnele mele, ca în viaţa mea exterioară să nu mă deosebesc niciodată de semenii mei. Toată lumea bea punci, mie nu-mi place băutura asta, dar nu vreau să spună lumea că sînt mai bun decît ea, căci ipocrizia este un viciu pe care îl detest ! Pot da citire dării de seamă ?

Se aşeză la masa de scris, înmuie tocul şi începu :

„Se prezintă următorul raport al conducerii privind donaţiile primite în cursul lunii mai pentru Leagănul de copii Betlehem.“ Semnează : „Eugenie Falk“ — născută, dacă mi-e permis să întreb...

— Oh, nu este necesar, îl asigură doamna Falk.

— Evelyn Homan, născută... dacă mi-e permis...

— Von Bähr, dragă domnule pastor !

— Antoinette Rehnhjelm, născută... prea stimata mea...

— Rehnhjelm, domnule pastor.

— Oh, într-adevăr, căsătorită cu vărul, soțul mort, fără copii ! Să continuăm ! Donații...

Consternare generală (aproape generală).

— Dar, interveni doamna revizor, nu semnați și dumneavoastră domnule pastor ?

— Mă tem atît de mult de ipocrizie, doamnele mele, dar dacă doriți ! Bine, fie !

„Nathanael Skåre".

— Sănătate domnule pastor ; beți vă rog un pic înainte de a începe, insistă gazda cu un zîmbet fermecător, care se stinse însă cînd văzu că paharul pastorului era gol și atunci îl umplu din nou.

— Vă mulțumesc, doamna mea, dar să nu o luăm prea tare. Deci să începem ! Fiți atît de amabilă și urmăriți în manuscris ! Donații primite : Maiestatea Sa Regina : patruzeci de coroane. Contesa von Fabelkranz : cinci coroane și o pereche de ciorapi de lînă. Angrosistul Schalin : două coroane, un pachet de plicuri, șase creioane și o sticlă de cerneală. Domnișoara Amanda Libert : o sticlă de Eau de Cologne. Domnișoara Anna Feif : o pereche de manșete. Carolică : douăzeci și cinci de öre din pușculița lui. Camerista Johanna Pettersson : o jumătate de duzină prosoape. Domnișoara Emilie Björn : un nou testament. Băcanul Persson : o pungă cu fulgi de ovăz, o dublă de cartofi și un borcan cu ceapă murată. Comerciantul Scheike : două perechi de izme...

— Doamnelor și domnilor, îl întrerupse doamna Rehnhjelm, pot să întreb : sînteți de părere că acestea trebuie tipărite ?

— Da, firește ! răspunse pastorul.

— Atunci vă rog permiteți-mi să mă retrag din direcțiune.

— Crede oare Înălțimea voastră că societatea ar putea trăi din donații benevole dacă nu am publica numele donatorilor ? Exclus !

— Și binefacerea trebuie să dea astfel strălucire și prestigiu celei mai meschine vanități ?

— Exclus ! Nu așa ! Vanitatea este un rău, se înțelege ; dar noi convertim răul în bine, îl transformăm în binefacere, asta nu este bine ?

— Ba da, însă nu ne este îngăduit să dăm unui lucru mizerabil un nume frumos ; asta e ipocrizie !

— Înălțimea voastră este severă ! Scriptura spune că trebuie să fim iertători ; iertați-le lor vanitatea !

— Da, domnule pastor, lor le-o iert, dar nu și mie însămi ! Că doamnele fără ocupație se amuză cu binefacerile, este scuzabil, este bine, dar că numesc faptă frumoasă ceea ce este doar o distracție, o distracție mai mare decît altele prin farmecul pe care i-l dă publicitatea, cea mai mare publicitate care există și anume publicitatea pe calea tiparului, ar trebui să le rușineze. Este rușinos.

— Așadar, izbucni doamna Falk cu toată forța logicii ei teribile : crede Înălțimea voastră că este rușinos să faci bine ?

— Nu, micuța mea prietenă, dar socotesc că este indecent să tipărești că ai dăruit o pereche de ciorapi de lînă.

— Ei, dar a dărui o pereche de ciorapi de lînă înseamnă fără îndoială a face bine, deci este indecent să faci bine.

— Nu, ci să tipărești asta, copila mea ; ascultă ce-ți spun, o puse la punct Înălțimea sa pe încăpățînata gazdă, care însă nu se lăsă, ci continuă :

— Așadar, este indecent să tipărești ! Păi și biblia este tipărită, deci este indecent să tipărești biblia.

— Domnule pastor vreți să fiți atît de bun și să citiți mai departe darea de seamă, o întrerupse Înălțimea sa, un pic jignită de grosolănia cu care gazda își apăra prostiile, dar aceasta nu abandonă.

— Așadar Înălțimea sa consideră sub demnitatea ei să facă schimb de păreri cu o persoană atît de neînsemnată ca mine...

— Nu, copila mea, păstrează-ți părerile ; eu nu vreau să ți le schimb.

— Asta se numește discuție, dacă mi-e permis să întreb ? Domnule pastor, vreți să fiți atît de bun și să ne lămuriți dacă se poate numi discuție cînd una din părți refuză să răspundă la argumentele celeilalte ?

— Preascumpă doamnă Falk, firește că aceasta nu se poate numi discuție, răspunse pastorul cu un zîmbet echivoc, care aproape că o făcu pe doamna Falk să plîngă.

Dar să nu stricăm un lucru bun, din cauza dezbinărilor, doamnele mele. Amînăm tipărirea pînă cînd fondul va fi mai mare. Am văzut tînăra întreprindere încolțind asemenea unei semințe și am văzut că multe mîini binevoitoare sînt dispuse să îngrijească tînăra plantă ; dar trebuie să ne gîndim la viitor. Societatea are un fond ; acest fond trebuie administrat, cu alte cuvinte trebuie să ne ocupăm cu găsirea unui administrator, un om practic care să poată vinde donațiile primite și să le transforme în bani ; cu alte cuvinte trebuie să ne alegem un contabil. O astfel de persoană mă tem că nu vom putea găsi fără sacrificii pecuniare — și ce poate obține omul fără astfel de sacrificii ? Au doamnele vreo persoană potrivită pe care s-o propună pentru munca amintită ?

Nu, la asta doamnele nu se gîndiseră.

— Ei atunci, îndrăznesc să propun eu un tînăr cu un fel de a gîndi serios, care cred că ar fi potrivit. Are direcțiunea ceva împotrivă ca secretarul Eklund să devină contabilul leagănului contra unui onorariu corespunzător ?

Nu, doamnele nu aveau nimic împotrivă, mai ales pentru că îl recomanda pastorul Skåre, iar pastorul Skåre o făcea cu atît mai mult cu cît secretarul îi era rudă apropiată. Astfel societatea căpătă un contabil cu onorariul de șase sute de taleri.

— Doamnele mele, luă cuvîntul pastorul, socotiți că astăzi am lucrat de ajuns în via noastră ?

Tăcere. Doamna Falk se uita spre ușă, dacă nu vine bărbatul ei.

— Timpul meu este măsurat și mi-e imposibil să mai rămîn ! Are cineva ceva de adăugat ? — Nu ! — Rugîndu-mă lui Dumnezeu să ne ajute în opera noastră atît de frumos începută, doresc tuturor mila și binecuvîntarea lui și asta n-aș putea-o face mai bine decît cu vorbele cu care el însuși ne-a învățat, cînd ne-a învățat să ne rugăm : o, tu, iubite părinte, tatăl nostru...

Tăcu ca și cum s-ar fi temut să-și audă glasul și societatea își ținea mîinile în fața ochilor, parcă s-ar fi rușinat să se privească în față unii pe alții. Pauza se prelungi mai mult decît era de așteptat ; se prelungi și mai mult, dar nimeni nu îndrăznea să o întrerupă ; se uitau

printre degete dacă vreunul începe să se miște, cînd o sonerie stridentă, în vestibul, îi readuse din nou pe pămînt.

Pastorul își puse pălăria, goli paharul. Avea aerul că vrea s-o șteargă pe furiș. Doamna Falk radia, pentru că acum urma strivirea și răzbunarea și reabilitarea și în ochi îi strălucea o flacără vie.

Și răzbunarea veni, de asemenea și strivirea, căci servitorul aduse o scrisoare de la bărbatul ei — musafirii nu aflară ce îi scria, dar văzură totuși destul ca să spună imediat că nu vor să o mai deranjeze, fiind așteptați acasă.

Înălțimea sa ar mai fi rămas cu plăcere s-o liniștească pe tînăra femeie a cărei înfățișare trăda multă agitație și supărare, dar aceasta nu o încurajă deloc și o trată cu o astfel de atenție ostentativă, ajutînd-o să îmbrace pardesiul ca și cum ar fi vrut s-o vadă în stradă cît mai repede posibil.

Se despărțiră foarte jenați, pașii se stinseră pe scară și cei ce plecau înțeleseră, după smucitura nervoasă cu care fu închisă ușa în urma lor, că stăpîna casei își dorea mult singurătatea ca să-și poată da frîu liber sentimentelor. Asta și făcu. Singură în camerele mari, izbucni într-un plîns nestăpînit; dar nu erau acele lacrimi care cad ca o ploaie de mai pe o inimă veche și prăfuită, ci era veninul mîniei și răutății, care întuneca oglinda sufletului și apoi picura și rodea, ca un acid, trandafirii sănătății și tinereții.

14

ABSINT

Un soare fierbinte de după-amiază încingea caldarîmul urbei X, din regiunea minieră. În sala Restaurantului primăriei era încă liniște; pardoseala era acoperită cu cetină și mirosea a înmormîntare; sticlele de lichior cu grade inferioare ședeau în rafturile lor și își făceau sies-

ta în fața sticlelor de rachiu cu panglicile ordinelor de comandor la gît care căpătaseră permisie pînă seara. Pendula de Mora, căreia nu-i era îngăduit niciodată să-și facă siesta, se rezema de perete, lungă ca un țăran moliu și fărîmița timpul părînd totodată că citește un colosal afiș de teatru agățat alături, într-un cuier ; sala era foarte lungă și îngustă și pe lîngă pereții laterali erau așezate mese de mesteacăn, de-a curmezișul, astfel că încăperea semăna cu un grajd, în care mesele cu patru picioare reprezentau caii legați de perete cu crupele spre mijlocul sălii ; dar acum toți dormeau ; cîte unul cu piciorul din spate puțin ridicat, deoarece pardoseala era plină de gropi și se putea vedea că dormeau, fiindcă muștele se plimbau nestingherite pe spinările lor ; însă chelnerul de șaisprezece ani care se rezema de pendulă, lîngă afișul de teatru, nu dormea ci dădea într-una cu șorțul alb după muștele venite tocmai atunci din bucătărie, unde mîncaseră de prînz și acum aveau chef de joacă. Apoi el se lăsă din nou pe spate și-și lipi urechea de pîntecele mare al țărănoiului din Mora, parcă ar fi vrut să asculte ce-a mîncat la prînz. Și asta avea să afle curînd, căci bestia cea lungă sughiță și exact patru minute mai tîrziu sughiță încă odată, după aceea în trupul ei începu să vuiască și să bubuie, încît băiatul tresări auzind cum printre horcăieli îngrozitoare ceasul bătu de șase ori la rînd, ca apoi să-și reia treaba lui mai liniștită.

Dar flăcăul trebui să pornească și el la treabă, dădu ocol grajdului, își țesălă mîrțoagele cu șorțul și puse totul în ordine ca și cum ar fi așteptat oaspeți. Puse chibrituri pe o masă, mai departe, în fundul sălii, de unde un observator putea cuprinde cu privirile întreaga sală. Lîngă chibrituri așeză o sticlă de absint și două pahare, unul de lichior și altul de apă. După aceea se duse la fîntînă, umplu o carafă mare cu apă, o așeză pe masă lîngă obiectele inflamabile și apoi se plimbă de cîteva ori prin încăpere luînd atitudini cu totul neașteptate, ca și cum ar fi imitat pe cineva. Ba stătea cu mîinile încrucișate pe piept, cu capul plecat și piciorul stîng înainte aruncînd priviri vulturești tapetelor uzate de pe pereți, ba stătea cu picioarele încrucișate, cu încheieturile degetelor mîinii drepte pe

marginea mesei iar în mîna stîngă ținea o lornietă făcută din sîrmă de la o sticlă de porter prin care privea ironic la șipcile tavanului, cînd, deodată, ușa sări de perete și intră un bărbat de treizeci și cinci de ani, cu atîta siguranță, de parcă era la el acasă. Obrazul lui ras avea trăsăturile puternic marcate care apar de obicei prin exercițiul susținut al mușchilor feței și care se pot găsi numai la actori și la încă o anumită clasă socială, prin pielea umbrită de rădăcina neagră a bărbii apăreau toți mușchii și tendoanele, fără să se vadă mizerabila rețea de fire care pune în mișcare aceste clape gingașe, fiindcă nu era un clavir obișnuit care să aibă nevoie de pedală. O frunte înaltă, cam îngustă, cu tîmplele scobite, se înălța asemenea unui autentic capitel corintic iar peste ea cădeau bucle negre, în dezordine, ca o viță sălbatică prin care coboară mici șerpi îndreptîndu-se spre orbite, unde nu ajungeau niciodată. Ochii lui mari, negri, erau triști și blînzi cînd era calm, dar mai puteau să arunce și foc, și atunci pupilele erau asemenea unor guri de revolver.

Se așeză la masa pregătită și aruncă o privire tristă spre carafa cu apă.

— De ce îmi pui întotdeauna apa asta în față, Gustav ?

— Pentru ca domnul Falander să nu ia foc.

— Ce-ți pasă dacă iau foc ! N-am dreptul s-o fac, dacă vreau ?

— Domnul Falander nu trebuie să fie astăzi atît de nihilist !

— Nihilist ! Cine ți-a băgat în cap vorba asta ? De unde o știi ? Ești țicnit băiețaș ? Spune !

Se sculă și trase cîteva focuri cu revolverele sale negre.

Gustav amuți de frică și uimire, văzînd expresia feței actorului.

— Ia spune băiete, de unde știi vorba asta ?

— Domnul Montanus a spus-o de curînd, cînd s-a întors de la Träskàla, răspunse Gustav cu teamă.

— J-auzi, Montanus ! spuse omul posomorît și se așează la loc ; Montanus este omul meu ; e un bărbat care știe ce vorbește. Ascultă măi Gustav, poți să-mi spui

liniștit ce nume, ce poreclă, înțelegi tu, mi-au dat derbedeii de la teatrul de aici. Hai, zi ! Nu-ți fie teamă !

— Nu, este așa de urît, că nu vreau să-l spun.

— De ce nu vrei cînd poți așa de ușor să-mi faci o bucurie. Nu crezi că am nevoie de oarecare amuzament ? Arăt eu grozav de vesel ? Hai, dăi drumul ! Cum spun cînd întreabă dacă am fost aici ? Nu spun : a fost ai

— Diavolul...

— Ah ! Diavolul ? Așta-i un nume bun. Ei și, tu ce crezi, mă urăsc ?

— Da, grozav !

— Frumos ! Dar de ce ? Le-am făcut eu vreun rău ?

— Nu, asta n-o pot spune !

— Nu, nici eu n-o cred !

— Dar spun că domnul Falander strică oamenii !

— Strică ?

— Da, ei spun că domnul Falander m-a stricat, fiindcă găsesc că toate sînt vechi.

— Hm, hm ! Obișnuiești să le spui că glumele lor sînt vechi ?

— Da, de altminteri tot ce spun ei este vechi, atît de vechi că mă dezgustă !

— Așaa ! Crezi că să fii chelner este ceva vechi ?

— Da, cu siguranță că este ; este vechi să trăiești, este vechi să mori, toate la un loc sînt vechi — nu — nu este — să fii actor !

— Bă da, amice, ăsta-i lucrul cel mai vechi dintre toate. Taci acum, trebuie să mă ametesc !

Își bău absintul și își lăsă capul înapoi, spre peretele pe care se putea vedea o dîră lungă, cafenie, însemnată de fumul trabucului lui în cei șase ani lungi de cînd ședea aici. Razele soarelui intrau pe fereastră, dar mai înainte se cerneau prin plopii înalți de afară, al căror frunziș ușor tremura în vîntul de seară, astfel că umbra lor forma o plasă mișcătoare de-a lungul zidului iar în colțul de jos, capul întunecat, cu buclele în dezordine, arunca o umbră foarte asemănătoare cu un păianjen mare.

Gustav se apucase iar să-l asculte pe vlăjganul din Mora și păstra o tăcere nihilistă privind în același timp

cum muștele jucau hora în jurul lămpii de Argand din tavan.

— Gustav ! se auzi din plasa de păianjen.

— Da, sună răspunsul de la cutia ceasului.

— Părinții tăi mai trăiesc ?

— Nu, doar știți asta domnule Falander.

— Ce noroc pe tine !

Pauză lungă.

— Gustav !

— Da !

— Dormi noaptea ?

— Ce vreți să spuneți domnule Falander ? întrebă Gustav și roși.

— Ceea ce spun !

— Sigur că dorm ! De ce să nu dorm ?

— De ce vrei să devii actor ?

— Nu pot să spun ! Cred că atunci aș fi fericit !

— Acum nu ești fericit ?

— Nu știu ! Cred că nu !

— Domnul Rehnhjelm a mai fost aici încă o dată ?

— Nu, n-a fost, dar trebuie să-l caute pe domnul Falander cam la vremea asta.

Pauză lungă ; apoi ușa se deschide și în plasa cea mare intră o umbră lungă, o scutură și păianjenul face o mișcare bruscă în colțul lui.

— Iată-l pe domnul Rehnhjelm, spune capul întunecat.

— Domnul Falander ?

— Bun venit ! M-ați mai căutat astăzi ?

— Da, am venit la prînz și am încercat să vă întîlnesc. Bănuiți care este solicitarea mea ; doresc să fiu angajat la teatru.

— O ! Adevărat ? Asta mă uimește !

— Vă uimește ?

— Da, chiar așa ! Dar de ce mă căutați mai întîi pe mine ?

— Pentru că știu că sînteți cel mai remarcabil actor și pentru că o cunoștință comună, sculptorul Montanus, v-a recomandat ca pe un om excepțional.

— O, a spus el asta? Şi ce pot face pentru dumneavoastră?

— Daţi-mi un sfat!

— Vreţi să luaţi loc la masa mea?

— Mulţumesc, dacă-mi permiteţi să fiu eu gazda.

— Asta nu pot accepta...

— Atunci pe cont propriu, dacă nu aveţi nimic împotrivă.

— Cum doriţi! — Îmi cereţi un sfat? Hm! — Vreţi unul sincer? Da, firește! Dar ascultaţi-mă şi luaţi în serios ce vă spun şi nu uitaţi că în ziua de cutare am spus ce am spus, pentru că mă socotesc răspunzător de ceea ce spun.

— Ei bine, spuneţi-mi părerea dumneavoastră, sînt pregătit!

— Aţi comandat deja cai? Atunci faceţi-o şi întoarceţi-vă acasă.

— Mă consideraţi incapabil de a deveni actor?

— Nu, nicidecum! Nu socotesc pe nimeni incapabil de asta! Dimpotrivă! Toţi oamenii au, mai mult sau mai puţin, aptitudini să-i interpreteze pe oameni!

— Cuum?

— Oh, asta e cu totul altceva decît vă închipuiţi! Sînteţi tînăr, aveţi sînge iute, mii de imagini frumoase, luminoase, ca în cărţile de poveşti, vi se învîrtejesc în creier şi nu vreţi să le ascundeţi, vreţi să le scoateţi la lumină, să le purtaţi pe braţe şi, mai presus de toate, să le arătaţi lumii şi astfel să aflaţi o mare bucurie — nu-i aşa?

— Ba da, ba da, îmi exprimaţi gîndurile!

— Am ales doar cazul cel mai bun şi mai obişnuit, fiindcă nu sînt cusurgiu cu orice preţ, deşi nutresc gînduri pline de dispreţ pentru aproape tot ce ne înconjoară! Ei bine, această înclinaţie este atît de puternică încît mai bine suportaţi lipsuri, umilinţe, vă lăsaţi supt de vampiri vă pierdeţi prestigiul social, daţi faliment, pieriţi — decît să vă întoarceţi! Nu-i adevărat?

— Ba da! Oh, cît de bine mă cunoaşteţi!

— Am cunoscut odată un tînăr — acum nu-l mai recunosc fiindcă s-a schimbat atît de mult! Avea cinci-

sprezece ani cînd a ieşit din penitenciarul pe care orice comună îl întreţine pentru copiii ce au comis delictul cel mai obişnuit, de a fi venit pe lume, şi de aceea micii nevinovaţi trebuie să ispăşească păcatele părinţilor lor, altfel unde am ajunge... te rog, aminteşte-mi să rămîn la subiect. După aceea el a petrecut cinci ani la Uppsala şi a citit îngrozitor de multe cărţi ; avea creierul împărţit în şase compartimente în care depozita şase feluri de date şi informaţii, cifre şi nume ; o întreagă magazie de idei preconcepute, concluzii, teorii, fantezii, prostii. Asta încă ar fi mers, căci creierul este încăpător ; dar el mai trebuia să preia şi ideile altora, idei vechi şi putrede pe care alţii le mestecaseră o viaţă întreagă şi apoi le scuipaseră ; atunci i-a venit să vomite — avea douăzeci de ani cînd a intrat în teatru. Uită-te la ceasul meu ; vezi secundarul ; şaizeci de secunde pînă se face un minut, de şaizeci de ori şaizeci pînă se face o oră, de douăzeci şi patru de ori mai mult şi e doar o zi, de trei sute şaizeci şi cinci de ori mai mult — şi este abia un an. Dar zece ani ! Domnule — aţi aşteptat vreodată umblînd în faţa unei uşi, o fiinţă dragă ? Primul sfert de oră trece ca nimic ; al doilea sfert — ah, o faci cu atîta plăcere pentru cea iubită ; al treilea sfert ; nu vine ; al patrulea : speranţă şi teamă ; al cincilea : pleci, dar te întorci ; al şaselea : doamne, mi-am pierdut timpul degeaba ; al şaptele : încă mai aştept fiindcă tot am aşteptat atît ; al optulea : furie şi blestem ; al nouălea : te duci acasă, te culci pe sofa şi simţi o linişte de parcă ai strînge moartea în braţe. El a aşteptat zece ani, zece ani ! Nu mi se zbrîleşte părul în cap cînd spun zece ani ? Ia uită-te ! Mai stă încă la locul lui ! Au trecut zece ani pînă să capete un rol. Şi atunci a avut succes — imediat. Şi era cît pe-aci să înnebunească din pricina anilor pierduţi şi l-a apucat furia că nu s-a întîmplat asta cu zece ani mai devreme şi s-a mirat că succesul avut nu-l făcea fericit şi astfel a devenit un nenorocit.

— Nu credeţi că i-au trebuit cei zece ani ca să-şi înveţe arta ?

— Nu putea învăţa deloc — pentru că nu putea să joace niciodată, iar pe afişe ajunsese un caraghios, o

căzătură și direcțiunea spunea că nu-i bun de nimic și dacă se adresa unei alte direcțiuni i se spunea că nu are repertoriu!

— Dar de ce n-a fost fericit cînd a avut succes?

— Credeți că sufletul nemuritor este mulțumit de succes? Dar de ce să vorbim de asta? Hotărîrea dumneavoastră este irevocabilă! Sfaturile mele sînt de prisos! Nu există alt profesor decît experiența și ea este atît de capricioasă sau calculată, exact ca profesorul de la școală; unii elevi sînt mereu protejați, alții mereu persecutați; sînteți născut să fiți protejat; să nu credeți că fac aluzie la originea dumneavoastră; sînt destul de luminat ca să nu consider acest fapt nici bun nici rău. În cazul de față originea este un factor cu totul indiferent, pentru că aici contează omul ca om! Vă doresc să aveți succes, cît mai curînd posibil, ca să vă lămuriți — cît mai curînd posibil! Cred că o meritați!

— Dar n-aveți nici un pic de respect față de arta dumneavoastră, cea mai mare și mai splendidă dintre toate?

— Este supraestimată, ca și toate celelalte despre care oamenii scriu cărți. Este periculoasă, pentru că poate dăuna! O minciună bine spusă poate da impresia de adevăr! Este ca într-o adunare populară în care hotărîrea o ia majoritatea needucată. Cu cît mai superficial, cu atît mai bine — cu cît mai prost, cu atît mai bine! Nu spun că de aceea este și inutilă!

— Ceea ce spuneți nu poate fi în niciun caz părerea dumneavoastră.

— Ba este părerea mea, dar asta nu înseamnă că trebuie să fie adevărată.

— Dar atunci n-aveți într-adevăr nici un respect față de arta dumneavoastră?

— Arta mea? De ce să am mai mult respect pentru arta mea decît pentru alta?

— Dumneavoastră, care jucați rolurile cele mai profunde; doar ați jucat Shakespeare! l-ați jucat pe Hamlet? N-ați fost chiar niciodată zguduit lăuntric cînd ați recitat profundul monolog „a fi sau a nu fi?"

— Ce înțelegi prin profund?

— Profund simțit, profund gîndit.

— Explicați-vă ! Este chiar atît de profund să spui : „să-mi pun capăt vieții sau nu ? Aș face-o cu foarte mare plăcere dacă aș ști ce urmează după moarte și toți ceilalți ar face la fel, dar nu știm și de aceea nu îndrăznim să ne luăm viața !“ Este asta chiar așa de profund ?

— Nu, nu așa...

— Păi atunci ! Cu siguranță că v-ați gîndit vreodată să vă luați viața ! Nu-i așa ?

— Ba da, asta se întîmplă desigur tuturor oamenilor.

— Ei, și de ce n-ați făcut-o ? Pentru că și dumneavoastră, ca și Hamlet, n-ați îndrăznit, din cauză că nu știți ce va urma. Ei atunci, ați fost chiar așa de profund ?

— Nu, bineînțeles !

— Atunci este pur și simplu o banalitate. Într-un cuvînt este — cum se spune, Gustav ?

— Vechi ! Se auzi răspunsul de lîngă cutia ceasului, unde se pare că rîndul la replică era așteptat.

— Poftim : este vechi ! Dar dacă autorul ar fi prezentat o ipoteză acceptabilă a vieții viitoare, asta ar fi fost ceva nou.

— Tot ce este nou e chiar atît de remarcabil ? întrebă Rehnhjelm, foarte descurajat de lucrurile noi pe care le auzea.

— Noul are cel puțin un merit — și acesta este, pe drept cuvînt — că este nou ! Încercați să vă concepeți gîndurile singur și vă veți simți mereu nou. Credeți-mă că am știut ce veți spune de cum ați intrat pe ușă și știu ce mă veți întreba mai departe — odată ce am ajuns la Shakespeare.

— Sînteți un om ciudat ; trebuie să recunosc că aveți dreptate în ceea ce spuneți, cu toate că nu pot să vă aprob.

— Ce părere aveți de necrologul lui Antoniu la catafalcul lui Cezar ? Nu este magistral ?

— Tocmai asta voiam să vă întreb ! Într-adevăr, parcă mi-ați citi gîndurile !

— Păi asta spuneam adineauri. Și nu este chiar atît de ciudat că toți oamenii gîndesc sau, mai curînd, spun același lucru ! Ei, ce vi se pare atît de profund în asta ?

— Nu pot spune în cuvinte...

— Nu credeți că este o formă foarte obișnuită de exprimare ironică? Spui contrariul a ceea ce gîndești și dacă poantele sînt ascuțite, nimeni nu scapă neînțepat. Ei, dar ați citit ceva mai frumos decît dialogul dintre Julieta și Romeo, după noaptea nunții?

— Oh, este pasajul în care spune că era privighetoarea, dar era ciocîrlia.

— La ce alt pasaj să mă gîndesc, dacă toată lumea se gîndește la acesta? Deci este o imagine poetică răzleață, mult întrebuințată, pe care se sprijină tot efectul și dumneavoastră credeți că măreția lui Shakespeare se sprijină pe imagini poetice?

— De ce vreți să-mi distrugeți tot ce aveam, de ce vreți să-mi luați tot ce mă susținea?

— Vă iau toate cîrjele ca să învățați să mergeți singur! De altfel, vă rog eu să vă luați după ceea ce spun?

— Nu mă rugați, mă siliți s-o fac!

— Atunci trebuie să vă feriți de compania mea. Părinții dumneavoastră sînt mîhniți de pasul pe care-l faceți?

— Da, bineînțeles! De unde știți?

— Toți părinții sînt așa! De ce îmi supraestimați puterea de judecată? Să nu supraestimați niciodată nimic, în general.

— Credeți că atunci aș fi mai fericit?

— Mai fericit? Hm! Cunoașteți pe cineva fericit? Răspundeți-mi cu părerile proprii, nu cu vorbele altora.

— Nu!

— Păi, dacă nu credeți că există cineva fericit, cum puteți întreba atunci dacă poți fi mai fericit? — Așadar, aveți părinți! E foarte prost să ai părinți.

— Cum așa? Ce vreți să spuneți?

— Nu credeți că este nefiresc ca o generație veche s-o educe pe cea nouă și s-o hrănească cu prostii învechite? Părinții vă cer recunoștință, nu-i așa?

— Bine, dar nu trebuie să fii recunoscător față de părinți ?

— Recunoscător pentru că, avînd legea de partea lor, ne-au băgat în mizeria asta, ne-au hrănit cu mîncare proastă, ne-au bătut, ne-au asuprit, ne-au umilit și s-au opus dorințelor noastre ? Nu credeți că ne mai lipsește o revoluție ? Nu una, ci două ! De ce nu beți absint ? Vă e frică ? O ! Vedeți, are crucea roșie ! Vindecă răniții pe cîmpul de luptă, prieteni și dușmani ; anesteziază durerea, tulbură gîndirea, șterge amintirile, înăbușă toate sentimentele nobile care-l ispitesc pe om să facă prostii și, în sfîrșit, stinge lumina rațiunii. Știți ce este lumina rațiunii ? În primul rînd o frază, în al doilea rînd o luminiță rătăcitoare, știți, o flăcăruie dintre acelea care rătăcesc prin locurile unde au putrezit pești și au produs hidrogen fosforat ; lumina rațiunii este hidrogen fosforat produs de materia cenușie a creierului. Este ciudat că tot binele de aici, de pe pămînt, piere și cade în uitare. În cei zece ani de peregrinări și de aparentă trîndăvie am citit din scoarță în scoarță toate bibliotecile publice din orășelele de provincie ; tot ce găsești în cărți rău și fără importanță, este citat și retipărit, dar ce este bun se lasă la o parte. Ce voiam să spun — amintește-mi să rămîn la subiect.

Pendula începu din nou harababura și tună de șapte ori. Ușa se deschise și un ins năvăli înăuntru, cu mare zgomot. Avea vreo cincizeci de ani, un cap mare, greoi, care stătea ca un mortier pe un afet, între niște umeri grași, la unghiul constant de patruzeci și cinci de grade și parcă voia să azvîrle obuze spre stele. Fața lui arăta că posesorul ei era capabil de toate crimele imaginabile și de toate viciile neimaginabile, dar lașitatea îl împiedica să le comită. Azvîrli îndată o grenadă spre omul posomorît și îl repezi pe chelner cerînd un grog cu rom într-o limbă care pocea grosolan gramatica, cu o voce de caporal.

— Asta vă are soarta în mînă, îi șopti omul posomorît lui Rehnhjelm. Asta este marele tragedian, directorul de scenă și intendentul, dușmanul meu de moarte.

Rehnhjelm se înfioră examinînd groaznicul personaj care schimbă o privire plină de cea mai adîncă ură cu Falander, apoi se așează și împroșcă cu salve de scuipat locul de trecere din mijlocul sălii.

Ușa se deschise din nou și înăuntru se strecură un om între două vîrste, destul de elegant, cu părul pomădat și mustața cănită. Se așeză cu familiaritate lîngă director care îi dădu să-i strîngă degetul mijlociu, cu inel de cornalină.

— Asta e redactorul ziarului conservator local, apărătorul tronului și al altarului. Are intrare liberă în culise și vrea să seducă toate fetele pe care nu și-a pus ochii directorul. Mai înainte a fost funcționar regal, dar a trebuit să părăsească postul și mi-e rușine să-ți spun de ce, îl lămuri Falander. Mi-e rușine chiar să stau în aceeași încăpere cu acest domn și în afară de asta diseară dau o mică petrecere pentru prietenii mei cu ocazia spectacolului în beneficiul meu, de ieri. Dacă aveți chef să fiți în societate proastă, cu cele mai prăpădite subiecte, două doamne rău famate și un domn bătrîn, zdrențăros, sînteți binevenit aici, la ora opt.

Rehnhjelm acceptă invitația fără ezitare.

Păianjenul de pe perete se cățără pe plasă ca și cum ar fi vrut s-o controleze și apoi dispăru. Musca mai rămase un timp pe loc Dar soarele se ascunse în spatele catedralei, ochiurile plasei se destrămară ca și cum n-ar fi fost vreodată și plopii din fața ferestrei fremătară. Acum însă marele om și director de teatru ridică glasul și începu să răcnească pentru că uitase să vorbească :

— Hei ! Ai văzut cum *Săptămînalul* m-a atacat iar !

— Oh, frate, de pălăvrăgeală nu trebuie să te sinchisești.

— Să nu mă sinchisesc ? Ce dracu vrei să zici ? Nu-l citește tot orașul ? Ba o să mă sinchisesc ! Mă duc la el acasă și-l bat, asta fac ! Susține cu toată obrăznicia că sînt exagerat și afectat.

— Păi, atunci mituiește-l ! Dar nu face scandal !

— Să-l mituiesc ? Crezi că n-am încercat ? Ziariștii ăștia liberali sînt niște oameni afurisit de ciudați. Dacă te cunosc și le ești prieten, pot să scrie drăguț despre tine, dar să-i mituiești, nu merge, oricît de săraci ar fi !

— Oh, oh, dar nu te pricepi deloc ! Nu trebuie să o faci direct ci trebuie să le trimiți cadouri pe care să le poată amaneta, sau chiar bani gheață, dar anonim și după aceea să nu lași să se vadă nimic.

— Așa cum se face cu tine ? Nu, cu ei nu merge ; am mai încercat. Este infernal să dai peste oameni cu principii ?

— Dar, ca să schimbăm subiectul discuției, ce fel de victimă crezi că a prins în gheare Diavolul ?

— Nu-mi pasă !

— Poate totuși ! Gustav ! Nu știi cine este domnul acela care era cu Falander la masă ?

— Ba da, îl cheamă Rehnhjelm, și vrea să intre în teatru !

— Ce bombă ! Vrea să intre în teatru ? Ăla ? răcni directorul.

— Da asta vrea, răspunse Gustav.

— Și să joace tragedie, se înțelege ! Și să fie protejat de Falander ? Și să nu mi se adreseze mie ? Și să-mi ia rolurile ? Și să ne facă el nouă onoarea asta ? Și eu să nu știu nimic ? Eu ? Eu ? Mi-e milă de el ! Păcat de el ! Ce viitor groaznic ! Firește că trebuie să-l protejez ! Îl voi lua sub aripa mea ! Puterea aripilor mele este cunoscută chiar și atunci cînd nu zbor ! Citeodată pot să strîng foarte tare ! E un băiat drăguț ! Un băiat fin ! Frumos ca Antigonus * ! Păcat că n-a venit mai întîi la mine, i-aș fi dat rolurile lui Falander, toate ! Of, of, of ! Dar încă nu-i prea tîrziu ! Ha ! Lasă să-l strice mai întîi Diavolul ! Este încă prea crud ! Arată nevinovat de-a binelea ! Bietul băiat ! Da, zic doar : Dumnezeu să-l apere !

Ultimul suspin al acestei rugăciuni se pierdu în larma făcută de intrarea tuturor chefliilor din oraș.

---

* Corect : Antinous (n.t.).

SOCIETATEA ANONIMĂ TEATRALĂ *PHOENIX*

A doua zi Rehnhjelm se trezi aproape de prînz, în patul lui de la hotel. Amintirile din noaptea trecută apăreau în jurul patului ca niște fantome în plină zi de vară. Revăzu sala frumoasă, bogat împodobită cu flori, în care avusese loc orgia, cu obloanele închise ; revăzu actrița de treizeci și cinci de ani care, de pe urma intrigilor unei rivale, fusese distribuită în roluri de bătrînă ; intră disperată și furioasă după noi insulte, se îmbată și își întinde picioarele pe brațul sofalei și cînd în sală se face prea cald, își descheie corsajul la fel de nepăsătoare ca și un domn care își descheie vesta după o masă copioasă ; colo filfiie bătrînul comediant care a părăsit de multă vreme rolurile de prim-amorez și după o scurtă înflorire, a decăzut la roluri de lacheu iar acum îi distrează pe micii burghezi cu cîntece și mai ales cu tot felul de anecdote din vremea lui de glorie ; dar în mijlocul fumului și a halucinațiilor beției o revede pe fața de șaisprezece ani care intră cu ochii în lacrimi și îi spune posomoritului Falander că marele director i-a făcut din nou propuneri dezonorante și, la refuzul ei, a jurat că drept răzbunare, de acum înainte, ea va juca numai roluri de servitoare ; îl revede și pe Falander însuși cum preia grijile și necazurile tuturor și cum suflă asupra lor, făcîndu-le să dispară ; insulte, jigniri, umilințe, copite de măgar, eșecuri, lipsă, mizerie și jale, pe toate le împrăștie în neant ; își învață și își îndeamnă prietenii să nu supraestimeze niciodată nimic, mai ales grijile proprii. Însă iar și iar o revede pe fetița de șaisprezece ani cu chipul nevinovat, al cărei prieten a devenit și de la care a primit la despărțire o sărutare, o sărutare aprigă, pătimașă de care creierul lui inflamat, dar acum sincer, își amintește că l-a cam surprins. Dar cum o cheamă oare ?

Se ridică să apuce carafa cu apă și dă peste o batistuță cu pete de vin. Ah ! Pe ea, o inscripție de neșters, cu tuș, Agnes — sărută batistuța de două ori în

locul cel mai curat și o pune în cufăr. Apoi se îmbracă cu multă grijă ca să meargă la direcțiunea teatrului care poate fi găsită cel mai sigur între douăsprezece și trei. Ca să nu-și poată reproșa nimic se duce la direcțiune de la ora douăsprezece și găsește un om de serviciu care-l întreabă ce dorește și dacă nu-i poate fi de folos. Rehnhjelm răspunde că nu este posibil și întreabă încă o dată cînd îl poate găsi pe director ; este lămurit că directorul se găsește la fabrică dar va veni neapărat înainte de prînz. Rehnhjelm crede că fabrica este o denumire familiară a teatrului dar i se explică : directorul girant conduce de fapt o fabrică de chibrituri. Cumnatul lui, casierul, se află la oficiul poștal și de obicei nu vine înainte de ora două iar fiul acestuia, secretarul, lucrează la telegraf, așa că nu se știe niciodată cînd poate fi întîlnit. Dar pentru că omul de serviciu crede că a înțeles dorința lui Rehnhjelm, îi înmînează — în numele lui personal și al teatrului, un exemplar din statutul societății, cu care tînărul debutant își poate omori timpul pînă își va face drum pe acolo cineva de la direcțiune.

Rehnhjelm se înarmează deci cu răbdare și se așează pe sofa să-l studieze. După ce citise regulamentul în întregime era abia douăsprezece și jumătate. Apoi tăifăsui cu omul de serviciu pînă la ora unu fără un sfert. După aceea se apucă să aprofundeze primul paragraf al statutului : „Teatrul este o instituție morală și de aceea membrii ei trebuie să lupte pentru credință în Dumnezeu, virtute și bune moravuri !"

Întoarse fraza pe toate fețele și încercă s-o pună în adevărata ei lumină, fără să reușească. Dacă teatrul este o instituție morală, atunci membrii lui (inclusiv directorul, casierul, secretarul, mașinile și decorurile), care compun de fapt instituția, nu trebuie să lupte pentru toate cele bune, oricum li s-ar spune. Dacă ar fi fost scris : teatrul este o instituție imorală și de aceea... da, atunci ar fi avut un sens, dar cu siguranță că nu asta era intenția direcțiunii. Și se gîndi la spusa lui Hamlet „vorbe, vorbe" dar își aminti totuși că este desuet să-l citezi pe Hamlet și că trebuie să-și exprime gîndurile

cu cuvintele lui și chibzuind astfel ajunse la concluzia că asta se poate numi pălăvrăgeală, dar o respinse, ca și pe cealaltă, fiindcă nu era originală; însă nici chiar originalul nu era original.

Paragraful doi îl ajută să omoare un sfert de oră cu considerații asupra textului următor: „Teatrul nu există nicidecum pentru amuzament. Nici numai pentru plăcere." Adică spunea: teatrul nu există pentru amuzament și totodată: teatrul nu există numai pentru amuzament deci există (și) pentru amuzament! După aceea se întrebă cînd poate fi amuzant teatrul: da, cînd vezi copii, mai ales fii care își înșeală părinții pentru bani, mai ales cînd părinții sînt economi, naivi și rezonabili; în al doilea rînd cînd femeile își înșeală bărbații; este foarte amuzant, mai ales cînd bărbatul este bătrîn și are nevoie de sprijinul soției; mai departe, își aduse aminte că rîsese cu hohote de doi bătrîni care erau cît pe-aci să moară de foame pentru că le mergeau prost treburile și că se mai rîde și astăzi de ei în piesa unui autor clasic. Apoi își mai aminti că se desfătase pe seama nenorocirii unui bătrîn care își pierduse auzul și că împreună cu alte șase sute de persoane se amuzaseră la culme pe seama unui preot care voia să vindece pe cale naturală nebunia la care-l adusese abstinența și de toate prefăcătoriile prin care căuta să-și atingă scopul. În definitiv, de care lucruri se rîde? își puse el întrebarea. Și pentru că tot nu avea nimic altceva de făcut, încercă să răspundă. Da, se rîde de nenorocire, nevoie, mizerie, viciu, virtute, de înfrîngerea binelui și de izbînda răului. Acest rezultat, în parte nou pentru el, îl înveseli, fiindcă îi făcea mare plăcere să se joace cu ideile. Deoarece direcțiunea nu-și manifesta prezența în nici un fel, continuă să se joace și după cinci minute ajunse la concluzia că la tragedie se plînge exact de aceleași lucruri de care se rîde la comedie. Dar aci se opri, pentru că tocmai atunci marele director de scenă trecu pe lîngă Rehnhjelm ca o vijelie, fără să pară că îl vede și se năpusti în camera din stînga, de unde se auzi imediat un clopot, scuturat de o mînă puternică. Omul de serviciu avu nevoie de o jumătate de minut

ca să intre, să se întoarcă și să anunțe că înălțimea sa primește. Cînd Rehnhjelm intră, directorul avusese timp să deshame și să-și așeze mortierul la un unghi atît de mare încît era imposibil să-l vadă pe muritorul care intra tremurînd. Dar trebuie că-l auzise, pentru că-l întrebă imediat, pe un ton arogant, ce dorește.

Rehnhjelm declară că ar dori să debuteze.

— Ha! Mare debut! Mare entuziasm! Ai deja un repertoriu? Ai jucat Hamlet, Lear, Richard Sheridan, Voluntarul, rechemat de zece ori după actul trei? Ai? Ehei!

— N-am apărut încă niciodată pe scenă.

— Aha! Asta-i altă treabă!

Se așeză pe un fotoliu argintat, îmbrăcat în mătase albastră și chipul lui își puse o mască ce ar fi putut folosi ca ilustrație la vreuna din biografiile lui Suetonius.

— Pot să-ți spun părerea mea sinceră? Ai? Renunță la cariera asta!

— Imposibil!

— Repet: renunță la cariera asta! Este cea mai îngrozitoare dintre toate! plină de umilințe, neplăceri, înțepături, spini, crede-mă domnule — ți-ar face viața atît de amară încît ai dori să nu te fi născut niciodată!

Arăta într-adevăr foarte convingător, dar hotărîrea lui Rehnhjelm era de neclintit. — Deci ține seama de vorbele mele! Te deconsiliez solemn și te previn că perspectivele sînt atît de sumbre încît se poate să rămîi mulți ani figurant. Gîndește-te la asta! Și să nu vii apoi la mine să te plîngi. Cariera asta este infernal de grea domnule, dacă ai fi știut nu te-ai fi apucat niciodată de ea. Intri într-un infern, crede-mă, asta am avut de zis.

Vorbise degeaba.

— Nu vrei mai bine să te angajezi imediat fără debut? Riscul este mai mic.

— Ba da, firește, dar n-am avut cînd să întreb.

— Atunci fii atît de bun și semnează contractul ăsta. O mie două sute de taleri leafă și contract pe doi ani. E bine?

Scoase de sub coala de sugativă un contract gata complectat, semnat de direcțiune și i-l întinse lui Rehnhjelm, care, amețit de cei o mie două sute de taleri, îl semnă pe nevăzute.

După ce se întîmplă asta, directorul îi întinse degetul mijlociu, cu inel de cornalină și spuse :

— Bun venit ! arătîndu-și gingia maxilarului superior și albul ochilor gălbejit și injectat, cu irisul verde ca săpunul.

Și astfel audiența se sfîrși. Dar Rehnhjelm, căruia i se păruse că totul a mers prea repede, rămase pe loc și îndrăzni să întrebe dacă nu trebuie să aștepte pînă se va întruni direcțiunea.

— Direcțiunea ? răcni marele tragedian : Direcțiunea sînt eu ! Dacă cineva are vreo întrebare, atunci să mi se adreseze numai mie ! Dacă vrea un sfat, să mi se adreseze mie ! Mie, domnule ! Și nimănui altuia ! Așa vezi ! — Marș !

Rehnhjelm parcă și-ar fi agățat pulpana hainei într-un cui, atît de brusc se opri și se întoarse să vadă cum frăta directorul după ultimele cuvinte, dar nu văzu altceva decît gingia roșie, semănînd cu un instrument de tortură și ochii marmorați cu sînge, așa că nu se mai simți îndemnat să ceară vreo explicație ci plecă în grabă spre restaurantul primăriei, ca să mănînce de prînz și să se întîlnească cu Falander.

Acesta ședea deja la masa lui, calm și indiferent, ca și cum s-ar fi așteptat la tot ce e mai rău. Nu se miră că Rehnhjelm a fost angajat, deși, cînd auzi asta, deveni mult mai posomorît.

— Și cum ți se pare directorul ? întrebă Falander.

— Îmi venea să-i dau o palmă, dar n-am îndrăznit.

— Nici direcțiunea nu îndrăznește și de aceea el este tiranul. Vei vedea că întotdeauna grosolănia conduce. Știi că este și dramaturg ?

— Am auzit !

— Scrie un fel de piese istorice care au întotdeauna succes și sînt aplaudate, pentru că scrie roluri în loc să prezinte caractere ; plasează poantele pentru aplauze la ieșirile din scenă și speculează așa-numitul sentiment

național. De altfel, personajele lui nu știu să vorbească, ci doar să certă sau, cum se mai spune, fac tărăboi; bărbați și femei, tineri și bătrîni toți laolaltă, așa că faimoasa lui piesă „Fiii regelui Gösta" este pe drept cuvînt numită tărăboi istoric în cinci incidente, pentru că nu există acțiune ci pur și simplu incidente, incidente pe stradă, incidente în familie,, incidente în parlament și așa mai departe. În loc de replici se aruncă batjocuri reciproce, care nu formează scene, ci doar cel mai oribil spectacol. În loc de dialoguri există schimburi de insulte iar efectul dramatic cel mai puternic se obține prin încăierări. Critica spune că este mare în evocarea caracterelor istorice. Dar cum l-a înfățișat pe Gustav Vasa în piesa de care am pomenit? Da, ca pe un personaj lat în umeri, bărbos, gălăgios, nestăpînit și cu brațe tari — între altele sfărîmă o masă în parlamentul din Västerås și sparge o ușă la adunarea de la Vadstena. Totuși, o dată, critica a susținut că piesele lui sînt lipsite de idei; atunci s-a supărat și și-a pus în gînd să scrie comedii de moravuri cu idei. Avea un fiu, care mergea la școală (este căsătorit, monstrul!) și care se purta rău, așa că mînca bătaie! Imediat tatăl scrise o comedie de moravuri în care îi condamna pe profesori și arăta cît de inuman este tratat în prezent tineretul. A mai fost criticat, pe drept, încă o dată și numaidecît a scris o comedie de moravuri în care condamna ziariștii liberali din oraș. Ei, dar hai să-l las în pace!

— Bine, dar de ce te urăște?

— Pentru că la o repetiție am spus Don Pasquale, deși el spusese că se numește Pascal. Rezultatul: am fost pedepsit să spun cum a poruncit și a declarat că toată lumea poate să-l numească cum dracu vrea, dar aici se numește Pascal, fiindcă *așa se numește!*

— De unde a venit! Ce a fost mai înainte?

— Nu-ți poți da seama că a fost calfă de rotar? Dar dacă ar ști că ai aflat, te-ar otrăvi! Hai să schimbăm vorba: cum te simți după ce a fost aseară?

— Excelent! Am uitat să-ți mulțumesc.

— Zău? Îmi pare bine! Cum ți se pare fata? Agnes.

— Da, îmi place foarte mult!

— Și ea este îndrăgostită de tine! Ce coincidență! Ia-o, măi!

— Ah, ce tot flecărești! Nu ne putem căsători încă!

— Cine a zis că trebuie s-o faci?

— La ce te gîndești?

— Tu ai optsprezece ani, ea are șaisprezece! Vă iubiți! Foarte bine! Dacă vă învoiți, restul rămîne o chestiune cu totul particulară.

— Nu te înțeleg deloc! Mă îndemni la o faptă rea, nu-i așa?

— Te îndemn să asculți marea voce a naturii și nu pe cea o oamenilor proști. Dacă oamenii vor găsi purtarea voastră condamnabilă, va fi din invidie, iar morala de care fac atîta caz este răutatea lor, care a luat o formă corectă, prezentabilă. Nu v-a invitat încă de mai mulți ani natura la marea ei sărbătoare, bucuria zeilor dar spaima societății care se teme că trebuie să plătească pensie alimentară.

— De ce nu mă sfătuiești să mă însor?

— Fiindcă asta este cu totul altceva. Nu te legi pe viață după o seară petrecută împreună și nu e sigur că dacă cineva îți împărtășește plăcerile vrea să-ți împărtășească și nevoile! Căsnicia este o problemă sufletească; despre asta nu poate fi deocamdată vorba! De altfel nu trebuie să vă îndemn eu să faceți ceea ce oricum se va întîmpla. Iubiți-vă cît sînteți tineri, pînă nu este prea tîrziu, iubiți-vă ca păsările, fără să vă gîndiți la aranjarea locuinței, sau ca florile din clasa numită Dioecia!

— N-ar trebui să vorbești atît de necuviincios despre fata asta! Este bună, nevinovată și demnă de compătimire iar cel ce îndrăznește să spună altfel, minte! Ai văzut vreodată ochi mai nevinovați decît ai ei? Sunetul glasului ei nu este adevărul însuși? Ea este demnă de o iubire mare, de o iubire curată, nu de una cum spui tu și sper că este ultima oară cînd îmi faci astfel de propuneri! Poți să-i spui că socotesc cea mai mare onoare și cea mai mare bucurie ca, odată, cînd voi fi demn de ea, să-i pot cere mîna.

Falander clătină din cap de i se răsuciră șerpii.

— Demn de ea ? Mîna ta ? Ce tot spui ?

— Îmi menţin cele spuse.

— E groaznic ! Şi dacă-ţi spun că acestei fete, nu numai că îi lipsesc toate calităţile pe care i le atribui, dar că le posedă pe cele opuse, nu mă vei crede ci îmi vei deveni duşman !

— Da, asta voi deveni !

— Gîndeşte-te, lumea e plină de minciuni, aşa că un om care spune adevărul nu este crezut niciodată.

— Cum să te cred dacă n-ai nici o morală ?

— Vezi, am dat iar peste vorba asta ! O vorbă miraculoasă ; Răspunde la toate întrebările, înlătură toate raţionamentele, justifică toate greşelile proprii, dar nu şi pe ale altora, doboară toate obstacolele, pledează pro şi contra, întocmai ca un avocat. De data asta m-ai bătut cu ea, data viitoare te bat eu ! Cu bine, trebuie să mă duc acasă, fiindcă la ora trei am lecţii. Cu bine ! Noroc.

Şi Rehnhjelm rămase singur, cu prinzul şi cugetările lui.

•

Odată ajuns acasă Falander îşi puse halatul şi papucii, ca şi cum nici nu ar fi aşteptat vreo vizită. Dar părea că-l încearcă o puternică nelinişte sufletească, fiindcă umbla de colo pînă colo prin cameră şi se oprea din cînd în cînd după perdele ca să se uite pe stradă. Apoi se duse la oglindă, îşi scoase gulerul şi-l puse pe noptieră. După ce se plimbă cîtva timp, se aşeză pe sofa, scoase fotografia unei femei dintr-un vas cu cărţi de vizită, o puse sub o lupă enormă şi o examină aşa cum se examinează un preparat microscopic. Se ocupă destul de mult de treaba asta. Auzind paşi pe scară, ascunse repede fotografia de unde o luase, se ridică de pe sofa şi se grăbi să se aşeze la masa de scris, cu spatele spre uşă. Era complet absorbit de scris cînd se auziră ciocănituri în uşă — două perechi de bătăi scurte şi uşoare.

— Intră ! strigă Falander, pe un ton ce nu suna deloc îmbietor, ci mai curînd respingător.

Intră o tînără fată, mică de statură, dar cu o siluetă agreabilă şi o faţă delicată, ovală, înconjurată de păr, probabil decolorat de soare, fiindcă se vedea că nu e blond natural. Năsucul şi gura fin conturate se mişcau în mici curbe vioaie şi jucăuşe care îşi schimbau neîncetat formele, ca figurile dintr-un caleidoscop; de pildă, cînd îşi încorda nările şi zgîrciul rozuliu al nasului se reliefa ca petalele unei anemone, buzele i se deschideau şi se puteau vedea dinţii foarte mici, foarte regulaţi, care, deşi naturali, erau prea egali şi prea albi ca să inspire încredere. Ochii oblici urcau de la rădăcina nasului ca să coboare apoi către tîmple, ceea ce îi dădeau o expresie permanent rugătoare, elegiacă, producînd o dizarmonie fermecătoare cu partea de jos a feţei, atît de jucăuşă; dar pupilele nu aveau linişte, o clipă puteau fi minuscule ca vîrfurile de ac, ca în următoarea să se lărgească şi să te fixeze ca obiectivul unei lunete. În timp ce intră, încuie uşa şi scoase cheia din broască.

Falander continua să scrie.

— Azi ai întîrziat, Agnes! spuse el.

— Da, aşa e, răspunse ea îmbufnată, scoţîndu-şi pălăria şi făcîndu-se comodă.

— Da, ne-am culcat cam tîrziu azi noapte!

— De ce nu te scoli să mă saluţi? N-oi fi chiar aşa de obosit!

— Ah, iartă-mă, uitasem.

— Uitaseşi? Am observat că de mai mult timp ai început să cam uiţi.

— Zăău? De cînd ai observat?

— De cînd? Ce părere ai? Te rog scoate-ţi halatul şi papucii!

— Draga mea, asta mi se întîmplă pentru prima oară astăzi şi ţie ţi se pare că e de mult timp. Nu e uimitor? Ce zici?

— Mă iei în rîs! Ce e cu tine? Eşti atît de ciudat de la un timp!

— De la un timp! Iar am ajuns la asta? De ce spui de la un timp? Fiindcă trebuie să minţi? De ce trebuie să minţi?

— I-auzi, mă acuzi că mint ?

— O, nu ! Glumesc doar.

— Crezi că nu văd că te-ai săturat de mine ! Crezi că n-am văzut ieri ce atent erai cu ţoapa aia de Jenny şi cu mine n-ai schimbat o vorbă toată seara !

— Eşti geloasă deci ?

— Eu ? Nu, să ştii că nu sînt, cîtuşi de puţin ! Dacă o preferi în locul meu, cu atît mai bine ! Prea puţin îmi pasă !

— Aşaa ? Nu eşti geloasă ? Asta, în condiţii normale, este o situaţie penibilă.

— În condiţii normale ? Ce vrei să spui ?

— Spun — pur şi simplu — că m-am plictisit de tine aşa cum ziceai chiar tu adineauri !

— Minţi ! Nu e adevărat !

Îşi mişcă nările, îşi arătă vîrfurile dinţilor şi îl împunse cu vîrfurile de ac.

— Hai să schimbăm vorba, spuse el. Cum ţi s-a părut Rehnhjelm ?

— Mi-a plăcut mult ! E un băiat drăguţ ! Şi un băiat fin !

— S-a îndrăgostit lulea de tine.

— Ce vorbeşti !

— Dar cel mai rău este că vrea să se însoare cu tine !

— Te rog nu mă mai pune să ascult astfel de prostii !

— Dar pentru că nu are decît douăzeci de ani, se gîndeşte să aştepte pînă va ajunge demn de tine, după cum s-a exprimat !

— Ce nebun !

— Prin demn înţelege să fie un actor renumit. Şi asta nu poate deveni înainte de a primi roluri ! Tu nu-i poţi face rost ?

Agnes roşi, se aruncă în colţul sofalei, lăsînd să se vadă o pereche de cizmuliţe elegante cu ciucuri aurii.

— Eu ? Care nu capăt nici măcar pentru mine ! Mă iei în rîs !

— Da, asta fac !

— Eşti un diavol, Gustav ! Crede-mă !

— Poate ! Poate că nu ! E foarte greu de hotărît. În orice caz, dacă eşti fată înţelegătoare...

— Taci !

Luă de pe masă un cuțit de tăiat hîrtie, ascuțit și îl ridică, amenințîndu-l în glumă, dar chipul ei era serios.

— Ești atît de frumoasă azi, Agnes ! spuse Falander.

— Azi ? Ce vrei să spui ? Azi ? Pînă acum n-ai mai observat ?

— Of, ba da ! Am mai observat !

— De ce oftezi ?

— Așa îmi vine întotdeauna după chef !

— Ia să te văd ! Te dor ochii ?

— Noaptea pierdută, draga mea !

— O să plec, ca să-ți poți face siesta !

— Nu pleca de lîngă mine ! Nu pot să dorm.

— Cred că trebuie să plec în orice caz ! De fapt am venit doar ca să te anunț.

Vocea îi deveni tandră și pleoapele i se coborîră încet, precum cortina după o scenă funebră. Falander răspunse :

— Drăguț din partea ta că ai venit să mă anunți.

Ea se ridică și își legă pălăria în fața oglinzii.

— N-ai niște parfum pe-aici ? întrebă ea.

— Nu, am numai la teatru !

— Trebuie să te lași de fumat pipă ; se îmbibă în haine oribil.

— Așa o să fac !

Agnes se aplecă și își strînse o jartieră.

— Scuze ! spuse ea aruncînd o privire rugătoare către Falander.

— Pentru ce ? spuse el cu o mină absentă, ca și cum n-ar fi văzut nimic. Deoarece nu primi nici un răspuns, prinse curaj, respiră adînc și întrebă :

— Unde vrei să te duci ?

— Mă duc să probez o rochie ; așa că n-ai de ce să te neliniștești ! răspunse ea foarte natural, după părerea ei.

El însă observă după accentele false că replica era studiată și spuse doar :

— Atunci, adio !

Ea se apropie, ca să fie sărutată.

El o luă în braţe şi o strînse la piept de parcă ar fi vrut să o înăbuşe, apoi o sărută pe frunte, o conduse pînă la uşă, o împinse afară şi-i spuse scurt : adio !

16

IN MUNŢII ALBI

Într-o după-amiază de august, Falk şade din nou în grădina de pe Mosebacke — de data asta singur, aşa cum fusese toată vara. Recapitulează experienţa acumulată în sfertul de an ce s-a scurs de cînd stătuse aici, atît de plin de speranţă, atît de curajos şi puternic. Se simte bătrîn, obosit, indiferent ; a văzut interioarele tuturor acelor clădiri de acolo, de jos ; şi ele arătau întotdeauna altfel decît şi-a închipuit. A umblat prin lume şi a întîlnit oameni în tot felul de situaţii, aşa cum îi este dat să vadă numai unui medic de săraci sau unui ziarist, dar cu deosebirea că ziaristul îi vede aşa cum vor să pară, pe cînd medicul de obicei îi vede aşa cum sînt ; avusese ocazia să vadă omul ca animal social în toate formele posibile. Asistase la şedinţele parlamentului, la consilii parohiale, întruniri ale acţionarilor, reuniuni în scopuri de binefaceri, anchete poliţieneşti, serbări, înmormîntări, adunări populare ; pretutindeni vorbe mari şi vorbă multă, vorbe care nu se folosesc în viaţa de fiecare zi, un fel de vorbe speciale care nu exprimă gîndurile, cel puţin nu pe acelea care ar trebui exprimate. În felul acesta îşi formase o concepţie unilaterală despre om şi nu-l putea vedea decît ca pe un animal social mincinos, care trebuia să fie aşa pentru că civilizaţia interzice războiul deschis ; lipsa lui de relaţii îl făcea să uite că mai există şi un alt animal care, în intimitate, este de-a dreptul amabil dacă nu-l întăriţi şi că se arată cu toate lipsurile şi slăbiciunile cînd nu sînt de faţă martori. Uitase asta şi de aceea era foarte amărît. Dar şi mai rău era că îşi pierduse respectul faţă de sine însuşi. Şi asta fără să fi comis nici o faptă de care

să-i fie ruşine. Dar i-l răpiseră alţii şi era lesne de înţeles. Pretutindeni unde intrase i se arătase dispreţ şi cum putea el, căruia încă din copilărie i se răpise sentimentul demnităţii, s-o mai preţuiască, dacă toţi ceilalţi o disprețuiau ! Dar ceea ce-l făcea cu adevărat nefericit era să vadă că reporterii conservatori, adică cei care apărau, sau cel puţin lăsau neatinse toate perversităţile, erau trataţi cu multă curtoazie. Deci nu atît din pricina profesiunii de ziarist îşi atrăsese dispreţul general, ci ca apărător al celor în mizerie. Cîteodată căzuse pradă unor groaznice îndoieli. De pildă, în reportajul despre adunarea generală de la *Triton* folosise cuvîntul „escrocherie". După asta *Capa gri* răspunsese printr-un lung articol şi demonstrase atît de limpede că societatea este o întreprindere naţional-patriotică, filantropică, încît lui însuşi îi venea să creadă că nu are dreptate şi avusese mult timp remuşcări crezînd că se jucase cu reputaţia oamenilor. Acum se afla într-o stare care putea între fanatism şi indiferenţă absolută, direcţia pe care o lua depinzînd numai de impulsul următor.

Viaţa lui fusese atît de amară în vara asta încît saluta-se cu o bucurie răutăcioasă fiecare zi ploioasă şi se simţea relativ bine cînd auzea cîte o frunză veştedă foşnind pe aleea de nisip. Ca să se consoleze, făcea reflecţii de o veselie satanică asupra existenţei sale şi a scopului ei cînd, deodată, simţi o mînă slabă, noduroasă aşezîndu-i-se pe umăr în timp ce alta îl apuca de braţ, parcă era chiar moartea care voia să-l ia şi să-l atragă în dansul ei. Se uită în sus şi se îngrozi : în faţa lui stătea Ygberg, palid ca un cadavru, tras la faţă şi cu ochii atît de spălăciţi, cum numai foamea îi poate face.

— Ei, bună ziua, Falk, şopti el cu un glas abia perceptibil, tremurînd din tot corpul.

— Bună ziua Ygberg, frate, răspunse Falk şi se simţi de-a dreptul bine dispus. Ia loc lîngă mine şi bea o ceaşcă de cafea, ce dracu ! Cum îţi merge ? Arăţi de parcă ai zăcut sub gheaţă !

— Of, am fost aşa de bolnav ! Aşa de bolnav !

— Atunci ai avut o vară la fel de plăcută ca şi mine !

— Şi pentru tine a fost tot aşa de grea ? întrebă Ygberg şi o slabă speranţă că a fost aşa îi lumină obrazul galben-verzui.

— Vreau doar să spun : mulţumesc lui Dumnezeu că a trecut vara asta blestemată ! Aş vrea să fie iarnă tot anul ! Nu-i destul că suferi tu însuţi, mai trebuie, pe lîngă asta, să-i vezi şi pe ceilalţi cum se bucură ! N-am pus piciorul dincolo de barieră ! Dar tu ?

— N-am mai văzut un brad de cînd a plecat Lundell din Lill-Jans, în luna iunie. Dar de ce trebuie să vezi neapărat brazi ? Nu este chiar atît de necesar ! Nici nu este ceva deosebit ! Dar cel mai mult mă amărăşte că n-o mai pot face !

— Hai să nu ne mai batem capul cu asta ; se înnourează spre răsărit, aşa că mîine va ploua şi cînd se va însenina va fi iar toamnă. Noroc !

Ygberg se uită la punci ca şi cum ar fi crezut că este otravă, totuşi bău.

— Deci tu ai scris, pentru Smith, reluă Falk, povestea cea frumoasă despre îngerul păzitor şi societatea de asigurări maritime *Triton*. N-ai făcut-o împotriva convingerilor tale ?

— Convingeri ? N-am nici o convingere !

— N-ai deloc ?

— Nu ! Numai oamenii proşti au aşa ceva !

— Eşti imoral, Ygberg ?

— Nu ! Dar, vezi tu, cînd unui prost îi vine o idee, proprie sau străină, o ridică la rangul de convingere, se ataşează de ea şi se făleşte cu ea, nu pentru că este o convingere, ci pentru că este convingerea *lui* ! În ceea ce priveşte societatea, cred că este o escrocherie. Îi păgubeşte pe foarte mulţi oameni, pe acţionari, dar altora, direcţiunii şi funcţionarilor, le face cu atît mai multă bucurie — şi astfel face totuşi mult bine !

— Ţi-ai pierdut total noţiunea de onoare, prietene ?

— Trebuie să sacrifici totul pentru datorie !

— Da, recunosc !

— Iar prima şi cea mai mare datorie a omului este să trăiască — să trăiască cu orice preţ ! Legea divină i-o cere, legea omenească i-o cere.

— Dar onoarea nu trebuie sacrificată.

— Amîndouă legile pe care le-am pomenit cer, cum spuneam, să sacrifici totul — ele cer săracului să-şi sacrifice aşa numita onoare! Este crunt, dar săracul nu are ce face!

— N-ai deloc păreri optimiste despre viaţă!

— De unde ai vrea să le am?

— Da, adevărat!

— Ca să schimbăm vorba, am primit o scrisoare de la Rehnhjelm. Îţi pot citi cîteva pasaje, dacă îţi face plăcere!

— A intrat în teatru, după cîte am auzit!

— Da, nu pare să aibă zile prea vesele acolo.

Ygberg scoase o scrisoare din buzunarul de la piept, bagă o bucată de zahăr în gură şi citi: „Dacă în viaţa viitoare există un infern, ceea ce este foarte îndoielnic..."

— A devenit ateu, puştiul!

— „...atunci nu poate fi mai rău decît o duc eu acum. Sînt angajat de două luni, dar mi se pare că au fost doi ani! Un diavol, fostă calfă de rotar, acum director de teatru, mi-a luat soarta în mîinile lui şi umblă cu ea de-mi vine să-mi iau lumea în cap de trei ori pe zi; dar în mod prevăzător clauzele penalizatoare ale contractului sînt atît de aspre încît aş dezonora numele părinţilor, care ar ieşi la iveală în cursul acţiunii judiciare, aşa că prefer să rămîn. Gîndeşte-te, apar în fiecare seară ca figurant şi n-am ajuns încă să scot nici măcar o vorbă. Douăzeci de seri la rînd a trebuit să mă mînjesc pe faţă cu *umbra* şi să apar într-un costum de ţigan, din care nici o piesă nu-mi vine bine: pantalonii de tricot sînt prea lungi, pantofii prea mari, jacheta prea scurtă. Un subdiavol, numit sufler de culise, are toată grija să nu schimb lucrurile astea cu altele potrivite şi de fiecare dată cînd încerc să mă strecor în spatele mulţimii compuse din tocătorii de tutun ai fabricantului — director, rîndurile lor se cască şi mă împing în avanscenă şi dacă mă uit în culise îl văd pe subdiavol rîzînd, şi dacă mă uit în sală, necuratul însuşi stă în lojă şi rîde. Se pare că m-a angajat pentru plăcerea lui personală şi nu ca să fiu de vreun folos

teatrului. O dată am îndrăznit să-i atrag atenția că trebuie totuși să exersez și cîteva roluri vorbite, dacă urmează să devin actor. Mi-a răspuns grosolan că mai întîi trebuie să te tîrăști, pînă poți să mergi! I-am răspuns că pot să merg. Mi-a spus că mint și m-a întrebat dacă îmi închipui că arta actoricească, cea mai frumoasă și mai grea dintre toate artele, nu cere nici o școală? Fiindcă i-am răspuns că tocmai asta era și părerea mea și de aceea așteptam cu nerăbdare să încep școala, a spus că sînt o javră și că o să-mi dea un picior în spate. Cînd am protestat, m-a întrebat dacă îmi închipui că teatrul lui este o instituție de salvare a tinerilor cărora nu le merg afacerile și eu i-am răspuns deschis, categoric, bucuros : da! Atunci a declarat că o să mă omoare și cu asta se ocupă acum. Simt cum sufletul mi se mistuie ca o luminare de seu într-un curent de aer și sînt aproape convins că „pînă la urmă răul învinge, chiar dacă se ascunde în nori" sau cum o fi scriind în catehism. Dar cel mai rău dintre toate este că îmi pierd respectul pentru această artă care a fost visul și dragostea tinereții mele. Cum ar fi posibil să nu subapreciez valoarea acestei arte cînd văd venind aici indivizi fără educație și fără pregătire, de la muncă manuală și meserii, de pe stradă, împinși doar de impertinență și superficialitate, fără entuziasm și înțelegere și cînd îi văd după cîteva luni jucînd roluri de caracter, roluri istorice, destul de bine, fără să aibă nici cea mai vagă idee despre timpul în care se mișcă, fără să-și dea seama deloc de importanța pe care au avut-o în realitate personalele pe care le reprezintă.

Este un asasinat lent care se comite împotriva mea și în această adunătură care mă oprimă (cîțiva membri ai ansamblului sînt certați cu legea) devin ceea ce n-am fost niciodată — aristocrat, pentru că opresiunea celor educați nu a fost niciodată atît de apăsătoare pentru cei needucați.

Totuși există un punct luminos în întunecimea asta : Iubesc. O fată din aurul cel mai curat, în mijlocul acestei grămezi de zgură! Firește și ea este călcată în picioare și îndură aceeași execuție lentă ca și mine, de cînd, cu

mîndrie și dispreț, a respins propunerile rușinoase ale regizorului. Este singura femeie cu suflet viu printre toate bestiile care se tîrăsc aici în murdărie și mă iubește din tot sufletul și acum, în secret, este logodnica mea. O, aștept doar ziua cînd voi avea succes și-i voi putea cere mîna, dar cînd ? Ne-am gîndit adesea să ne sinucidem împreună dar apoi a venit speranța înșelătoare și ne-a ispitit să ne continuăm viața de mizerie ! Nu mai pot suporta să văd cum fata nevinovată suferă și se rușinează cînd trebuie să apară în costumație indecentă ! Dar să părăsesc odată acest capitol trist.

Îți transmit salutări din partea lui Olle, de asemenea și de la Lundell ! Olle s-a schimbat foarte mult. A dat peste un nou soi de filozofie care distruge totul și răstoarnă toate lucrurile cu capul în jos. Este foarte amuzant să-l asculți vorbind despre asta și citeodată se nimerește să fie chiar adevărat, dar dacă durează prea mult devine foarte periculos. Cred că ideile astea le-a prins din relațiile cu un actor de aici, foarte inteligent și cu o mare cultură, dar foarte imoral, pe care îl iubesc și totodată îl urăsc ! Este un om bizar ! În fond este bun, devotat, nobil, mărinimos ; într-un cuvînt, n-aș putea să spun că are vreo însușire rea — dar este imoral și fără morală omul este în orice caz un mizerabil ! Nu-i așa ?

Acum trebuie să întrerup căci văd apropiindu-se îngerul meu, geniul meu bun și voi trăi din nou o clipă fericită, cînd toate gîndurile rele vor pieri și mă voi simți din nou un om mai bun. Salută-l pe Falk și roagă-l să se gîndească la soarta mea, cînd îi merge rău.

Al tău prieten, R."

— Ei, ce ai de zis ?

— Vechea poveste a luptelor dintre animalele sălbatice ! Știi, Ygberg, cred că trebuie să devii un om rău dacă vrei să răzbești în lumea asta !

— Încearcă ! Nu e chiar așa de ușor !

— Mai ai încă de-aface cu Smith ?

— Nu, din păcate ! Dar tu ?

— Am fost la el, în legătură cu poeziile mele ! Le-a cumpărat, pe zece taleri coala, așa că acum poate comite același soi de crimă asupra mea ca și rotarul ăla asupra lui Rehnhjelm ! Și mă tem de asta, fiindcă nu am mai auzit absolut nimic de ele. Era groaznic de binevoitor și de aceea mă aștept la tot ce poate fi mai rău. Cel puțin dacă aș ști ce mă așteaptă ! Ygberg, dar ce-i cu tine, frate ? Ești tot mai palid !

— De, vezi tu, răspunse Ygberg ținîndu-se de parapet, de două zile n-am mîncat decît ăstea cinci bucăți de zahăr ! Mă ia cu leșin !

— Dacă ți-ar face bine să mănînci ceva, pot să-ți fiu de folos, din fericire am bani la mine.

— Sigur că mi-ar face bine dacă aș mînca, șopti Ygberg cu voce stinsă.

Dar cînd se aflară la circiumă, cu mîncarea în față, nu se întîmplă așa ; Ygberg se simți tot mai rău și Falk trebui să-l ia de braț și să-l ducă acasă în Munții Albi, unde locuia.

Era o casă veche, de lemn, cu un singur cat, cocoțată pe o stîncă, și era strîmbă de parcă suferea de sciatică ; era bălțată, parcă avusese lepră, pentru că odată începuseră să o vopsească dar nu ajunseseră decît la șpaclu ială ; arăta jalnic în toate privințele și nu-ți venea deloc să crezi ceea ce promitea tăbliță ruginită a asigurării contra incendiilor : că din flăcări va reînvia un fenix. Lîngă temelia casei creșteau : păpădie, urzică și pătlagină, toți însoțitorii fideli ai omului nevoiaș ; vrăbiile se scăldau în nisipul încins, împroșcîndu-l în toate părțile și copii cu pîntece umflate și fețe palide, care arătau ca și cum ar fi fost hrăniți nouăzeci la sută numai cu apă, își făceau coliere și brățări din tulpini de păpădie, căutînd de altfel să-și amărască trista lor existență, certîndu-se și înjurîndu-se.

Falk și Ygberg urcară o scară de lemn, care se clătina și scîrțîia și ajunseră într-o odaie mare, locuită de trei familii, împărțită în trei sectoare prin linii trase cu creta. În două dintre ele își făceau meseriile un tîmplar și un cizmar ; al treilea era rezervat în exclusivitate vieții de familie. Cînd copiii începeau să țipe, ceea ce se întîm-

pla la fiecare sfert de oră, tîmplarul se înfuria și se apuca să înjure și să blesteme, declanșînd citate biblice și mustrări din partea cizmarului. Nervii tîmplarului erau atît de zdruncinați de veșnicele plînsete, admonestări și ocări, încît numai cinci minute după ce cizmarul îi propunea o priză de tutun pentru împăcare, se înfuria din nou, cu toate că încerca să dea dovadă de răbdare, așa că era furios aproape tot timpul zilei ; dar cel mai rău era cînd își întreba nevasta „de ce diavolițele astea trebuie să aducă pe lume atîția copii", fiindcă atunci era pusă pe tapet problema feminină și nici ea nu-i rămînea datoare cu răspunsul.

Ca să ajungă în odăița lui, Ygberg și cu Falk trebuiau să treacă prin această încăpere, dar cu toate că umblară încet și în tăcere, avură nenorocul să trezească doi dintre copii, astfel că, în mijlocul unei controverse între cizmar și tîmplar, mama începu să îngîne un cîntec de leagăn, ceea ce îl aduse pe cel din urmă la paroxism.

— Taci femeie !

— Taci tu ! Lasă copiii să doarmă !

— Du-te dracului cu copiii tăi, ce sînt copiii mei ? Trebuie să ispășesc eu că alții au fost destrăbălați ? Ai ? Sînt eu destrăbălat ? Ai ? Am eu vreun copil ? Ține-ți gura sau îți dau cu rindeaua în cap !

— Hei, meștere, meștere ! interveni cizmarul ; nu trebuie să vorbești așa de copii ; Dumnezeu trimite copiii pe pămînt !

— Minciună pantofarule ! Nu, necuratul îi trimite, necuratul îi trimite ! Și destrăbălații de părinți o pun pe seama lui Dumnezeu ! Of, ar trebui să vă fie rușine !

— Meștere, meștere ! Nu mai blestema ! Scriptura spune că împărăția cerurilor este a copiilor !

— Păi da, voi aveți d-ăștia în împărăția cerului.

— Doamne, cum vorbește ! strigă mama revoltată. Dacă o să aibă vreodată copii o să mă rog să fie schilozi și ologi ; o să mă rog să fie muți și surzi și orbi, o să mă rog să ajungă la casa de corecție și la spînzurătoare ; așa o să fac !

— Da, fă tu așa, ființă destrăbălată ; nici nu mă gîndesc să aduc vreun copil pe lume, ca să ducă o viață de

ciine ; voi ar trebui să ajungeți la muncă silnică, pentru nenorociții pe care i-ați adus pe lume și i-ați dat pradă mizeriei ! Sînteți căsătoriți ? Da ! Sînteți mai puțin destrăbălați dacă sînteți căsătoriți ? Ai ?

— Meștere, meștere ! Dumnezeu trimite copiii !

— Minciună pantofarule ! Am citit într-o foaie că de la afurisiții de cartofi se trage că săracii fac atîția copii, fiindcă, vedeți, cartofii conțin două materii sau corpuri numite oxigen și azot ; dacă astea se găsesc într-o anumită combinație și cantitate, femeile devin fecunde.

— Ei, și ce e de făcut în cazul ăsta ? întrebă mama revoltată, ale cărei sentimente se liniștiseră ascultînd interesanta prelegere.

— Nu trebuie să mai mîncați cartofi, e lesne de înțeles !

— Atunci ce să mănînci, dacă nu trebuie să mănînci cartofi ?

— Beefsteak trebuie să mănînci, femeie ! Beefsteak cu ceapă ! Da ! Nu-i destul de bun ? Sau șato-briang ! Știi ce-i aia ? Ai ? În *Patria* scria, acum cîtva timp, că o femeie a mîncat cornul secarei și erau cît p-aci să se prăpădească și ea și copilul !

— Ce baliverne tot spune ? întrebă femeia ciulindu-și urechile ?

— Ești curioasă ? Poftim ?

— O fi adevărată, asta cu cornul secarei ? întrebă cizmarul și-i făcu cu ochiul tîmplarului.

— Da, îți verși plămînii și ficații. Și altminteri e pedeapsă strașnică, așa e drept !

— Așa e drept ? întrebă cu voce scăzută cizmarul.

— Sigur că este drept ! Cine se destrăbălează trebuie pedepsit ; dar copiii nu trebuie uciși.

— Copiii ! Asta e deosebirea, spuse mama revoltată, acum resemnată. Dar despre ce vorbeai meștere ?

— Păi da, încă mai vrei să faci copii, muiere proastă și doar ești văduvă și ai deja cinci ! Ia seama la diavolul de pantofar, chiar dacă pare atît de evlavios, este foarte aspru cu femeile. O priză pentru asta, pantofarule !

— Poftim ! Deci există într-adevăr o buruiană...

— Cine a zis că e buruiană ? Am zis eu că e buruiană ? Aș ! Este o materie zoologică. Știți, toate materiile, există vreo șaizeci de materii în natură, se împart în chimice și zoologice ; pe latinește se numește *cornutibus secalias* * și se găsește în străinătate ; de exemplu în peninsula Calabria.

— Este scumpă, meștere ? întrebă cizmarul.

— Scumpă ? repetă tîmplarul și luă rindeaua în mînă ținînd-o ca și cum ar fi ochit cu o carabină. E afurisit de scumpă !

Falk, care ascultase discuția cu mult interes, tresări auzind prin fereastra deschisă cum în stradă oprește o trăsură și două voci de femei, dintre care una i se părea cunoscută, începură următorul dialog :

— Casa asta arată bine.

— Arată bine ? întrebă cea mai în vîrstă. Găsesc că arată îngrozitor.

— Spuneam că arată bine pentru scopurile noastre. Birjar, știi dumneata dacă în casa asta locuiesc oameni săraci ?

— Nu știu, dar cred că aș putea jura !

— Este păcat să juri dacă nu e nevoie ! Te rog așteaptă-ne cît ne ducem sus și ne facem datoria.

— Auzi tu, Eugenie, nu vrei să vorbim mai întîi cu copiii, aici jos ? spuse doamna revizor Homan doamnei Falk.

— Ba da, putem s-o facem ! Vino încoace, băiețaș ; cum te cheamă pe tine ?

— Albert ! răspunse un copilaș spălăcit, de vreo șase ani.

— Știi cine este Isus, băiețaș ?

— Nää ! răspunse copilul rîzind și băgîndu-și degetul în gură.

— Oribil, spuse doamna Falk și scoase bloc notesul. Scriu așa : „Comuna Katrina, Munții Albi. Profundă obscuritate sufletească la minori". Se poate spune obscuritate ? Și nu vrei să-l cunoști pe Isus ? întrebă ea în continuare.

— Nää !

— Vrei să-ți dau un ban băiețaș ?

* Corect : *secale cornuta* (lat.) (n.t.).

— Daa !

— Se spune : mulțumesc ! „Prost crescuți în cel mai înalt grad ; totuși, prin blîndețe am reușit să-i aduc la o purtare mai bună".

— Ce miros oribil ; hai să mergem acum mai departe, Eugenie, o rugă doamna Homan.

Urcară scara și intrară în camera cea mare, fără să bată.

Tîmplarul apucase rindeaua și geluia o scîndură noduroasă, așa că doamnele trebuiau să strige ca să se facă auzite.

— Este cineva de aici însetat de mîntuire și îndurare ? strigă doamna Homan, în timp ce doamna Falk suflă cu pulverizatorul de parfum spre copiii care începură să țipe pentru că îi usturau ochii.

— Cucoana ne oferă mîntuirea ? întrebă tîmplarul și își întrerupse lucrul. Unde ați găsit-o ? Poate aveți și binefacere și umilință și aroganță ? Ai ?

— Sînteți un om grosolan, care merge pe calea pierzaniei, răspunse doamna Homan.

Doamna Falk scrise în blocnotes și spuse :

— Celălalt este bun.

— Să vorbească el ! spuse doamna revizor.

— Le știm noi p-astea ! Cucoanele poate doresc să discute cu mine despre religie ? Pot discuta despre orice ! Știu cumva cucoanele că la Niceea în anul 829 a fost un conciliu în care Sfîntul Duh a fost introdus în articolele schmalkaldice ? *

— Nu, asta nu știam, omule bun.

— De ce îmi spui bun ? Nimeni nu este bun în afară doar de Dumnezeu, spune scriptura ! Așadar cucoanele nu cunosc conciliul de la Niceea din anul 829 ? Cum puteți umbla să-i învățați pe alții dacă voi înșivă nu știți nimic ! Ei, dacă vreți acum să treceți la binefaceri, dați-i drumul, cît mă întorc cu spatele, fiindcă adevărata bine-

* Este evidentă intenția autorului de a ironiza semidoctismul eclectic al vorbitorului. Conciliul de la Niceea a avut loc în anul 325 (nu 829). *Articolele schmalkaldice* (nicidecum *schmackhaldice !*) — scriere confesională redactată de Martin Luther pentru Conciliul de la Mantua, 1537. (Schmalkalden — orășel în Thuringia) (n.t.).

facere se întîmplă în taină. Dar ocupați-vă, în orice caz numai de copii, ei nu se pot apăra ; pe noi lăsați-ne în pace ! Dați-ne de lucru dacă doriți și învățați-vă să plătiți munca, atunci numai e nevoie să alergați de colo pînă colo în felul ăsta ! O priză, pantofarule !

— Evelyn, întrebă doamna Falk, pot să scriu așa : „mare necredință, nesimțire..."

— E mai bine nepăsare, dragă Eugenie !

— Ce notează cucoanele ? Păcatele noastre ? Pentru astea caietul e mult prea mic...

— „Roadele așa-numitelor asociații muncitorești..."

— Foarte bine, spuse doamna revizor.

— Păziți-vă de asociațiile muncitorești, voi ăștia ! spuse tîmplarul. De cîteva secole tot lovim în regi, dar acum am descoperit că nu e vina lor ; data viitoare o să lovim în netrebnicii care se hrănesc din munca altora ; atunci o să-l vedeți pe dracu !

— Liniște, liniște spuse cizmarul.

Mama revoltată, care în timpul acestui incident o privise fix pe doamna Falk, profită de o pauză și întrebă :

— Scuzați, nu cumva sînteți doamna Falk ?

— Nu, în niciun caz ! răspunse cea întrebată, cu o siguranță care o șocă chiar și pe doamna Homan.

— O, doamne Dumnezeule, ce mai semănați cu doamna aceea ; l-am cunoscut pe tatăl ei, contramaistrul Ranock, din Holm, pe cînd era marinar !

— Nu zău, este foarte nostim, dar n-are nici o legătură... mai locuiesc aici și alții care au nevoie de mîntuire...

— Nu, spuse tîmplarul, de mîntuire n-au nevoie ci de mîncare și de haine sau mai curînd de muncă, muncă multă și bine plătită. Dar, doamnelor, nu merită să intrați, fiindcă unul zace de vărsat...

— Vărsat ! strigă doamna Homan ; și n-ați spus o vorbă ! Vino, Eugenie, să le trimitem poliția. Ptiu, ce oameni !

— Dar copiii ? Cine se ocupă de copii ? Răspundeți ! porunci doamna Falk, amenințînd cu creionul.

— Eu, prea bună doamnă ! răspunse mama.

— Dar soțul ! Unde este soțul ?

— Habar n-avem unde a șters-o, spuse tîmplarul.

— I-auzi ! Atunci o să-l căutăm cu poliția și o să-l băgăm la închisoare ! Aici trebuie să se schimbe situația ! Asta chiar că e o casă bună, întocmai cum îți spuneam, Evelyn !

— Doamna nu dorește să ia loc ? întrebă tîmplarul. Se discută mai bine șezînd. Nu vă putem oferi scaune, dar nu face nimic ; nici măcar paturi n-avem, le-a înghițit impozitul pentru luminatul cu gaz, pro primo, ca să nu vă întoarceți acasă pe întuneric cînd veniți noaptea de la teatru ; noi nu avem gaz, după cum vedeți ; și pentru instalațiile de apă, pro secundo, ca să nu mai aibă servitoarele voastre de urcat scări ; noi n-avem instalație de apă ; și pentru spital, pro terțio, ca să nu vă zacă fiii acasă...

— Vino, Eugenie, pentru numele lui Dumnezeu ; este insuportabil.

— Vă asigur, doamnele mele, că este chiar insuportabil, spuse tîmplarul. Și va veni ziua cînd va fi și mai rău, atunci, atunci vom porni din Munții Albi, din munții Schinarvik, din munții Tyskbagar și vom coborî cu mare vuiet, ca un torent și ne vom cere paturile înapoi. Cere ? Nu, le vom lua ! Și o să vă culcați pe bănci de lemn cum m-am culcat eu și o să haliți cartofi, să vi se facă burta tobă ca după tortura cu apă, cum ni se face nouă...

Cucoanele dispăruseră, lăsînd în urma lor un pachet de broșuri.

— Ptiu drace, cum mai miroase a odicolon ! Ca după tîrfe ! spuse tîmplarul. O priză, pantofarule !

Își șterse fruntea cu șorțul albastru și apucă rindeaua pe cînd ceilalți rămaseră duși pe gînduri.

Ygberg, care atipise în timpul ăsta, se trezi și se pregăti să plece împreună cu Falk. Prin fereastra deschisă se mai auzi încă odată vocea doamnei Homan :

— Ce voia să spună cu contramaistul ? Tatăl tău nu e căpitan ?

— Așa se spune ! De altfel, maistru sau căpitan e totuna ! Așa să știi ! Ai văzut ce adunătură de nerușinați. Nu mai merg acolo niciodată ! Dar va ieși un raport bun, asta e sigur ! La restaurantul Hasselbacken, birjar !

17

NATURA

Într-o după-amiază, Falander stătea acasă și studia un rol, cînd auzi două perechi de bătăi ușoare în ușă. Sări în picioare, aruncă o haină pe el și deschise.

— Agnes ! Ce vizită ciudată !

— Da, trebuia să vin să-ți dau bună ziua ; a dracului plictiseală !

— Cum mai înjuri !

— Lasă-mă să înjur, îmi face bine !

— Hm ! Hm !

— Dă-mi o țigară ; n-am mai fumat de șase săptămîni ! Educația asta mă-nebunește !

— E chiar așa de sever ?

— Ducă-se dracului !

— Ptiu, Agnes, așa vorbești ?

— N-am voie să fumez, nici să înjur, nici să beau punci, nici să ies seara ! Stai numai să mă mărit ! Atunci să vezi ! !

— E serios de tot ?

— Total ! Ia uită-te la batista asta !

— A. R. cu coroană ; nouă perle ?

— Avem aceleași inițiale și i-am folosit sigiliul ! Distins, nu-i așa ?

— Ba da, e distins. Ia uite, deci așa departe s-a ajuns !

Îngerul în rochie albastră se lăfăi pe sofa și pufăi din țigară. Falander îi examină corpul, privindu-l ca și cum ar fi prețuit o marfă, apoi spuse :

— Bei un pahar de punci ?

— Da, cu plăcere !

— Ei, îți iubești logodnicul ?

— Nu face parte din soiul de bărbați care pot fi iubiți cu adevărat... Da, mai mult nu pot spune. Să iubești ? Hm ! De fapt ce-o fi asta ?

— Da, ce-o fi ?

— Of, tu știi bine ! — el este foarte respectabil, chiar îngrozitor de respectabil, dar, dar, dar...

— Eei ?

— E prea corect !

Îl privi pe Falander cu un zîmbet care l-ar fi salvat pe logodnicul absent, dacă l-ar fi văzut.

— Nu e galant cu tine ? întrebă Falander pe un ton neliniștit și curios.

Ea își bău paharul de punci, făcu o pauză forțată, clătină din cap și oftă teatral :

— Nuu-u !

Falander păru mulțumit de răspuns și evident ușurat. Apoi își continuă inchiziția.

— Poate dura mult pînă să te vezi măritată ! N-a căpătat încă nici un rol !

— Nu, știu asta.

— Și n-o să te plictisești ?

— Trebuie să am răbdare.

Acum e momentul s-o torturez, se gîndi Falander.

— Știi că acum Jenny este amanta mea ?

— Bătrîna aia urîtă ! O mulțime de flăcări albe, ca aurorele boreale, trecură peste fața ei și toți mușchii i se puseră în mișcare ca sub influența unei pile galvanice.

— Nu e chiar așa de bătrînă, spuse Falander cu sînge rece. Ai auzit că ospătarul de la restaurantul primăriei va debuta la noua premieră în Don Diego iar Rehnhjelm îl va juca pe servitorul lui ? Ospătarul va avea succes, cu siguranță, pentru că rolul se joacă de la sine. Rehnhjelm, însă, va fi zdrobit de rușine.

— Dumnezeule din cer, ce spui !

— Așa este !

— Asta nu se va întîmpla !

— Cine poate s-o împiedice ?

Se sculă de pe sofa, goli paharul, începu să plîngă cu hohote și izbucni :

— Of, cît este viața de amară, amară ! E ca și cum ar exista o putere rea care ne pîndește toate dorințele ca să le zădărnicească, ne spionează speranțele, ca să le poată zdrobi, ne ghicește gîndurile ca să le înăbușe ! Dacă ai putea să-ți dorești ție însuți tot ce e mai rău, ar trebui s-o faci, numai ca să poți înșela puterea asta !

— Foarte adevărat, draga mea ! De aceea trebuie să pornești întotdeauna de la ideea că totul va merge rău ! Dar nu ăsta este lucrul cel mai trist ! Ascultă-mă, te voi consola ! Știi că orice succes de care ai parte se întîmplă întotdeauna pe socoteala altuia ; dacă tu primești un rol, o alta rămîne fără el și atunci se zvîrcolește ca un vierme strivit iar tu i-ai făcut rău fără să vrei ; de aceea succesul însuși este otrăvitor. Consolarea ta în nenorocire trebuie să fie că prin fiecare eșec pe care îl suferi — chiar și involuntar — faci un bine și faptele noastre bune sînt singurele bucurii curate de care avem parte.

— Nu vreau să fac fapte bune, nu vreau bucurii curate, am același drept la succes ca și alții și — voi avea — succes !

— Cu orice preț ?

— Cu orice preț trebuie să încetez s-o mai joc pe camerista amantei tale !

— Of, ești geloasă ! Învață-te să eșuezi cu gust, draga mea, este mai important — și mult mai interesant !

— Spune-mi ceva ! Ea te iubește ?

— Mă tem că s-a îndrăgostit de mine peste măsură !

— Și tu ?

— Eu ? Eu nu voi iubi vreodată pe altcineva în afară de tine, Agnes.

O luă de mînă.

Ea sări de pe sofa de i se văzură ciorapii.

— Crezi că există ceva ce se poate numi iubire ? îl întrebă ea îndreptîndu-și spre el pupilele mari.

— Cred că există mai multe feluri de iubire.

Ea făcu cîțiva pași prin cameră și se opri la ușă.

— Mă iubești total, fără rezerve ? întrebă ea cu mîna pe clanță.

El se gîndi două secunde și răspunse :

— Sufletul tău este rău și eu nu iubesc răul !

— Nu-mi pasă de suflet ! Mă iubești pe mine ? Pe mine ?

— Da ! Atît de mult...

— De ce mi l-ai trimis pe Rehnhjelm ?

— Ca să aflu cum e fără tine !

— Atunci minteai, cînd spuneai că te-ai plictisit de mine !

— Da, așa e !

— Of, diavole !

Ea întorsese cheia în broască iar el coborîse jaluzelele !

18

NIHILISM

Într-o seară ploioasă de septembrie, cînd Falk se întorcea spre casă și ajunsese pe Grev-Magnigatan, văzu cu uimire lumină la fereastra lui. Cînd se apropie și putu arunca o privire în cameră, văzu pe tavan o umbră care îi amintea de cineva cunoscut dar nu-și putea da seama cine poate fi. Era o apariție dezolantă care, de aproape, părea și mai jalnică. Intrînd în cameră îl găsi pe Struve șezînd la masa lui de scris, cu capul în mîini. Haina, leoarcă de ploaie, îi atîrna pînă la dușumea unde se formaseră bălțoace care căutau să se scurgă prin crăpăturile dintre scînduri ; părul îi atîrna în șuvițe și favoriții lui englezești, atît de țepeni altfel, atîrnau acum ca niște stalagmite pe gulerul ud al jachetei. Lîngă el, pe masă, era pălăria neagră turtită sub greutatea proprie părînd că-și plînge tinerețea pierdută, pentru că purta o panglică lată de doliu.

— Bună seara, spuse Falk ; ce oaspete distins !

— Nu-ți bate joc de mine, îl rugă Struve.

— Și de ce n-aș face-o ? Nu știu nici un motiv ca să n-o fac.

— Așadar și tu te-ai stricat !

— Da, poți fi sigur de asta, așa că în curînd voi deveni și eu conservator ! Văd că ai necazuri ; sper să te pot felicita.

— Am pierdut un copil.

— Ei, atunci îl pot felicita pe el ! Spune-mi, de fapt ce vrei de la mine ? Știi că te disprețuiesc ; presupun că

și tu însuți gîndești la fel despre tine. Nu-i adevărat?

— Bineînțeles, dar ascultă amice, nu crezi și tu că oricum, viața este destul de amară ca să ne-o mai amărîm inutil unul altuia? Dacă Dumnezeu sau Providența se amuză cu astfel de lucruri, omul nu trebuie să se coboare pînă acolo.

— Ei, iată un gînd rezonabil, care te onorează! Nu vrei să îmbraci halatul meu pînă ți se usucă redingota? În halul ăsta ai să răcești cu siguranță.

— Mulțumesc, dar trebuie să plec imediat.

— O, mai poți rămîne un moment cu mine ca să punem, în sfîrșit, lucrurile la punct.

— Nu-mi place deloc să vorbesc despre necazurile mele.

— Atunci vorbește despre crimele tale!

— N-am comis nici una!

— O, ba chiar mari! Ai apăsat cu mînă grea pe cei asupriți, i-ai călcat în picioare pe cei răniți, i-ai batjocorit pe cei nevoiași! Îți amintești cum la ultima grevă te-ai dat de partea poliției?

— De partea legii, frate!

— Ha, legea! Cine a făcut legea pentru săraci, smintitule? Cei bogați, știi bine! Adică stăpînii pentru sclavi!

— Legea este făcută de întreg poporul și de conștiința obștească a justiției — Dumnezeu a făcut-o!

— Economisește-ți vorbele mari față de mine! Cine a făcut legea din 1734? Domnul Cronhielm! Și ultima lege privind pedeapsa corporală? Colonelul Säbelmann — a fost propunerea lui — și a fost adoptată cu sprijinul acoliților lui, care formau majoritatea. Colonelul Säbelmann nu este poporul și acoliții lui nu sînt conștiința obștească a justiției. Cine a făcut legea privind drepturile societăților anonime? Judecătorul de pace Svindelgren! Cine a făcut noua organizare a parlamentului? Asesorul Vallonius! Cine a promovat legea privind „protecția legală", adică legea care îi apără pe bogați de pretențiile legale ale săracilor? Angrosistul Kryddgren! Ține-ți gura! Îți cunosc frazele! Cine a proiectat noul drept succesorial? Infractori! Noua lege forestieră?

Hoți ! Cine a făcut legea privind dreptul de emisiune al băncilor particulare ? Escroci ! Și tu susții că le-a făcut Dumnezeu ! Bietul Dumnezeu !

— Pot să-ți dau un sfat, un sfat pentru viață, pe care mi l-a dat și mie experiența ! Dacă vrei să previi autodistrugerea către care te îndrepți ca un fanatic, atunci stabilește-ți cît se poate de repede un nou punct de vedere asupra problemelor și lucrurilor ; învață-te să vezi lumea în perspectivă descendentă și vei vedea cît de mărunte și neînsemnate par toate ; pornește de la ideea că totul este o grămadă de gunoi și că oamenii sînt deșeurile : coji de ouă, tulpini de morcov, foi de varză, zdrențe ; atunci nu vei mai fi niciodată surprins, nu-ți vei mai pierde niciodată vreo iluzie, în schimb vei avea o mulțime de bucurii de fiecare dată cînd vei vedea un gest frumos, o faptă bună ; într-un cuvînt : stabilește-ți un dispreț calm și tăcut față de lume — nu trebuie să te temi că din cauza asta vei deveni insensibil.

— Punctul ăsta de vedere nu îl am încă, e adevărat, dar disprețul față de lume îl am, în parte. Dar tocmai ăsta este ghinionul meu, că dacă văd o singură dovadă de bunătate sau de noblețe, îi iubesc din nou pe oameni, îi supraestimez și sînt înșelat din nou !

— Fii egoist ! Dă-i dracului pe oameni !

— Mi-e teamă că nu pot !

— Caută-ți altă ocupație. Asociază-te cu fratele tău ; se pare că lui îi prieste aici, pe pămînt. L-am văzut ieri în consiliul parohial de la Sfîntul Nicolae.

— În consiliul parohial ?

— Este epitrop ! O, e un băiat de viitor ! L-a salutat pastorul Primarius ! În curînd va ajunge și deputat, ca toți moșierii.

— Cum mai merge *Tritonul* ?

— O, ăia se ocupă acum de obligațiuni ; fratele tău n-a pierdut nimic la asta, nici n-a cîștigat nimic, nu, el are alte afaceri !

— Hai să nu mai vorbim de omul ăsta.

— Dar, oricum, este fratele tău.

— Are vreun merit că este fratele meu ? Dar am vorbit destul vrute și nevrute : spune-mi acum ce dorești !

— Of, trebuie să merg mîine la înmormîntare și n-am frac.

— Fie, ți-l pot da..

— Mulțumesc, frate, mă scoți dintr-o mare încurcătură. Asta era o treabă, dar mai este totuși încă una, de o natură și mai delicată, la urma urmei...

— De ce m-ai ales tocmai pe mine, dușmanul tău, să-ți fiu confident în astfel de situații delicate? Asta mă uimește!

— Pentru că ești un om de inimă.

— Nu te mai încrede mult timp în asta! Hai, dăi drumul...

— Ești așa de nervos, de nerecunoscut, tu, care înainte erai atît de blînd!

— Așa e! Spune odată!

— Voiam să te întreb dacă accepți să mă însoțești la cimitir?

— Hm! Eu? De ce nu-l inviți pe unul dintre colegii tăi de la *Capa gri*?

— Pentru că există motive speciale! Ție pot să-ți spun! Nu sînt căsătorit!

— Nu ești căsătorit? Tu, apărătorul altarului și al moralei, te sustragi de la sfînta legătură?

— Sărăcia, împrejurările! Dar sînt tot atît de fericit și așa! Nevastă-mea ține la mine și eu la ea și asta ajunge! Mai este încă o situație! Din anumite motive copilul a rămas nebotezat; avea trei săptămîni cînd a murit și de aceea nici un pastor, nu vine la înmormîntare, dar nu îndrăznesc să-i spun nevestei fiindcă ar apuca-o disperarea; de aceea i-am spus că pastorul vine direct la cimitir; cel puțin tu să știi. Ea rămîne acasă, firește. Vei întîlni numai două persoane; în primul rînd pe Levi, fratele mai mic al directorului de la *Triton*, angajat în biroul societății de asigurare; este un tînăr simpatic, are un cap neobișnuit de bun și o inimă și mai bună. Nu rîde, îți închipui, văd, că am împrumutat bani de la el; am făcut-o, se înțelege; dar este un om care o să-ți placă! În afară de el mai vine vechiul meu prieten, doctorul Borg, care a îngrijit copilul. Un om fără prejudecăți, cu idei foarte avansate — cred că o să te

înțelegi cu el de la bun început. Ei, atunci pot conta pe tine ; vom fi patru în trăsură și micul coșciug, firește.

— Da, voi veni !

— Însă vreau să te mai rog încă ceva. Vezi tu, nevastămea are îndoieli religioase în legătură cu mîntuirea micuțului, fiindcă a murit nebotezat și ca să-și găsească pacea sufletească îi întreabă pe toți ce cred despre asta.

— Păi, cunoști, desigur, crezul de la Augsburg ?

— Nu e vorba acum de nici un fel de crez !

— Dar cînd scrii la ziar este vorba întotdeauna de credința oficială.

— Ziarul, da, este o treabă a societății anonime — dacă societatea vrea să susțină creștinismul, n-are decît ; cît timp lucrez pentru societate este... este o treabă în sine... Fii așa de amabil și dă-i dreptate, dacă îți spune că este convinsă de mîntuirea copilului !

— Păi da, ca să fac un om fericit pot să tăgăduiesc credința, mai ales dacă nu este a mea. Dar mai trebuie să-mi spui și unde locuiești !

— Știi unde sînt Munții Albi ?

— Da, știu ! Locuiești cumva în casa șpacluită de pe stîncă ?

— Cum de o cunoști ?

— Am fost cîndva acolo.

— Atunci poate că îl cunoști și pe Ygberg, socialistul, care îmi strică oamenii ! Sînt viceadministratorul lui Smith și locuiesc gratuit, pentru că încasez chiriile ; dar fiindcă ei nu pot plăti trăncănesc aiurelï învățate de la el, „despre muncă și capital“ și altele asemenea care se tipăresc în ziarele de scandal.

Falk nu răspunse.

— Îl cunoști pe Ygberg ăsta ?

— Da, îl cunosc. Acum vrei să probezi fracul ?

Struve îmbrăcă fracul și apoi trase pe deasupra redingota udă, o încheie pînă la gît, își aprinse un muc de trabuc deja foarte molfăit, pe care îl înfipsese într-un chibrit — și plecă.

Falk îi lumină scara.

— Ai mult de mers, spuse el, ca să facă despărțirea mai puțin jenantă.

- Da, numai Dumnezeu știe! Și fără umbrelă!
— Și fără pardesiu! Nu vrei să iei paltonul meu?
— Ba da, mulțumesc mult, ești într-adevăr prea bun!
— Doar pot să-l recapăt la nevoie!

Falk se întoarse în cameră, luă paltonul și i-l duse jos lui Struve, care aștepta în vestibul. După un scurt „noapte bună" reintră în casă, însă aerul din cameră i se păru atît de stătut încît deschise fereastra. Afară cădea ploaia deasă de toamnă, răpăia pe țiglele acoperișului și se prăvălea pe strada murdară. La cazarma de peste drum se suna stingerea, în timp ce în clădire se cînta în cor, prin ferestrele deschise se răspîndeau în văzduh strofe răslețe dintr-un psalm.

Falk se simți dezolat și obosit. Se așteptase să dea o bătălie cu reprezentantul a tot ceea ce considera ostil, dar dușmanul fugise și în același timp, în parte, îl biruise. Încercă să-și dea seama pentru ce se dădea lupta, dar nu putu și nu reuși să clarifice nici cine avea dreptate. Începu să se întrebe dacă nu cumva toată cauza pe care o făcuse să fie a lui, adică cea a asupriților, era doar un neadevăr. O clipă mai tîrziu își reproșă lașitatea, și fanatismul permanent care mocnea în el se aprinse din nou; își condamnă slăbiciunea care-l amăgea necontenit să accepte concesii; adineauri avusese dușmanul în mînă dar nu numai că nu îi arătase profunda lui aversiune, dimpotrivă, îl tratase chiar cu bunăvoință și simpatie; ce va crede acesta despre el de acum înainte? Blîndețea lui nu era un merit, deoarece îl împiedica să ia hotăriri ferme; era doar o inerție morală care-l făcea inapt de lupta pentru care nu se vedea aproape deloc maturizat. Simți nevoia imperioasă să stingă focul de sub cazane deoarece nu mai rezistau mult timp la presiunea înaltă, aburul nefiind folosit, și se gîndi la sfatul lui Struve, se gîndi atît de mult că pînă la urmă ajunse într-o stare de cumplită confuzie, în care adevărul și minciuna, dreptatea și nedreptatea jucau hora în bună înțelegere iar creierul lui, unde noțiunile fuseseră frumos clasate, ca urmare a educației academice, semăna mai curînd cu un pachet de

cărți de joc amestecate. Îi reușea uimitor de bine să se transpună într-o stare de indiferență, încerca să găsească motive frumoase în acțiunile dușmanului și, treptat, nu își mai dădu dreptate nici lui însuși, se simți înclinat spre împăcarea cu rînduielile lumii și pînă la urmă ajunsese la înaltul punct de vedere că de fapt n-are nici o importanță dacă totul este negru sau alb și că — dacă este negru — nu există nici o certitudine că nu trebuie să fie așa și atunci nu îl privea pe el să dorească altceva. Această stare de spirit i se păru agreabilă pentru că aducea un sentiment de liniște pe care nu-l mai simțise de mulți ani, de cînd se agitase pentru omenire. Gustă această liniște împreună cu o pipă de tutun tare, pînă cînd femeia de serviciu intră să-i facă patul și în același timp îi aduse o scrisoare pe care tocmai i-o dăduse factorul poștal. Scrisoarea era semnată Olle Montanus și era foarte lungă și cel puțin în parte părea că face o vie impresie asupra lui Falk. Ea avea, de altfel, următorul cuprins :

„Dragă prietene !

Cu toate că Lundell și cu mine ne-am terminat lucrările și ne vom reîntoarce curînd la Stockholm, simt totuși nevoia să aștern pe hîrtie impresiile din zilele petrecute aici, pentru că au fost de mare importanță pentru dezvoltarea mea spirituală și am ajuns la un anumit rezultat ; sînt uimit ca un pui abia ieșit din găoace, care privește lumea cu ochii abia atunci deschiși și se scutură de cojile ce l-au despărțit atîta vreme de lumină. Cu siguranță că rezultatul nu este nou ; Platon spusese asta înainte de a exista creștinismul : realitatea, lumea vizibilă este doar o aparență, o umbră a ideilor ; adică, realitatea este ceva inferior, nesemnificativ, secundar, întîmplător. Prea bine ! Dar eu vreau să procedez sintetic și să încep cu particularul, pentru ca apoi să pot înainta spre general.

Mai întîi vreau să vorbesc despre lucrarea mea, care a fost obiectul interesului comun al parlamentului și guvernului. Pe altarul bisericii din Träskåla se găseau

două figuri de lemn; una era sfărîmată, cealaltă întreagă. Cea întreagă ținea o cruce în mînă și era un chip de femeie; din cea sfărîmată se păstrau în sacristie doi saci de așchii. Un savant arheolog cercetase conținutul celor doi saci ca să stabilească înfățișarea figurii sfărîmate, însă, pînă la urmă, nu ajunsese decît la presupuneri. Totuși a făcut o treabă temeinică: a luat o probă din vopseaua albă cu care era grunduită figura, a trimis-o Institutului farmaceutic și i s-a confirmat că vopseaua conține plumb și nu zinc, așadar data dinainte de 1844, pentru că oxidul de zinc a început să fie folosit în acest an (concluzie discutabilă, fiindcă s-ar putea să fi fost repictată!) Apoi a trimis o probă de lemn Oficiului tr nplarilor din Stockholm și a primit răspuns că este vorba de lemn de mesteacăn. Figura era deci din lemn de mesteacăn, executată înainte de 1844. Dar nu la asta voia el să ajungă, ci avea motive (!), adică își dorea, pentru onoarea lui, ca statuile să fie din secolul XVI și i-ar fi plăcut să fie așa dacă ar fi fost executate de marele (mare, firește pentru că numele lui era atît de adînc gravat în stejar încît s-a păstrat pînă în zilele noastre), Burchard von Schiedenhanne, cel care sculptase și stranele catedralei din Västerås. Savantele cercetări au fost continuate. Omul a furat un pic de ghips din figurile de la Västerås și împreună cu o probă de ghips din sacristia de la Träskâla, le-a trimis la Ekole polyteknik (nu știu cum se scrie), la Paris. Răspunsul a fost zdrobitor pentru calomniatori: analiza demonstra că probele de ghips aveau aceeași compoziție, 77 echivalenți calciu și 23 acid sulfuric, deci (!) erau figuri din aceeași epocă. Așadar vechimea figurilor era stabilită; toate acestea au fost consemnate și „expediate" Academiei de arheologie (acești savanți au o teribilă pasiune de a „expedia" totul); mai rămînea doar să fie identificată și reconstituită figura sfărîmată. Doi ani de zile cei doi saci au circulat între Uppsala și Lund; de data asta cei doi profesori au fost, din fericire, de păreri diferite, astfel că a luat naștere o dispută; profesorul din Lund, care tocmai ajunsese rector, a scris, pentru discursul lui de recepție, o dizertație despre figuri și l-a zdrobit

pe profesorul din Uppsala, care, la rîndul lui i-a răspuns printr-o broşură. Din fericire, în acelaşi timp a intervenit şi un profesor de la Academia de artă din Stockholm care a susţinut o opinie cu totul nouă şi atunci s-a întîmplat, aşa cum se întîmplă întotdeauna, că Irod şi Pilat şi-au „ajustat" opiniile, s-au năpustit asupra celui din Stockholm şi l-au sfîşiat cu toată răutatea provincialului. „Ajustarea" se realizase şi stabilea următoarele: figura sfărîmată reprezenta Necredinţa, pentru că cealaltă figură reprezenta Credinţa, simbolizată de cruce. Ipoteza (de la Lund) că figura sfărîmată ar reprezenta Speranţa, pentru că într-unul dintre saci s-a găsit un cîrlig de ancoră, a fost respinsă, întrucît atunci trebuia admisă existenţa unei a treia figuri (!) anume aceea a Iubirii, din care nu se găsea nici o urmă şi nu avea nici loc; în afară de asta s-a dovedit (cu exemplare din bogata colecţie de vîrfuri de săgeţi a Muzeului de istorie) că nu este nicidecum un cîrlig de ancoră ci un vîrf de săgeată aparţinînd armei ce simbolizează Necredinţa; vezi Scris. către evr. cap. 7, vers. 12, unde se vorbeşte de loviturile oarbe ale necredinţei, de asemenea şi în Isaiia, cap. 29, vers. 3, unde săgeţile necredinţei sînt pomenite de mai multe ori. Forma vîrfului de săgeată, identică cu a celor din vremea regentului Sture, a înlăturat şi această ultimă îndoială cu privire la vechimea figurii.

Sarcina mea acum era ca, după ideea profesorilor să execut o imagine a Necredinţei ca *pendant* la credinţă. Programul era dat, nu încăpea nicio îndoială. Am căutat un model masculin, pentru că trebuia să fie bărbat; am avut mult de căutat, dar l-am găsit, cred că am găsit Necredinţa în persoană — şi mi-a reuşit — briliant! Acum, actorul Falander stă în stînga altarului ţinînd un arc mexican şi săgeţi luate din piesa „Ferdinand Cortez" şi o capă de brigand din „Fra Diavolo"; dar lumea zice că este Necredinţa care ridică arma împotriva Credinţei şi protopopul care a ţinut predica inaugurală a vorbit despre splendidele daruri pe care Dumnezeu le face uneori oamenilor, de data asta mie, şi contele, la care am luat cina inaugurală, a declarat că

am creat o capodoperă comparabilă cu cele antice (pe care le-a văzut în Italia) iar un student angajat al contelui a profitat de ocazie ca să tipărească și să împartă versuri în care dezvolta conceptul de sublim și făcea un istoric al mitului satanic.

Dar, ca un adevărat egoist, pînă aici am vorbit numai despre mine! Ce să spun despre tabloul de altar al lui Lundell? Arată astfel: Cristos (Rehnhjelm) pe cruce, în fundal; în stînga tîlharul nepocăit (eu; mizerabilul m-a făcut și mai urît decît sînt); în dreapta, tîlharul pocăit (Lundell însuși cu ochii lui ipocriți privind spre Rehnhjelm); la piciorul crucii: Maria Magdalena (Maria, știi care, foarte decoltată); un centurion roman (Falander) pe cal (armăsarul de prăsilă al juristului Olsson).

Nu pot descrie ce impresie groaznică m-a copleșit cînd, după predică, au căzut vălurile care-l acopereau și toate aceste fețe cunoscute priveau de la înălțimea altarului spre mulțimea ce asculta cu evlavie cuvintele mari ale pastorului despre înțelesul adînc al artei, mai ales cînd este pusă în slujba religiei. În acel moment și pentru mine a căzut un văl care a dezvelit multe, foarte multe și ceea ce gîndesc de atunci despre credință și necredință vei auzi odată; ce cred despre artă și înalta ei misiune voi arăta într-o conferință pe care vreau s-o țin într-un local public, de îndată ce voi veni în oraș.

Poți să-ți închipui cît au crescut sentimentele religioase ale lui Lundell în aceste zile „neprețuite". Este fericit, pe măsura colosalei lui amăgiri de sine și nu știe că este un mișel.

În sfîrșit, cred că am spus aproape totul, mai departe mă voi explica prin viu grai cînd ne vom întîlni.

Pînă atunci rămîi cu bine și toate cele bune.

Al tău prieten sincer
Olle Montanus.

P.S. Am uitat să pomenesc de rezultatele cercetărilor arheologice. Ele s-au încheiat astfel: pensionarul Jan, de la Azilul de săraci, care și-a amintit din copilărie

cum arătau figurile, i-a lămurit pe cercetători că au fost trei : Credința, Speranța și Iubirea ; și pentru că Iubirea era cea mai mare (Matei 12 și 9) fusese așezată deasupra altarului. A fost lovită de trăznet odată cu Credința, în anul 1810. Tatăl lui, care fusese tîmplar de galioane în portul Karlskron, lucrase aceste figuri."

După ce citi scrisoarea Falk se așeză la birou, controlă dacă lampa este plină, își aprinse o pipă, luă un manuscris din sertar și se apucă de scris.

19

DE LA CIMITIRUL NOU LA CÎRCIUMA NORRBACKA

După-amiaza de septembrie plana cenușie, caldă și liniștită deasupra orașului, cînd Falk urcă dealul de la sud. Se opri să se odihnească în cimitirul bisericii Sfînta Ecaterina ; simți o adevărată plăcere văzînd că frunzele arțarilor se înroșiseră după gerul ultimelor nopți și ură bun venit din toată inima toamnei, cu întunecimea ei, cu norii ei cenușii și frunzișul ei căzător. Nu se simțea nici o adiere : natura parcă s-ar fi odihnit după scurta muncă de peste vară ; toate se odihneau, oamenii zăceau atît de liniștiți și pașnici în mormintele lor, cum nu fuseseră niciodată în viață și Falk ar fi dorit să-i știe pe toți acolo și pe el însuși împreună cu ei. Orologiul se auzi bătînd, de sus, din turn și atunci el se ridică și merse, merse mai departe pe Trädgårdsgatan și toți pe Strada Nouă, care de o sută de ani părea tot nouă, trecu prin Piața Nouă și ajunse la Munții Albi. Se opri în fața casei bălțate și ascultă ce spuneau copiii. Ca de obicei, pe stîncă erau adunați copii care vorbeau tare și nestingheriți, șlefuind bucăți mici de cărămidă, pentru șotron.

— Ce-ai mîncat la prînz, Janne ?

— Ce te privește, mă ?

— Nu mă privește ? Zici că nu mă privește ? Vezi să nu te cîrpesc !

— Tu ? Ei, i-auuzi-l ! Nu-ți merge, mă chiorule !

— Ia zi, nu te-am cotonogit mai deunăzi lîngă lacul Hammarby ? Ai ?

— Eh, tacă-ți fleanca !

Janne este cotonogit și agitația se potolește.

— Nu cumva ai umblat și tu, Janne după furat hrenițã în cimitirul Sfînta Ecaterina ? Ai ?

— A trăncănit șchiopul ăla de Olle ?

— Ei, și n-a venit poliția ? Ai ?

— Crezi că mi-e frică de poliție ? O să vezi !

— Dacă nu-ți e, vino diseară la balta lui Zinken, să șterpelim pere !

— Cu ochii, poate ! N-avem cum sări gardul, știu ce cîini răi are !

— Află că Pelle-Coșarul sare gardul ca nimic, și pe cîini poți să-i gonești.

Șlefuitul este întrerupt de o servitoare care iese și presară cetină de brad pe strada năpădită de iarbă.

— Ce diavol de sus o să fie îngropat azi ?

— O, viceadministratorul ăsta a mai făcut un copil cu boarfa lui !

— E dat dracului viceadministratorul ăsta ! Nu ?

În loc să răspundă, celălalt începu să fluiere o melodie necunoscută, într-un fel cu totul aparte.

— Îi cotonogim noi vulpile roșii, cînd ies de la școală. Și boarfa lui e cam umflată, să știi ! Diavolița pocită ne-a încuiat într-o noapte afară, în zăpadă, fiindcă nu plătisem chiria și a trebuit să ne adăpostim în șură la Blektorn.

Conversația se sfîrși pentru că ultima comunicare nu părea să facă nici un fel de impresie asupra ascultătorilor.

După această prezentare, făcută de cele două haimanale, Falk intră în casă nu tocmai bine dispus. Struve, care luase o mină întristată, îl salută și îl apucă de braț ca și cum ar fi vrut să-i facă o mărturisire sau să verse o lacrimă pe umărul lui, oricum, ceva trebuia să facă — și atunci îl prinse de mijloc.

Falk se afla într-o sală mobilată cu o masă de sufragerie, un bufet, şase scaune şi un sicriu. Ferestrele erau acoperite cu cearşafuri albe prin care lumina zilei se cernea înăuntru şi se contopea cu pîlpîirea roşie a celor două lumînări de stearină ; pe masă se afla o tavă cu pahare de vin verzi şi un castron de supă cu dalii, mixandre şi ochiul boului.

Struve îl luă de mînă şi îl conduse în faţa sicriului unde micuţul fără nume era culcat pe talaş acoperit ou tul, presărat cu flori de cerceluş.

— Aici, spuse el ; aici !

Falk nu avu altă senzaţie decît cea pe care o ai întotdeauna în prezenţa unui cadavru şi de aceea nici nu găsi cuvinte potrivite cu împrejurarea ci se mărgini doar să-i strîngă mîna tatălui, la care acesta spuse „mulţumesc, mulţumesc !“ şi plecă într-o cameră învecinată.

Falk era singur ; mai întîi auzi şuşoteli agitate după uşa prin care dispăruse Struve ; urmă o perioadă de linişte, dar apoi, din celălalt capăt al încăperii, un mormăit pătrunse prin peretele subţire de scîndură ; nu putea înţelege cuvintele decît în parte, însă vocile i se păreau cunoscute. Întîi se auzi un sopran strident care recita foarte repede, strofe lungi.

— Babebibobubăbî. — Babebibobubăbî. — Babebibobubăbî, — aşa se auzea.

După aceea răspunse o voce bărbătească furicasă, acompaniată de o rindea : vicio — vicio — vici — vici — hici — hici.

Şi apoi un tunet, apropiindu-se lent : mum-mum-mum — mum. Mum — mum — mum — mum. După asta rindeaua începu să scuipe şi să strănute din nou, vici, vici. Apoi un furtunos babili — bebili — bibili — bobili — bubili — băbili — bîbili — bö !

Falk crezu că înţelege despre ce e vorba şi după anumite accente i se păru că în discuţie era amestecat micul mort.

Şi iar începură şuşotelile agitate, întrerupte de sughiţuri, în spatele uşii lui Struve, apoi uşa se deschise şi Struve intră ducînd de mînă o spălătoreasă de lenjerie

fină, îmbrăcată în negru şi cu ochii roşii. O prezentă cu demnitatea unui tată de familie :

— Soţia mea, asesorul Falk, vechiul meu prieten.

Falk apucă o mînă aspră ca o paletă de bătut rufe şi primi un zîmbet acru ca o murătură. Încercă în cea mai mare grabă să construiască o frază cuprinzînd cele două cuvinte „doamnă" şi „durere", ceea ce îi reuşi în oarecare măsură şi pentru asta Struve îl răsplăti cu o îmbrăţişare.

Femeia, care dorea să contribuie cu nişte amabilităţi, îşi perie bărbatul pe spate cu mîna şi adăugă :

— E groaznic cît se poate murdări Cristian ; mereu este plin de praf pe spate. Nu vi se pare că aduce cu un purcel, domnule asesor ?

Bietul Falk fu scutit să răspundă la această întrebare plină de afecţiune, fiindcă în spatele mamei apărură două capete roşii, rînjind la musafir. Mama le apucă de chică cu tandreţe şi spuse :

— Aţi văzut vreodată copii mai urîţi ca ăştia, domnule asesor ? Nu arată ca nişte pui de vulpe ?

Asta corespundea într-o măsură atît de mare cu realitatea încît Falk se simţi obligat să conteste faptul cît se poate de energic.

Uşa dinspre vestibul se deschise şi intrară doi domni. Primul era lat în spate, avea vreo treizeci de ani şi un cap paralelipipedic a cărui parte anterioară trebuia să reprezinte faţa ; pielea arăta ca o scîndură de pod pe jumătate putredă, în care viermii săpaseră labirinturi. gura mare, stătea pe jumătate deschisă lăsînd să se vadă tot timpul patru canini ascuţiţi ; cînd rîdea, faţa i se despica în două şi se putea vedea adînc în prăpastie, pînă la a patra măsea ; nici un fir de barbă nu îndrăznea să răsară pe acest sol arid ; nasul era atît de prost aşezat, încît din faţă se putea privi destul de adînc înăuntrul capului ; pe partea din faţă a craniului creştea ceva asemănător cu un preş din fibre de cocos.

Struve, care avea darul de a-şi înnobila anturajul îl prezentă pe candidatul Borg, drept doctorul Borg Acesta nu dădu nici un semn de mulţumire sau nemulţumire, întinse mînecile pardesiului însoţitorului său care

i-l scoase îndată și-l agăță de balamaua ușii, ceea ce o făcu pe femeie să remarce că „este atît de proastă, casa asta veche, n-are nici măcar un cuier". Mînuitorul pardesiului fu prezentat drept domnul Levi. Era un tînăr înalt; craniul lui părea format prin dezvoltarea posterioară a osului nazal iar trunchiul, care ajungea pînă la genunchi, arăta ca și cum ar fi rezultat din tragerea craniului printr-o filieră, așa cum se trage sîrma de oțel; umerii se prăbușeau ca niște streșini, din șolduri nu rămăsese nici o urmă, gambele subțiri se întindeau pînă sus la pulpe, pe cînd labele erau lăbărțate și cu tălpi plate, ca niște pantofi vechi; picioarele căutau în afară, ca la muncitorii care au purtat poveri mari sau au stat în picioare cea mai mare parte a vieții — era un tip desăvîrșit de sclav. După ce scăpase de pardesiu; candidatul rămăsese la ușă; își scoase mănușile și își pusese deoparte bastonul, își suflase nasul și băgase batista la loc, fără să pară că observă încercările repetate ale lui Struve de a-l prezenta; credeam că se afla încă în vestibul; dar, în sfîrșit, își scoase pălăria, își șterse tălpile tropăind și făcu un pas în cameră.

— Bună ziua Jenny! Ce mai faci? întrebă el și strînse mîna femeii cu atîta importanță, încît ai fi zis că viața ei depindea de asta. Apoi se înclină imperceptibil spre Falk, cu grimasa unui cîine care vede în curtea lui un cîine străin.

Tînărul domn Levi îl urma pe candidat pas cu pas, îi prindea zîmbetul, îi aplauda sarcasmele și se lăsa strivit de superioritatea acestuia.

Femeia destupă o sticlă de vin de Rin și servi. Struve ridică paharul și ură oaspeților bun venit. Candidatul căscă gura mare cît un hău, turnă conținutul paharului pe limba făcută jgheab, se strîmbă de parcă era silit să bea, și-l înghiți.

— E groaznic de acru și prost, spuse femeia; poate vrei mai curînd un pahar de punci, Henrik?

— Da, e foarte prost, recunoscu candidatul și fu aprobat fără rezerve de Levi. Apăru și punciul. Fața lui Borg se lumină; se uită după un scaun; domnul Levi rechiziționă unul imediat. Se așezară împrejurul mesei.

Micșunelele răspîndeau un parfum puternic ce se amesteca cu mirosul vinului, lumina se reflecta în pahare, începură să tăifăsuiască și, curînd, de pe locul candidatului se înălță o coloană de fum. Femeia aruncă o privire neliniștită pe fereastră, unde dormea micuțul, dar nimeni nu o luă în seamă.

Și iată că se auzi o birjă oprind pe stradă. Toți se ridicară, în afară de doctor. Struve își drese glasul și întrebă cu jumătate de gură, parcă ar fi spus ceva neplăcut :

— Nu vreți să ne pregătim ?

Femeia se apropie de sicriu, se aplecă deasupra lui și plînse amarnic ; cînd se ridică, îl văzu pe bărbatul ei ținînd capacul sicriului și atunci izbucni în hohote puternice.

— Hai zău, hai zău, liniștește-te ! spuse Struve și se grăbi să pună capacul, parcă ar fi vrut să ascundă ceva. Borg își mai turnă încă un pahar de punci pe jgheab, semănînd cu un cal care cască. Domnul Levi îi ajută lui Struve să prindă în șuruburi capacul cu atîta îndemînare de parcă ar fi ambalat o ladă cu marfă.

Își luară rămas bun de la femeie, îmbrăcară pardesiele și ieșiră ; ea îi rugă pe domni să fie atenți la scară : „este atît de veche și proastă".

Struve mergea înainte ducînd sicriul ; cînd ajunse în stradă și văzu mica adunare populară organizată în cinstea lui, duhul îngîmfării puse stăpînire pe el. Răcni la birjar de ce n-a deschis ușa trăsurii și n-a lăsat scara ; ca să mărească efectul îl tutuia pe omul înalt, îmbrăcat în livrea, care, cu pălăria în mînă, se grăbea să îndeplinească poruncile ; asta îl făcu pe un băiat din mulțime, pe nume Janne, să tușească scurt și răutăcios și cînd atenția celor din jur se îndreptă spre el ridică ochii și se uită spre hornuri, parcă ar fi așteptat hornarul.

Ușa trăsurii fu trîntită după cei patru și între participanții mai tineri, aflați de față, care acum se mai liniștiseră, începu următorul dialog :

— Ai văzut mă ? Ce sicriu mare ! Ce zici ?

— Da, bineînțeles! Dar ai văzut că n-avea nici un nume pe el?
— Nu scria nimic?
— Nu, placa era curată, se vedea bine!
— Ce înseamnă asta?
— Nu știi? Era copil din flori!

Din fericire birjarul pocni din bici și trăsura porni. Falk aruncă o privire în sus, spre fereastră; acolo femeia scosese deja două dintre cearșafuri, stingea luminările și puii de vulpe umblau în jurul ei cu paharele de vin în mînă.

Trăsura huruia mai departe, urcînd și coborînd străzile; nimeni nu încerca să vorbească. Așa cum ședea cu sicriul pe genunchi, Struve arăta chinuit; era încă prea multă lumină și ar fi vrut să se facă nevăzut.

Drumul pînă la Cimitirul Nou era lung — dar luă totuși sfîrșit și iată-i ajunși. În fața porții așteptau un șir lung de trăsuri. Cumpărară coroane; groparul luă sicriul. După o bună bucată de drum, mica procesiune se opri pe un cîmp nisipos, de curînd dat în folosință, departe, în fund, în nordul cimitirului. Groparul privi funiile; doctorul comandă: apucați! Coborîți! Dați drumul! Și micuțul fără nume fu coborît la trei coți sub pămînt; urmă o pauză; toți tăceau, cu capetele plecate, și priveau în groapă, parcă așteptau ceva; greu și cenușiu, cerul atîrna deasupra cîmpului întins și pustiu de nisip pe care pietrele albe de mormînt păreau sufletele copilașilor, rătăcite pe afară; liziera pădurii se contura neagră, ca fundalul unui joc de umbre; nu se simțea nici o adiere.

Deodată se auzi o voce, la început tremurătoare, dar care deveni curînd limpede și fermă, susținută parcă de credință; Levi păși pe giulgiu și vorbea cu capul descoperit:

— În paza sigură a celui de sus, odihnind în umbra atotputerniciei sale. Celui Veșnic îi spun: Tu, adăpostul meu, ești credința; Tu, cetatea mea în veci neînvinsă, Dumnezeul pe care mă sprijin. — Kadiș — Doamne, Dumnezeule atotputernic, fie sfîntul tău nume slăvit și sfințit în lumea întreagă, pe care odată o vei reînnoi,

Tu care îi reînvii pe cei morți și îi chemi la o nouă viață. Tu, care faci să domnească pacea veșnică în cerul, dăruiește-ne și nouă, întregului Israel, pacea ta, amin ! Dormi în pace, copil fără nume ; El, cel ce-i cunoaște pe ai săi, va ști să te cheme pe nume ; dormi ușor în noaptea de toamnă ; să nu te tulbure nici un duh rău, chiar dacă n-ai primit apa sfințită. Bucură-te că nu ți-a fost dat să lupți cu vitregiile vieții, de bucuriile ei prea bine te poți lipsi. Fericit ești tu care ai putut pleca înainte de a cunoaște lumea ; curat și fără pată, sufletul tău a părăsit fragedu-i înveliș și nu vom arunca pământ peste tine, căci pământul este vremelnicie, ci te vom acoperi cu flori, căci așa precum floarea crește din pământ, se va înălța și sufletul tău din întunecimea mormântului, către lumină ; căci din duh ai venit și în duh te vei întoarce !

Lăsă coroana să cadă și se acoperi.

Struve se apropie și îi strînse mîna cu căldură iar ochii i se umplură de lacrimi așa că trebui să-i ceară batista lui Levi. Doctorul, care aruncase și el coroana, plecă îndată și ceilalți îl urmară încet. Dar Falk rămase dus pe gînduri, încă aplecat deasupra gropii și privind în adînc ; la început văzu doar un dreptunghi de întuneric, treptat însă apăru o pată luminoasă, crescu și căpătă o formă deslușită, se rotunji și sclipi, albă ca o oglindă — era placa nescrisă de pe sicriul copilului care lucea în întuneric, răsfrîngînd întreaga lumină a cerului. Lăsă și el să cadă coroana ; un zgomot slab, surd și lumina se stinse. Se întoarse și-i urmă pe ceilalți.

La trăsură fu oarecare discuție în ce direcție să meargă ; Borg închise repede procesul, comandînd :

— La Norrbacka !

Peste cîteva minute societatea se afla în sala cea mare de la primul etaj unde fu primită de o fată pe care Borg o salută, o îmbrățișă și o sărută, după care își aruncă pălăria sub o sofa, îi porunci lui Levi să-i scoată pardesiul și comandă o cană de punci, douăzeci și cinci de trabuce, o jumătate de coniac și o căpățînă

de zahăr. Apoi își scoase jacheta și luă în primire numai pentru el singura sofa din sală.

Fața lui Struve începu să se lumineze cînd văzu că se pregătește o beție și ceru muzică. Levi se așeză la pian și depănă un vals în timp ce Struve îl luă de mijloc pe Falk și începu să se plimbe împreună cu el în sus și în jos, discutînd banalități despre viață în general, despre griji și bucurii, despre firea nestatornică a omului ș.a. de unde reieșea că este cu păcat să plîngi ceea ce dau și iau zeii — folosea cuvîntul zei pentru că spusese deja „cu păcat" și nu voia să fie luat drept pietist. Aceste considerații păreau că reprezintă introducerea valsului pe care, îndată după aceea, îl dansă cu fata ce adusese castronul. Borg umplu paharele.

— Uite-așa, da, acu' hai să pălăvrăgim, spuse Borg. Arăți tare trist, domnule asesor, ia vino încoace și hai să bem !

Falk găsi propunerea lui Borg jenantă și de aceea o primi cu oarecare rezervă. Conversația însă nu se legă deloc, parcă se temeau de o ciocnire. Struve rătăcea de colo pînă colo ca o molie, căutînd distracție, fără s-o găsească, întorcîndu-se totuși mereu la masa cu punci ; din cînd în cînd schița cîțiva pași de dans, închipuindu-și că este vesel, că este sărbătoare, dar nu era așa. Levi umbla între pian și punci ; îndrăzni chiar să prezinte un cîntec vesel, dar era prea vechi ca să-l mai asculte cineva. Borg răcnea după „antren", cum îi spunea el, dar tăcerea se lăsă tot mai înfricoșătoare. Falk umbla tăcut prin salon, răuprevestitor ca un nor încărcat de furtună.

La comanda lui Borg a fost adusă o cină copioasă. S-au așezat la masă într-o tăcere amenințătoare. Struve și Borg au băut rachiu fără măsură. Obrazul celui din urmă semăna cu o ușă de sobă scuipată ; ici și colo apăreau pete roșii iar ochii i se îngălbeniseră. Struve, în schimb, semăna cu o brînză de Eidam lăcuită, peste tot la fel de roșie și unsuroasă. Văzîndu-i pe Falk și Levi în această societate îți venea să crezi că sînt doi copii care își mănîncă ultima cină la uriași.

— Dă-i somon scriitorului de scandal! îi comandă Borg lui Levi, ca să întrerupă liniștea monotonă.

Levi îi întinse platoul lui Struve. Acesta își ridică ochelarii și scuipă venin :

— Nu ți-e rușine, spumegă el și îi aruncă lui Levi șervetul în față.

Borg îi puse lui Struve mîna grea pe țeasta chelă și spuse :

— Taci, mîzgălitor de gazete!

— În ce anturaj am nimerit ; vreau să vă spun domnilor că nu sînt obișnuit cu astfel de apucături și că sînt prea bătrîn ca să fiu tratat ca un puști, spuse Struve cu vocea tremurătoare, uitînd de blîndețea lui obișnuită.

Borg care acum se simțea sătul se ridică de la masă și spuse :

— Ptiu drace, halal societate! Lichidează tu aici, Levi, ți-i dau înapoi mai tîrziu ; eu plec înainte!

Își puse pălăria și mantaua, turnă punci într-un pahar de apă, îl completă ras cu coniac, îl goli pe nerăsuflate, stinse în trecere cîteva lumînări, sparse cîteva pahare, înfundă în buzunar un pumn de trabuce și o cutie de chibrituri și ieși clătinîndu-se.

— Păcat că așa un geniu trage atît de tare la măsea, spuse Levi dus pe gînduri.

Un minut mai tîrziu Borg intră iar, se duse la masă, luă sfeșnicul și își aprinse un trabuc, îi suflă lui Struve fumul în obraz, scoase limba și-și arătă măselele, stinse lumînările și ieși.

Levi se trîntise pe burtă și țipa de încîntare.

— Cu ce lepădătură m-ai pus să mă întîlnesc? întrebă Falk serios.

— O, dragul meu, acum e beat, dar este fiul medicului militar și profesorului...

— Nu te-am întrebat de tatăl lui, ci de el, dar acum m-am lămurit de ce te lași călcat în picioare de un astfel de cîine! Poți să-mi răspunzi însă de ce are relații cu tine?

— Îmi rezerv dreptul de a nu răspunde la toate prostiile, spuse Struve cu distincție.

— Da, rezervă-ţi dreptul pentru toate tîmpeniile din lume, dar ţine-le pentru tine !

— Ce e cu tine Levi, frate ? făcu Struve, linguşitor ; arăţi aşa de serios !

— Mare păcat că un geniu ca Borg pileşte aşa îngrozitor, spuse Levi.

— Cum şi cînd se manifestă geniul lui ? întrebă Falk.

— Poţi fi un geniu fără să scrii versuri, răspunse Struve înţepat.

— Şi eu cred că a scrie versuri nu presupune geniu — dar tot atît de puţin a te comporta ca un animal, spuse Falk.

— N-ar trebui acum să facem socoteala ? spuse Struve şi o şterse afară.

Au plătit Falk şi Levi. Cînd au ieşit, ploua, şi cerul era negru, numai lumina lămpilor cu gaz din oraş plutea ca un nor roşu, spre sud. Trăsura închiriată plecase şi nu le rămînea altceva de făcut decît să-şi ridice gulerele hainelor şi s-o ia la drum. Nu trecuseră nici de popicărie cînd auziră un răcnet îngrozitor, sus, în văzduh.

— Blestem ! Strigă cineva deasupra capetelor lor şi iată că îl văzură pe Borg legănîndu-se pe una dintre cele mai înalte crăci ale unui tei care se apleca spre pămînt dar în clipa următoare se înălţa iar, descriind o curbă nemaipomenită.

— O, este colosal ! strigă Levi. Este colosal !

— Ce trăsnit ! zîmbi Struve, mîndru de protejatul lui şi îşi ridică gulerul hainei.

— Vino-ncoa, Levi ! — răcnea Borg sus, în văzduh — să ne împrumutăm cu bani unul pe altul !

— Cîţi vrei ? întrebă Levi fluturîndu-şi portofelul.

— Nu împrumut niciodată mai puţin de cincizeci !

În clipa următoare Borg coborî din copac şi băgă bancnota în buzunar.

Apoi îşi scoase pardesiul.

— Îmbracă-te la loc ! spuse Struve poruncitor.

— Să mă îmbrac ! Aşa zici ? îmi porunceşti tu mie ? Ai ? Zici să mă îmbrac ! Aşa zici tu ? Poate vrei să ne batem.

Izbi cu pălăria de trunchiul copacului de o turti, apoi își scoase fracul și vesta, lăsînd ploaia să-l biciuiască peste cămașă.

— Vino-ncoa, mizgălitor de gazete, să ne batem !

Zicînd acestea îl apucă pe Struve de mijloc și se bălăbăni cu el, mergînd de-a-ndaratelea pînă căzu amîndoi în șanț.

Falk porni spre oraș cît putu de repede dar mai auzi încă mult timp hohotele de rîs și aclamațiile lui Levi

— Este divin, este colosal — este colosal !

Și pe Borg :

— Trădătorule, trădătorule !

20

PE ALTAR

Pendula Restaurantului primăriei din urbea X tocmai tuna șapte, într-o seară de octombrie, cînd directorul de scenă al Teatrului permanent din oraș dădu buzna în local. Arăta radios, atît cît poate radia o broască după ce a mîncat bine ; părea vesel, dar mușchii obrazului, neobișnuiți cu astfel de mișcări, îi boțeau pielea feței în cute neregulate, pocindu-i și mai mult înfățișarea hidoasă. Îl salută cu îngăduință pe cîrciumarul mic și sfrijit care stătea după tejghea și număra clienții.

— *Wie steht's ?* * răcni directorul — după cum ne amintim, se dezobișnuise de mult timp să vorbească.

— *Schön Dank !* ** răspunse patronul. Cu asta nemțeasca celor doi domni se isprăvi și trecură nemijlocit la suedeză.

— Ei, ce zici de băiat, de Gustav ? N-a fost excelent în Don Diego, ai ? Mă pricep să fac actori, nu ?

— Da, recunosc ! Asta băiat ! Tocmai cum ați spus, domnule director : este mai ușor să faci un talent dintr-un ins pe care nu l-au stricat cărțile astea proaste...

---

* Cum îți merge ? (germ.).
** Mulțam' frumos (germ.).

— Cărțile-s o nenorocire ! O știu prea bine ! Știi ce înseamnă cărțile ? Ai ? Eu știu, da ! O să poți înțelege asta după comportarea tînărului Rehnhjelm în Horațio. O să fie frumos ! I-am promis rolul pentru că l-a cerșit atîta, dar i-am spus de la bun început că n-am să-l ajut, pentru că nu vreau să fiu răspunzător de eșecul lui. I-am mai spus și că îi dau rolul ca să vadă cît de greu este să joci dacă nu ești înzestrat cu talent de la natură. A ! O să-l umilesc de n-o să mai pomenească mult timp de roluri. Așa o să fac ! Dar nu despre asta vreau să vorbim ! Ai cumva niște separeuri libere, patroane ?

— Cele două mici ?

— Exact !

— Întotdeauna la dispoziția dumneavoastră, domnule director !

— Un supeu pentru doi, ceva ales ! La ora opt ! Îl servești personal, patroane !

Ultimele cuvinte le spuse fără să răcnească iar patronul se înclină în semn că a înțeles.

În acest moment intră Falander. Trecu pe lîngă director fără să-l salute și se așeză la vechiul lui loc. Directorul se ridică imediat și trecînd pe lîngă tejghea, spuse confidențial :

— Ora opt ! Apoi plecă.

Patronul îi puse în față lui Falander o sticlă de absint și accesoriile. Cum acesta nu dădea niciun semn că ar vrea să deschidă conversația, patronul luă șervetul și începu să șteargă praful de pe marginea mesei ; văzînd că nici asta nu este de vreun folos, umplu suportul cu chibrituri și spuse :

— Supeu astă seară ; separeurile mici ! Hm !

— Despre cine și despre ce vorbiți ?

— Hm ! Vorbeam despre cel care tocmai a plecat.

— I-auzi, de ăla ! Ei, asta e ceva neobișnuit pentru cît este de zgîrcit ! Bineînțeles pentru o persoană, da ?

— Nu, două, spuse patronul făcînd cu ochiul. În separeurile mici ! Hm, hm !

Falander ciuli urechile dar în același timp i se făcu rușine că asculta la bîrfeli și lăsă subiectul baltă ; dar asta nu era pe placul patronului.

— Aș vrea să știu, spuse el, cine poate să fie ! Nevastă-sa e bolnavă și...

— Ce ne pasă cu cine-i place monstrului să supeze. Aveți cumva vreun ziar de seară, patroane ?

Acesta fu scutit să răspundă la ripostă pentru că în clipa aceea intră Rehnhjelm, radios ca orice tînăr care vede luminîndu-i-se viitorul.

— Dă-l încolo de absint astă seară, spuse el, fii invitatul meu. Sînt atît de bucuros, că-mi vine să plîng !

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Falander speriat ; nu cumva ai căpătat vreun rol ?

— Ba da, pesimistule, am căpătat Horațio...

Falander se posomorî :

— Și ea Ofelia ! adăugă el.

— De unde știi ?

— Am ghicit !

— Deducțiile tale ! Dar nu era greu să deduci ! Nu crezi că merită ? Există alta mai bună în tot teatrul ?

— Nu, asta recunosc ! Ei, îți place Horațio ?

— E splendid.

— Da, e ciudat cît de diferite pot fi părerile !

— Tu ce părere ai ?

— Eu sînt de părere că este cel mai mare ticălos dintre toți curtenii ; întotdeauna spune da ! „Da, prințul meu, da, bunul meu prinț !" Dacă îi este prieten trebuie să spună cîteodată nu și să se ferească de a-i cînta tot timpul în strună cum fac ceilalți lingușitori.

— Vrei să-mi distrugi și bucuria asta ?

— Da, pe toate vreau să ți le distrug ! Cum poți, crezînd că toate ticăloșiile pe care le fac oamenii sînt mari și splendide, cum poți, cîtă vreme crezi asta, să aspiri la absolut ? Dacă pe toate le vezi desăvîrșite și minunate, cum poți să mai rîvnești la adevărata desăvîrșire ? Crede-mă, pesimismul este cel mai autentic idealism și pesimismul este o învățătură creștină, dacă asta îți poate liniști conștiința, deoarece creștinismul ne în-

vață despre deșertăciunea lumii, de care căutăm să scăpăm murind.

— De ce nu mă lași să cred că lumea e frumoasă? Nu trebuie să fiu recunoscător față de cel ce ne dă tot ce este bun și să mă bucur de ceea ce îmi oferă viața?

— Ba da, ba da, bucură-te băiete, bucură-te și crezi și speră. Cum toți oamenii de pe pămînt aleargă după același lucru — fericirea — probabilitatea de a o cuceri este de 1 la 439 145 300, pentru că există tocmai atîția oameni cît numitorul fracției. Merită fericirea pe care ai obținut-o azi chinurile și umilințele lunilor de zile trecute? Și în afară de asta: în ce constă fericirea ta? Că ai primit un rol prost, cu care nu poți să obții ceea ce se cheamă un succes, nu vreau să spun prin asta că vei avea un eșec. Ești așa de sigur că...

(Trebui să-și tragă răsuflarea)

— ...că Agnes va avea succes în Ofelia? Poate că, în dorința ei de a profita de ocazia asta rară, pune prea mult preț pe rol, este ceva obișnuit! Dar regret că te-am întristat și te rog, ca întotdeauna, să nu crezi ceea ce spun; nu se știe dacă este adevărat!

— Dacă nu te-aș cunoaște, aș crede că mă invidiezi!

— Nu, băiete, îți urez, ca și tuturor oamenilor, să vi se împlinească dorințele cît mai curînd posibil ca să vă puteți îndrepta gîndurile spre mai bine, căci acesta ar putea să fie totuși scopul vieții.

— Asta poți s-o spui atît de liniștit tu, care ai deja succes.

— Păi nu trebuia să ajungem aici? Deci să nu ne dorim succesul ci să zîmbim doar gîndindu-ne la marile noastre străduințe, mari, auzi tu?

Pendula bătu opt, făcînd să răsune sala. Falander se ridică grăbit de pe scaun, ca și cum ar fi vrut să plece, apoi își trecu mîna peste frunte și se așeză iar.

— Agnes este astă seară la mătușa Beate? întrebă el pe un ton indiferent.

— De unde știi?

— O, pot să-mi dau seama, dacă stai atît de liniștit aici! Vrea să-i citească rolul, așa cred, pentru că nu mai aveți decît vreo cîteva zile pînă vă vine rîndul.

— Da, te-ai întîlnit cu ea astă seară de o știi și pe asta ?

— Nu, pe onoarea mea ! Nu pot să-mi închipui alt motiv ca să lipsească de lîngă tine într-o seară cînd nu jucăm.

— Ai perfectă dreptate. De altfel m-a rugat să ies la plimbare și să-mi caut tovărășie, pentru că am stat atît de mult în casă. Este atît de tandră și de grijulie, draga de ea !

— Da, este foarte tandră !

— N-a fost cu mine numai într-o singură seară, cînd a reținut-o mătușa ei, dar nu mi-a trimis nici o contramandare. Am crezut că înnebunesc și n-am putut dormi toată noaptea.

— Asta a fost în șase iulie, nu-i așa ?

— Mă înspăimînți ! Ne spionezi ?

— De ce aș face-o ? Vă cunosc doar legătura și o încurajez pe toate căile ! Și că a fost marți, șase iulie, cînd s-a întîmplat, o știu fiindcă mi-ai povestit-o de atîtea ori.

— Păi da, e adevărat !

Urmă o tăcere lungă.

— E ciudat, rupse în cele din urmă tăcerea Rehnhjelm, cît de melancolic îl poate face pe om fericirea ; sînt foarte neliniștit astă seară și aș fi preferat să fiu împreună cu Agnes. Nu vrei să trecem în separeurile mici și să trimitem după ea ? Poate să spună că au venit niște musafiri din provincie.

— N-ar spune asta niciodată ; ea nu e în stare să spună neadevăruri !

— O, asta nu-i chiar așa de periculos ! Toate femeile pot !

Falander îl fixă pe Rehnhjelm într-un fel atît de ciudat încît acesta nu putu să înțeleagă ce înseamnă ; apoi spuse :

— Întîi să văd dacă separeurile sînt libere, ca să știm pe ce contăm.

— Da, să mergem !

Falander îl opri pe Rehnhjelm cînd acesta schiță gestul de a-l urma și ieși. După două minute reveni. Era palid de tot, dar calm și spuse doar :

— Sînt ocupate !

— Ce necaz !

— Ei, atunci trebuie să ne ținem tovărășie cum vom putea !

Și își ținură tovărășie, mîncară, băură și discutară despre viață, dragoste și răutatea oamenilor ; și se săturară și se îmbătară și plecară acasă să se culce !

21

UN SUFLET PESTE BORD

În dimineața următoare Rehnhjelm se trezi la ora patru, auzindu-se strigat pe nume. Se așeză în capul oaselor în pat și ascultă — era liniște. Ridică storul și văzu o dimineață cenușie de toamnă cu ploaie și vînt. Se culcă iar și încercă zadarnic să adoarmă. Vîntul avea o mulțime de glasuri ciudate ; se văitau, amenințau, plîngeau și gemeau. Încercă să se gîndească la ceva plăcut : la fericirea lui ; luă rolul și începu să-l citească ; dar nu întîlnea decît „da, prințul meu" și se gîndi la vorbele lui Falander găsind că acesta, cel puțin în parte, avea dreptate. Încercă să-și închipuie cum arăta pe scenă ca Horațio ; încercă să și-o reprezinte pe Agnes ca Ofelia și văzu în ea o intrigantă ipocrită care, după sfatul lui Polonius, îi întindea capcane ; încercă să alunge această imagine și în loc de Agnes apăru galanta mamsell Jaquette care jucase pînă atunci în Ofelia, la teatrul municipal. Zadarnic încerca să alunge gîndurile și imaginile neplăcute, ele îl urmăreau ca țințarii. Obosit de luptă, adormi și retrăi, în somn, același chin ; se smulse din el și se trezi, dar adormi din nou și aceleași vedenii se repetară. Pe la ora nouă se trezi într-un strigăt și sări din pat ca să scape de duhurile rele care-l urmăreau. Cînd se așeză în fața oglinzii văzu că plînsese. Se îmbrăcă în grabă și cînd vru să-și încalțe cizmele, un păianjen trecu pe dușumea. Se bucură, deoarece credea că păianjenii aduc noroc ; îl cuprinse o excelentă dispoziție și își spuse că nu trebuie să mănînci raci seara dacă vrei să dormi bine. Își bea cafeaua, fuma o pipă și privea zîmbind la ropotul ploii

și rafalele de vînt de afară, cînd cineva bătu la ușă. Tresări, pentru că azi se temea de orice veste, fără să știe de ce ; apoi își aminti de păianjen și se duse liniștit să deschidă.

Era servitoarea domnului Falander care îl ruga să vină neapărat la el, la ora zece fix, în legătură cu o chestiune extrem de importantă. Din nou îl cuprinse frica indescriptibilă care îl chinuise în timpul somnului de dimineață. Încercă să-și petreacă cumva ora rămasă, dar nu reuși. Se îmbrăcă și alergă la Falander, cu inima bătîndu-i puternic sub brațul stîng.

Acesta făcuse deja ordine în cameră și era pregătit să-l primească. Îl salută cu o mină prietenoasă, dar neobișnuit de serioasă. Rehnhjelm îl asaltă cu întrebări dar Falander răspunse că nu-i poate spune nimic înainte de ora zece. Deveni neliniștit și dori să afle dacă este ceva rău ; Falander spuse că nu poate exista nimic rău pentru cine știe să înțeleagă lucrurile cum se cuvine și adăugă că multe dintre cele ce-ți par insuportabile sînt foarte ușor de suportat dacă eviți să le supraevaluezi. Astfel trecu timpul pînă la ora zece, cînd se auziră două bătăi ușoare în ușa care se deschise imediat și intră Agnes. Fără să-i observe pe cei prezenți, scoase cheia, care era pe dinafară, încuie ușa și se opri privind în jur. Dar expresia ei jenată cînd văzu doi în loc de unul dură doar o clipă și se rezolvă într-una de surpriză plăcută că îl întîlnește și pe Rehnhjelm aici. Își scoase pelerina de ploaie și alergă spre el ; el o luă în brațe și o strînse la piept cu atîta putere, de parcă n-o văzuse de un an întreg.

— Ai lipsit mult, Agnes !

— Mult ? Ce vrei să spui ?

— Parcă nu te-aș fi văzut de o veșnicie. Arăți atît de proaspătă astăzi ; ai dormit bine ?

— Arăt mai proaspătă ca de obicei ?

— Da, într-adevăr ; ești îmbujorată și ai gropițe în obraji ! Nu-l saluți pe Falander ?

Acesta stătea calm și asculta conversația dar fața lui era albă ca de ghips și părea că meditează.

— Doamne, dar tu arăți istovit, spuse Agnes și făcu

un salt *entre-chat* cu supleţea unei pisicuţe, după ce se desprinse din braţele lui Rehnhjelm.

Falander nu răspunse. Agnes îl privi cu mai multă atenţie şi îi ghici gîndurile îndată ; faţa ei se tulbură ca oglinda unei ape cînd adie briza, dar numai pentru o secundă ; în următoarea era din nou calmă şi — după ce îl cercetă cu o privire pe Rehnhjelm şi înţelese situaţia — se hotărî să înfrunte orice ar fi urmat.

— Putem afla pentru ce eveniment important ne-aţi chemat aici aşa devreme ? întrebă ea voioasă şi-i bătu pe umăr pe Falander.

— Bineînţeles, începu acesta, atît de tare şi de hotărît că Agnes păli, dar în aceeaşi clipă el scuturâ din cap ca şi cum ar fi vrut să schimbe făgaşul gîndurilor.

— Astăzi este ziua mea de naştere şi v-am invitat la micul dejun !

Agnes, care parcă văzuse năpustindu-se asupra ei un tren, dar reuşise să scape, izbucni într-un rîs sonor şi-l îmbrăţişă pe Falander.

— Dar fiindcă l-am comandat abia pentru ora unsprezece, avem cam mult de aşteptat. Vă rog, luaţi loc !

Se făcu tăcere, o tăcere înfricoşătoare.

— Un înger trece prin cameră, spuse Agnes.

— Tu eşti acela, spuse Rehnhjelm sărutîndu-i mîna cu respect şi tandreţe.

Falander arăta ca un călăreţ trîntit din şa care se căzneşte să se urce la loc.

— Azi dimineaţă am văzut un păianjen, spuse Rehnhjelm. Asta înseamnă noroc.

— *Araignée matin : chagrin,* spuse Falander ; n-ai ştiut pînă acum ?

— Ce înseamnă ? întrebă Agnes.

— Păianjen de dimineaţă — griji, necazuri ai în faţă.

— Hm !

Se lăsă iar tăcere şi ploaia care biciuia în rafale fereastra înlocuia conversaţia.

— Astă noapte am citit o carte zguduitoare, reluă Falander conversaţia şi n-am mai putut dormi chiar deloc.

— Ce carte ? întrebă Rehnhjelm, fără interes deosebit, pentru că se simţea neliniştit în continuare.

— Are titlul *Pierre Clément* și tratează banala poveste a femeii, dar atît de viu prezentată, că mi-a făcut o impresie foarte puternică.

— Ce înseamnă banala poveste a femeii, dacă mi-e permis să întreb ? spuse Agnes.

— Infidelitate și prefăcătorie, bineînțeles !

— Păi, dar Pierre Clément ?

— A fost înșelat, firește. Era un tînăr pictor care o iubea pe amanta altuia...

— Acum îmi aduc aminte că am citit romanul ăsta, spuse Agnes, și mi-a plăcut foarte mult. Nu s-a logodit ea după aceea cu unul pe care-l iubea cu adevărat ? Ba da, așa era, dar în același timp menținea și vechea ei legătură. Prin asta autorul a vrut să arate că femeia poate iubi în două feluri, dar bărbatul numai într-unul. E foarte adevărat. Nu-i așa ?

— Ba da ! Dar apoi, într-o zi, cînd logodnicul a vrut să prezinte un tablou la concurs — scurt și cuprinzător — ea s-a dăruit prefectului și Pierre Clément a fost fericit — și s-a putut însura.

— Și prin asta autorul vrea să spună că femeia poate sacrifica totul pentru iubitul ei, pe cînd bărbatul...

— E cea mai mare ticăloșie pe care am auzit-o vreodată ! izbucni Falander.

Se ridică și se duse la secretar. Deschise capacul cu o smucitură și scoase o casetă neagră.

— Poftim, spuse el și întinse caseta spre Agnes ; du-te acasă și scapă lumea de o lepădătură !

— Ce e asta ? spuse Agnes rizînd, deschise caseta și scoase din ea un revolver cu șase focuri. Ia uite ce băiat drăguț ; nu l-ai avut în Karl Moor ? Ba da, ăsta era ! Cred că e încărcat !

Ridică revolverul, ținti către ușa sobei și apăsă pe trăgaci.

— Acum bagă-l la loc, spuse ea ; astea nu-s jucării, prieteni !

Rehnhjelm amuțise. Înțelegea totul dar nu putea scoate o vorbă și era atît de vrăjit de fată că în nici un caz nu putea să nutrească vreun sentiment ostil față de

ea. Era sigur că un cuțit îi străpunsese inima, dar durerea încă nu avusese timp să apară.

Falander era uluit de atîta obrăznicie și avu nevoie de cîtva timp ca să-și revină, după ce îi eșuase scena condamnării morale și lovitura de teatru avusese un deznodămînt puțin favorabil pentru el.

— Și acum nu vreți să ieșim ? întrebă Agnes aranjîndu-și părul în fața oglinzii.

Falander deschise ușa.

— Ieși ! strigă el, și ia cu tine blestemul meu ; ai distrus pacea sufletească a unui om onest.

— Ce tot pălăvrăgești ? Închide ușa, aici nu e prea cald.

— Așadar trebuie să vorbim mai limpede. Unde ai fost aseară ?

— Hjalmar știe, iar pe tine nu te privește.

— N-ai fost la mătușa ta ; ai ieșit și ai supat cu directorul !

— Nu-i adevărat !

— Te-am văzut la ora nouă, în restaurantul primăriei.

— Minți ! La ora aia eram acasă ; poți s-o întrebi pe fetița mătușii, care m-a condus !

— La asta nu m-aș fi așteptat !

— Nu vrei să terminăm odată discuția asta și să plecăm ! N-ar trebui să citești noaptea cărți d-astea proaste, ca să fii furios ziua ! Hai, îmbrăcați-vă odată !

Rehnhjelm își pipăi capul ca să se convingă că se afla la locul lui, pentru că toate i se păreau pe dos. După ce se convinse că, în ceea ce-l privește, toate erau la locul lor, căută o idee rezonabilă care să poată rezolva problema, dar nu găsi nici una.

— Unde ai fost în șase iulie ? întrebă Falander cu aerul copleșitor al unui judecător.

— Ce întrebări nătînge mai pui ! Cum aș putea să-mi amintesc ce s-a întîmplat acum trei luni ?

— Ba poți ; ai fost la mine și lui Hjalmar i-ai spus că te duci la mătușa ta.

— Nu-l asculta, spuse Agnes și se apropie drăgăstoasă de Rehnhjelm ; îndrugă atîtea prostii !

În clipa următoare Rehnhjelm o înșfăcă de gît și o trînti pe spate, în colț, lîngă soba de teracotă, unde rămase culcată, tăcută și nemișcată, pe o grămadă de lemne.

Apoi își puse pălăria, dar Falander trebui să-i ajute să-și pună pardesiul, pentru că tremura din tot trupul.

— Hai să mergem, spuse el, scuipă pe pietrele din fața sobei și ieși.

Falander mai întîrzie o clipă, controlă pulsul lui Agnes și o luă imediat după Rehnhjelm, pe care îl ajunse jos, în vestibul.

— Te admir, îi spuse Falander lui Rehnhjelm ; lucrurile au depășit într-adevăr orice măsură.

— Te rog să nu-mi mai pomenești de ele niciodată ; nu mai avem prea mult timp de petrecut împreună ; o șterg acasă cu primul tren, mă duc să muncesc și să uit ! Hai acum să mergem la restaurant și să ne amețim, cum zici tu.

Ajunseră la restaurant și comandară un separeu, evitară însă acele „separeuri mici". Curînd aveau în față o masă îmbelșugată.

— Am încărunțit ? întrebă Rehnhjelm și își pipăi părul umed care i se lipise de țeastă.

— Nu, amice, nu încărunțești așa repede ; nici măcar eu nu sînt.

— S-a lovit ?

— Nu.

— În camera asta a fost pentru prima dată... !

Se ridică, făcînd cîțiva pași, se clătină, căzu în genunchi lîngă sofa, își rezemă capul de ea și izbucni în plîns ca un copil în poala mamei sale. Falander se așeză lîngă el și îi luă capul în mîini. Rehnhjelm simți căzîndu-i pe gît ceva fierbinte ca o scînteie aprinsă.

— Unde e filozofia, amice ? Dați-o încoace ! Mă înec ! Un pai ! Aici !

— Bietul, bietul băiat !

— Trebuie s-o văd ! Trebuie s-o rog să mă ierte ! O iubesc ! Totuși ! Totuși ! S-a lovit ? Sfinte Dumnezeule, cum mai poate trăi un om atît de nefericit ca mine ?

*

La ora trei după-masă Rehnhjelm plecă la Stockholm cu trenul. Falander însuşi închise uşa cupeului şi trase zăvorul.

22

VREMURI GRELE

Toamna adusese mari schimbări chiar şi pentru Sellén. Înaltul lui protector decedase şi acum trebuia să dispară tot ce amintea de el; nici măcar amintirea faptelor sale bune nu trebuia să-i supravieţuiască. Că i s-a retras bursa, era de la sine înţeles, oricum Sellén nu era cel care să se ducă şi să ceară ceva; dealtfel socotea că nu mai are nevoie de sprijin, după ce i se întinsese odată o mînă atît de generoasă şi vedea mulţi alţii, mai tineri, cărora le-ar fi folosit mai mult. Totuşi era silit să observe că nu numai soarele se stinsese ci de asemenea şi toate planetele mici erau eclipsate. Cu toate că în timpul verii îşi perfecţionase talentul prin studii riguroase, prefectul declară că a regresat şi că succesul lui din primăvară fusese doar o întîmplare norocoasă; profesorul de peisagistică îi spuse prietenește că nu va ajunge niciodată cineva iar acel critic academist profită de ocazie ca să se reabiliteze, insistînd asupra opiniei sale anterioare. În afară de asta apăru o schimbare a gustului cumpărătorilor de tablouri, adică a gloatei ignorante, bogate, care decide gustul; ca să se poată vinde, peisajele trebuiau să fie nişte portrete ale vilegiaturii, şi chiar aşa tot era greu, pentru că de fapt mergea numai pictura anecdotică, lacrimogenă sau seminudul de cabinet.

Erau deci vremuri grele pentru Sellén şi-i mergea foarte rău, pentru că nu se putea hotărî să picteze împotriva sentimentelor sale.

Închiriase un atelier fotografic părăsit, departe, sus, pe Regeringsgatan. Localul se compunea din atelierul

propriu-zis, cu duşumeaua putredă şi acoperişul găurit, căruia totuşi, acum, în timpul iernii, îi venea în ajutor zăpada ce-l acoperea — şi fostul laborator mirosind atît de tare a colodiu încît nu putea fi folosit decît ca magazie de cărbuni sau lemne, dacă împrejurările îngăduiau această utilizare. Mobilierul era compus dintr-o bancă de grădină din lemn de nuc, cu piroanele ieşite şi aşa de scurtă că, dacă era folosită ca pat, ceea ce era întotdeauna cazul cînd proprietarul (chiriaşul) era acasă noaptea, nu-i ajungea decît pînă la încheietura genunchilor. Aşternutul era o jumătate de pled (cealaltă jumătate era amanetată) şi o mapă doldora de schiţe. În magazia de cărbuni se găsea o instalaţie de apă, cu robinet şi scurgere — asta era toaleta.

Într-o după-amiază rece, aproape de Crăciun, Sellén picta, pentru a treia oară, un tablou nou pe o pînză veche. Tocmai se sculase din patul lui tare ; nici o menajeră nu venise să-i facă focul, pe de o parte fiindcă nu avea nici o menajeră şi pe de alta fiindcă nu avea cu ce face focul ; pentru acelaşi motiv nici o menajeră nu venise să-i perie hainele sau să-i fiarbă cafeaua. Şi totuşi era vesel, fluiera şi aşternea culori pe un splendid apus de soare în munţii Gausta, cînd se auziră patru perechi de bătăi în uşă. Sellén deschise fără să ezite şi Olle Montanus intră, îmbrăcat foarte simplu şi subţire, fără pardesiu.

— Bună dimineaţa, Olle ! Ce mai faci ? Ai dormit bine ?

— Mulţumesc de întrebare !

— Cum merge cu casa de fier, de jos, din oraş ?

— Of, merge prost !

— Şi cu stocul de bancnote ?

— Prea puţine bancnote în circulaţie.

— I-auzi, nu vor să mai scoată ! Ei, şi cu valuta ?

— Lipseşte !

— Crezi că o să fie o iarnă grea ?

— Am văzut o mulţime de mătăsari, afară, în Bälsta aşa de dimineaţă şi asta înseamnă iarnă friguroasă.

— Ai ieşit la plimbare de dimineaţă ?

— Am umblat toată noaptea, după ce am plecat pe la douăsprezece de la Salonul Roşu.

— I-auzi, aseară ai fost acolo !

— Da şi am făcut două cunoştinţe noi : doctorul Borg şi notarul Levin.

— I-auzi, pramatiile alea ! - Îi cunosc. Păi de ce nu i-ai rugat să te găzduiască peste noapte ?

— Nu, m-au luat de sus fiindcă nu aveam pardesiu şi mi-a fost ruşine. Of, cît sînt de obosit ; mă întind puţin pe banca ta ! Mai întîi m-am dus pe Katrineberg, dincolo de bariera Kungsholm şi apoi iar în oraş şi am trecut de bariera nordică, afară, spre Bälsta ! Azi trebuie să-mi găsesc de lucru la un sculptor ornamentist, altfel mor.

— E adevărat că ai intrat în organizaţia muncitorească „Steaua nordului" ?

— Da, aşa e ! Duminică ţin acolo o conferinţă despre Suedia.

— Drăguţ subiect ! Foarte drăguţ !

— Dacă adorm aici pe bancă, nu mă trezi ; sînt absurd de obosit !

— Nu te jena ! Culcă-te !

Peste cîteva minute Olle dormea adînc şi sforăia ! Capul îi atîrna peste un braţ al băncii pe care i se rezema gîtul gros iar picioarele îi atîrnau peste celălalt braţ.

— Drac pîrlit, spuse Sellén şi aruncă pledul peste el. Se auziră iar bătăi, dar nu după consemn, aşa că Sellén nu găsi cu cale să deschidă ; dar apoi urmară nişte bătăi atît de puternice încît dispăru orice teamă de ceva serios şi Sellén deschise uşa — doctorului Borg şi secretarului Levin. Borg deschise vorba :

— Falk e aici ?

— Nu !

— Ce-i cu sacul ăla de lemne culcat acolo ? reluă Borg şi arătă cu cizma plină de zăpadă la Olle.

— Este Olle Montanus !

— Da, exemplarul clasic care era aseară cu Falk. Doarme ?

— Da, doarme.

— A înnoptat aici ?

— Da, asta a făcut !

— E al dracului de frig aici ! De ce n-ai făcut focul ?

— Pentru că n-am lemne !

— Atunci trimite să aducă ! Unde-i menajera, s-o expediez eu !

— Menajera e la biserică.

— Scoală-l pe boul care stă și doarme că-l trimit pe el !

— Nu, lasă-l să doarmă ! îl rugă Sellén și trase pledul peste Olle care sforăise tot timpul și mai sforăia încă.

— Ei, atunci să te învăț altceva ! Sub dușumele e umplutură de pămînt sau de moloz ?

— La asta nu mă pricep, răspunse Sellén și se așeză prudent pe cîteva coli de carton întinse pe jos.

— Mai ai carton din ăsta ?

— Da, pentru ce ? întrebă Sellén și o roșeață ușoară îi apăru la rădăcina părului.

— Îmi trebuie d-astea și un vătrai !

Borg căpătă cele cerute de la Sellén, care neștiind unde vrea să ajungă își trase taburetul lîngă cartoanele întinse pe jos și se așeză pe ele ca pe o comoară.

Borg se dezbrăcă în cămașă și începu să smulgă cu vătraiul una din scîndurile dușumelei putrezite de acizi și ploaie.

— Nu, afurisitule strigă Sellén.

— Așa făceam la Uppsala, spuse Borg.

— Da, dar nu se face la Stockholm !

— La dracu ! Mi-e frig și aici se va face focul !

— Dar cel puțin renunță să începi din mijlocul camerei ! Se vede imediat !

— Nu mă sinchisesc dacă se vede, crede-mă ; nu eu locuiesc aici ; dar astea sînt prea tari.

Se apropie de Sellén și-l împinse cu scaun cu tot, încît acesta se răsturnă și în cădere trase după el coalele de carton, dînd la iveală umplutura de sub dușumea.

— Ce nemernic ! Are aici o adevărată pivniță cu lemne de foc, dar stă și nu spune nimic !

— Să știi că asta a făcut-o ploaia care trece prin acoperiș.

— Nu-mi pasă cine a făcut-o, dar acum o să facem focul.

Cu cîteva smucituri puternice smulse vreo două scînduri şi curînd focul ardea în cămin. În acest timp Levin se comportă calm, rezervat şi politicos. Borg se aşează în faţa focului şi înroşi vătraiul.

Se auziră din nou bătăi, trei scurte şi una lungă.

— Asta e Falk, spuse Sellén şi se duse să-i deschidă.

Falk intră. Înfăţişarea lui avea ceva de tuberculos.

— Îţi trebuie bani ? îl întrebă Borg pe noul venit şi se bătu cu mîna peste buzunarul de la piept.

— Ce întrebare ! răspunse Falk nehotărît.

— Cît îţi trebuie ? Pot să-ţi fac rost !

— Vorbeşti serios ? spuse Falk şi se lumină la faţă.

— Serios ? Hm ! *Wie viel ?* • Suma ! Cifra ! Totalul !

— O, da, şaizeci de taleri mi-ar prinde bine !

— Ce om modest, spuse Borg şi se întoarse spre Levin.

— Da, este îngrozitor de puţin, încuviinţă acesta. Profită măi Falk cît e ghişeul deschis !

— Nu, nu vreau să profit ! N-am nevoie de mai mult şi nu vreau să fac datorii mai mari. Pot afla cînd trebuie să-i achit ?

— Doisprezece taleri, la şase luni, douăzeci şi patru pe an, în două rate, răspunse Levin ferm şi răspicat.

— Sînt condiţii avantajoase, spuse Falk. De unde luaţi bani în felul ăsta ?

— De la Banca Rotarilor ! Levin, scoate hîrtia şi tocul ! Acesta avea pregătite cambia, tocul şi o călimară portabilă. Cambia era deja completată. Văzînd cifra opt sute, Falk ezită un moment.

— Opt sute de taleri ? spuse el întrebător.

— Ia mai mult, mă, dacă nu eşti mulţumit.

— Nu, nu vreau ; şi n-are importanţă cine ia banii dacă sînt înapoiaţi corect. Şi pe astfel de hîrtii luaţi bani, fără garanţie ?

— Fără garanţie ? Doar girăm pentru tine ! răspunse Levin dispreţuitor şi cu familiaritate.

— Da, nimic de zis, fu de părere Falk ; vă sînt recunoscător că giraţi, dar nu cred că va merge.

• Cît ? (germ.).

— Ho ! Ho ! Ho ! Este deja acceptată, răspunse Borg şi scoase la iveală „un bilet de acceptare", cum îi spunea el. Ei bine, semnează !

Falk îşi scrise numele. Borg şi Levin stăteau aplecaţi asupra lui, ca nişte poliţişti.

— „Vicepreşedinte de tribunal", dictă Borg.

— Nu, eu sînt scriitor, răspunse Falk.

— Nu merge, eşti anunţat ca vicepreşedinte de tribunal şi de altfel aşa figurezi încă în anuar.

— Aţi verificat ?

— În chestii de formă trebuie să fim riguroşi, spuse Borg serios.

Falk semnă.

— Vino încoa Sellén, şi atestă ! porunci Borg.

— Păi, nu ştiu dacă pot, răspunse acesta. La mine acasă, la ţară, am văzut ieşind atîta mizerie de pe urma acestor semnături...

— Aici nu eşti la ţară şi n-ai de-a face cu ţărani ! Scrie că adevereşti autenticitatea semnăturii lui Falk, asta poţi s-o faci foarte bine !

Sellén scrise, dar clătină din cap.

— Sculaţi-l acum pe boul de jug de colo, să semneze şi el !

După ce-l scuturară zadarnic pe Olle, Borg luă vătraiul înroşit şi-l ţinu sub nasul celui adormit.

— Trezeşte-te, ciine, capeţi de mîncare ! răcni el.

Olle sări cît colo şi se frecă la ochi.

— Trebuie să certifici semnătura lui Falk, pricepi mă ?

Olle luă tocul şi scrise ce-i dictau cei doi giranţi, apoi încercă să se culce la loc, dar Borg îl opri.

— Nu, aşteaptă un pic ! Falk trebuie să scrie mai întîi o cauţiune suplimentară.

— Nu semna Falk, spuse Olle ; nu se termină bine ; aduce necazuri !

— Taci, ciine ! răcni Borg. Vino încoa Falk. Am girat pentru tine prin cauţiune solidară, pricepi ? Acum trebuie să depui o cauţiune suplimentară pentru Struve care este urmărit în justiţie.

— Ce înseamnă cauţiune suplimentară ? întrebă Falk.

— Este doar de formă ; împrumutul era de şapte sute la Banca Pictorilor ; primul vărsămînt s-a făcut, dar

după aceea lui Struve i-a venit ideea să se lase urmărit în justiție așa că trebuie să-i găsim un supleant. E un împrumut vechi, bun, și nu prezintă nici un risc ; banii sînt scadenți de acum un an !

— Falk scrise și cei doi martori semnară.

Borg împături cambiile cu grijă și cu o mină de cunoscător i le înmînă lui Levin care ieși imediat pe ușă.

— Într-un ceas să fii înapoi cu banii, spuse Borg, altfel mă duc direct la poliție și-i pun să telegrafieze după tine ! Apoi se ridică de pe scaun și se întinse mulțumit pe banca unde dormise Olle. Acesta se bălăbăni spre foc și se culcă pe dușumea, încolăcindu-se ca un cîine.

Urmă un moment de tăcere.

— Ia ascultă, mă Olle, spuse Sellén, dacă am face și noi o hîrtie d-asta ?

— Ați ajunge la Rindö, spuse Borg.

— Ce e Rindö ? întrebă Sellén.

— E în arhipelag, dar dacă domnii preferă Mälarul, există și acolo o închisoare numită Långholm.

— Dar, serios, întrebă Falk, ce se întîmplă dacă nu poți plăti la scadență ?

— Iei un nou împrumut de la Banca Croitorilor, răspunse Borg.

— De ce nu de la Banca Națională ? reluă Falk.

— E putredă, răspunse Borg.

— Înțelegi ceva ? întrebă Olle pe Sellén.

— Nici un cuvînt ! răspunse acesta.

— O să înțelegeți dacă o să fiți vreodată laureați ai Academiei și înscriși în anuar !

23

AUDIENȚE

În dimineața din ajunul Crăciunului, Nicolaus Falk se afla în biroul lui. Era mult schimbat ; timpul îi rărise părul blond iar pasiunile îi săpaseră mici canale în obraz,

pentru toată acreala care izvora din acest teren mlăștinos. Ședea aplecat asupra unei cărticele înguste, cu format de catehism și lucra în ea cu peniță, parcă voia să puncteze un model.

Se auziră bătăi în ușă, cartea dispăru imediat sub capacul pupitrului și un ziar de dimineață îi luă locul. Cînd intră nevastă-sa, Falk era cufundat în lectură.

— Șezi ! spuse Falk.

— Nu, n-am timp. Ai citit ziarul de dimineață ?

— Nu !

— Ah, credeam că asta faci !

— Da, dar abia am început !

— Atunci sigur că ai citit despre poeziile lui Arvid ?

— Păi da, da, asta citeam !

— Eei ! Este foarte lăudat !

— Și le-a scris singur !

— Asta ai mai spus-o și ieri, după ce ai citit *Capa gri* !

— Ei și ce vrei ?

— M-am întîlnit cu doamna amiral ; mi-a mulțumit pentru invitație și și-a exprimat bucuria că îl va întîlni pe tînărul poet !

— A spus ea asta ?

— Da, așa a spus !

— Hm ! Da, *se întîmplă* să te înșeli ! Cu asta nu spun însă că mi s-a întîmplat mie. Sigur că iar vrei bani ?

— Iar ? De cînd n-am mai căpătat ?

— Poftim ! Și-acuma pleacă ! Dar să nu-mi mai ceri pînă la Crăciun ; știi că a fost un an prost.

— Nu, nu știu ! Toată lumea zice că a fost un an bun.

— Da, pentru agricultori, dar nu pentru societățile de asigurare. Adio !

Doamna ieși iar Fritz Levin intră, prudent ; parcă se temea de o cursă.

— Ce vrei mă ? salută Falk.

— O, doar să-ți dau bună ziua, în trecere.

— Înțelept din partea ta ; tocmai vroiam să-ți vorbesc !

— Nu zău !

— Îl cunoști pe tînărul Levi ?

— Da, bineînțeles !

— Citește hîrtia asta ; tare !

Levin citi cu glas tare :

— *Mărinimoasă donație*. Cu o generozitate care astăzi nu mai este atît de neobișnuită la comercianții noștri, angrosistul Carl Nicolaus Falk — cu ocazia aniversării fericitei sale căsătorii — a înmînat direcțiunii Leagănului de copii Betlehem un act de donație însumînd douăzeci de mii coroane, din care jumătate plătibile imediat și jumătate după moartea nobilului donator. Darul este cu atît mai valoros cu cît doamna Falk este una dintre fondatoarele acestei instituții filantropice.

— E bună de ceva ? întrebă Falk.

— Excelentă ! Ți-aduce Ordinul Vasa de Anul Nou !

— Ei, atunci te duci cu actul de donație și banii la direcțiune, adică la nevastă-mea și apoi îl cauți pe tînărul Levi. Ai înțeles ?

— Perfect !

Falk îi înmînă actul de donație, caligrafiat pe pergament și suma.

— Numără dacă ai primit cît trebuie ! spuse el.

Levin desfăcu pachetul de hîrtii și făcu ochi mari. Erau cincizeci de coli de hîrtie întregi, cu multe reproduceri litografiate după taleri, în toate culorile posibile.

— Aștia sînt bani ? întrebă Levin.

— Sînt hîrtii de valoare, răspunse Falk. Cincizeci de acțiuni a cîte două sute fiecare, la *Triton*, cedate Leagănului de copii Betlehem.

— Așadar acum se scufundă, după ce șobolanii au părăsit-o ?

— N-a spus nimeni asta, răspunse Falk cu un rîs răutăcios.

— Dar dacă totuși, atunci leagănul de copii dă faliment !

— Ce mă privește pe mine, iar pe tine și mai puțin. Deci să trecem la altă chestiune ! Tu trebuie — știi ce vreau să spun cînd spun : tu trebuie —

— Știu, știu ; urmărire judiciară, belele, polițe, dă-i-nainte, dă-i-nainte !

— Trebuie să mi-l aduci pe Arvid aici, la prînz, în ziua a treia de Crăciun!

— E ca și cum mi-ai cere să-ți aduc trei fire de păr din barba uriașului! Vezi ce bine era dacă nu-i transmiteam propunerea ta astă primăvară! Nu ți-am spus eu că așa o să se întîmple?

— Mi-ai spus tu! Ce dracu mi-ai spus tu? Ține-ți gura și fă ce-ți spun. Asta era o chestiune! Mai avem încă una. Am observat la nevastă-mea unele simptome de regret! Trebuie că s-a întîlnit cu mamă-sa ori cu vreuna dintre surori. Crăciunul este un sezon sentimental. Du-te la ele și pune-le puțin pe foc!

— E o sarcină ingrată...

— Marș! Următorul!

Levin plecă și fu înlocuit de magistrul Nyström care se strecură înăuntru printr-o ușă tapetată din fundul camerei.

De data asta dispăru ziarul de dimineață și cartea cea lungă și îngustă ieși din nou la iveală.

Nyström arăta jalnic; volumul corpului i se redusese la o treime iar hainele îi erau extrem de ponosite. Se opri la ușă umil, scoase un carnețel foarte uzat și așteptă.

— Lămurit? întrebă Falk și băgă arătătorul între filele cărții.

— Lămurit! răspunse Nyström și deschise carnețelul.

— Nr. 26. Locotenent Kling: 1500 taleri. Plătit?

— N-a plătit!

— De prelungit cu dobînzi penalizatoare și comision. De căutat acasă!

— Nu primește niciodată acasă!

— Somație prin poștă, că va fi căutat la cazarmă! Nr. 27. Judecător Dahlberg: 800 taleri. Ia să văd! Fiul angrosistului evaluat la 35 000; se amînă deocamdată, numai să plătească dobînzile! Ține-te de el!

— Nu plătește niciodată dobînzile!

— De somat prin carte poștală — știi! fără plic — adresată la serviciu! Nr. 28. Căpitan Gyllenborst: 4000. Asta-i băiatul! N-a plătit?

— N-a plătit.

— Frumos! Instrucțiuni de comportare: îl cauți la ora douăsprezece, la corpul de gardă. Ținuta — de a ta e vorba — compromițătoare. Pardesiul roșu, îngălbenit la cusături — știi tu care!

— Inutil; l-am căutat la corpul de gardă, în plină iarnă, numai în redingotă!

— Atunci te duci la giranți!

— Am fost și m-au dat dracului! Au spus că girează doar de formă.

— Atunci îl cauți personal într-o miercuri la prînz, la ora unu, cînd se află la direcțiunea *Tritonului*; ia-l cu tine și pe Andersson, ca să fiți doi!

— Am și făcut-o!

— Și cum arăta direcțiunea? întrebă Falk făcînd cu ochiul.

— Jenată.

— Ah, într-adevăr! Foarte jenată?

— Da, bineînțeles!

— Dar el?

— Ne-a condus în vestibul și a zis că o să plătească dacă îi promitem că nu-l mai căutăm acolo niciodată!

— O, i-auzi! Ehei! Stă acolo două ore pe săptămînă pentru 6000 numai fiindcă îl cheamă Gyllenborst! Stai să văd! Astăzi e simbătă! La douăsprezece și jumătate fix ești la *Triton*: dacă mă vezi acolo, ceea ce e sigur, să nu faci mutre — înțeles? Bine! Cereri noi?

— Treizeci și cinci.

— Dada! Mîine este Ajunul.

Falk răsfoi un teanc de cambii. Cînd și cînd îi apărea pe buze cîte un zîmbet și îi scăpa cîte un cuvînt.

— Doamne Dumnezeule! Așa rău a ajuns! Și ăsta — și ăstă — care era socotit atît de solid! Dada, dada, dada! Vine vremea! Ia uite, și ăstuia îi trebuie bani? Atunci o să-i cumpăr casa!

Se auziră bătăi în ușă. Pupitrul clămpăni din nou, hîrtiile și catehismul parcă fuseseră luate de vînt iar Nyström dispăru prin ușa tapetată.

— La douăsprezece și jumătate, șopti Falk în urma lui. Încă o vorbă! Ai terminat poezia?

— Da, se auzi răspunsul de sub pămînt.

— Bine! Pregătește cambia lui Levin ca să poată fi prezentată. Îl prind eu într-o bună zi! E prefăcut, împieliţatul!

Apoi Falk își aranjă cravata, își trase manșetele și deschise ușa camerei.

— Ia uite! Bună ziua domnule Lundell! — Prea umil servitor! Poftiți vă rog, apropiați-vă! Ce mai faceți? Mă închisesem pentru un moment!

Era într-adevăr Lundell, îmbrăcat ca un funcționar, după ultima modă, cu lanț la ceas, inel, mănuși și galoși.

— L-am deranjat cumva pe domnul angrosist?

— Nu, nicidecum! Credeți, domnule Lundell, că va fi gata mîine?

— Trebuie să fie gata mîine?

— Neapărat! Leagănul dă o serbare oferită de mine iar soția mea urmează să înmîneze oficial portretul ca să fie atîrnat în sala de mese!

— Păi atunci nu trebuie să existe nici un impediment, răspunse Lundell și scoase o pînză aproape terminată și un șevalet, dintr-o debara. Fiți vă rog atît de bun domnule angrosist și luați loc un moment, ca să pot retuşa un pic, pe ici pe colo...

— Cu plăcere, cu plăcere! Poftiți!

Falk se trînti într-un fotoliu, picior peste picior, luă ținuta unui om de stat și-și compuse o mină distinsă.

— Vă rog să vorbiți, spuse Lundell. Fără îndoială că fața dumneavoastră este interesantă în sine, dar cu cît putem prinde mai multe nuanțe de caracter, cu atît mai bine!

Falk zîmbi pe sub mustață. O rază de încîntare și mulțumire îi lumină trăsăturile grosolane.

— Luați masa la mine a treia zi de Crăciun, domnule Lundell?

— Vă mulțumesc...

— Veți avea ocazia să vedeți fețele unor oameni deosebit de merituoși, care ar fi poate mai demne de fixat pe pînză decît a mea.

— Aș putea avea onoarea să le pictez?

— Absolut sigur, dacă pun o vorbă bună.

— O, credeți într-adevăr ?

— Absolut sigur !

— Văd acum o nouă trăsătură ! Vă rog păstrați expresia asta ! Chiar așa ! Excelent ! Mă tem, domnule angrosist că va trebui să petrecem împreună ziua întreagă. Mai rămîn încă o mulțime de amănunte care se pot descoperi numai pe furate. Fața dumneavoastră este atît de bogată în trăsături interesante.

— Păi atunci ieșim să luăm masa împreună ! Și vom discuta intens, domnule Lundell, ca să aveți ocazia să-mi studiați mai bine figura, pentru a doua versiune — care întotdeauna este bine să existe. Trebuie să spun că, într-adevăr, puțini oameni m-au impresionat într-un mod atît de agreabil ca dumneavoastră, domnule Lundell...

— Oh, dar vă rog, prea — umil...

— Și vă spun, domnul meu, că sînt un om pătrunzător, care știe să deosebească foarte bine adevărul de lingușire.

— Asta am observat-o imediat, răspunse Lundell fără scrupule. Ocupația mea mi-a dat o oarecare pricepere în aprecierea oamenilor.

— Da, aveți ochi buni, domnule ; pe mine nu mă poate aprecia oricine. Soția mea de exemplu...

— Ei, de la doamne nu se poate cere așa ceva.

— Nu, tocmai asta voiam să spun ! Pot să vă ofer un pahar de Porto bun ?

— Foarte mulțumesc, domnule angrosist, dar din principiu nu beau niciodată în timpul lucrului.

— Este absolut corect ! Respect acest principiu — respect întotdeauna principiile — mai ales cînd le împărtășesc.

— Dar cînd nu lucrez, beau cu plăcere un pahar.

— La fel ca mine, absolut la fel ca mine !

Ceasul bătu douăsprezece și jumătate. Falk sări de pe scaun.

— Scuzați-mă, trebuie să plec un moment pentru o afacere, dar revin imediat !

— Dar vă rog, cît doriți ! Afacerile mai presus de orice !

Falk se îmbrăcă şi plecă ; Lundell rămase singur birou.

Îşi aprinse un trabuc şi se aşeză în faţa portretul ca să-l examineze. Cine i-ar fi observat acum chipul n-ar fi putut să-i ghicească gîndurile, pentru că învăţase atît de mult arta vieţii încît nu-şi încredinţa părerile nici măcar singurătăţii, ba se temea să şi le destăinuie chiar lui însuşi.

24

DESPRE SUEDIA

Se servise desertul. Şampania scînteia în paharele care răsfrîngeau razele de lumină ale candelabrului din sufrageria locuinţei lui Falk de pe Skeppsbron. Arvid primea strîngeri de mînă prieteneşti, complimente şi felicitări, îndemnuri şi sfaturi, din toate părţile ; toţi voiau să participe şi să se asigure de o parte din succesul lui, căci acum era un succes categoric.

— Domnul asesor Falk ! Am onoarea ! spuse preşedintele Colegiului pentru plata salariilor funcţionarilor salutîndu-l din cap peste masă. Iată un gen pe care îl înţeleg !

Falk primi cu calm complimentul jignitor.

— De ce scrieţi atît de melancolic ? întrebă o tînără frumuseţe care şedea în dreapta poetului. S-ar putea crede că aţi fost nefericit în amor !

— Permiteţi-mi să beau în sănătatea dumneavoastră, domnule asesor Falk ! spuse din stînga redactorul de la *Capa gri*, mîngîindu-şi barba lungă şi blondă. De ce nu scrieţi pentru ziarul meu, domnule asesor ?

— Nu cred că domnii ar tipări ceea ce scriu eu, răspunse Falk.

— Nu ştiu ce ne-ar putea împiedica !

— Opiniile !

— Ah, asta nu e o chestiune atît de gravă. Se poate ajunge la o înțelegere! Noi nu avem nici o opinie, nici una!

— Noroc, Falk! Strigă Lundell, complet amețit, de peste masă. Ura!

Levi și Borg trebuiră să-l țină ca să nu se scoale să țină un discurs. Era pentru prima oară cînd ieșea în lume și societatea luxoasă și aranjamentul strălucitor i se urcaseră la cap; dar fiindcă, din fericire, toți oaspeții erau într-un stadiu avansat, scăpă de orice atenție neplăcută.

Arvid Falk se simțea de-a dreptul emoționat văzînd acești oameni care îl reprimiseră în cercul lor fără să ceară vreo explicație sau să pretindă scuze. Încerca un sentiment de siguranță șezînd pe acest scaun vechi care aparținuse casei părintești; cu nostalgie recunoscu serviciul cel mare de masă care odinioară era scos doar o dată pe an; dar mulțimea de oameni noi îl împiedica să se concentreze. Nu se lăsa înșelat de chipurile lor prietenoase; desigur că nu voiau să-i facă nici un rău, dar bunăvoința lor depindea de o conjunctură. În afară de asta, toată festivitatea i se părea o mascaradă. Ce interese comune puteau avea profesorul Borg, om de mare prestigiu științific și fratele lui Incult? Participau la aceeași societate anonimă! Ce căuta aici înfumuratul căpitan Gyllenborst? Venise să mănînce? Imposibil, cu toate că oamenii merg destul de departe ca să mănînce. Dar președintele? Dar amiralul? Aici existau legături invizibile, puternice, poate indestructibile!

Veselia se înteți se, dar rîsul era prea strident, glumele curgeau, dar erau acre. Falk se simțea deprimat și i se părea că, din portretul agățat deasupra pianului, chipul tatălui său privește societatea mînios.

Nicolaus Falk radia de mulțumire; nu vedea nimic, nu auzea nimic neplăcut, dar evita pe cît putea să întîlnească privirile fratelui său. Nu schimbaseră încă nici o vorbă, căci Arvid, potrivit indicației lui Levin, sosise abia după ce toți oaspeții erau deja adunați.

Dineul se apropia de sfîrșit. Nicolaus ținu un discurs despre „forțele proprii și voința fermă" care îl conduc

pe om către țel: „independența economică" și „o poziție". „Toate acestea laolaltă", spuse oratorul, „creează sentimentul demnității și dau tăria de caracter fără de care nu putem fi de nici un folos; de nici un folos pentru binele comun, acest țel suprem la care putem ajunge și către care, domnii mei, ne îndreptăm până la urmă toate aspirațiile, ca să spunem adevărului pe nume! Beau în sănătatea onoraților mei oaspeți care îmi cinstesc astăzi casa și sper că mă voi bucura deseori de o asemenea onoare!"

Apoi răspunse căpitanul Gyllenborst care era deja cam amețit, cu un discurs lung, gîlmeț, care într-o altă stare de spirit și într-o altă casă ar fi fost numit scandalos.

El se ridică împotriva spiritului mercantil care se extinsese în jurul lui și explică glumind că nu-i lipsește deloc sentimentul demnității deși îi lipsește în mare măsură independența economică: chiar azi de dimineață a trebuit să rezolve o afacere foarte penibilă — însă, cu toate acestea, a mai avut suficientă tărie de caracter ca să vină la acest dineu, iar în ceea ce privește poziția lui, consideră că este la fel de bună ca oricare alta — asta o vor recunoaște și alții, de vreme ce i s-a făcut onoarea să șadă la această masă, alături de aceste gazde șarmante!

După ce sfîrși, societatea răsuflă ușurată, pentru că „simțise parcă trecînd pe deasupra un nor de furtună", observă tînăra frumusețe adresîndu-i-se lui Arvid Falk care aprobă cu entuziasm această părere.

Era atîta minciună în aer, atîta ipocrizie, că Falk se simțea deprimat și dorea să plece. Vedea cum acești oameni, fără îndoială onești și respectabili, erau parcă legați cu un lanț invizibil, pe care și-l mușcau din cînd în cînd plini de mînie înăbușită — ba căpitanul Gyllenborst își trata chiar gazdele cu dispreț ostentativ, deși aparent în glumă. Își aprindea trabucul în salon, lua atitudini necuviincioase, prefăcîndu-se că nu vede doamnele. Scuipa pe pietrele din fața sobei de teracotă, critica necruțător cromolitografiile de pe pereți și se exprima disprețuitor față de mobilele de mahon. Ceilalți

domni afișau o indiferență demnă de ei înșiși, părînd că îndeplinesc o obligație. Indignat și indispus, Arvid Falk părăsi societatea neobservat. Jos, în stradă, îl aștepta Olle Montanus.

— Credeam că nu mai vii, spuse Olle. E atît de grandioasă iluminația, acolo sus!

— Ah, de asta? Aș fi dorit să fii și tu acolo!

— Ei, cum se descurcă Lundeli în lumea bună?

— Să nu-l invidiezi. Îl așteaptă zile amare dacă rămîne portretist! Hai să schimbăm vorba! Am așteptat cu multă nerăbdare seara asta, cînd îl voi putea vedea pe muncitori de aproape! O, cred că va fi o adiere de aer proaspăt după atmosfera asta înăbușitoare; parcă m-aș duce la pădure după ce am zăcut într-un spital. Nu mi se va răpi oare și iluzia asta?

— Muncitorul este bănuitor, trebuie să fii prudent!

— E nobil? E străin de meschinării? Ori poate că l-a stricat oprimarea?

— Vei vedea! Multe în lumea asta sînt altfel decît ți le închipui!

— Da, din păcate așa este!

O jumătate de oră mai tîrziu se aflau în sala mare, deja plină de lume, a asociației muncitorești „Steaua nordului". Fracul negru al lui Falk nu făcea deloc impresie bună și întîlni multe priviri neprietenoase, din partea unor chipuri posomorîte.

Olle îl prezentă pe Falk unui bărbat înalt, deșirat care tușea și avea o înfățișare pătimașă.

— Tîmplarul Eriksson!

— Ia uite, spuse acesta. Încă un domn care vrea să devină deputat? Mi se pare cam pirpiriu pentru așa ceva!

— Nu, nu, spuse Olle, vine de la ziar!

— Care ziar? Există tot felul de ziare! Poate vrea să-și bată joc de noi?

— Nu, nicidecum, spuse Olle. Este un prieten al muncitorilor și vrea să facă totul pentru voi!

— Nu zău! Asta-i altă treabă! Dar mă tem de astfel de domni; a fost unul care a locuit la noi, adică în

aceeași casă, sus, în Munții Albi. Era viceadministrator — Struve se numea canalia!

Se auzi o lovitură de ciocan și în fotoliul președintelui se așează un bărbat între două vîrste. Era rotarul Löfgren, consilier municipal și posesor al medaliei „Litteris et artibus". În funcțiile municipale pe care le ocupase cîștigase o mare rutină teatrală iar înfățișarea lui avea acea prestanță care poate potoli furtuna și înăbuși vacarmul. O perucă mare de judecător umbrea o față lată, împodobită cu favoriți și ochelari.

Lîngă el ședea secretarul, în care Falk recunoscu un slujbaș temporar al marelui Colegiu. Purta pince-nez și își manifesta nemulțumirea față de mai tot ce se spunea rînjind țărănește. În prima bancă, sub estrada președintelui, ședeau membrii cei mai distinși: ofițeri, funcționari, angrosiști care sprijineau puternic toate propunerile loiale și, cu o dibăcie parlamentară superioară, respingeau orice proiect de reformă.

Procesul verbal a fost citit de secretar, aprobat și verificat de prima bancă. Apoi a urmat primul punct de pe ordinea de zi.

— Comisia pregătitoare supune aprecierii dacă asociația muncitorească „Steaua nordului" dorește să-și exprime dezaprobarea ce trebuie s-o arate oricare cetățean de bună credință față de mișcările ilegale — care sub numele de greve, se desfășoară în aproape toată Europa. Consideră asociația...

— Daaa! strigă prima bancă.

— Domnule președinte! strigă tîmplarul din Munții Albi.

— Ce e gălăgia aia, acolo în fund? întrebă președintele și se uită amenințător pe sub ochelari, de parcă ar fi vrut să pună mîna pe baston.

— Nu face nimeni gălăgie. Eu cer cuvîntul! spuse tîmplarul.

— Cine este eu?

— Maistrul tîmplar Eriksson.

— Este maistru? Cînd a ajuns?

— Mi-am terminat ucenicia, dar n-am avut niciodată mijloace ca să-mi trec proba de maistru, dar sînt la fel

de priceput ca orișicare și lucrez pe cont propriu ! Asta pot să vă spun !

— Ucenicul Eriksson să fie așa de bun să stea jos și să nu ne mai deranjeze în continuare ! Consideră asociația că propunerea poate fi adoptată ?

— Domnule președinte !

— Despre ce e vorba ?

— Cer cuvîntul ! Și lasă-mă să vorbesc, domnule ! răcni Eriksson.

— Eriksson are cuvîntul, se auzi cineva murmurînd în spate.

— Ucenicul Eriksson își scrie numele cu x sau cu z ? întrebă președintele căruia îi suflase secretarul. Un hohot de rîs puternic răsună în prima bancă.

— Nu scriu deloc domnilor, eu discut ! spuse tîmplarul cu ochii în flăcări ; da, asta fac ! Dacă mi s-ar da cuvîntul aș spune că greviștii au dreptate, căci dacă maiștrii și patronii se îngrașă, fiindcă nu fac nimic altceva decît umblă să se fandosească prin vizite și alte asemenea rahaturi, în schimb pe muncitor asta îl costă sudoarea ! Știm noi de ce nu vreți să ne plătiți munca ; fiindcă atunci am căpăta drept de vot pentru parlament și vă temeți de asta...

— Domnule președinte !

— Căpitanul de cavalerie von Sporn !

— ...și știm bine cum comisia de impuneri reduce impozitele de îndată ce ating acea cifră ! Dacă mi s-ar da cuvîntul aș mai spune multe dar tot degeaba...

— Căpitanul de cavalerie von Sporn !

— Domnule președinte, domnilor ! Este cu totul surprinzător că într-o adunare ca aceasta, care, de altfel s-a remarcat printr-o comportare demnă la nunta regală, cîștigîndu-și astfel o atît de bună reputație, le este permis unor persoane lipsite de orice tact parlamentar să compromită o asociație onorabilă prin desconsiderarea rușinoasă și brutală a tuturor formelor. Credeți-mă domnilor, așa ceva nu s-ar fi întîmplat într-o țară unde se învață din tinerețe disciplina militară...

(— Serviciul militar obligatoriu ! îi spuse Eriksson lui Olle).

— ...unde există deprinderea de a te conduce pe tine însuți și pe ceilalți! Exprim speranța comună că asemenea manifestări turbulente nu vor mai avea loc printre noi de aci înainte... spun noi — pentru că și eu sînt muncitor... noi toți sîntem muncitori în fața celui etern... și o spun în calitate de membru al acestei asociații și ar fi o zi de doliu, aceea în care ar trebui să-mi retrag cuvintele pe care le-am spus zilele trecute într-o altă adunare. — da, asta a fost la „Liga națională a prietenilor serviciului militar obligatoriu"! — și anume: am o deosebită stimă pentru muncitorul suedez!

— Bravo! Bravo! Bravo!

— Consideră adunarea că propunerea comisiei pregătitoare poate fi adoptată?

— Da! Da!

— Punctul al doilea: „la propunerea individuală a unor membri, comisia pregătitoare supune aprecierii asociației muncitorești dacă, avînd în vedere apropiata confirmare a A.S.R. Episcopului de Dalsland, ca semn al recunoștinței datorate de muncitorii suedezi casei regale, dar în mod deosebit ca expresie a dezaprobării față de acele agitații muncitorești care sub numele de Comună devastează capitala Franței, este cazul să se colecteze cotizații pentru fondul necesar procurării unui dar onorific a cărui valoare nu trebuie totuși să depășească trei mii de coroane!"

— Domnule președinte!

— Domnul doctor Haberfeld!

— Nu, sînt eu, Eriksson, care cer cuvîntul!

— Păi da, poftim, Eriksson are cuvîntul.

— Vreau să explic că nu muncitorii au făcut Comuna din Paris ci funcționarii, avocații — ofițerii, tocmai astfel de partizani ai serviciului militar — și ziariștii, ăștia au făcut-o! Dacă m-aș pricepe să vorbesc i-aș ruga pe acești domni să-și exprime sentimentele și într-un album ocazional!

— Consideră asociația că propunerea poate fi adoptată?

— Da! Da!

Și apoi copiștii se apucară să scrie și să colaționeze și să flecărească, întocmai ca în parlament.

— Așa merg întotdeauna treburile pe aici ? întrebă Falk.

— Credeți că este amuzant domnule ? răspunse Eriksson. Îți vine să-ți smulgi părul din cap ! Eu o numesc corupție și trădare. Numai egoism și josnicie ; nici un om de inimă care să poată promova cauza : de aia se va ajunge unde se va ajunge !

— Unde se va ajunge ?

— Vom vedea ! spuse tîmplarul strîngîndu-i mîna lui Olle. Ești pregătit ? continuă el. Ține-te bine, o să fii criticat !

Olle încuviință din cap cu șiretenie.

— Ucenicul de sculptor Olof Montanus ne-a anunțat că va ține o conferință despre Suedia, începu președintele ; subiectul mi se pare foarte vast și prea general ca semnificație, dar dacă ne promite să-l ducă la capăt într-o jumătate de oră, dorim să-l ascultăm ; ce părere aveți domnilor ?

— Da !

— Domnule Montanus, fiți așa de bun și poftiți în față !

Olle se scutură ca un ciine ciud se pregătește să sară și trecu prin mulțimea care îl privea curioasă.

Președintele deschise o mică discuție cu prima bancă iar secretarul căscă și scoase un ziar ca să arate cît de puțin are de gînd să asculte conferința.

Dar Olle se urcă pe estradă, își coborî pleoapele, mestecă de cîteva ori din fălci ca să-i facă pe ascultători să creadă că a și început și abia cînd se făcu liniște deplină, o liniște de se putea auzi ce îi spunea președintele căpitanului de cavalerie, începu și el.

— Despre Suedia. — Cîteva puncte de vedere.

Urmă o pauză.

— Domnilor ! Ar putea fi mai mult decît o presupunere gratuită că ideea cea mai fecundă și aspirația cea mai puternică a zilelor noastre este de a anula meschinul sentiment național care separa popoarele și le face

să se dușmănească între ele ; am văzut care sînt mijloacele folosite în acest scop — expozițiile mondiale și rezultatele lor — diplomele de onoare !

(Auditorii se priviră întrebători. „Ce zeflemea a mai fost și asta ?" întrebă Eriksson. „Puțin cam bruscă, dar bună de altfel").

— Națiunea suedeză pășește și de această dată, ca întotdeauna, în fruntea civilizației și ea a înțeles, într-un grad mai înalt decît oricare altă națiune educată, să fructifice ideea cosmopolită, și, în această privință — dacă putem judeca după datele existente, s-a ajuns deja foarte departe. La asta au contribuit condiții deosebit de favorabile pe care doresc acum să le examinez pe scurt, ca să pot trece apoi la ceva mai ușor de înțeles, cum sînt formele de guvernămînt, taxele funciare și altele asemenea.

(— O să fie lungă, spuse Eriksson înghiontindu-l pe Falk în coaste, dar are haz !)

— Suedia, după cum se știe, a fost la origine o colonie germană și limba, care s-a păstrat destul de curată pînă în zilele noastre, este germana din nord în douăsprezece dialecte. Această situație, și anume dificultățile provinciilor de a se înțelege între ele, a fost o pîrghie puternică cu ajutorul căreia s-a frînat dezvoltarea nesănătoasei noțiuni de naționalitate. Alte împrejurări fericite s-au opus totuși unei influențe germane unilaterale care odinioară a mers atît de departe încît Suedia a fost încorporată ca provincie germană, de pildă sub Albrecht de Mecklenburg. Aici socotesc în primul rînd cucerirea provinciilor daneze Skånia, Halanda, Blekinge, Bohuslän și Dalsland ; cele mai bogate provincii ale Suediei au fost populate de danezi, care mai vorbesc și astăzi limba țării lor și refuză să recunoască stăpînirea suedeză.

(— Doamne Isuse, unde o fi vrînd să ajungă ? E nebun ?)

— Skånia de exemplu consideră încă și astăzi drept capitală Copenhaga iar skanienii formează în parlament partidul de opoziție. Aceeași este și situația cu Göteborgul danez care nu recunoaște Stockholmul drept capitală a imperiului ; acolo însă au căpătat preponderență englezii și au întemeiat o colonie. Această națiune, cea en-

gieză, pescuiește în fața coastei și desfășoară în timpul iernii aproape tot comerțul angro din oraș ; vara pleacă și se bucură de bogățiile adunate, la ea acasă, pe podișul Scoției. De altfel un popor minunat ! Englezii mai publică aici și un mare ziar în care își laudă isprăvile proprii, fără să le condamne neapărat pe ale altora.

Apoi trebuie să ne oprim la numeroasele imigrări care au avut loc din timp în timp. Avem finlandezi în pădurile finice, dar și în capitală, unde au imigrat ca urmare a situației politice grele din patria lor.

In uzinele noastre siderurgice mai mari găsim o mulțime de valoni, imigrați în secolul al șaptesprezecelea, care vorbesc și astăzi franceza lor stricată. Se știe că un valon a fost acela care a introdus în Suedia noua constituție, preluată din Valonia. Oameni destoinici și absolut cinstiți !

(— Ei, ce dracu mai e și asta !)

— Sub Gustav Adolf au pătruns în țară o mulțime de vagabonzi scoțieni și s-au angajat soldați, fapt pentru care au ajuns chiar în rîndul nobilimii !

Pe coasta răsăriteană se află multe familii care mai păstrează tradițiile unei invazii din Livonia și din alte provincii slave, de aceea aici se întîlnesc adesea tipuri curat tătărești. Susțin că poporul suedez se află pe calea cea mai bună spre deznaționalizare ! Deschideți Armorialul nobilimii suedeze și numărați numele suedeze pe care le întîlniți. Dacă găsiți mai mult de douăzeci și cinci de procente puteți să-mi tăiați nasul, domnii mei !

— Deschideți anuarul la întîmplare ; eu însumi am numărat la litera G și din patru sute de nume, două sute erau străine. Care sînt motivele ? Acestea sînt multe, dar principalele rămîn : dinastiile străine și războaiele de cucerire. Dacă te gîndești cîți netrebnici au stat pe tronul Suediei rămîi uimit de faptul că națiunea mai este încă și astăzi atît de regalistă. O prevedere a constituției ca aceea că regele trebuie să fie întotdeauna un străin era inevitabil să ducă direct la țintă : deznaționalizarea. Chiar asta a și făcut ! Că țara ar cîștiga prin alipiri de nații străine, aceasta este convingerea mea — căci nu poți pierde ceea ce nu ai ! Națiunii îi lipsește pur și simplu

naționalitatea, asta a descoperit-o Tegnér* în 1811 cînd a deplîns cu atîta obtuzitate Svea, dar era prea tîrziu, pentru că rasa era deja stricată de recrutările din timpul neroadelor războaie de cucerire. Din milionul de locuitori care existau în țară sub Gustav Adolf al II-lea au fost recrutați și lichidați șaptezeci de mii de bărbați în putere. Cîți oameni au nimicit Carol al X-lea, al XI-lea și al XII-lea nu pot spune, dar ne putem închipui ce rasă puteau procrea cei rămași la vatră cere erau toți reformați ca inapți!

Revin la afirmația că ne lipsește naționalitatea. Poate cineva să-mi spună ce este suedez în Suedia — în afara pinilor noștri, molizilor noștri, minelor noastre de fier, care în curînd nu vor mai avea căutare pe piață? Ce sînt cîntecele noastre populare? Romanțe franțuzești, englezești și nemțești, prost traduse! Ce sînt costumele noastre populare, a căror dispariție o regretăm? Vechi rămășițe ale costumelor senioriale din evul mediu! Încă pe vremea lui Gustav I cei din Dalarna cereau să fie pedepsit acela care poartă haine decultate sau pestrițe. Probabil că straiele pestrițe de curte și costumele burgunde au ajunseseră încă la femeile din Dalarna! Și cu siguranță că de atunci au mai fost multe schimbări de modă!

Spuneți-mi vreun poem suedez, o operă de artă, o bucată muzicală care să fie specific suedeză și să se deosebească de tot ce nu este suedez! Arătați-mi o construcție suedeză! Nu veți găsi nici una și dacă veți găsi vreuna, ori este proastă, ori este imitată după modei străin.

Nu cred că exagerez afirmînd că națiunea suedeză este o națiune lipsită de talent, îngîmfată, slugarnică, invidioasă, meschină și grosolană! De aceea merge cu pași mari spre pieire!

---

* Tegnér (Esaias, 1782—1846), poet suedez din școala neoclasică, și mai apoi romantică. *Svea* (1811) (Svea — numele vechi al Suediei) e un poem patriotic în vers alexandrin, în care autorul invocă ditirambic virtuțile strămoșești și blamează nevolnicia contemporanilor. E un ecou direct al evenimentelor politice ale momentului, printre care pierderea Finlandei de către regatul suedez în urma unui război cu Rusia (n.t.).

(Acum în sală izbucni vacarmul! Aclamații răzlețe în cinstea lui Carol al XII-lea se puteau totuși desluși peste toată larma.)

— Domnilor, Carol al XII-lea este mort, lăsați-l să doarmă pînă la jubileul următor! Lui trebuie să-i mulțumim în primul rînd pentru deznaționalizarea noastră și de aceea vă rog, domnilor, uniți-vă glasurile cu al meu într-un cvadruplu ura! Domnilor! Trăiască Carol al XII-lea!

(— Rog adunarea să revină la ordine! strigă președintele.)

— Se poate închipui o nerozie mai mare a unei națiuni decît aceea de a învăța poezia în străinătate? Închipuiți-vă niște boi care pot merge o mie și șase sute de ani în urma plugului fără să ajungă la ideea de a compune cîntece! Dar a venit un flăcău năzdrăvan de la curtea lui Carol al XI-lea și a distrus toată opera de deznaționalizare. Pînă atunci se scrisese nemțește, dar acum trebuia să se scrie în suedeză. De aceea îi rog pe domnii mei să-și unească glasurile cu al meu pentru a striga: jos cu cîinele mizerabil Georg Stiernhielm!

(— Cum îl cheamă? — Edvard Stjernström! Președintele bate cu ciocanul în masă! Agitație! — Ajunge! Jos cu trădătorul! Își bate joc de noi!)

— Națiunea suedeză știe doar să strige și să bată, după cum aud! Și pentru că nu sînt lăsat să continui și să vorbesc despre guvern și impozitele cenzitare ale coroanei, vreau să spun doar că astfel de mitocani slugarnici cum am auzit astă seară sînt pregătiți în orice moment pentru despotism. Și îl veți avea! Lăsați-vă în seama lor! Veți avea absolutismul!

(O lovitură pe la spate și oratorului i se opriră cuvintele în gît. Acum se ținea de pupitrul de la tribună, ca să nu cadă.)

— Și un neam nerecunoscător, care nu vrea să audă adevărul...

(— Afară cu el! Sfîșiați-l! Olle fu azvîrlit de la tribună dar chiar și în ultimul moment strigă ca un nebun în timp ce pșimea pumni și palme:

— Trăiască Carol al XII-lea ! Jos cu Georg Stiernhielm !)

Olle și Falk se aflau afară, pe stradă.

— Ce ți-a venit ? întrebă Falk. Ți-ai ieșit din minți ?

— Da, așa cred. Mi-am învățat discursul aproape șase săptămini și știam pe de rost tot ce am de spus, dar cînd am ajuns în față și am văzut toate privirile alea, s-a dus naibii ; toată argumentația mea meșteșugită s-a prăbușit ca o schelă șubredă, am simțit că-mi fuge pămîntul de sub picioare și toate gîndurile mi s-au învălmășit. A fost tare anapoda ?

— Da, a fost rău și cu siguranță că ziarele vor sări pe tine !

— Păcat ! Și mi se părea așa de limpede ! Totuși a fost frumos că le-am ars una ălora !

— În felul ăsta îți faci rău ție însuți și n-ai să te mai poți afirma niciodată !

Olle oftă.

— Ce Dumnezeu aveai cu Carol al XII-lea ? Asta a fost cea mai rea dintre toate !

— Nu mă întreba ! Nu știu nimic ! Îți mai plac muncitorii ? continuă Olle.

— Îi compătimesc că se lasă duși în eroare de niște ariviști, dar nu voi părăsi cauza lor niciodată deoarece cauza lor este marea problemă a viitorului apropiat și pe lîngă ea toată politica noastră nu face nici doi bani !

Olle și Falk hoinăriră pe străzi, reveniră apoi din nou jos în oraș, se plimbară pe Lilla Nygatan unde intrară la Cafeneaua Naples.

Era între orele nouă și zece și cafeneaua era aproape goală. Doar un singur client ședea la o masă, lîngă tejghea și citea dintr-o carte unei fete care cosea șezînd alături de el. Ea avea o înfățișare foarte plăcută și prietenoasă părînd că face o impresie puternică asupra lui Falk, pentru că acesta tresări și se schimbă la față.

— Sellén ! Ei, tu aici ! Bună seara, Beda ! spuse Falk cu o cordialitate afectată, care îi era foarte străină, și dădu mîna cu tînăra fată.

— Măi, ia uite, Falk ! Ai mai venit şi tu pe aici, măi frate ? Mi-am închipuit chiar că s-a întîmplat ceva de ne vedem atît de rar la Salonul Roşu !

Falk şi Beda schimbară o privire. Tînăra fată avea o înfăţişare distinsă în comparaţie cu poziţia ei, un chip fin, inteligent, parcă mîhnit ; o siluetă zveltă, cu un joc de linii năstruşnic dar cast ; ochii căutau oarecum în sus, parcă ar fi pîndit o nenorocire din cer, dar altfel ştiau să joace şi toate jocurile pe care le poate inventa un capriciu de moment.

— Ce serios eşti ! îi spuse ea lui Falk uitîndu-se în jos, la lucrul ei de mînă.

— Am fost la o întrunire serioasă, spuse Falk roşind ca o fetiţă. Ce minunăţie citeaţi ?

— Îi citeam Dedicaţia din *Faust*, spuse Sellén şi întinse mîna ca să se joace cu lucrul Bedei.

Un nor sumbru trecu peste faţa lui Falk. Conversaţia deveni forţată şi insuportabilă. Olle şedea cufundat în nişte gînduri care păreau că se învîrtesc în jurul sinuciderii.

Falk ceru un ziar şi primi *Incoruptibilul*. Deodată îi veni ideea că uitase să vadă ce se scrisese acolo despre poeziile lui. Îl deschise şi îşi aruncă ochii pe pagina a treia ; găsi ceea ce căuta. Nu erau complimente, dar nici grosolănii, căci articolul era dictat de un interes real şi profund. Criticul nu găsea poezia lui Falk nici mai bună nici mai proastă decît a celorlalţi contemporani, dar la fel de insignifiantă şi egoistă ; în ea erau tratate numai problemele particulare ale autorului : legături nepermise, imaginare sau reale ; ea cocheta cu micile păcate dar nu le regreta pe cele mari ; nu era nici cu o leţcaie mai bună decît poezia englezească de budoar şi poetul ar fi putut să-şi publice portretul gravat în oţel deasupra titlului, atunci textul ar fi fost ilustrat, etc.

Aceste adevăruri simple îl impresionară adînc pe Falk care pînă atunci nu citise decît caraghioslîcurile scrise de Struve în *Capa gri* şi recenzia dictată de bunăvoinţă personală din *Scufiţa roşie*. Îşi luă un scurt rămas bun şi se ridică să plece.

— Vrei să şi pleci ? întrebă Beda.

— Da ! Ne întîlnim mîine ?

— Da, ca de obicei ! Noapte bună !

Sellén şi Olle plecară împreună cu el.

— E dulce copila, spuse Sellén după ce merseseră un timp în tăcere.

— Te rog să vorbeşti ceva mai reţinut despre ea !

— Eşti îndrăgostit de ea, frate, după cum văd !

— Da, sînt şi sper că mi-o ierţi !

— Bineînţeles ; eu nu-ţi stau în cale.

— Şi te rog să nu-ţi închipui nimic rău despre ea...

— Nu, nici nu mă gîndesc ! A fost în teatru...

— De unde ştii ? Despre asta nu mi-a vorbit niciodată !

— Nu ? Mie da ! Nu trebuie să te încrezi niciodată în drăcoaicele astea mici !

— Ei, doar nu-i nimic rău ! Mă gîndesc s-o scot din serviciul ăsta de îndată ce voi putea ; relaţiile noastre se rezumă la plimbări în parcul Hiaga, la opt de dimineaţă, unde bem apă de la izvor.

— Cîtă inocenţă ! Dar seara nu luaţi niciodată masa împreună ?

— Nu mi-a trecut prin cap niciodată să-i fac o propunere atît de necuviincioasă pe care ar respinge-o cu dispreţ ! Tu rîzi, mă ; n-ai decît ! Eu cred încă în temeia care iubeşte, din orice clasă ar fi ea, oricare ar fi aventura avută mai înainte. Ea mi-a spus că viaţa nu i-a fost imaculată, dar i-am promis că n-am s-o întreb niciodată despre trecut !

— Este serios deci !

— Da, este serios !

— Asta-i altceva ! Noapte bună, Falk ! Olle, tu vii cu maine, nu-i aşa ?

— Noapte bună !

— Bietul Falk, îi spuse Sellén lui Olle. Acum trebuie să treacă şi el prin furcile caudine ! Dar aşa trebuie să fie ; e ca şi schimbarea dinţilor ; nu poţi deveni bărbat pînă n-ai povestea ta !

— Dar fata, cum este ? întrebă Olle din pură politeţe, căci gîndurile îi zburau departe.

— În felul ei, este de treabă, dar Falk ia lucrurile prea în serios și ea se preface la fel, cîtă vreme crede că-l poate cuceri. Dar dacă se tărăgănează o să obosească și el nu mai poate fi sigur că ea n-o să-și caute distracție în altă parte. Nu, voi nu vă puteți descurca în astfel de treburi; nu trebuie să șovăi ci să înșfaci imediat, altfel vine altul și-ți taie drumul. Tu n-ai pățit niciodată așa ceva, Olle?

— Am avut un copil cu o servitoare, la noi la țară și de aceea tata m-a gonit de-acasă. De atunci mi-e scîrbă de lucrurile astea.

— N-a fost o încurcătură prea mare, nu! Dar dacă te înșeală, ai de suferit, crede-mă; oi, oi, oi! îți trebuie niște nervi ca strunele de vioară dacă vrei să joci jocul ăsta! Să vedem cum va ieși Falk de la strîmtoare; sînt cîte unii care se resimt foarte adînc și asta-i prost! Ia uite, ușa e deschisă! Intră Olle; sper că patul este făcut, ca să poți trage un somn bun; dar trebuie s-o scuzi pe bătrîna mea menajeră că n-a putut scutura pernele; are degetele țepene, știi, așa că o să fie poate cam noduroase și tari.

Urcaseră scara și acum erau sus.

— Intră, intră! spuse Sellén. Mi se pare că Stava a aerisit sau a frecat dușumeaua; miroase a umezeală.

— Faci haz de necaz; nu poți freca dușumeaua dacă nu mai există!

— Nu mai există dușumea? Asta e altceva. Unde o fi dispărut? A ars cumva? Ei, cu atît mai bine! Ne putem odihni și la sfîrșit mamei noastre Terra, sau pe moloz, ce-o fi acolo!

Se culcară pe umplutură înfrigurați, după ce făcură un așternut din bucăți de pînză de pictură și desene vechi și își puseră mașe sub cap. Olle scăpără un chibrit, scoase din buzunarul de la pantaloni un muc de lumînare de stearină, îl aprinse și îl așeză lîngă el, pe jos; o rază slabă răzbătea prin atelierul mare și gol părînd că se opune cu îndîrjire maselor de întuneric care voiau să năvălească prin ferestrele colosale.

— E frig astă seară, spuse Olle scoțînd la iveală o carte soioasă.

— Frig ? De loc ! Afară sînt doar douăzeci de grade şi deci aici, înăuntru, sînt cel puţin treizeci, doar locuim aşa de sus. Cît crezi că o fi ceasul ?

— Mi s-a părut că la Sfîntul Ion tocmai a bătut unu.

— Sfîntul Ion ? Nici n-are ceas ! Aia-s aşa de săraci că l-au amanetat.

Urmă o pauză lungă pe care Sellén o întrerupse primul :

— Ce citeşti, Olle ?

— Ce te priveşte !?

— Ce mă priveşte ? Ca musafir nu trebuie să fii politicos ?

— E o carte veche de bucate pe care am împrumutat-o de la Ygberg !

— Ei drăcie, asta e ? Hai să citim un pic ; azi n-am înghiţit decît o ceaşcă de cafea şi trei pahare de apă.

— Atunci, ce fel îţi doreşti ? spuse Olle răsfoind cartea. Vrei o mîncare de peşte ? Ştii ce-i aia maioneză ?

— Maioneză ? Nu. Citeşte ! Sună bine !

— Ascultă ! „139. Maioneză. Unt, făină şi puţin muştar englezesc, se prăjesc împreună şi se amestecă cu bulion bun. Cînd dă în clocot se bat cîteva gălbenuşuri după care se lasă să se răcească".

— Nu, la dracu, asta nu te satură...

— O, încă n-am terminat. „Ulei fin de masă, oţet de vin, puţină smîntînă şi piper alb..." — da, văd că nu merită. Vrei ceva mai sătios ?

— Deschide la sarmale ; asta-i tot ce ştiu mai bun !

— Nu, nu mai pot citi cu glas tare, lasă-mă să adorm.

— Of, hai mă, citeşte !

— Nu, lasă-mă în pace odată ! Urmă o nouă tăcere. Apoi luminarea se stinse şi rămaseră în beznă.

— Noapte bună, Olle ; înveleşte-te, să nu răceşti.

— Cu ce să mă învelesc ?

— De, nu ştiu. Nu ţi se pare că e amuzant să trăieşti aşa ?

— E aşa de frig aici că mă mir cum de nu-ţi vine să te sinucizi.

— Aşa ceva nu se face ! Mi se pare interesant să văd pînă unde se poate ajunge.

— Ai părinți Sellén ?

— Nu, sînt copil nelegitim ; tu ai ?

— Da, dar e cam același lucru !

— Mulțumește providenței, Olle ; întotdeauna trebuie să fii recunoscător providenței — cu toate că nu știu precis la ce folosește ! Poate că așa trebuie !

Urmă din nou tăcere ; apoi Olle fu cel care o tulbură :

— Tu dormi ?

— Nu, stau și mă gîndesc la statuia lui Gustav Adolf ; vrei să mă crezi că...

— Nu ți-e frig ?

— Frig ? Aici unde este așa de cald !

— Piciorul drept mi-a amorțit de tot.

— Trage-ți pe tine cutia cu vopsele și bagă-te între pensule și atunci o să fie mai bine.

— Crezi că a mai dus-o cineva așa de greu ca noi ?

— Greu ? O ducem greu, noi, care avem un acoperiș deasupra capului ? Sînt profesori la Academie, cu tricorn și spadă, care au dus-o și mai rău. Profesorul Lundström a dormit jumătate din luna aprilie la teatrul Humlegård. Așta zic și eu stil ! Își rezervase toată loja stîngă din avanscenă și susținea că după ora unu noaptea nu mai era liber nici un loc de la parter ; locuință bună pentru toată iarna, dar proastă vara ! Noapte bună, acum adorm !

Și Sellén începu să sforăie. Olle însă se sculă și umblă de colo pînă colo prin cameră pînă începu să se lumineze la răsărit ; atunci ziua se îndură de el și îi dărui odihna pe care noaptea nu i-o îngăduise.

25

ULTIMUL JETON

Și iarna trecu, încet pentru cei nefericiți, mai repede pentru cei mai puțin nefericiți. Și primăvara veni, cu speranțele ei înșelătoare în soare și verdeață, pînă ce sosi vara, ca o scurtă pregătire pentru toamnă.

Într-o dimineață de mai, în arșița soarelui, publicistul Arvid Falk trecea prin fața portului spre redacția ziarului *Drapelul muncitoresc* și privea cum erau încărcate și descărcate de pe chei navele. Ținuta lui nu mai era atît de îngrijită ca înainte ; părul negru era mai lung decît permitea moda iar barba îi crescuse a la Henric al IV-lea, ceea ce dădea chipului său slăbit o expresie aproape sălbatică. În ochi îi ardea un foc rău prevestitor care îl trădează de obicei pe fanatic sau pe cheflîu. Părea că vrea să-și aleagă o navă dar îi este greu să se hotărască. După o lungă ezitare se apropie de un marinar care urca un cărucior cu baloți pe un bric. Scoase politicos pălăria :

— Vreți să fiți atît de amabil, domnul meu și să-mi spuneți încotro călătorește acest vas ? întrebă el timid, deși credea că vorbește pe un ton foarte îndrăznet.

— Vas ? Nu văd nici un vas !

Cei din jur rîseră.

— Dar dacă domnul vrea să știe unde merge bricul, atunci să citească !

Falk simți că își iese din fire, dar se stăpîni și continuă pe un ton vehement :

— Dumneavoastră nu puteți răspunde politicos la o întrebare politicoasă ?

— Dumneavoastră ? Du-te dracului, bă, și nu mai căuta ceartă ! Ia seama !

Discuția se întrerupse și Falk luă în sfîrșit o hotărîre. Se întoarse, urcă o ulițâ, trecu prin Kâpmangorget și o coti pe Klädstugatan. Aici se opri în fața ușii unei case murdare. Ezită din nou, pentru că nu-și putea învinge niciodată păcatul lui capital, nehotărîrea. În acel moment sosi țopăind un băiețaș zdrențăros și șășiu, cu mîinile pline de șpaiuri pe benzi lungi și vru să treacă pe lîngă Falk, dar acesta îl opri.

— Redactorul e sus ? întrebă el.

— Da, e aici de la ora șapte, răspunse băiatul, cu sufletul la gură.

— A întrebat de mine ?

— Păi da, de mai multe ori !
— E supărat ?
— Daa ! Așa-i mereu !

Și băiatul țișni ca o săgeată, pe scări în sus. Falk îl urmă îndeaproape și intră în camera redacției. Aceasta era o mansardă cu două ferestre către o stradă întunecoasă ; în fața fiecăreia se găsea cîte o masă nevopsită, cu hîrtie, tocuri, ziare, foarfeci și sticle cu gumă arabică.

La una dintre mese ședea vechiul prieten Ygberg, îmbrăcat într-o redingotă neagră jerpelită și citea șpalturi ; la cealaltă masă, care era a lui Falk, ședea un ins în cămașă și cu o bonetă de mătase verde pe cap, așa cum poartă comunarzii. Fața îi era năpădită de o barbă roșie, trupul scund și butucănos, de om care a muncit mult cu brațele.

Cînd Falk intră, comunardul făcu o mișcare bruscă cu picioarele pe sub masă și își suflecă mînecile, lăsînd să se vadă un tatuaj care reprezenta o ancoră și un R gotic. După aceea apucă foarfecele, străpunse cu ele prima pagină a unui ziar de dimineață, decupă o bucată și i se adresă lui Falk pe un ton aspru, stînd cu spatele la el :

— Unde ai fost, domnule ?

— Am fost bolnav, răspunse Falk îndîrjit, după cum își închipuia el, dar umil, după cum îl asigurase Ygberg mai tîrziu.

— Minciună ; domnul a fost în oraș, la pileală. Aseară era la Naples ; l-am văzut !

— Păi, cred că pot...

— Poți să te duci unde îți place, domnule, dar aici trebuie să fii la ora fixată — conform înțelegerii ! Este deja ora opt și un sfert ! Știu că astfel de domni, umblați pe la Academie, unde credeau că învață grozav de multe, nu pot învăța ordinea și bunacuviință ! Nu este necuviincios să vii tîrziu ? Nu te comporți ca un bădăran, domnule, dacă îl lași să-ți facă treaba pe cel ce îți dă de lucru ? Ai ? Văd că în ziua de azi toate

sînt cu susul în jos ! Angajatul îl tratează pe maistru adică pe cel ce îi dă de lucru, ca pe un porc de cîine și cel asuprit este capitalul ! Așa este !

— De cînd a ajuns domnul redactor la aceste opinii ?

— De cînd ? De acum, domnule ! Chiar de acum ! Și sper că de aceea nu sînt mai puțin bune ! Dar am mai descoperit încă ceva ! Dumneata, domnule, ești un ignorant, nu cunoști ortografia suedeză, domnule ! Poftim de vezi ! Ce scrie aici ? Citește ! „Sperăm că tuturor acelora care vor exercita anul viitor serviciul..." — unde s-a mai auzit așa ceva : „tuturor acelora care"...

— Da, este corect spuse Falk.

— Corect ? Cum poți susține asta, domnule ! În vorbirea cotidiană se spune „toți cei ce", deci trebuie scris „toți aceia ce".

— Da, dar se poate și cu dativul...

— Ei, fără fraze savante ; nu-mi veni mie cu chichițe ! Nu-mi trăncăni mie prostii, domnule ! Poftim, domnul scrie ex-sercita numai cu x deși se spune ex-sercita ! Acum taci ! Este exercita sau ex-sercita... ? Răspunde !

— Se spune firește, dar...

— Se spune, deci este ex-sercita pentru că nu poate fi altfel decît se spune ! Poate că pînă la urmă eu sînt prost, poate că nu știu nici măcar *să vorbesc* suedeza ! În orice caz le-am corectat. Hai, acum continuă și altădată să vii la timp ! Deodată sări de pe scaun cu un strigăt și-i plesni o palmă băiatului cu spălturile.

— Ia uite, șezi aici și dormi ziua în amiaza mare, mă golanule ! Te-nvăț eu să fii treaz ! Nu ești încă prea mare pentru bătaie !

Apucă victima de bretele, o trînti pe o grămadă de ziare nevîndute și o snopi în bătaie cu centura pe care și-o descinsese.

— N-am dormit, n-am dormit, am moțăit doar ! striga băiatul de durere.

— I-auzi, mai și neagă! Te-ai învățat să minți; te-nvăț eu să spui adevărul! Ai dormit sau n-ai dormit? Spune adevărul, altfel te nenorocesc!

— N-am dormit, bîigui nefericitul care era încă prea mic și nevinovat ca să scape din dilemă cu o minciună.

— I-auzi, tot mai neagă! Ce golan înrăit! Să mintă cu atîta obrăznicie!

Tocmai cînd voia să-l pedepsească și mai aspru pe micul pocăit, Falk se ridică, se apropie de redactor și îi spuse hotărît:

— Nu-l bățeți pe băiat; am văzut eu că n-a dormit!

— Ei, i-auzi ce zice! Da' știi că ești glumeț! „Nu-l bateți pe băiat!". Cine-mi spune mie asta! Credeam că mi-a biziit o muscă la ureche! Poate n-am înțeles bine! Așa sper! Așa sper, pentru Dumnezeu! — Domnule Ygberg! Dumneata ești un om onorabil! Dumneata n-ai studiat la Academie! Spune-mi domnule, nu cumva, din întîmplare ai văzut dacă dormea strengarul ăsta pe care-l țin acum de bretele ca pe un pește?

— Chiar dacă nu dormea, răspunse Ygberg tărăgănat și amabil, în orice caz era gata să adoarmă!

— Iată un răspuns corect! Domnule Ygberg, vrei să fii așa de bun și să-l ții de bretele în timp ce am să-mi pun bastonul să-l învețe cum se spune adevărul!

— Domnule, nu aveți dreptul să-l bateți, spuse Falk. Dacă-l atingeți deschid fereastra și chem agentul de poliție.

— Eu sînt aici stăpînul casei și-mi bat ucenicul! El e ucenic fiindcă mai tîrziu o să intre în redacție! Asta o să facă, chiar dacă există unii cu studii academice care nu cred că un ziar se poate redacta și fără ajutorul lor! Ascultă Gustav, nu înveți aici ziaristica? Ai? Răspunde, odată, dar spune adevărul, că altfel...

Ușa se deschise și apăru un cap — era un cap cît se poate de neobișnuit și de neașteptat aici, dar foarte cunoscut, căci fusese reprodus de cinci ori.

De altfel, apariția acestui cap neînsemnat avu ca efect că redactorul își îmbrăcă haina, își încinse cureaua cu

o plecăciune și un rînjet care dovedeau multă deprindere.

Omul de stat întrebă dacă redactorul este liber și primi un răspuns mulțumitor în timp ce acesta făcu să dispară ultimele însemne de muncitor, adică își scoase în grabă boneta de comănard.

Cei doi domni urcară în biroul directorului și închiseră ușa în urma lor.

— Mă întreb ce planuri o mai fi având contele? spuse Ygberg și se tolăni impertinent pe scaunul lui, ca un elev după ce a plecat profesorul.

— Eu nu mă întreb deloc, replică Falk, fiindcă știu cît este de șmecher și cît de șmecher este și redactorul. Dar aș fi curios să știu cum o vită ca tine s-a transformat într-un cîine infam care se pretează la mîrșăvii!

— Nu trebuie să fii chiar atît de vehement, dragul meu. N-ai fost azi noapte la plenară?

— Nu! Găsesc că parlamentul este lipsit de orice importanță în afara intereselor particulare. Ce a ieșit din afacerile dubioase ale *Tritonului*?

— Avînd în vedere marea idee patriotică și națională a întreprinderii, s-a hotărît în unanimitate ca statul să preia obligațiunile, în timp ce societatea lichidează... sau se dizolvă!

— Adică statul susține clădirea în timp ce se surpă temelia ca să dea răgaz direcțiunii s-o steargă!

— Mai bine ai vedea că toți acești mici...

— Știu, știu! Toți acești mici rentieri — da, aș prefera să-i văd că lucrează cu micul lor capital în loc să trîndăvească și să-l dea cu cămătă, dar cel mai mult aș dori să-i văd la închisoare pe toți sarlatanii, atunci n-ar mai fi încurajate nici întreprinderile frauduloase! Asta se numește economie politică? La dracu! — Încă ceva! Rivnești la postul meu! O să-l capeți! N-o să mai fie nevoie să stai în colțul tău, rupărat că trebuie să pui ordine în spalturi, în urma mea. Am prea multe articole care zac netipărite înăuntru, la cîinele ăsta al libertății, ca să mai stau și să decupez și de acum înainte povești cu bandiți. *Scufița roșie* era prea conserva-

toare pentru mine dar *Drapelul muncitoresc* este prea murdar!

— Bine că renunți la himerele tale și devii rezonabil. Du-te la *Capo gri*; acolo ai viitor!

— Renunț la himera că această cauză, a celor asupriți, este în mîini bune și cred că este o sarcină măreață să lămurești publicul ce înseamnă opinia oficială, mai ales cea tipărită și de unde vine ea — dar cauza n-o voi părăsi niciodată!

Ușa biroului se deschise și redactorul însuși ieși, se opri în mijlocul camerei și spuse, pe un ton nefiresc de blînd, aproape politicos:

— Domnule asesor, vă rog binevoiți a prelua treburile redacției pe timpul cît voi lipsi — trebuie să plec o zi pentru probleme extrem de importante. Secretarul vă poate ajuta la lucrările curente. Domnul conte mai rămîne puțin în biroul meu — sper că domnii nu vor ezita să stea la dispoziția domnului conte, dacă dorește ceva.

— Nicidecum, nu este nevoie, strigă contele de alături, unde stătea aplecat asupra unui manuscris aflat în lucru.

Redactorul plecă și, ciudat, contele plecă aproximativ două minute mai tîrziu — adică mai zăbovi exact atît cît era nevoie ca să nu fie văzut ieșind împreună cu redactorul de la *Drapelul muncitoresc*.

— Ești sigur că pleacă împreună? întrebă Ygberg.

— Așa sper, spuse Falk.

— Atunci mă duc pe Munkbron, să mă uit cum tîrguiesc femeile.

— Apropo, te-ai mai întîlnit cu Beda de atunci?

— De cînd?

— Păi, de cînd a plecat de la Naples și s-a mutat într-o cameră separată.

— De unde știi?

— Încearcă să fii calm, Falk! Altfel n-o să-ți meargă bine niciodată!

— Da, trebuie, cît de curînd, simt că-mi pierd mințile. Închipuie-ți, copila asta pe care o iubeam mult, mult! M-a înșelat cu atîta nerușinare! Ce-mi refuza mie îi dădea precupețului ăluia gras! Și știi ce-mi răspundea? Că asta dovedește cît de curat mă iubește.

— E o dialectică subtilă! Avea dreptate, pentru că premiza era absolut corectă! Te mai iubește încă?

— Cel puțin mă urmărește!

— Și tu?

— O urăsc cît se poate de profund, dar mă tem de apropierea ei!

— Adică: încă o mai iubești!

— Hai să schimbăm subiectul!

— Trebuie să fii calm, Falk! Uită-te la mine! Acum ies și mă încălzesc la soare; trebuie totuși să te bucuri că ai parte de existența asta trecătoare. Gustav, tu te poți duce pentru o oră, jos, la fîntîna nemțească, dacă vrei, să joci nasturi.

Falk era singur. Soarele își arunca razele pe acoperișul înclinat de peste drum și acum încălzea odaia; deschise fereastra și se aplecă în afară ca să respire un pic de aer proaspăt, dar fu izbit de duhorile sufocante din rigole; lăsă privirea să-i zboare la dreapta, peste Kindstugatan și Tyska Brinken și văzu în planul cel mai îndepărtat al perspectivei, o parte dintr-un vapor, cîteva valuri pe lacul Mälar strălucind în bătaia soarelui și o ripă din munții Skinnarvik care abia acum înverzise puțin, ici și colo, pe povîrnișuri. Se gîndi la cei care pot pleca acolo în vilegiatură cu acel vapor, ca să se scalde în *acele* valuri și să-și încinte privirile cu *acea* verdeață. Dar tinichigiul de jos începu să ciocănească tabla de tremurau casa și geamurile; doi muncitori trecură împingînd un cărucior huruitor și puturos iar din cîrciuma de peste drum năvăli un miros de rachiu, bere slabă, rumeguș și cetină. Își retrase capul și se așeză la masă; avea în față cam o sută de ziare de provincie pregătite pentru decupat. Își scoase manșetele și începu exa-

minarea"; miroseau a funingine şi ulei şi înnegreau totul în jur — asta era impresia principală; lăsa pe loc tocmai ceea ce i se părea că merită să fie extras, pentru că trebuia să se gîndească în primul rînd la programul ziarului. Dacă muncitorii dintr-o fabrică au dăruit meşterului o tabacheră de argint, trebuia să decupeze notiţa neapărat, dar dacă un patron donase cinci sute de taleri casei muncitorilor, trebuia s-o lase la o parte. Dacă episcopul de Halland inaugurase o sonetă de bătut piloni iar directorul scrisese o poezie pentru această ocazie, trebuia să decupeze totul, inclusiv poezia, pentru că „asta doreşte lumea să citească"; dacă putea să adauge un pic de zeflemea, era cu atît mai bine, căci prindea în orice caz. De altfel, pentru decupare era valabilă regula următoare: tot ce este elogios de, şi despre publicişti şi muncitori manuali, tot ce este detestabil despre preoţi, militari, mari comercianţi (nu mici), academicieni, mari scriitori şi judecători. În plus, cel puţin o dată pe săptămînă trebuia să atace direcţiunea teatrului regal şi să facă praf frivolele comedii muzicale de la teatrele mici „în numele moralei şi decenţei", pentru că redactorul observase că aceste teatre nu-i amuzau pe muncitori. O dată pe lună consilierii municipali trebuiau judecaţi (şi condamnaţi) pentru risipă şi pe lîngă asta ori de cîte ori se găsea ocazia trebuia atacată forma de guvernămînt, dar nu şi guvernul; redactorul îşi rezervase dreptul de cenzură strictă faţă de atentatele la adresa anumitor deputaţi din parlament şi anumitor miniştri. Care? Acesta era un secret pe care nu-l cunoştea nici măcar redactorul însuşi, fiindcă depindea de conjuncturi şi pe acestea le putea aprecia numai editorul ascuns al ziarului.

Falk tăie cu foarfecele pînă ce i se înnegri mîna şi se apucă de lipit, dar sticla cu gumă arabică răspîndea un miros atît de urît iar soarele ardea atît de fierbinte; biata aloe care putea răbda de sete ca o cămilă şi putea suporta toate înţepăturile unei peniţe de oţel iritate,

arăta jalnic și făcea înfricoșător de vie impresia de pustietate; era plină de picăturile negre de pe urma înțepăturilor iar frunzele ieșeau ca un mănunchi de urechi de măgar din pământul uscat ca tutunul de prizat. Ceva asemănător trebuie că îi trecu prin cap lui Falk în timp ce ședea căzut în apatie și, înainte de a putea simți vreun regret, tăie toate vîrfurile acestor urechi. După aceea, fie ca să-și liniștească conștiința, fie numai ca să facă ceva, unse rănile cu gumă arabică și privi cum o usucă soarele; apoi se întrebă cum să-și facă rost de prînz, căci nimerise pe calea care duce la condamnare — calea așa-ziselor „afaceri proaste"; își aprinse o pipă de *Ancora neagră* și făcu să se înalțe fumul amețitor care se scălda în razele efemere de soare; asta îl făcu mai îngăduitor față de sărmana Suedie, cea care era, după cum se credea, înfățișată în aceste buletine zilnice, săptămînale, hebdomadare, numite gazete. Puse foarfecele deoparte, aruncă ziarele într-un colț și împărți frățește cu aloea conținutul unei carafe de lut; atunci i se păru că biata de ea arată ca o vietate — cine știe care — cu aripile retezate — o rață sălbatică de exemplu care stă cu capul în mlaștină și caută ceva — cine știe ce — perle de exemplu, sau cel puțin scoici, fără perle. Apoi disperarea îl apucă din nou așa cum un tăbăcar apucă pielea cu cîrligul lung al lui și o tot tăvălește în ciubărul cu murdărie în care trebuie preparată înainte de a i se rade părul cu cuțitul, ca să devină la fel cu ceilalți oameni. Și nu simțea nici remușcări, nici regrete pentru viața irosită ci pur și simplu disperarea că va trebui să moară sufletește încă de tînăr, înainte de a fi realizat ceva, disperarea că va fi aruncat ca o trestie nefolositoare, ca vreascurile în foc!

Orologiul bisericii germane bătu unsprezece și apoi ciopoteii începură să cînte „Ce bine e să fii aici" și „Viața mea este un val"; în același timp parcă împinsă de aceeași intenție o flașnetă cu flaut obligat de la hanul Brända Tomten începu să depene „An der schönen blauen Donau" *; atîta muzică deodată îi dădu o nouă viață

* Dunărea albastră (germ.).

tinichigiului care se apucă să bată cu rîvnă îndoită în tablele lui ; toată larma asta nu-l lăsă pe Falk să audă cînd se deschise uşa şi intrară doi inşi. Unul era lung, slab, oacheş, cu nas coroiat şi părul paj, celălalt era gras, blond, scund, faţa îi lucea de sudoare şi semăna foarte mult cu acel animal care la evrei este socotit cel mai spurcat dintre toate. Înfăţişarea lor lăsa să se ghicească o îndeletnicire care nu prea pune la încercare nici forţele sufleteşti, nici pe cele trupeşti. Era în ea ceva nehotărît, trădînd dezordine în felul de a munci şi de a trăi.

— Pst ! şopti lunganul ; eşti singur ?

Falk păru surprins de vizită în acelaşi timp plăcut şi neplăcut.

— Da, sînt chiar singur de tot ; roşcovanul a plecat.

— O ! vino atunci să mănînci ceva cu noi.

Falk nu avu nimic împotrivă ci încuie biroul şi merse cu cei doi la cîrciuma Steaua de pe Osterlänggatan unde se aşezară în colţul cel mai întunecos.

— Ia te uită mă, rachiu ! spuse grasul şi ochii lui jucăuşi sclipiră văzînd sticla de rachiu.

Dar Falk, care îi însoţise căutînd compătimire şi consolare nu dădea atenţia cuvenită delicateselor oferite.

— De mult nu m-am simţit atît de nefericit, spuse el.

— Ia o tartină cu hering spuse lunganul. Vrem nişte brînză de Ryding cu chimen ! Pst ! Chelner ! Coctail Blomberg.

— Aţi putea să-mi daţi un sfat bun ? încercă iar Falk ; n-o mai pot scoate la capăt cu „roşcovanul", trebuie să caut...

— Pst ! Chelner ! Piine neagră de la Bergmann ! Bea, Falk, şi nu mai vorbi prostii !

Falk era la pămînt şi nu mai încercă să-şi găsească alinarea crizei sufleteşti, dar căută o altă cale, nu tocmai neobişnuită.

— Ziceai să pilim ? Zău că am chef, pe viaţa mea ! Băutura îi curgea prin vine ca o otravă, fiindcă nu era de loc obişnuit cu băuturi tari înainte de masă. Dar mirosurile mîncărurilor, bîzîitul muştelor şi parfumul buchetului de flori pe jumătate veştede care se găsea

pe masă, lîngă fructiera murdară, îi făceau o plăcere ciudată. Chiar şi acest anturaj prost, cu lenjerie neglijentă, haine pătate şi mutre de haimanale neţesălate, se armoniza atît de bine cu propria-i stare de decădere încît simţea o bucurie sălbatică.

— Aseară am fost la Djurgårn, spuse grasul, şi am pilit zdravăn ca să ne mai aducem aminte de plăcerile trecute.

Falk nu avu nimic de obiectat; gîndurile lui o şi luaseră în altă direcţie.

— Nu e bine să ai o dimineaţă liberă? spuse lunganul care părea că joacă rolul corupătorului.

— Ba da, e bine, răspunse Falk şi parcă voia să-şi măsoare libertatea privind pe fereastră, dar afară, în curtea din spate, unde pătrundea doar o slabă răsfrîngere a cerului senin, nu văzu decît o scară de incendiu şi o ladă de gunoi.

— Încă un rînd, acum! Iac-aşa! Ah! Ei, societatea Triton? Hahahaha!

— Nu rîde spuse Falk; atîţi săraci suferă de pe urma ei.

— Care săraci? Săracii capitalişti? Crezi că e păcat de cei care nu muncesc ci trăiesc de pe urma banilor lor? Nu, băiete, tu eşti încă plin de prejudecăţi! De altfel în *Gărgăunul* era o poveste amuzantă despre un angrosist care a donat Leagănului de copii Betlehem douăzeci de mii de coroane şi pentru asta a primit Ordinul Vasa; dar apoi s-a constatat că erau acţiuni de la *Triton*, cu responsabilitate solidară, aşa că leagănul trebuie să dea acum faliment. Nu e splendid? Activul se compune din douăzeci şi cinci de leagăne şi un portret în ulei de un maestru necunoscut! Ce frumos! Portretul este evaluat la cinci taleri! Nu e minunat? Hohohoho!

Falk se simţi neplăcut impresionat de acest subiect pe care îl cunoştea mai bine decît ceilalţi.

— Ai văzut că *Scufiţa roşie* l-a demascat pe Skönström, escrocul care a publicat de Crăciun poeziile alea mizerabile? întrebă grăsanul. Este într-adevăr o încîntare să citeşti măcar o dată adevărul despre şacalul

ăsta ! L-am repezit de cîteva ori în *Aspida*, să mă țină minte.

— Da, dar ai fost cam nedrept cu el ; poeziile nu erau chiar așa de proaste, spuse lunganul.

— Proaste ? Erau mult mai proaste decît ale mele, pe care le-a făcut praf *Capa gri* — îți amintești !

— Apropo, Falk, ai fost la Teatrul Djurgård ? îl întrebă lunganul.

— Nu.

— Păcat ! Acolo bîntuie banda de tîlhari a lui Lundholm. Ăsta-i un bădăran obraznic, crede-mă ! N-a trimis nici un bilet de favoare la *Aspida* și cînd ne-am dus ieri acolo, ne-a dat afară ! Nu vrei să te ocupi tu de cîinele ăsta ? Uite aici hîrtie și creion ! O s-o pățească iar. Mai întîi scriu eu : „Teatru și muzică", „La teatrul Djurgård". Acum scrie tu !

— Dar nici nu i-am văzut trupa !

— Ce dracu are a face ! N-ai scris niciodată despre lucruri pe care nu le-ai văzut ?

— Nu, n-am făcut-o ; am demascat escroci dar nu i-am atacat niciodată pe cei nevinovați iar trupa lui n-o cunosc.

— O, este mizerabilă ! Numai adunătură ! confirmă grăsanul. Ascute-ți pana și împunge-l în călcîi, te pricepi foarte bine !

— De ce nu-l împungeți voi înșivă ? întrebă Falk.

— Fiindcă zețarii ne cunosc scrisul și seara ei fac de obicei figurație acolo. În afară de asta Lundholm e un ins atît de violent că mai dă și buzna în birou și atunci trebuie să-i bagi sub nas opinia unei persoane imparțiale. Și uite așa, dacă Falk scrie despre teatru, eu mă ocup de muzică. Săptămîna trecută a fost un concert la biserica din Ladugård. Nu-l chema Daubry ? cu y ?

— Nu, cu i, răspunse grăsanul. Adu-ți aminte că era tenor și a cîntat *Stabat mater* !

— Cum se scrie asta ?

— Putem vedea, spuse grăsanul redactor de la *Aspida* şi luă un teanc de ziare soioase de pe dulapul gazometrului. Aici găseşti tot programul şi cred că pe undeva trebuie să fie şi o recenzie.

Falk nu se putu abţine să rîdă.

— Cum se poate să apară şi recenzie în aceeaşi zi cu anunţul ?

— Bineînţeles că se poate ! Dar nu e nevoie, o să critic în orice caz adunătura asta franţuzească ! Tu, grăsanus, ocupă-te de literatură.

— Editorii trimit cărţi la *Aspida* ?

— Ce, eşti nebun ?

— Le cumpăraţi voi, numai din pura plăcere de a le recenza ?

— Cumpărăm ? Ageamiule ! Mai bea un pahar şi bucură-te că o să capeţi un cotlet !

— Poate nici nu citiţi cărţile pe care le recenzaţi ?

— Cine crezi că are timp să le citească ? Nu-i destul că scrii despre ele ? Citeşti ziarele şi asta e prea de ajuns. Dealtfel principiul nostru este să facem praf totul.

— Da, dar e un principiu prost.

— Aş ! Prin asta îi cîştigăm de partea noastră pe toţi duşmanii şi pizmaşii scriitorilor — şi asta este chiar majoritatea. Cei neutri citesc cu mai multă plăcere mustrări la adresa altora, decît laude. Pentru cel necunoscut este o încurajare şi o consolare să vadă cît e de spinos drumul celebrităţii. Nu e adevărat ?

— Da, dar e posibil să te joci în felul ăsta cu soarta oamenilor ?

— O, asta face foarte bine şi la tineri şi la bătrîni, eu o ştiu pentru că în tinereţe am avut parte tot timpul numai de mustrări.

— Dar voi derutaţi opinia publică !

— Publicul nu vrea opinii, publicul vrea doar să-şi satisfacă pasiunile. Dacă îţi laud inamicul, te răsuceşti ca un vierme şi zici că îmi lipseşte discernămîntul, dacă îţi laud prietenul, găseşti că am discernămînt. Grăsanus,

ocupă-te tu de ultima piesă de la teatrul dramatic, tocmai a apărut în presă.

— Ești sigur că a și apărut?

— Da, cu siguranță! Poți spune în orice caz că îi „lipsește acțiunea", pentru că publicul este obișnuit să se spună asta și poți să te amuzi pe seama „frumuseții limbii", este un elogiu bun, vechi, disprețuitor; și apoi poți să ataci direcțiunea teatrului care a montat piesa; mai spune și că „ținuta morală" a piesei este dubioasă — fiindcă asta se poate spune despre toate; de interpretare să nu pomenești nimic, poți să spui „din lipsă de spațiu o amânăm pentru altă dată", ca să nu faci vreo gafă, dacă tot n-ai văzut mizeria aia.

— Cine e nenorocitul care a scris piesa? întrebă Falk.

— Nu se știe încă!

— Gîndiți-vă totuși la părinții și frații lui care ar putea citi lucrurile astea, poate cu totul nedrepte.

— Ei și, ce are a face asta cu *Aspida*? Ba da, ei doresc să citească ceva mușcător despre inamicii lor; fii convins că știu bine ce conține de obicei *Aspida*.

— Voi n-aveți deloc conștiință?

— Are publicul, „onoratul public", care ne întreține, vreun pic de conștiință? Crezi că am putea trăi dacă el nu ne-ar întreține? Vrei să auzi cîteva rînduri de-ale mele despre situația actuală a literaturii? Nu sînt proaste, poți să mă crezi. Am un șpalt la mine. Dar mai întîi ne trebuie niște Porter! Chelner! Pst! — Acum ascultă, că ai ce auzi; poți să le folosești tu, dacă vrei!

„De mult nu s-a mai pomenit o astfel de văicăreală în fabricația suedeză de versuri; este un scîncet de disperare de-a dreptul; ditamai bărbații, mîrlăie ca pisicile în martie! Și vor să trezească interesul lumii cu gălbinare și polipi, fiindcă altfel nu se pricep s-o facă. Cu oftica n-au curaj să mai vină pentru că este prea veche. Mai au și spinările late ca niște cai de berărie și obrajii rumeni ca niște cîrciumari! Unul se văicărește de infidelitatea femeii dar n-a încercat totuși decît fidelitatea cu plată a prostituatelor iar cel care scrie

că nu are aur, ci numai lira lui, este un mare mincinos; are cinci mii de coroane dobînzi și dreptul de *fideicommis* pentru un scaun la Academiea suedeză! Și acel zeflemist cinic și necredincios care nu poate să deschidă gura fără să exprime o duhoare spurcată, bîiguie despre evlavie. Poezia lor nu e cu nimic mai bună decît cea care era prezentată acum treizeci de ani, cu acompaniament de chitară, de domnișoarele de la pensionul de maici; mai bine ar scrie pentru cofetari, pentru douăsprezece ore rîndul și n-ar mai cere editorilor, tipografilor și criticilor să-i facă poeți! Despre ce scriu ei? Despre nimic, adică despre ei înșiși. Este inoportun să vorbești despre tine însuți, dar este oportun să scrii! De ce se văicăresc? De neputința lor de a avea succes! Succesul! Asta e cuvîntul! Dacă ar fi dat la iveală măcar un singur gînd care să poată emoționa pe oricare altul, timpul, societatea; dacă s-ar fi făcut, măcar o dată, purtătorii de cuvînt ai celor nevoiași, li s-ar fi iertat păcatele, dar n-au făcut-o; de aceea ei sînt ca niște minereuri sunătoare, — nu, sînt ca niște fiare zornăitoare și ca zurgălăul spart de la scufia nebunului — căci ei nu iubesc nimic altceva decît următoarea ediție a istoriei literaturii de Bjursten, Academia suedeză și pe ei înșiși". Sînt amare! Ai?

— Mi se par nedrepte, spuse Falk.

— Mi se par viguroase, spuse grăsanul. În orice caz trebuie să recunoști că sînt bine scrise. Nu-i așa? Are lunganul o pană, trece și prin talpa ciubotelor!

— Acum țineți-vă gura și scrieți, băieți, după aceea căpătați cafea și coniac!

Și ei scriseră despre valoarea sau lipsa de valoare a oamenilor și sfărîmară inimi cum ai sparge niște ouă.

Falk simțea o nespusă nevoie de aer proaspăt; deschise fereastra dinspre curte, dar aceasta era atît de adîncă, îngustă, întunecoasă, încît te simțeai ca într-un mormînt și nu puteai vedea decît un dreptunghi de cer, sus de tot, dacă lăsai capul pe spate. Și i se păru că se află

în propriul său mormînt, în miros de rachiu și mîncare, luînd parte la praznicul de înmormîntare a tinereții sale, a bunelor sale intenții și onoarei sale; încercă să miroasă liliacul de pe masă, dar acesta răspîndea doar un iz de putregai și mai încercă, privind încă o dată pe fereastră, să se oprească la vreun obiect care să nu-i dezguste; dar nu văzu decît lada de gunoi, proaspăt vopsită cu catran, care stătea acolo ca un sicriu, cu conținutul ei de podoabe abandonate și lucruri folositoare scoase din uz. Își lăsă gîndurile să urce scara de incendiu, care părea să ducă din murdărie, duhoare și dezonoare, de-a dreptul la cerul albastru, dar îngerii nu urcau și nu coborau pe ea iar deasupra nu se vedea nici un chip prietenos, ci doar neantul gol și albastru. Falk luă tocul și se apucă să îngroașe literele rubricii „Teatrul" cînd, deodată fu apucat de o mînă puternică și o voce hotărîtă spuse:

— Vino, trebuie să-ți vorbesc! Falk se uită în sus uluit și intimidat. Lîngă el stătea Borg și nu părea că vrea să-i dea drumul.

— Îmi permiți să-ți prezint... începu Falk.

— Nu, nu-ți permit, îl întrerupse Borg; nu vreau să fac cunoștință cu literați de rachiu. Hai odată! și îl trase irezistibil pe Falk, după el, spre ușă.

— Unde ți-e pălăria? Asta e! Vino odată!

Ajunseră în stradă. Borg îl luă de braț și îl duse în Järntorg; acolo îl băgă într-o prăvălie de articole marinărești și îi cumpără o pereche de ghete, apoi îl tîrî după el peste ecluză, în portul Statsgård. Acolo era legat un cuter, gata să pornească în larg; pe cuter ședea tînărul Levi, citea o gramatică latină și mînca pîine cu unt.

— Asta, spuse Borg, este cuterul „Uria": e un nume urît, dar nivaghează bine și e asigurat la societatea *Triton*; acolo șade armatorul vasului, Levi și citește gramatica latină a lui Rebe — idiotul vrea să ajungă student — și pe timpul verii tu ești preceptorul lui și acum plecăm în vilegiatură la Nämdö! Tot echipajul la bord! Fără obiecțiuni! — Clar? — Împingeți!

Scrisoarea candidatului Borg către publicistul Struve

Nämdö, 1 iunie 18...

Bătrîne scriitor de scandal!

Pentru că sînt absolut sigur că nici tu, nici Levin, nu aţi plătit ratele la împrumutul vostru de la Banca Cizmarilor, vă trimit alăturat o cambie pentru un nou împrumut la Banca Antreprenorilor. Fărîmiturile care nu vor fi înghiţite de amortismente trebuie împărţite creştineşte iar partea mea trimiteţi-o cu vaporul la Dalarö, de unde o voi ridica.

Pe amicul Falk îl am în îngrijirea mea de o lună şi cred că l-am adus pe drumul cel bun. Îţi aminteşti că ne-a părăsit îndată după conferinţa olleiană şi că, în loc să se folosească de fratele lui şi de relaţiile acestuia, s-a dus la *Drapelul muncitoresc*, unde a fost maltratat pentru cincizeci de coroane pe lună.

Atmosfera de libertate din Kindstugatan a avut însă un efect demoralizator asupra lui, pentru că a început să evite lumea bună şi să se îmbrace prost. Am avut însă tot timpul ochii pe el prin pramatia de Beda — o ştii — şi cînd l-am socotit copt să rupă cu comunardul, l-am luat cu mine. L-am scos din cîrciuma Steaua unde pilea rachiu împreună cu doi scriitori de scandal — mi se pare chiar că mai şi scriau. În momentul cînd l-am arestat starea lui se putea numi îngrijorătoare. După cum ştii, privesc omul cu absolută indiferenţă; îl iau ca pe un preparat geologic, ca pe un mineral; unele cristalizează într-un sistem, altele în altul; de ce se întîmplă aşa, păi asta depinde de legi sau condiţii faţă de care trebuie să ne comportăm cu indiferenţă; nu mă plîng de ce calcitul este mai puţin dur decît cristalul de munte; de aceea nu pot numi nici starea lui Falk dezolantă; ea este pur şi simplu un produs al temperamentului său (inimă cum îi spuneţi voi) + al condiţiilor create de tempermanentul său. Totuşi în acel moment era cam „down *.

* La pămînt (engl.).

L-am urcat la bord și s-a comportat pasiv. Dar tocmai cînd ne desprinsesem de mal și pornisem, s-a întors, și iată, cred că a fost ideea ei, Beda, o știi, era pe plajă și-i făcea semne. Atunci omul a înnebunit ; voia să se întoarcă pe uscat, striga și amenința că sare în mare. L-am înșfăcat, l-am băgat în cabină și i-am încuiat ușa. În trecere prin Vaxholm am expediat două scrisori : una către redactorul de la *Drapelul muncitoresc* cu scuze pentru absența prelungită a lui Falk și cealaltă către gazda lui, cu rugămintea să-i trimită hainele.

Între timp s-a potolit și cînd a văzut întinsul mării și stîncile, **a devenit** sentimental și a spus o mulțime de nerozii : că n-ar fi crezut să mai revadă vreodată pămîntul lui Dumnezeu (!) cel verde etc. Apoi l-a apucat o criză de conștiință. Nu își recunoștea dreptul de a fi atît de fericit și de a se bucura de vilegiatură, cînd sînt atîția oameni nefericiți ; se acuza că și-a trădat obligațiile față de mitocanii din Kindstugatan și voia să se întoarcă ; la descrierea înfiorătoare pe care am făcut-o trecutului său apropiat mi-a declarat că datoria oamenilor este să sufere și să muncească unii pentru alții ; această concepție a căpătat la el un caracter mistic, (între timp i-am scos-o din cap cu apă de Vichy și băi sărate). Omul părea într-adevăr complet distrus și mi-am dat multă osteneală să-l cîrpesc, pentru că, în cazul lui, psihicul și fizicul erau greu de separat.

Într-o anumită privință mă uimește — eu nu admir niciodată. Trebuie să existe o manie ciudată care îl face să acționeze de-a dreptul împotriva intereselor sale. Gîndește-te ce bine ar fi dus-o dacă ar fi rămas la cariera lui liniștită de funcționar — unde mai pui că în acest caz fratele **lui promisese că îl** ajută cu o sumă mai mare de bani. În loc de asta își pierde reputația trudind ca un sclav pentru **un fost muncitor** bădăran — **totul** numai de dragul ideilor lui ! Este uimitor !

Totuși acum pare că a apucat-o pe drumul cel bun, cu siguranță după ultima lecție. Închipuie-ți, vorbea pescarului de aici cu „domnule" și își scotea pălăria în fața lui. Pe lîngă asta obișnuia să aibă mici conversații prietenești cu localnicii, ca să se informeze „cum o duc". Ur-

marea a fost că pescarul a tras cu urechea și într-o bună zi a venit la mine și m-a întrebat dacă „Falk ăsta" își plătește pensiunea el însuși, sau dacă asta o face doctorul (eu). I-am povestit asta lui Falk și el s-a întristat, cum i se întîmplă întotdeauna cînd își pierde părerea bună despre ceva. După cîtva timp s-a apucat să discute cu pescarul despre sufragiul universal ; urmarea a fost că acesta a venit la mine și m-a întrebat dacă lui Falk îi merg prost afacerile.

În primele zile umbla pe plajă, de colo pînă colo, ca fermecat ; uneori înota pînă departe, în afara fiordului, parcă n-ar mai fi vrut să se întoarcă, și pentru că am considerat întotdeauna sinuciderea ca pe unul dintre cele mai sfinte drepturi ale omului, dat de natură, nu mă amestecam în obiceiurile lui. Levi mi-a povestit că Falk îi făcea uneori lungi confidențe despre nimfa Beda — se pare că i-a înșelat strașnic.

Apropo, Levi este deștept, crede-mă. Într-o lună l-a băgat în cap pe Rabe și acum îi citește pe Cezar cum citim noi *Capa gri*, în plus știe și ce cuprinde, ceea ce noi n-am știut niciodată. Dar de fapt inteligența lui este receptivă, adică cuprinzătoare și totodată calculată ; astea sînt talente cu care mulți au părut geniali, cu toate că erau destul de proști. Simțul lui practic trebuie să se manifesteze din cînd în cînd și de curînd ne-a dat un exemplu strălucit al talentului său pentru afaceri. Nu-i cunosc situația economică, fiindcă în privința asta este foarte misterios ; într-o zi însă, arăta destul de neliniștit deoarece avea de plătit vreo cîteva sute. Pentru că nu se putea adresa fratelui său de la *Triton*, cu care a rupt relațiile, a venit la mine. Eu nu l-am putut ajuta. Atunci a luat o foaie de hîrtie și a scris o scrisoare pe care a expediat-o expres ; după aceea vreo cîteva zile a fost liniște.

În fața căsuței unde locuim, era o frumoasă pădurice de stejari, care dădea o umbră plăcută și în același timp ne apăra de vînturile dinspre mare. Nu mă pricep la copaci și în general la natură, dar cînd e arșiță îmi place umbra. Într-o dimineață, cînd am ridicat jaluzelele, nu mă puteam dumeri ! Fiordul se deschidea în fața fe-

restrei și la distanță de un cablu de la plajă era ancorat un iaht. Toți stejarii zăceau tăiați, iar Levi ședea pe un ciot, citea din Euclid și număra bușteni, pe măsură ce erau încărcați pe iaht. L-am trezit pe Falk; l-a apucat disperarea și, ieșindu-și din fire, a avut un schimb de cuvinte cu Levi care din afacerea asta băgase în buzunar o mie de coroane, banco. Pescarul căpătă două bătrîne — mai mult nu ceruse. Eram supărat — nu din pricina copacilor — ci pentru că nu-mi venise mie însumi ideea asta. Falk susținea că este nepatriotic, dar Isaac jura că este bine pentru priveliște că s-au înlăturat de aici „toate catrafusele astea"; săptămîna viitoare are intenția să viziteze insulele învecinate, pentru același scop. Nevasta pescarului a plîns toată ziua, dar bărbatul s-a dus la Dalarö să-i cumpere o stofă frumoasă de rochie; a lipsit două zile și cînd s-a întors era beat mort, barca era goală și cînd nevasta a întrebat de stofă, bărbatul i-a răspuns că a uitat.

Rămîi cu bine! Scrie-mi curînd și povestește-mi cîteva întîmplări scandaloase și ai grijă de împrumut.

...l tău dușman de moarte și girant
H. B.

P. S. Am aflat din ziare că ia ființă o Bancă a Funcționarilor. Cine va avansa fondurile? Interesează-te, în orice caz, ca să putem plasa o hîrtiuță acolo, la timpul potrivit.

Rog inserează în *Capa gri* notița următoare, privind examenul meu de licență, care se apropie:

Descoperire științifică. Candidatul în medicină Henrik Borg, unul dintre remarcabilii noștri medici tineri, a descoperit în cursul cercetărilor sale zootomice din Arhipelagul Stokholmului o nouă specie din familia Clypeaster careia i-a dat numele foarte potrivit de Maritimus. Caracterele ei se pot defini, pe scurt, după cum urmează: plăci dermice în cinci cîmpuri ambulacrare, perforate de pori și cinci cîmpuri interambulacrare cu bumbi în loc de spini. Animalul a stîrnit un viu interes în lumea științifică.

Scrisoarea lui Arvid Falk către Beda Pettersson

Nämdö, august 18 ...

Cînd hoinăresc pe plajă și văd cum poate răsări răchitanul din nisipuri și pietriș, îmi amintesc cum ai putut tu să înfloreștî o iarnă întreagă într-o circiumă de pe Lilla-Nygatan.

*

Nu știu nimic mai încîntător decît să mă întind pe o stîncă de pe plajă și să simt cum cioburile de gnaiss îmi gîdilă coastele în timp ce privesc spre mare, fiindcă atunci devin orgolios și mă cred Prometeu, dar vulturul meu — acela ești tu! — trebuie să zacă într-un pat de spital pe Sandbergsgatan și să înghită mercur.

Algele nu sînt deloc plăcute cîtă vreme cresc pe fundul mării; dar cînd ajung pe uscat și putrezesc miros a iod, care este bun pentru dragoste și a brom, care este bun pentru nebunie.

*

N-a existat iad pe pămînt pînă ce n-a fost desăvîrșit paradisul, adică pînă ce n-a apărut femeia! (Veche!).

*

Departe de tot, în larg, o pereche de rațe polare locuiește într-o ladă de tutun aruncată. Cînd te gîndești că măsoară două picioare între vîrful aripilor, îți pare o minune — și este o minune, dragostea asta! Nu-mi mai găsesc loc nicăieri pe lume!

Scrisoarea Bedei Petterson către asesorul Falk

Stockholm, august 18 ...

Dragă pretine!

Tocmai am primit scrisoarea ta, dar nu poci zice că o precep, dar am auzit că tu crezi că eu mai sînt pe Sandbergsgatan, dar asta e o veșnică minceună și precep pre bine că golanu ăla a dus vorba dar asta e o veșnică min-

ceună și jiur că te eubesc, așa mult ca nainte, citodată mie dor să te văd, dar asta no so pot așa cu rînd.

A ta fidelă Beda

Post-scriptum : Dragă Arvid dacă a-i vrea să majuți cu treizeci taleri pin la cinșpe a-ì fi tare scump. Fi sigur că îi si înapoi la cinșpe că eu fac rost de bani. Am fost tare bolnavă și citodată așa amărâtă că mai bine așì fi sup pământ. Mamzel de la cafine era o strecată, era așa jeloasă pentru grasu Berglund și deaia am termenat cu aia. Tot ce zice ăia de mine e bîrfă și miceună.

Toate ce le bune și no uita pa ta,

Aceiași.

Poci tremite bani la Hulda că așa pot săi i-au.

Scrisoarea candidatului Borg către publicistul Struve

Nämdö, august 18...

Conservator nemernic !

Ai sfeterisit banii, pentru că, pe de o parte n-am văzut nimic, pe de altă parte am primit o somație de la Banca Cizmarilor. Crezi că ai dreptul să furi fiindcă ai „nevastă și copii ?" Dă-mi imediat socoteală, sau vin în oraș și fac scandal !

Am citit anunțul tău dar, bineînțeles, are greșeli de tipar. Era scris zoologic în loc de zootomic și Crypeaster în loc de Clypeaster. În orice caz, cred că a făcut impresie.

Falk a înnebunit de tot după ce a primit deunăzi o scrisoare scrisă de o mînă de femeie. Ba se urcă în copaci, ba se scufundă în fundul mării. Probabil că este o criză — după asta trebuie să am cu el o discuție rezonabilă.

Levi și-a vîndut iahtul, fără să-mi ceară aprobarea, din care cauză, pentru un timp, sîntem certați ; acum citește Tit — Liviu, cartea a doua și este pe cale să fondeze o societate pentru pescuit.

Pe lîngă asta și-a cumpărat o plasă pentru scrumbii, o pușcă pentru foci, douăzeci și cinci de cozi de pipă, o

funie pentru somoni, două plase pentru bibani, o magazie pentru plase și o — biserică. Cea din urmă sună incredibil, dar este adevărat! Ea a fost, ce-i drept, un pic arsă de ruși (1719), dar zidurile stau în picioare. (Comuna are o biserică nouă, folosită așa cum se cuvine, cea veche a fost făcută hambar.) Se gîndește s-o doneze Academici de științe crezînd că astfel va primi Ordinul Vasa. S-a întîmplat să fie și mai rău! Unchiul lui, care este circiumar, l-a căpătat pentru că i-a tratat pe surdo-muți cu bere și pîine cu unt, toamna, cînd vizitau manejul. A făcut-o timp de șase ani, dar pînă la urmă a reușit. Acum surdo-muții nu mai primesc pîine cu unt, ceea ce dovedește cît de dăunător este Ordinul Vasa!

Dacă nu-l înnec, omul nu se oprește pînă nu cumpără toată Suedia.

Bagă-ți mințile în cap și fii corect, altfel vin peste tine ca un uragan și atunci ești pierdut!

H. B.

P.S. Dacă scrii note despre vilegiaturiștii de la Dalarö, atunci pomenește-mă numai pe mine și pe Falk (asesor) dar nu și pe Levi; societatea lui a început să mă cam incomodeze — și apoi a vîndut iahtul. Trimite-mi cîteva blanchete de cambii (albastre, uni —) odată cu banii.

Scrisoarea candidatului Borg către ziaristul Struve

Nämdö, septembrie 18...

Onorabilă secătură!

Bîștarii în plasă! Par schimbați, pentru că la Banca Antreprenorilor se dau de obicei numai bancnote scaniene de cincizeci. Fie! Bine și așa!

Falk este voios și a depășit criza ca un bărbat adevărat; și-a recăpătat încrederea în sine — un organ foarte important pentru reușita noastră în viață dar care, după cum arată statisticile, slăbește în mare măsură la copiii ce și-au pierdut de timpuriu mamele. I-am prescris o rețetă pe care a acceptat-o, cu atît mai mult cu cît o des-

coperise el însuși. Se reintoarce la cariera de funcționar — fără să ia totuși bani de la fratele lui (ultima lui prostie pe care nu i-o pot ierta); se reintoarce în societate, se îmbrobodește în turmă, devine respectabil, își cucerește o poziție socială — și își ține gura — pînă ce cuvîntul lui capătă autoritate. Ultima condiție este absolut necesară dacă vrea să supraviețuiască, fiindcă este predispus la nebunie și ar pieri dacă nu și-ar scoate din cap toate ideile — pe care de fapt eu nu le înțeleg și cred că nici el însuși nu poate spune ce vrea.

A și început cura și sînt uluit de progresele pe care le face! Sfîrșește cu siguranță ca demnitar al curții! Așa credeam; da! Dar deunăzi i-a căzut în mînă un ziar și a citit despre Comuna din Paris. A recidivat imediat și a început din nou să se cațăre în copaci — dar i-a trecut și acum nu mai îndrăznește să se uite în nici un ziar dar nici nu vorbește! Să luați seama la acest om cînd va fi complet restabilit!

Levi s-a apucat acum de greacă! Manualele școlare i se par prea proaste și prea lungi și de aceea le rupe și decupează din ele pasajele importante pe care le lipește într-un registru de contabilitate transformat într-un fel de compendiu pentru examenul de admitere.

Aceste progrese în cunoașterea limbilor clasice îl fac însă obraznic și nesuferit. Deunăzi a îndrăznit să polemizeze cu pastorul pe teme religioase, în timpul unei partide de table, susținînd că creștinismul a fost inventat de evrei și că toți cei botezați sînt evrei! Latina și greaca l-au stricat. Mă tem că am hrănit un balaur la sînul meu păros; dacă este așa, sămînța femeii trebuie să strivească țeasta șarpelui.

Adio!

H. B.

P. S. Falk și-a ras barba în stil american și nu-și mai scoate pălăria în fața pescarilor.

De-acum nu vei mai auzi de noi de la Nämdö; ne întoarcem luni.

27

CONVALESCENȚĂ

E toamnă iar. Într-o dimineață senină de noiembrie, Arvid Falk pleacă de la eleganta lui locuință actuală, pe Storgatan, îndreptîndu-se spre un oarecare pension de fete din piața Carol al XIII-lea, unde urmează să-și facă intrarea ca profesor de limba suedeză și de istorie.

Folosise bine lunile de toamnă ca să reintre în societatea civilizată și cu această ocazie își dăduse seama cît de barbar devenise în timpul cît fusese hoinar; abandonase pălăria de brigand și își făcuse rost de alta nouă, înaltă, pe care la început cu greu o putea face să-i stea pe cap; își cumpărase mănuși, dar se sălbăticise atît de rău încît atunci cînd vînzătoarea îl întrebase ce număr are răspunsese cincisprezece, ceea ce stîrnise o mulțime de chicoteli din partea cîtorva domnișoare aflate în prăvălie; moda se schimbase mult de cînd își cumpărase ultima oară un costum și i se părea că este un filfizon care umblă pe străzi oglindindu-se ici și colo în vitrinele magazinelor ca să vadă dacă totul este în regulă. Acum se plimbă în sus și în jos pe trotuarul din fața teatrului dramatic și așteaptă ca orologiul de la Sfîntul Iacob să bată nouă; se simte neliniștit și stingherit, parcă el însuși ar trebui să meargă la școală; trotuarul este prea scurt și i se pare că aleargă ca un cîine în lanț, întorcîndu-se iar și iar pe urmele lui; un moment se gîndește serios să-și prelungească plimbarea, departe, încolo — pînă la Lill-Jans — unde știe că poate ajunge mergînd tot înainte și își amintește de acea dimineață în care același trotuar l-a condus în afara societății, atunci cînd a fugit spre libertate, natură și — sclavie!

S-a făcut ora nouă! Se află în vestibul; ușile clasei sînt închise; în semiîntuneric vede o mulțime de hăinuțe ale copiilor, agățate de jur împrejur, pe lîngă pereți; pălării, fulare, căciuli, bonete, glugi, mănuși, manșoane, sînt așezate pe mese și în nișele ferestrelor iar pe dușumea stau regimente întregi de cizme cu bumbi și de galoși.

Dar nu miroase a haine umede și a piele udă ca în anticamera parlamentului sau a asociației muncitorești Phoenix, sau — ah, a trecut o mireasmă ca de fîn proaspăt cosit — asta vine cu siguranță de la micul manșon de colo, alb ca o pisicuță, cu noduri negre, căptușeală de mătase albastră și ciucuri care atîrnă ; nu se poate abține să-l ia în mînă și să inspire parfumul *Newmown hay* * — dar ușa se deschise și intră o fetiță de vreo zece ani, urmată de bona ei ; îl privește pe magistru cu niște ochi mari, îndrăzneți și schițează o mică reverență cochetă la care magistrul, aproape intimidat, răspunde cu o plecăciune, făcînd-o pe mica frumusețe să zîmbească — și pe bonă de asemenea ! Ea a întîrziat, dar asta nu pare s-o sperie căci o lasă pe bonă să-i scoată paltonul și șoșonii cu o mînă atît de liniștită ca și cum ar fi venit la un bal.

Dar acum — ce răsună în încăperi ? Simte cum îi bate inima în piept. Ce e asta ? Ah, este orga ! Vechea orgă ! Da !

Și o întreagă oaste de voci de copii cîntă : Isuse, lasă-mă să încep mereu ! Simte că își pierde curajul și ca să-și regăsească cumpătul trebuie să se gîndească la Borg și Levi. Dar acum e și mai rău : Tatăl nostru carele ești în ceruri ! Doamne, Dumnezeule, da ! Vechiul Tatăl nostru ! E mult de atunci... Se face liniște, este atîta liniște că se aude cum se ridică întreaga oaste de căpșoare, cum foșnesc gulerele și șorțurile, apoi ușile se deschid și vede legănîndu-se înainte și înapoi un întreg lan înflorit de fetițe între opt și paisprezece ani. Se intimidează și aproape că se simte ca un hoț prins asupra faptului cînd bătrîna directoare îi întinde mîna și îi urează bun venit ; atunci lanul înflorit începe să se miște și să murmure și să schimbe priviri și să șoptească și să șușotească.

Acum șade în capul unei mese lungi, înconjurat de douăzeci de chipuri proaspete cu priviri vesele, douăzeci de copii care n-au cunoscut niciodată grijile cele mai amare ale vieții pămîntești, umilințele sărăciei ; ele îi înfruntă privirile cu îndrăzneală și curiozitate iar el este timid, pînă se regăsește ; curînd însă este familiarizat

* Fîn proaspăt cosit (engl.).

cu Anne-Charlotte și Giorgina, cu Liza și Henriet și lecția devine o plăcere și trece tot mai multe cu vederea. Ludovic al XIV-lea și Alexandru sînt oameni mari în continuare, asemenea tuturor celor care au avut succes iar revoluția franceză a fost un eveniment îngrozitor care a avut un sfîrșit nefericit pentru nobilul Ludovic și virtuoasa Maria-Antoaneta și așa mai departe. După aceea, cînd se duse la Colegiul pentru livrarea fînului regimentelor de cavalerie se simți plin de ardoare și întinerit.

La colegiul mai sus pomenit citi *Conservatorul* și rămase pînă la ora unsprezece, apoi se duse la Cancelaria pentru fabricarea rachiului ; acolo își luă dejunul și scrise două scrisori — către Borg și Struve.

La ora unu fix se afla la Serviciul pentru taxe de deces. Acolo colaționă un inventar de avere pentru care cîștigă o sută de taleri după care, pînă la prînz, mai avu destul timp să citească o corectură a unei ediții revăzute a legii silvice pe care urma să o publice.

Și astfel se făcu ora trei. Cel ce ar trece acum prin Riddarhustorg ar întîlni pe pod un tînăr domn cu alură plină de importanță, cu suluri de hîrtie în buzunare și mîinile la spate, pășind agale alături de un domn în vîrstă, slab, cărunt, de vreo cincizeci de ani. Este grefierul Biroului de decese ; toți cei ce mor în incinta orașului trebuie să-i declare acestui om ce avere posedă și el își reține procentele ; unii spun că asta îi este meseria, alții sînt de părere că el reprezintă pămîntul și trebuie să aibă grijă ca morții să nu ia cu ei nimic din această lume unde totul este de împrumut — fără să plătească procente ! Într-un cuvînt este un om care se interesează mai mult de morți decît de vii și de aceea Falk se simte atît de bine în societatea lui iar el ține la Falk pentru că acesta colecționează, ca și el, monede și autografe și pentru că este cu totul străin de orice spirit de contradicție, atît de obișnuit la oamenii tineri. Acum cei doi vechi prieteni se duc la Rosengren unde sînt destul de siguri că nu întîlnesc tineret și pot discuta în liniște despre numismatică și grafologie. După aceea își beau cafelele într-o nișă la Rydberg și bifează cataloage de monede pînă

la ora șase cînd sosește *Gazeta Poștei* și citesc numirile în posturi oficiale. Sînt atît de fericiți împreună pentru că nu se contrazic niciodată ; Falk e total lipsit de opinii astfel că a devenit omul cel mai amabil, de aceea este iubit și prețuit de superiori și de colegi. Citeodată ei întîrzie mai mult și atunci în o gustăricâ la Bursa hamburgheză și după aceea beau un „bitter" la restaurantul operei, poate chiar două. Și dacă-i vezi pe la ora unsprezece cum trec braț la braț peste cîmpul de manevre, îți oferă într-adevăr un spetcacol plăcut. Falk este foarte des invitat la dineuri și supeuri în familiile unde l-a introdus tăticul lui Borg ; doamnele îl găsesc interesant dar nu prea știu ce să creadă fiindcă el zîmbește într-una și din cînd în cînd le spune mulțiozități agreabile.

Dar cînd se satură de viața de familie și de mărunțișurile societății se duce la Salonul Roșu și acolo îl întîlnește pe îngrozitorul Borg, pe admiratorul acestuia Levi, pe dușmanul lui ascuns și invidios Struve, care n-are niciodată bani și pe sarcasticul Sellén, care își pregătește pe-ndelete un al doilea succes după ce toți imitatorii lui au obișnuit publicul cu noua manieră. Lundell s-a lepădat de pioșenie după ce a terminat tabloul de altar și trăiește acum din pictură de portrete, activitate care îi aduce nesfîrșit de multe invitații la supeuri și dineuri, necesare, după cum susține el, pentru a „studia caracterele". A devenit un epicurean gras care de altfel nici nu vine la Salonul Roșu decît atunci cînd vrea să mănînce și să bea pe gratis. Olle, care mai lucrează încă la sculptorul de ornamente, a devenit morocănos și mizantrop după marele lui eșec ca politician și orator, nu vrea să „jeneze" societatea și se delectează de unul singur. Cînd vine la Salonul Roșu, Falk este impetuos și sălbatic și Borg consideră că asta îl onorează ; ba este chiar un adevărat pionier, care nu are nimic sfînt — în afară de politică ; însă de ea nu se atinge niciodată. Dar dacă în timp ce, spre amuzamentul celorlalți, își lansează rachetele, îl vede prin norii de fum de tutun pe morocănosul Olle în partea cealaltă a sălii, atunci se întunecă și el, ca noaptea pe mare, și toarnă în el cantități mari de bău-

turi tari, parcă ar vrea să stingă un foc, sau să se mistuie el însuşi.

Dar Olle n-a mai fost văzut de mult.

28

DE DINCOLO DE MORMÎNT

Zăpada cade atît de uşoară, atît de liniştită, atît de albă pe podul nou din Kungsholm cînd, într-o seară Falk şi Sellén trec pe lîngă moara cu foc spre spitalul Serafim ca să-l ia pe Borg la Salonul Roşu.

— Ciudat cum prima zăpadă poate face o impresie, aş zice, aproape solemnă, spuse Sellén. Pămîntul murdar devine...

— Eşti sentimental ? îl întrerupse ironic Falk.

— Nu. m-am exprimat doar ca un pictor peisagist.

Merg mai departe în tăcere prin zăpada care le scîrţîie sub tălpi.

— Kungsholmul. cu spitalul lui, mi s-a părut întotdeauna cam sinistru, observă Falk.

— Eşti sentimental ? îl ironiză Sellén.

— Nu, nu sînt, dar cartierul ăsta îmi face întotdeauna o anumită impresie.

— Ah, palavre ! Nu face nici o impresie ; te înşeli ! Uite că am ajuns şi la Borg este lumină. Mă întreb dacă astă seară o fi avînd cîteva cadavre drăguţe ?

Erau în faţa porţii institutului ; clădirea uriaşă îi privea cu ferestrele ei mari şi întunecate parcă i-ar fi întrebat pe cine caută la ora asta tîrzie ; îşi croiră drum prin zăpadă, pe lîngă rond şi intrară în clădirea mică din dreapta. Borg şedea singur în fundul sălii, lîngă lampa lui şi lucra la disecţia unui muncitor spînzurat pe care îl ciopîrţise îngrozitor.

— Bună seara, băieţi ! spuse Borg lăsînd bisturiul de-o parte. Vreţi să întîlniţi o cunoştinţă ? Nu aşteptă răspunsul care nu mai veni, ci aprinse o lanternă, îşi luă pardesiul şi o legătură de chei.

— N-aș fi crezut că avem cunoștințe aici, spuse Sellén care voia să mențină buna dispoziție.

— Haideți ! spuse Borg.

Traversară curtea, spre clădirea cea mare ; ușa scîrțîi și se închise în urma lor ; mucul de luminare, care mai rămăsese de la ultimul joc de cărți, arunca o lumină roșie, neputincioasă, pe pereții albi. Cei doi vizitatori încercau să citească pe fața lui Borg dacă nu cumva glumește, dar pe ea nu se putea citi nimic. O luară la stînga pe un coridor în care zgomotul pașilor răsuna ca și cum în urma lor ar fi venit cineva. Falk căuta să se țină cît mai aproape de Borg și-l lăsa pe Sellén în urmă.

— Acolo ! spuse Borg și se opri în mijlocul culoarului. Nici unul nu văzu altceva decît pereții. Se auzea însă un zgomot ca de ploaie ușoară și îi întîmpina un parfum ciudat, ca de ogor umed, sau de pădure de pini în octombrie.

— La dreapta ! spuse Borg.

Peretele din dreapta era de sticlă și dincolo de el se ghiceau trei trupuri albe, culcate pe spate.

Borg scoase o cheie, deschise ușa cu geam și intră.

— Aici ! spuse el și se opri în fața celui din mijloc.

Era Olle ! Zăcea cu mîinile pe piept, parcă își făcea siesta ; buzele i se retrăseseră încît părea că zîmbește ; în rest se menținea bine.

— Înecat ? întrebă Sellén care își reveni primul.

— Înecat ! Îi recunoaște hainele vreunul dintre voi ?

Trei costume mizerabile atîrnau pe perete, dintre care Sellén îl deosebi îndată pe cel căutat, o haină albastră cu nasturi de vînător și o pereche de pantaloni negri cu genunchii albi.

— Ești sigur ?

— Cred că-mi pot recunoaște propria haină — pe care și eu am împrumutat-o de la Falk.

Din buzunarul de la piept Sellén scoase un portofel mare, foarte umflat, îmbibat cu apă și acoperit de alge verzi pe care Borg le numi Enteromorfe. Acesta deschise portofelul la lumina lanternei și îi cercetă conținutul : cîteva chitanțe de amanetare expirate și un pachet de hîrtii pe care era scris : „Celui ce vrea să le citească".

— V-ați zgîit destul ? spuse Borg. Atunci să mergem la Zidul lui Piper.

Cei trei tovarăși de doliu (prieteni era un cuvînt pe care-l folosea numai Lundell și Levin cînd voiau să capete bani) se constituiseră la circiuma Zidul lui Piper ca fracțiune a Salonului Roșu. Lîngă focul în vîlvătăi și la o baterie de licori tari, Borg începu să citească hîrtiile lăsate, însă din cînd în cînd trebuia să apeleze la competența de „grafolog" a lui Falk, pentru că apa întinsese cerneala și hîrtiile arătau ca și cum cel ce le scrisese ar fi plîns, după cum observă în glumă Sellen.

— Liniște acolo ! spuse Borg și își bău grogul strîmbîndu-se de i se văzură măselele. Acum încep și doresc să nu fiu întrerupt.

„Celui ce vrea să le citească.

Că acum îmi iau viața, este dreptul meu, cu atît mai mult cu cît prin asta nu atac drepturile vreunui alt om ci, mai curînd, cel puțin pe unul îl fac fericit, cum se spune ; se eliberează un loc și patru sute de picioare cubice de aer pe zi.

Nu comit această faptă din disperare, pentru că un om rațional nu disperă niciodată, ci cu sufletul destul de împăcat ; că un astfel de pas trezește emoție, este ușor de înțeles ; a amîna această faptă de teamă față de ceea ce urmează, înseamnă a rămîne un sclav al celor pămîntești, căutînd un pretext pentru a rămîne acolo unde cu siguranță că n-a fost prea rău. La gîndul că pot părăsi această existență mă simt eliberat, fiindcă nu poate fi mai rău, ci mult mai bine. Dacă nu mi se mai întîmplă absolut nimic — atunci moartea este o fericire la fel de mare ca și aceea de a dormi într-un pat bun, după o muncă fizică grea ; acela care a observat cum trupul parcă se desface din toate încheieturile și cum sufletul îl părăsește treptat, pe furiș, nu se va teme de moarte.

Oamenii fac atîta caz de moarte pentru că s-au îngropat prea adînc în pămînt ca smulgerea din ei să nu fie dureroasă. Eu m-am desprins încă de mult, nu mă țin nici legături de familie, nici economice, nici civice sau juridice și plec pur și simplu pentru că nu mai am chef să trăiesc. Asta nu înseamnă că-i îndemn pe alții

cărora le merge mai bine să facă ceea ce fac eu ; ei n-au nici un motiv şi de aceea nici nu-mi pot judeca fapta ; dacă este lașă sau nu, nu mi-am dat osteneala să mă gîndesc, pentru că îmi este indiferent ; de altfel este o chestiune de o natură absolut particulară. N-am cerut niciodată să fiu adus pe lume şi de aceea am dreptul să plec atunci cînd doresc.

De ce plec ? Motivele sînt atît de numeroase şi de profunde că n-am acum nici timp, nici putere să le expun. De aceea mă mărginesc la cele ce urmează, fiindcă au o importanţă deosebită pentru mine şi pentru fapta mea.

În copilăria şi în tinereţea mea am fost muncitor manual : voi, care nu ştiţi ce înseamnă să munceşti de la răsăritul şi pînă la apusul soarelui ca să cazi după aceea într-un somn animalic, v-aţi sustras de la blestemul păcatului originar — pentru că este un păcat să simţi cum sufletul a încetat să crească în timp ce trupul se îngroapă în humă. Mergi în urma boului care trage plugul cu ochiul pironit zi de zi pe brazda cenuşie şi vei uita pînă la urmă să mai ridici ochii spre cer ; sapă cu cazmaua o groapă în arşiţa soarelui şi vei simţi cum te scufunzi în pămîntul însetat şi îţi sapi chiar mormîntul sufletului tău. Toate astea voi nu le ştiţi, voi, care vă distraţi toată ziua şi lucraţi cîteva clipe între gustare şi masa de prînz iar apoi, vara, cînd pămîntul înverzeşte, vă odihniţi sufletul — pentru că voi gustaţi natura asemenea unui spectacol care înnobilează şi înalţă. Pentru cei ce muncesc pămîntul nu există o astfel de natură ; ogorul este hrană, pădurea lemn de foc, marea o albie de spălat, păşunea, brînză şi lapte — totul este numai pămînt fără suflet ! Cînd am văzut că o jumătate din omenire lucrează cu sufletele iar cealaltă cu trupurile, am crezut mai întîi că lumea are două planuri, pentru două feluri de oameni ; dar apoi a venit raţiunea şi a negat acest gînd. Atunci sufletul mi s-a revoltat şi am hotărît să mă sustrag şi eu blestemului păcatului originar — şi am devenit artist.

Pot să analizez acum mult discutatul instinct artistic pentru că l-am cunoscut eu însumi. El se întemeiază în primul rînd pe baza largă a setei de libertate, libertate față de munca utilă ; de aceea un filozof german a definit frumosul = inutilul deoarece o operă de artă care vrea să fie utilă și trădează o intenție sau tendință, este urîtă ; mai departe, instinctul artistic se sprijină pe orgoliu ; în artă omul vrea să joace rolul lui Dumnezeu ; nu fiindcă ar putea crea ceva nou (asta nu poate !) ci vrea să schimbe, să îmbunătățească, să rînduiască. El nu începe prin a admira modelele, adică natura, ci le critică. Pe toate le găsește nesatisfăcătoare și vrea să facă altele mai bune. Acest orgoliu care îl mină și acea eliberare de blestemul păcatului originar, munca, fac ca artistul să se creadă deasupra celorlalți oameni, într-o anumită măsură și este, dar el simte nevoia să și-o amintească mereu, pentru că altfel se recunoaște prea ușor pe sine — adică recunoaște inutilitatea activității lui și cît de neîndreptățită este fuga lui de utilitate. Nevoia permanentă de recunoaștere a muncii sale inutile îl face vanitos, neliniștit și, adesea, profund nefericit ; dacă se clarifică asupra lui însuși atunci de multe ori îi secătuiește puterea de creație și piere, pentru că numai credinciosul se poate întoarce la jug după ce a gustat o dată libertatea.

Să faci deosebire între geniu și talent, să consideri geniul ca pe o însușire nouă, este o prostie, pentru că atunci ar trebui să crezi și în revelație. Cel mai mare artist posedă anumite aptitudini pentru o îndemînare tehnică ; fără exercițiu acestea dispar ; de aceea cineva a spus că geniul este hărnicie ; asta se poate spune tot atît de bine ca și multe altele, adevărate numai pe sfert ; dacă se adaugă educația (ceea ce se întîmplă rar, deoarece cunoașterea spulberă curînd iluzia, de aceea omul educat rareori se dedică artei) și o inteligență vie, rezultă geniul, ca produs al unei serii întregi de condiții favorabile.

Am pierdut curînd încrederea în superioritatea înclinației mele (chemării, Dumnezeu mă iartă !) pentru că arta mea nu putea exprima nici măcar o singură idee, ea putea cel mult să reprezinte trupul în situații cores-

punzătoare emoțiilor care însoțesc gîndurile — adică să dea o expresie de a treia mînă. Este la fel ca telegraful de campanie, lipsit de înțeles pentru toți cei ce nu cunosc înțelesul semnalelor. Eu văd doar fanionul roșu, soldatul însă vede ordinul : înainte ! De altfel încă Platon, care a fost totuși un mare spirit și în plus, un idealist, și-a dat seama de vanitatea artei, ca fiind tocmai aparența aparenței (= realității), de aceea la și izgonit pe artist din statul său ideal. O lua în serios !

După aceea am încercat să mă reîntorc la sclavie, dar a fost imposibil ! Am încercat să văd în ea datoria mea supremă, am încercat să mă resemnez — dar nu mi-a reușit. Sufletul meu suferea și eram pe cale de a mă îndobitoci ; citeodată credeam că a munci mult este o adevărată crimă, în măsura în care se opune scopului superior, evoluției mele spirituale ; atunci am tras chiulul și m-am refugiat pentru o zi în mijlocul naturii, unde am trăit în meditații care m-au făcut nespus de fericit — dar această fericire mi se părea o plăcere egoistă, tot atît de mare, ba chiar mai mare decît aceea pe care o simțeam în timpul activității artistice și atunci, conștiința, sentimentul datoriei, s-au năpustit asupra mea ca niște furii și m-am întors la jug care a fost dulce — pentru o zi !

Ca să mă eliberez din această situație insuportabilă, ca să-mi pot găsi pacea și seninătatea, merg în întîmpinarea necunoscutului. Voi cei ce îmi vedeți cadavrul, spuneți : arăt nefericit, dincolo, în moarte ?

Însemnări răzlețe din timpul plimbărilor în aer liber

Rostul lumii este eliberarea ideii de senzualitate ; arta însă caută să îmbrace ideea într-un înveliș senzual, ca să devină vizibilă. Așadar...

*

Totul se corectează de la sine. Cînd, în Florența, dominația artiștilor a devenit prea apăsătoare, a apărut Savonarola — o, acest om profund ! — și a spus vorba lui cea mare : astea sînt deșertăciuni. Și artiștii — și ce artiști ! — și-au pus operele de artă pe rug ! O, acest Savonarola !

*

Dar iconoclaștii din Constantinopol, ce voiau? Ce voiau anabaptiștii și iconoclaștii din Olanda? Nu îndrăznesc să spun pentru că simbătă — sau chiar vineri — aș fi stigmatizat!

*

Marea idee a epocii noastre: diviziunea muncii, conduce la progresul speciei și la moartea individului! Ce este oare specia? Noțiunea de totalitate, ideea, spun filozofii și indivizii o cred și mor pentru idee!

*

Este ciudat că principii vor întotdeauna ce nu vrea poporul. Nu s-ar putea rezolva această neînțelegere pe o cale foarte simplă și ușoară?

*

La maturitate, cînd mi-am recitit cărțile de școală, am fost uimit că noi, oamenii, sîntem atît de dobitoci! Zilele trecute am răsfoit catehismul lui Luther și mi-am notat:

Unele observații pentru un nou proiect de catehism
A nu se preda Comisiei și ceea ce comunic mai jos este tot ce am scris

Prima poruncă. Răsturnați credința într-un singur Dumnezeu deoarece ea presupune că există și alți dumnezei, așa cum recunoaște chiar și creștinismul.

Notă. Monoteismul, atît de slăvit, a avut o influență rea asupra oamenilor pentru că, lipsindu-i de o explicație a răului, le-a răpit respectul și dragostea pentru unic și adevărat.

A doua și a treia poruncă cuprind adevărate blasfemii, pentru că autorul i-a pus în gură Domnului nostru niște precepte atît de meschine și de prostești, jignitoare pentru omnisciența sa, încît l-ar fi pus sub acuzație pe autor, dacă ar fi trăit în zilele noastre.

Porunca a patra ar trebui să aibă următorul cuprins: nu trebuie să te lași înșelat de sentimentul înăscut de a-ți respecta părinții, de a le admira pînă și greșelile și nu trebuie să-i respecți mai mult decît merită. Nu le datorezi recunoștință părinților tăi în nici o privință, pentru că ei au ți-au făcut nici un serviciu aducîndu-te pe lume. Să te hrănească și să te îmbrace le impune atît egoismul lor cît și legea burgheză. Părinții care așteaptă recunoștință din partea copiilor (există chiar unii care o pretind) sînt asemenea cămătarilor: riscă fără ezitare capitalul numai dacă primesc dobînzile.

Nota 1. Dacă părinții (în special tații) mai curînd își urăsc decît își iubesc copii, o fac pentru că aceștia le prejudiciază bunăstarea economică. Sînt părinți care își tratează copiii ca pe niște acțiuni de la care așteaptă neîncetat dividende.

Nota 2. Această poruncă a creat cea mai monstruoasă dintre toate formele de dominație, tirania în familie, contra căreia cu greu se poate face revoluție. Omenirea ar avea de cîștigat mai multă onoare de la asociațiile de protecție a copiilor decît de la asociațiile de protecție a animalelor.

(Va urma)

*

Suedia este o colonie care a trecut de perioada ei înfloritoare, epoca de mare putere, și pare că, acum, ca și Grecia, Italia și Spania, cade în somnul cel veșnic. Reacțiunea groaznică instaurată după 1865, anul morții speranțelor, a avut un efect demoralizant asupra tinerei generații. Mai multă indiferență față de binele general, mai mult egoism, mai multă lipsă de religiozitate, nu s-a mai văzut în istorie de mult timp. Afară, în lume, bîntuie furtuna și popoarele răcnesc de furie împotriva asupririi, la noi în țară însă se sărbătoresc doar jubilee.

Pietismul este singura exteriorizare a vieții sufletești la popoarele adormite; decepțiile le-au aruncat în brațele resemnării religioase ca să nu decadă pînă la disperare, sau pînă la furie neputincioasă!

Pietiștii și pesimiștii pornesc de la același principiu : de la mizeria existenței și urmăresc același scop : să moară pentru lume, să trăiască întru Dumnezeu.

Cel mai pare păcat pe care-l poate face omul este să fie conservator din calcul. Pentru cinci parale, comite un atentat împotriva rostului lumii, deoarece conservatorul caută să împiedice progresul ; el întoarce spatele pământului care se învîrtește și spune : stai pe loc ! Are o singură scuză : prostia . afacerile proaste nu sînt o scuză, cel mult un motiv !

*

Mă întreb dacă Norvegia nu va fi pentru noi un petic nou pe o haină veche.

*

Stjernhjelm, care acum este luat drept neghiob, scria încă în secolul al XVIII-lea următoarele despre Suedia :

Ori țara noastră este mutată, transformată și schimbată,
Ori suedezii au plecat cu goții — odată
Din ghețurile lor ; străinii le-au venit în loc
Săraci și în știință și la joc dar în prostie au avut noroc
De într-un loc anume cei rămași s-ar aduna,
Cu cei de-odinioară doar cincizeci dintr-o mie, s-ar măsura.

*

— Ei, cum vi se pare ? întrebă Borg, după ce termină de citit și bău o înghițitură de coniac.

— O, nu e rău ; putea să fie ceva mai hazliu, bineînțeles dacă vreți, spuse Sellén.

— Și tu ce zici, Falk ?

— Sînt doar țipete obișnuite — nimic mai mult. Nu vreți să mergem ?

Borg se uită la el ca să-și dea seama dacă era o ironie, dar nu se vedea nimic neliniștitor.

— Așadar Olle s-a dus, spuse Sellen, să caute locuri de vînătoare mai prielnice ; da, acum o duce bine ; nu mai are grija mesei de prînz. Mă întreb ce-ar zice de asta patronul de la Bumbul de cositor ; cu siguranță că mai avea un „bilețel", cum îi zicea el ! Da ! Da !

— Cîtă nesimțire ! Cîtă grosolănie ! Ptiu drace, ce tineret ! izbucni Falk. Aruncă banii pe masă și își luă paltonul.

— Ești sentimental ? îl ironiză Sellén.

— Da, sînt ! Adio !

Și plecă.

29

RECAPITULARE

Scrisoarea licențiatului Borg din Stockholm către pictorul peisagist Sellén de la Paris

Dragă Sellén,

S-a împlinit un an de cînd aștepți o scrisoare de la mine, dar acum am ce să-ți scriu. Potrivit principiilor mele voiam să încep prin a vorbi de mine însumi, sînt însă obligat să fac exerciții de politețe pentru că în curînd va trebui să-mi cîștig pîinea ; încep deci cu tine ! Mă felicit că tabloul tău a fost primit la salon și a avut atîta efect. Levi a publicat notița în *Capa gri*, fără știrea redactorului, drept pentru care acesta a spumegat de furie cînd a citit-o, deoarece jurase că n-o să ajungi niciodată nimic. După ce ai fost astfel recunoscut în străinătate îți vei cîștiga, firește, renumele și aici, acasă și nu voi mai avea de ce să mă rușinez pentru tine.

Ca să nu uit nimic și să pot fi scurt, fiindcă sînt atît leneș cît și obosit după serviciul greu de la maternitate, voi redacta scrisoarea sub formă de note, la fel ca în *Capa gri* și astfel vei putea să treci mai ușor peste ceea ce nu te interesează.

Situația politică devine tot mai interesantă ; partidele s-au mituit reciproc cu atîtea cadouri și contracadouri încît acum toate sînt gri. Această reacțiune probabil că va duce la socialism. Se discută intens mărirea numărului de districte la patruzeci și opt. Cariera de ministru este socotită astăzi cea în care se poate avansa cel mai repede pentru că nu necesită nici măcar absolvirea șco-

lii primare. Zilele trecute am vorbit cu un coleg de școală care este în prezent ministru și el susținea că este mult mai ușor să fii ministru decît secretar într-un birou de expediție. Funcția asta amintește mult de ceea ce ai de făcut cînd girezi pentru cineva — trebuie doar să semnezi ! Nu trebuie s-o iei prea în serios cu plata, doar ai și tu giranții tăi.

În ceea ce privește *presa* — da, tu o cunoști ! În general s-a constituit ca o afacere, adică urmează opiniile la ordinea zilei ale majorității iar majoritatea, adică cea mai mare parte a abonaților, este reacționară. L-am întrebat odată pe un ziarist liberal de ce scrie atît de frumos despre tine, fără să te cunoască. El mi-a răspuns că asta se datorează faptului că opinia publică, adică majoritatea abonaților, îți este favorabilă ; „Și dacă opinia publică se întoarce împotriva lui ?“ — „Atunci îl dobor, firește !“

Vei înțelege că în astfel de împrejurări toată generația matură de după '65, care nu este reprezentată în parlament, a ajuns la disperare, așa se explică de ce sînt nihiliști, adică se p... pe toate sau găsesc că este avantajos să devină conservatori pentru că în aceste împrejurări este al dracului de greu să fii liberal.

Situația economică este apăsătoare. Stocul de bancnote, al meu cel puțin, redus ; chiar și hîrtiile cele mai sofisticate, semnate de două ori cu „licențiat în medicină“, nu merg în nici o bancă.

Societatea Triton a lichidat, după cum știi și astfel directorii și lichidatorii au luat tot tirajul de acțiuni dar acționarii și depozitarii au căpătat diferite litografii de la cunoscuta firmă din Norrköping (singura care știe să se descurce bine în aceste vremuri tulburi) ; am văzut o văduvă care avea un braț de obligațiuni pentru o carieră de marmoră ; erau coli întregi, mari, frumoase, în roșu și albastru, pe care erau gravate strîns, strîns 1000 coroane și dedesubt, întocmai ca și cum ar fi girat, se putea vedea numele unor persoane, dintre care cel puțin trei vor fi petrecute de clopotul spitalului Serafim după ce vor înceta să mai fie acționari în această lume.

Prietenul și fratele *Nicolaus Falk*, care s-a săturat de afacerile particulare cu împrumuturi, întrucît nu i-au adus înalta considerație a concetățenilor pe care o oferă cele publice, a hotărît să se asocieze cu cîteva persoane competente (!) și să fondeze o bancă. Noutatea programului ar fi următoarea: „după cum ne învață experiența — o experiență tristă, într-adevăr! — (Levin este autorul, cred că observi!) — „bonurile de depunere nu dau suficientă siguranță că obiectele de valoare încredințate în alte mîini — adică banii depuși — vor fi restituiți. De aceea, noi, subsemnații, animați de un zel dezinteresat pentru industria națională și pentru a oferi o mai mare siguranță publicului depunător, ne-am constituit ca bancă sub numele de *Societatea anonimă — depuneri — garanții*. Nou și demn de încredere în ideea noastră — pentru că nu orice noutate inspiră încredere — este că în locul bonurilor de depunere lipsite de valoare, depunătorul va obține hîrtii de valoare perfect echivalente cu suma depusă" ș.a.m.d. Afacerea este încă în curs și poți să-ți închipui ce fel de hîrtii emit în locul bonurilor de depunere. Cu privirea lui pătrunzătoare, Falk a observat ce avantaje mari poate obține de la o persoană cu o atît de mare experiență în probleme economice ca Levin, care, pe lîngă asta, datorită vigilenței sale, are colosale relații personale; dar ca să-l pregătească cum trebuie și să-l familiarizeze cu toate căile întortocheate ale afacerilor, mai ales din punct de vedere juridic, l-a doborît cu cambia aceea și l-a silit să dea faliment. Apoi s-a prezentat ca salvator și l-a făcut un fel de consilier economic, cu titlul de secretar de direcție. Acum Levin stă într-un mic birou separat, dar nu apare de loc în sălile publice ale băncii. Levi este casier; și-a luat bacalaureatul (cu latină, greacă și ebraică; de asemenea și examenele de admitere la drept și filozofie cu note maxime la toate specialitățile — despre examenele lui s-a scris în *Capo gri*, fireşte!). Acum învață pentru licența de jurist și în același timp speculează pe cont propriu. Arată ca un țipar, are nouă vieți și trăiește din nimic! Nu consumă deloc băuturi tari, nici nicotină sub nici o formă; dacă are alte vicii în

afară de asta, nu știu, dar este grozav! Are un magazin de fierărie în Härnösand, unul de țigări în Helsingfors, o galanterie în Södertälje și pe lîngă astea, cîteva magherniță în sudul Stockholmului! Este un om al viitorului, spune lumea; este un om al prezentului, zic eu! După lichidarea societății *Triton*, Levi, s-a retras în afaceri particulare cu o avere foarte frumoasă, după cum se spune.

Într-o zi Levi și-a descărcat inima; mi-a povestit suferințele lui de copil la școala Klara, cum îl disprețuiau și-l persecutau profesorii și colegii, cum îl părăiau copiii de pe stradă. Cea mai emoționantă a fost, însă povestea milităriei lui: la rugăciunea de seară a fost scos din front ca să spună Tatăl nostru și pentru că n-a știut, a fost batjocorit. Cele povestite m-au făcut să-mi schimb părerile despre el și neamul lui.

Snobismul religios și furia binefacerilor bîntuie și fac foarte plăcută șederea în patria noastră. Îți amintești de cele două împielițate: doamna Falk și doamna revizor Homan, cele mai meschine, mai vanitoase și mai răutăcioase creaturi care și-au plimbat netrebnicia decolo pînă colo; îți amintești de leagănul de copii și de sfîrșitul lui; acum au înființat o „Casă a Magdalenelor" și prima pensionară — la propunerea mea — a fost Maria de pe Nygatan. Biata de ea și-a împrumutat toate economiile unui ucenic care a șters-o cu ele. Ea s-a bucurat că primește totul pe gratis și că recapătă stima publică. S-a declarat pregătită să suporte potopul de cuvinte divine care însoțesc inevitabil astfel de activități, numai să-și primească zilnic cafeaua de dimineață.

Îți amintești și de pastorul Skåre; nu a reușit să ajungă *pastor primarius* și de supărare a început să cerșească pentru o nouă biserică. Au apărut liste de subscripție tipărite, semnate de cei mai bogați magnați ai Suediei făcînd apel la mărinimia publică. Biserica, de trei ori mai mare decît cea din Blasieholm va avea în față un turn înalt pînă în nori și va fi construită acolo unde este acum biserica Sfînta Ecaterina; aceasta va fi cumpărată și demolată pentru că s-a dovedit prea mică față de marea nevoie spirituală de care este încercat

acum poporul suedez. Sumele adunate din cerşit sînt deja atît de mari încît a trebuit să fie numit un contabil care să le administreze, (cu locuinţă plătită şi lemne de foc). Poţi ghici cine este contabilul ? Ascultă ! E Struve ! În ultimul timp a devenit cam religios — spun „cam" pentru că nu e mult, dar e destul pentru situaţia lui modestă fiindcă este protejat de credincioşi. Asta nu-l împiedică să-şi continue scrisul la ziare şi pileala ; dar inima nu i s-a înmuiat : din contră, este atît de înveninată faţă de toţi cei care nu au decăzut ca el, pentru că între noi fie zis, a decăzut îngrozitor ; de aceea vă urăşte pe Falk şi pe tine şi s-a lăudat că vă „pocneşte" de îndată ce vă veţi face auziţi din nou.

Între timp, ca să poată intra în locuinţa de administrator şi să-şi ardă lemnele pe gratis, a trebuit totuşi să se cunune, ceea ce s-a făcut pe tăcute, sus, în Munţii Albi. Am fost martor (beat, firește) şi am participat la cununie. Nevastă-sa a căzut şi ea în mania religioasă, fiindcă a auzit că aşa este distins.

Lundell a abandonat total sentimentul religios şi pictează acum numai portrete ale directorilor consiliilor de administraţie ; de pe urma lor a ajuns asistent la Academia de arte. Acum mai este şi nemuritor pentru că şi-a strecurat un tablou în Muzeul naţional. Metoda a fost simplă şi te îndeamnă s-o imiţi : Smith a donat muzeului un tablou de gen pictat de Lundell iar acesta i-a făcut portretul pe gratis — e bine ? Asta e !

Sfîrşitul unui roman. Într-o duminică de dimineaţă, în timpul scurt cît liniştea sabatului nu este tulburată de larma îngrozitoare a clopotelor, şedeam în camera mea şi fumam. Aud bătăi în uşă şi intră un inş înalt, arătos, care-mi părea cunoscut — era Rehnhjelm. Examinare reciprocă. Este administrator al unei mari fabrici şi s-a împăcat cu soarta. Aud bătînd încă o dată. Intră Falk, (puţin mai jos mai multe despre el !). Confruntare de vechi amintiri şi cunoştinţe comune ! Apoi soseşte momentul ştiut, cînd, după o conversaţie animată, urmează o pauză ciudată. Rehnhjelm ia o carte aflată la îndemînă şi începe să citească cu glas tare :

— „*Operație cezariană*. Dizertație academică aprobată de ilustra facultate de medicină și care va fi susținută în amfiteatrul mic al Gustavianumului". Ce ilustrații groaznice; cine o fi atît de nenorocit de trebuie să bîntuie sub înfățișarea asta după moartea lui?

— Vezi mai departe, spun eu. Scrie pe pagina doi.

Rehnhjelm citește mai departe.

— „Vasul cu nr. 38 care se păstrează în colecția patologică a Academiei"... Nu, aici nu scrie. „Agnes Rungren, necăsătorită..." Omul se face alb ca varul, se ridică și trebuie să bea apă.

— Ai cunoscut-o? întreb eu ca să-l distrag.

— Dacă am cunoscut-o? A fost în teatrul din urbea X și a venit aici la Stockholm, într-o lăptărie, sub numele de Beda Petterson.

Acum trebuia să-l vezi pe Falk! A urmat o scenă care s-a sfîrșit cu cîteva blesteme ale lui Rehnhjelm la adresa femeii în general iar Falk a răspuns foarte aprins că există două feluri de femei — dorește să atragă atenția asupra acestui lucru, iar deosebirea între femei este tot atît de mare ca și între îngeri și diavoli! A vorbit cu atîta emoție încît lui Rehnhjelm i-au dat lacrimile.

Da, *Falk!* Pe el l-am păstrat pentru încheiere. S-a logodit! Cum s-a întîmplat? El a exprimat-o astfel: „Ne-am văzut!". După cum știi nu am idei preconcepute, ci aștept mereu noi experiențe, dar din ceea ce am văzut pînă acum nu pot nega că dragostea este un lucru pe care noi, burlacii nu-l putem judeca — ceea ce noi numim astfel este doar libertinaj! Rîzi bătrîne zeflemist!

N-am mai văzut pînă acum o evoluție de caracter atît de rapidă ca a lui Falk decît în piesele proaste. Poți să-ți închipui, logodna asta nu s-a făcut cît ai bate din palme! Tatăl fetei este un bătrîn pensionar, văduv, egoist, și o socotește pe fiica lui ca pe un capital care, printr-o căsătorie cu un băiat bogat, trebuie să-i asigure lui o bătrînețe plăcută (o comportare foarte obișnuită!). El a spus categoric nu! Atunci să-l fi văzut pe Falk. S-a dus la el iar și iar, a fost dat afară, dar a revenit

și i-a spus drept în față bătrînului că se vor căsători și fără consimțămîntul lui dacă nu cedează ; nu știu, dar cred că s-au și bătut. Iată ce s-a întîmplat într-o seară : Falk își conducea spre casă logodnica venind de la niște rude ale ei cărora li se prezentase singur. Cînd au ajuns pe stradă, l-au văzut pe bătrîn în lumina felinarului, stînd la fereastră — are o căsuță pe Horntullgatan, unde locuiește singur. Timp de un sfert de oră Falk a bătut în poartă, dar nimeni n-a deschis ! A sărit gardul, a fost atacat de un cîine pe care l-a răzbit și l-a închis în lada de gunoi (închipuie-ți, timidul Falk !) ; apoi i-a silit pe servitor să se scoale din pat și să deschidă ; au intrat în curte ; mai rămînea ușa casei ; a bătut în ea cu o piatră mare dar înăuntru nu s-a clintit nimic ; atunci s-a dus în grădină, a luat o scară, a urcat la fereastra bătrînului (la fel aș fi făcut și eu !) și a strigat : „Deschideți ușa sau sparg geamul !“ Dinăuntru s-a auzit vocea bătrînului : „Sparge-l numai, mitocanule, și te împușc !“ Falk a spart geamul ! Un timp a fost o liniște de moarte. În sfîrșit, de după geamul spart s-a auzit : „Ai stil, tinere ! (Bătrînul a fost soldat) — Ești ginerele meu !“ „Nu sparg geamuri de plăcere, a spus Falk, dar pentru fiica dumneavoastră sînt în stare de orice !“ și treaba s-a lămurit.

Falk s-a logodit ! Trebuie să știi că parlamentul a întreprins o mare reorganizare a instituțiilor prin care au fost dublate posturile și salariile astfel că, în sfîrșit, un tînăr se poate căsători de la gradul întîi de salarizare. La toamnă se însoară ! Ea rămîne profesoară în continuare. Cunosc prea puțin problema feminină, pentru că nu mă privește, dar după cele ce am văzut cred că generația noastră va înlătura rămășițele orientale care mai există în viața conjugală. Ambii parteneri încheie un contract de bună voie, nici unul nu renunță la independența lui, nici unul nu încearcă să-l educe pe celălalt, se deprind să-și respecte reciproc slăbiciunile și astfel se ajunge la o camaraderie pe viață care nu are de suferit din cauza pretențiilor de tandrețe ale uneia din părți. Doamna Nicolaus Falk, diavolița cea milostivă, o știi, nu este altceva decît o *femme entretenue* și așa se

consideră chiar ea însăşi : majoritatea femeilor se mărită ca s-o ducă bine şi să scape de muncă, să fie „stăpîne pe sine". Că se încheie atît de puţine căsătorii este atît vina femeii cît şi a bărbatului !

Dar Falk este impenetrabil : cu o rîvnă nefirească s-a năpustit asupra numismaticii, l-am auzit chiar spunînd deunăzi că se ocupă cu întocmirea unui manual de specialitate şi va căuta să-l introducă în şcoală, pentru că ştiinţa monedelor trebuie să devină materie de învăţămînt ; nu mai citeşte deloc ziare, nu mai ştie ce se întîmplă pe lume şi pare că a renunţat total şi definitiv să mai devină scriitor. Trăieşte numai pentru serviciul lui şi pentru logodnica lui, pe care o adoră ; dar, din toate astea, eu nu cred nimic. Falk este un politician fanatic care ştie că s-ar mistui dacă ar sufla în foc şi de aceea îl stinge cu studii aride, riguroase ; dar nu cred că îi va reuşi deoarece, cu toate constrîngerile pe care şi le impune, mă tem că odată va exploda ; de altfel cred că face parte, — să rămînă între noi — din vreo societate secretă dintre acelea care s-au născut pe continent în luptă cu reacţiunea şi tirania. Cînd l-am văzut deunăzi în sala imperiului, ca herald la mesajul regal, purtînd capă de purpură, pană la beretă şi toiag în mînă (la picioarele tronului !), m-am gîndit că ar fi o crimă să spun asta ; dar cînd a venit ministrul şi a prezentat augusta propunere privind starea şi nevoile imperiului, am văzut în ochii lui Falk o sclipire care spunea : ce ştie M. Sa despre starea şi nevoile imperiului ?

Ce om, ce om !

În sfîrşit, cred că am încheiat recapitularea şi n-am uitat nimic ; pentru astăzi rămîi cu bine ! De mine vei mai auzi curînd !

H. B.
(1879)